FILOCALIA

Doamne, primeşte munca acestei traduceri ca pe o rugăciune pentru sufletul scumpei mele copile Mioara.

ILOCALIA

sau culegere din scrierile sfinţilor Părinţi cari arata cum se poate omul curâti, lumina şi desăvârşi

Volumul I

Ediţia II

Tradusa din greceşte de

Prof, stavr. Dr. DUMITRU STĂMILOAE
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

SIBIU. 1947

Cuvânt înainte

Ediția primă a celui dintâi volum din Filocalia epuizândurse în câteva săptămâni şi multe cereri rămânând nesatisfăcute, ne.am hotărît să scoatem acest volum în a doua ediție înainte de»a pur» cede Ia publicarea celorlalte volume.

Reproducem şi aci prezentarea Filocaliei, făcută în prefața primei ediții.

Cuvântul „Filocalia" înseamnă „iubirea de frumusețe", a unei frumuseți care este totodată şi bunătate. Sfinții Vasile cel Mare şi Grigorie de Nazianz sunt cei dintâi cari l*au folosit ca titlu pentru o antologie din scrisul lui Origen.

Filocalia, care apare acum în rcmâneş'e, este o mare colecție de scrieri ascetice şi mistice răsăritene, alcătuite de Sfinți Părinți şi scriitori bisericeşti între veacul IV şi XIV. Colecția a fost în» tocmită şi tipărită la Veneția în 1782 de cunoscutul scriitor bise» ricesc din veacul al 18<lea, Nicodim Aghioritu!, care s'a născut,, la 1784 şi şi*a petrecut vieața ca monacii în muntele Athos precum îl arată şi numele, murind la Î809.)

Noi n'am avut ia dispoziţie decât ediţia a II.a, publicată de Panagiot At. Tzelati In Atena la 1893. **Această ediţie, apărută in** 2 **volume, cuprinde, pe lângă scrierile celei dintâi, şi «Capetele Fericitului Patriarh Calist" (voi. II, pag.** 412-455). **Volumul I, cuprinde** 18 **autori, al doilea** 14, **plus câteva mici scrieri de autori anonimi sau colectivi. In primul volum numele şi ordinea auto. rilor este următoarea: Antonie cel Mare, Isala Pustnicul, Evagrie Monachul cu** 3 **scrieri, Ion Casian cu** 2 **scrieri, Marcu Ascetul cu** 3 **scrieri, Isichie Preotul, Nil Ascetul cu** 2 **scrieri, Diadoch al Foticeei, Ioan Carpatiul cu** 2 **scrieri, Teodor al Hdesei cu** 2 **scrieri, Maxim Mărturisitorul cu** 3 **scrieri, Talasie, Ioan Dama. schin, Filimon, Teognost, Filotei Sinaitul, Ilie Preotul şi Ecdicttl cu** 2 **scrieri, Monachul Teofan Scărarul.**

cercurilor mai largi, se adaugă: .Dar iată prea bunul si de Hristos iubitorul. Domn Ioan Mavrocordat, care este in toate cel dintâi... preface în bucurie jalea aceasta, inliturând neajunsul... Căci iată că el aducând la un loc (eîg fv ouvayaycbv) **scrierile**

ce n'au fost editate niciodată în timpurile de mai înainte... cele cari Îndrumă cu ştiinţă la curăţirea inimii, la trezvia vieţii, la înviorarea harului din noi şi la îndumoezeire şi Decretând nicio cheltuială le dă la marea şi strălucita lumină a tiparului (8a7to&vv]S c666Xu)ț cpeiorf|jtevo?, *ini tb* **[liya xai Ttpecptaviţ** if wț xoO **TU7coypacp**(ou **ix6£6a**)oiv). **Căci trebuia ca scrierile ce povestesc despre lumina dumnezeiască să se învrednicească de lumina tiparului. Prin aceasta isbăveşte pe cei ce Ie ştiau de osteneala copierii şi stâr-aeşte pe cei ce nu le ştiau la dorinţa de a le dobândi şi de a le împlini cu fapta*. Acest Mavrocordat trebue să fie ucul din familia Domnitorilor din Principatele române, cari erau cărturari de seamă. Dar nu ştim sigur care. Poate să fie Alexandru Mavrocordat, Domn al Moldovei intre 1782—1785, şi fiu al lui Constantin Mavrocordat, de asemenea Domn In Principate, mort Ia 1769 şi mare cărturar, ca şi tatăl său, Voevodul Nicolae Mavrocordat; sau probabil celalalt Alexandru Mavrocordat, fiul lui Ioan Mavrocordat care fuse** frate cu Nicolae Mavrocordat mai sus pomenit. Acest al doilea Alexandru a fost logofăt al Patriarhiei din Constantinopol, iar la 1782 Mare Dragoman al Porţii ţi la 1786 Domn al Moldovei. Faptul că in prefaţa Filocaliei li se spun* Ioan, poate ac datoreşte acelui** *Io* **pe care şi l-au luat ca Domni ai Ţărilor româneşti. Despre familia Mavrocordaţilor a se vedea: "EXAîjVWd) EyxuxXo-TOttdfo, tom. 16, Atena 1931, pag. 787—881. Iar despre preocupările cărturăreşti şi despre marea bibliotecă de manuscrise a acestei familii, a se vedea: Măria C. Marinescu, Umanistul Ştefan Bergler (1680—1738), Bucureşti 1943, Imprimeria Naţională şi N. targa, Ştiri nouă despre Biblioteca Mavrocordaţilor. Memoriile Secţ. ist Acsd, rom Seria III, tom. IV, Mem* 6, Buc. 1926.**

Noi am cuprins in primul volum românesc 7 din aceşti autori în următoarea ordine: Antonie cel Mare, Evagrie Ponticul cu 4 scrieri, întru cât „Tratatul despre Rugăciune*, atribuit în Filocalia greacă lui Nil Ascetul, socotim că e al lui Evagrie, Ion Casian, Nil Ascetul rămas cu o scriere, Marcu Ascetul cu 4 scrieri, intru cât am adaus şi scrierea lui .Despre Botez", care nu se află în Filocalia greacă, Diadoch al Foticeei şi Isaia Pustnicul. Pe Isaia Pustnicul l.am lăsat la urma acestei serii, întru cât cercetă» riîe mai nouă au dovedit că n'a trăit în veacul IV, cum se credea înainte, ci spre sfârşitul celui de al cincilea. Pe Ni! Ascetul l«am aşezat înainte de Marcu Ascetul, întru cât a vieţui! cu ceva Înaintea aceluia. Pe Isichie il vom aşeza după Maxim Mărturi» sitorul, întru cât în scrierea lui îl foloseşte mult pe acela. Pe ioan Carpatini şi Teodor al Edesei, cari în voi. I, al Filocaliei greceşti sunt înaintea lui Maxim Mărturisitorul, îl vom aşeza după acesta, întru cât au vieţuit după el. Aşa că volumul II, îl vom începe cu Sfântul Maxim Mărturisitorul, căruia îl vom şi

dedica in întregime, adăugând şi alte scrieri de ale lui, cari nu **S2** cuprind in Filocalia greacă.

Despre ordinea amănunțită a autorilor, cari urinează in voi. I şi II al Filocaliei greceşti, se va vorbi la iocul său în introducerile la volumele româneşti următoare.

E de .regretat faptul că până în prezent nu s'au publicat ediții critice ale scrierilor cuprinse în Filocalia, cu un text cât mai sigur. Dintre scrierile traduse în acest prim volum numai .Tratatul în 100 capete* al lui Diadoch şi „Tratatul despre rugăciune" al iui Evagrie s'au bucurat de astfel de ediții. Dar noi nu ni îe.am putut procura nici pe acestea în vremurile de azi. Insă pentru toate am confruntat textul din Filocalia greacă cu cel din Patrologia lui Migne, urmând în locurile unde erau deosebiri, fie varianta din Migne, fie pe cea din Filocalia, după cum ni se părea mai de încredere una sau alta (ținând seama de legătura cu con« textul, de inteligibilitate etc). La Diadoch am avut traducerea latină din Migne ca ajutor. Numai la Antonie n'am avut nimic. In general textele scrierilor traduse în acest volum nu par să fie simțitor depărtate de original. Poate la Evagrie şi ia Isaia Pustnicul, din cari Filocalia dă mai de grabă extrasa, sunt modificări mai serioase.

*

Cu mult mai alterate vor fi, din nefericire, textele din partea din urmă a volumului I din Filocalia greacă şi din voi. II. Uneori ele vor fi de«a*dreptul de neînțeles, încât va trebui **să** întregim sau să construim textul după chibzuiala noastră. Greutatea va fi sporită de faptul că nici Patrologia lui Migne nu ne va mai oferi texte paralele la acele scrieri, ci Ie va reproduce pe cele din Filocalia greacă.

Cu toate acestea am socotit că tălmăcirea acestei comori de spiritualitate ortodoxă în limba românească nu mai poate aştepta zeci sau chiar sute de ani, până vom avea măcar o bună parte din textele ei în ediții cât mai critice. In linii mari cetitorii români vor putea cunoaşte şi din traducerea unor texte cu anu« mite greşeli de amănunt, învățăturile vieții practice în duh ortodox.

In primul rând colecția acestor scrieri se adresează mona» chilor noştri. Dar în Biserica Ortodoxă socotim că nu există o linie de separație netă între

vieața monachului şi vieața ere» ştinească în general. Fiecare este dator să se înalțe cât mai mult spre idealul desăvârşirii; fiecare e dator să lupte pentru curățirea sa de patimi şi pentru dobândirea virtuților, cari culminează în dragoste. E vorba numai de o deosebire graduală între creştină» tatea realizată de mireni şi între cea pe care trebue să o înfăp» tuiască monachii, nu de una calitativ deosebită.

La noi în ultima jumătate de veac s'au împuținat izvoarele patristice, menite să dea o substanță mai precisă şi mai specific ortodoxă predicii şi trăirii creştine. Vorbim despre Dumnezeu cu multă simțire, cunoaştem destul de bine dogmele credinții noastre şi spunem multe generalități interesante despre ortodoxia noastră. Dar toate acestea nu ştim deajuns cum să le prefacem metodic în valori practice, în puteri cari să ne transforme din zi în zi. Căci în domeniul sufletesc, ca şi în cel fizic, nu po{i face nimic cu formule generale. Precum nu poți săpa o grădină făcând un gest general, chiar dacă l-ai repeta mereu, ci trebue să te apuci să sapi bucată cu bucată, folosindu»te de mişcări precise şi pri» cepute şi precum nu cresc florile în ea repezind asupra ei un val de bunăvoință, ci purcezând de fiecare dată la lucrări amănunțite şi delicate, aşa şi în domeniul sufletesc: n'ajunge **să**«i spui omului în cuvinte duioase **să** viețuiască după voia lui Dumnezeu, ci **trebue să»! îndrumezi pas cu pas cum să se isbăveaszâ de «uriaşii" păcatului, cari ii pun tot felul de piedeci şi cum să procedeze pentru a se întări în vieafa virtuoasă, care-i deschide drumul spre lumina cunoştinţii lui Dumnezeu. De sigur avântul general al cr^dintii este necesar pentru sufletul creştin care vrea să se desâ» vârşească. Dar tot atât de necesară este cunoştinţa precisă a legilor sufletului şi a piedicilor cari îi stau de.a.curmezişul şi.i slăbesc încet încet avântul.**

Noi adeseori socotim că ajunge să>i spui omului să facă binele şi să nu facă răul la arătare. Dar până să ajungă aci trebue săoşi câştige anumite deprinderi lăuntrice, să fi biruit înăuntru răul în mod statornic şi să se fi deprins cu cugetările bune. Altfel nu va putea face binele la arătare, sau îl va face forţat, trecător sau fariseic. De aceea se pune atâta preţ în scrierile Filocaliei pe "paza gândurilor. Patimile pot fi topite şi faptele externe pot fi Îmbunătăţite numai după ce omul s'a deprins să=şi

urmărească atent orice gând, ca dacă e rău să.l alunge îndată, sau să.l cure{e şi să.l îmbrace în pomenirea lui Dumnezeu. Când astfel toată des. făşurarea vieţii lăuntrice se va face curată, luminoasă, bună, pătrunsă de lumina pomenirii lui Dumnezeu, omul va deveni bun cu adevărat şi în viata externă şi slobod de patimi. De aci înainte va creşte în dragostea de semeni şi va cunoaşte tot mai mult tainele adânci ale vieţii spirituale, pătrunzând în centrul de lumină şi de fericire dumnezeească.

Dar până atunci trebue să ne conducem vieata sufletului după prescripţiile cele mai precise, cele mai amănunţite, în chipul cel mai statornic. Sfinţii Părinţi sunt maeştri} neîntrecuţi într'o ştiinţă, pe care noi am lăsat.o să ne fie răpită, în ştiinţa sufletului, care e cea mai scumpă realitate după Dumnezeu, şi cunoştinţa aceasta a lor ne.o pun la dispoziţie în aceste scrieri. Se confundă de obiceiu mistica cu poezia (când nu se rostesc asupra ei judecăţi din cele mai jignitoare, cari propriu zis nu vizează mistica creştină, luminoasă, ordonată şi pretină raţiunii, ci diferite curente iraţionale, pătimaşe şi unilateral sentimentale[1]). Dar înainte de trăirea mistică

[1]) Marele rol al raţiunii în trăirea practică ortodoxă îl evidenţiază mai ales Si Maxim Mărturisitorul, ale cărui scrieri le vom da in voi. II. In concepţia lui, omul trebue să treacă întâi peste faza cunoaşterii raţiunilor tuturor

c necesară orientarea scrupuloasă după cea mai precisă ştiinţă e sufletului. Sfinţii Părinţi nu mai ostenesc să susţină că sufletul trebue îndrumat „in mod ştiinţific"' şi că cea mai înaltă «ştiinţă* este cea a călăuzirii sufletului. Abia după urcarea aceasta, după reguli .ştiinţific* stabilite, a sufletului din treaptă în treaptă, până (a virtutea dragostei, omul se umple şi în sine şi în fa(a, seme» nilor de farmecul cuceritor al unei frumuseţi spirituale, al prezenţii neinfelese a lui Dumnezeu. Se caută adeseori în timpul mai nou .trăirea" religei. Dar trăirea aceasta nu e - canalizată spre o ţintă, pentru a duce sufletul după legi precise spre tot mai multă cură(ie şi dragoste, ci e socotită ca o valoare în sine, chiar dacă nu duce nicâiri, chiar dacă orbecăeşte alăturea cu drumul. In concepţia Sf. Părinţi trăirea îşi are o valoare numai întru, cât este o înaintare cu rânduială spre ţinta desăvârşirii. Trăirea nu poate fi o stare sufletească, pe care să o lăsăm să ne cucerească atunci când se nimereşte, sau să o provocăm prin cuvinte fru« moaşe, fără a ne impune nici o obligaţie în ce priveşte păstrarea ei statornică şi desvoltarea ei progresivă, spre o ţintă clară. Şi Sfinfii Părinţi au fixat în toate amănuntele legile acestei înaintări, pe baza unei temeinice cunoştinţe a fiecărei fraze din vieaţa sufletului.

Rărirea traducerilor vechi din Sfinții Părinți, absenta altora *ixtăi* nouă a

lucrurilor şi tuturor virtuţilor, ca să ajungă la Raţiunea supremă, la Logosul din care emană acelea ca nişte raze. (\ se vedea de pildă: Josef Loosen, Logos uod Pneuma im bsignadeten Menschen bei Maximus Confessor, Mtinster i. W 1941). Mistica creştină e «upra-raţională, nu iraţională, căci nu ocoleşte raţiunea, ci epuizează întâi prin îndelung «te eforturi toate posibilităţile ei, rămânând statornic îmbogăţită cu recolta adunată din ele.

Pe supremele ei culmi ea este: lipsă de patimi şi dragoste. Dar cine poate spune cuvânt de reDroş împotriva dragostei, chiar dacă ea nu e numai raţională, ci şi supraraţională ?

„Misticismul" în sens peiorativ e caracterizat prin patimă, iar opusul lai prin dragoste. Căci patima întunecă raţiunea, pe când dragostea o luminează. Toate au raţiune în lumea aceasta, lucruri şi fapte, spune Sf. Maxim, numai patimile nu au nici una. Omul ev'avios lucrează .raţional", spun toţi Părinţii. Numai pătimaşul lucrează „iraţional" (nesocotit).

Dar atunci mistica autentic creştină e tot ce e mal opus misticismului ia sens rău, fie că acesta se maschează în formule religioase, fie că vorbeşte chiar In numele raţiunii Căci nimic nu urmăreşte mai metodic, mai „raţional", nai~ „ştiinţific" curăţirea omului de orice patimă şi sporirea dragostei în Hatul lai, ca mistica creştină.

contribuit mult la uitarea multora din aceste reguli de trăire practică creştină în duh răsăritean. Teologia apuseană, care a fost tot mai mult consultată, nu a putut aduce altceva în loc, fie pentru faptul că protestantismul nu.şi pune de loc pro« blema desăvârşirii omului prin sfinţirea iui lăuntrică, iar cato» iicismul urmăreşte mai mult idealul unui om corect sau destoinic Ia exterior, fie pentrucă substanţa trăirilor practice apusene nu se potriveşte cu cadrele dogmei şi cu duhul răsăritean.

Dintr'o mulţime de motive trebue să ne întregim îndeletni» cirile spirituale cu această ştiinţă a prefacerii în valori practice a tezaurului credinţii, umplandu.ne sufletul cu substanţa densă a trăirii religioase precis îndrumate, cum nu este decât cea ortodoxă.

De încheiere câteva informaţii despre împrejurările traducerii şi ale tipăririi.

La traducerea primului volum grec (adică până Ia Sf. Maxim Mart. inclusiv), am avut alături şi traducerea episcopului ***GAe**** *rasim Safirim,* procurându.mi o copie după manuscrisul dela Mănăstirea Frăsinei. Traducerea am f&cut.o după textul grec. Ver« siunea episcopului Gherasim Safirim ne«a fost numai un mijloc auxiliar, folosit mai ales la locurile obscure, pentru a vedea cum le«a înţeles şi el. La Antonie, Evagrie (afară de „Tratatul despre rugăciune"), Ion Casian şi Isjia am avut şi o primă schiţă de traducere a P. C. Păr. Ieromonach ***Serafim Popescu,*** dela Mână» ştirea Brâncoveanu. De asemenea la unele scrieri am folosit şi copii de pe manuscrise româneşti mai vechi dela Atos, aduse de P. C. Sa şi de Părintele Arsenie. In traducere am căutat să folo. sesc pe cât s'a putut un vocabular înţeles de toţi şi nu prea depărtat de cel tradiţional. Dar în unele locuri am recurs şi la câte un termen mai nou, de dragul preciziunii.

Un cald cuvânt de mulţumire trebue să aduc P. C. Părinte Ieromonach ***Arsenie,*** dela Mănăstirea Brâncoveanu, bunul meu student de odinioară, care mi«a rămas mereu aproape. P. **C.** Sa a binevoit să scrie după dictatul meu cea mai mare parte din traducere la prima ei redactare. Inafară de aceasta, prin prezenta aproape necontenită şi prin stăruinţa ce»a pus.o pe lângă mine de.a face această traducere, mi»a alimentat curajul în mod con« **siderabil ca să pot duce până ta capăt o muncă atât de ostenitoare, pe care altfel nu cred că aşi fi săvârşit.o. Iar după ce din prima ediţie a vândut** 800 **exemplare, prin abonamentele făcute pentru a doua, mi»a dat imboldul hotărîtor să o tipăresc din nou. Tot P. C. Sa a executat şi coperta.**

Mulţumesc de asemenea şi acelor suflete curate ale unor smeriţi credincioşi, cari au ajutat în mod anonim la tipărirea acestei ediţii.

Şi acum rugăm pe bunul Dumnezeu să ne dea posibilitate să tipărim şi celelalte volume. Dar mai ales să»şi trimită puterea Sa peste toţi cei ce vor ceti această carte, ca să le ajute să se apropie de idealul desăvârşirii zugrăvit de ea.

S i b i u , la Naşterea Domnului, 1946.

Prot. Or. DUMITRU STĂNILOAE

Sfântul Antonie cel Mare

Câteva cuvinte despre vieaţa şi opera lui

Sfântul Antonie a fost cel dintâi monah care s'a retras în pustie, fiind urmat de mai mulţi ucenici. Vieaţa lui, care a umplut de uimire lumea din acea vreme, a fost descrisă de Sfântul Ata» nasie, patriarhul Alexandriei.

Născut într'un sat din Egiptul de mijloc, după moartea pă« rinţilor săi, ţărani cu bună stare, Antonie s'a hotărît pe la vârsta de ÎS—20 de ani să vândă tot ce moştenise, să împartă săracilor şi să.şi închine vieaţa Domnului. Aceasta s'a întâmplat pe la anul 270 după Hristos. La început nu s'a depărtat prea mult de locu» rile în care trăiau oameni. Câtăva vreme i«a slujit drept adăpost un mormânt gol. Pe urmă, crescândul dorinţa după singurătate, s'a retras în munţii nisipoşi de pe malul drept al Nilului. Mai târziu a părăsit şi acest loc şi pe monahii cari se strânseseră în jurul lui şi s'a dus în mijlocul pustiei din preajma Mării Roşii, de unde venea numai Ia anumite răstimpuri pentru a da sfaturi pelerinilor cari alergau să i ie ceară. A murit la 356 şi a fost înmormântat într'un loc necunoscut, neavând lângă el decât doi oameni de încredere, cărora le.a poruncit să nu descopere locul mormântului.

Ca scrieri adevărate ale lui au fost dovedite până acum 7 scrisori, amintite încă de Sfântul Ieronim.') Aceste 7 epistole le

') Dovada aceasta a făcut.o de curând F. Klejna. Antonlus und Am» monas. Eine Untersuchung uber Herkunft und Eigenart der ältesten Monchs. briefe, tn Zeitschrift fur katholische Theologie 62 (1938) 309-348. Conform. Marcel Vtller S. I. und Karl Rahner S. I., Aszese und Mystik In dep Väter zett. Ein Abriss. Fr. i. Br„ Herder, 1939, p. 89.

avem tipărite (în Migne Patroiogia Graeca tom. 40) in două re» dacțiuni, ambele în traducere latină. Prima redacțiune (col. 977-1000) e o traducere a lui Symphorian Champerius dela 1516 după un manuscris grec, care n'a fost indicat şi a rămas necunoscut. O a doua, care cuprinde un text mai larg, tradus de pe un ma» nuscris arab, formează primele 7 epistole din cele 20 date toate sub numele lui Antonie (col. 999-1066), din cari însă pe cele 13 din urmă (col. 1016-1066) Klejna le»a dovedit că sunt ale lui Ammonas, ucenicul şi urmaşul lui Antonie la conducerea chinoviei dela Pispir. In timpul mai nou a început să fie descoperit şi textul copt, cel original, al unora din aceste epistole.

O. Bardenhewer (Geschicte der altkirchlichen Literatur, voi. 3, ed. 2, p. 81) scria la 1923, până nu se dovedise că aceste epistole sunt ale lui Antonie, că ele nu pot fi ale lui şi din mo» tivul că sunt prea de cuprins general şi lipsite de putere şi de sevă, ca să fie dela marele ascet.

Cum stăm însă cu autenticitatea celor 170 capete pe cari Nicodim Aghioritul, care a trăit la sfârşitul veacului al 18>lea, le»a aşezat în fruntea Filocaliei ? Nici Bardenhewer, nici Viller«Rahner, din care iau aceste însemnări, nu le pomenesc între scrierile atri» buite lui Antonie. Ele nu se cuprind nici în Patroiogia lui Migne. Nu ştim de asemenea după ce manuscris le»a luat Nicodim Aghioritul. Ne dă aceasta dreptul să afirmăm cu siguranță că nu sunt ale sfântului Antonie ? Nu, acest drept nu»l avem. Chiar dacă azi ele nu s'ar mai găsi în nici un manuscris ascuns pe cine ştie unde, Nicodim Aghioritul le»a luat sigur din vreun manuscris, care s'a putut pierde. Faptul că aceste capete au şi ele acelaşi caracter general nu poate fi un argument sigur că nu sunt ale lui Antonie, cum nu e pentru epistole.

Oarecari înrudiri interne între aceste capete şi epistole se pot constata, deşi ele sunt o lucrare deosebită, cu cuprinsul ei propriu. Asemenea înrudiri am avea de pildă în ideea de „om rațional" pe care o folosesc şi capetele şi epistolele; în prețul ce se pune şi în unele şi în altele pe „deosebirea între bine şi rău", pe caracterizarea lui Dumnezeu ca „medic", ş. a. m. d.

SFANTUL ANTONIE CEL MARE

învăţături despre vieaţa morală a oamenilor şi despre buna purtare, în 170 de capete

i

1. Oamenii se socotesc raționali. Insă pe nedrept, căci nu sunt raționali. Unii au învățat cuvintele și cărțile vechilor înțelepți. Dar raționali sunt numai aceia, cari au sufletul rațional, pot să deosebească ce este binele și ce este răul, se feresc de cele rele și vătămătoare sufletului și toată grija o au spre cele bune și folositoare sufletului; iar acestea le săvârșesc cu multă mulțumire către Dumnezeu. Numai aceștia trebue să se numească oameni raționali.

2. Omul cu adevărat rațional are o singură grijă: să asculte de Dumnezeul tuturor şi să-I placă; şi numai la aceasta îşi deprinde sufletul său: cum să-I placă lui Dumnezeu, multumindu-I pentru o aşa de mare purtare de grijă şi pentru cârmuirea tuturor, orice soartă ar avea el în vieața. Pentrucă e nepotrivit să mulțumim pentru sănătatea trupului, doctorilor, cari ne dau leacuri amare şi neplăcute, iar lui Dumnezeu să nu-I mulțumim pentru cele ce ni se par nouă grele şi să nu cunoaştem că toate ni se întâmplă cum trebue, spre folosul nostru şi după purtarea Lui de grijă. Căci în cunoştința şi cre-\ dința cea către Dumnezeu stă mântuirea şi desăvârşirea) sufletului.

3.'Am primit dela Dumnezeu puteri virtuoase şi foarte mari: înfrânarea, suferirea răului, neprihănirea, stăruința, răbdarea şi cele asemenea, cari ne ajută să ne împotrivim şi să luptăm împotriva celor rele. Având la îndemână puterile acestea şi punându-le la lucru, socotim că nimic nu ni se mai întâmplă neplăcut, dureros sau nesuferit. Credem atunci că toate's omeneşti şi se biruesc de virtuțile noastre. Nu se gândesc la aceasta însă cei neînțelegători; de aceea ei nici nu pricep că toate ni se fac spre bine şi precum se cuvine pentru folosul nostru, ca să strălucească virtuțile noastre şi să ne încununăm dela Dumnezeu.

4. Când vei socoti câştigarea banilor şi multul lor folos, ca pe-o amăgire vremelnică, vei cunoaşte că petrecerea cea virtuoasă şi plăcută lui Dumnezeu, e altceva decât bogăția. Gândindu-te la aceasta cu încredințare şi cu ținere de minte, ***mi*** vei suspina, nu vei plânge, nu vei învinui pe nimeni, ci pentru toate vei mulțumi lui Dumnezeu. Nu te vei clăti văzând pe cei mai răi ca tine rezemându-se pe bani şi pe socoteli, căci toarte rea patimă a sufletului este pofta, părerea şi neştiința.

5. Omul cu judecată, luând aminte la sine, cumpăneşte cele ce i se cuvin şi-i sunt spre folos. Acela cugetă cari lucruri sunt folositoare pentru firea sufletului său şi cari nu. Aşa se fereşte el de cele nepotrivite, cari i-ar vătăma sufletul şi l-ar despărți de nemurire.

6. Cu cât cineva are vieața mai măsurată, cu atât e mai tericit, că nu se grijeşte de multe: de slujitori, de lucrători, de pământuri şi de avuția dobitoacelor. Căci țintuindu-ne de acestea ne vom înneca în greutățile legate de ele şi vom învinui pe Dumnezeu. Iată cum din pofta noastră cea de voie se adapă moartea şi cum rătăcim în întunerecul unei vieți cu păcate, necunoscân-du-ne pe noi înşine.

7. Să nu zică cineva că este cu neputinţă omului să ajungă la vieaţa cea virtuoasă, ci numai că aceasta nu este uşor, cu toate că nici cei ce au dobândit-o nu sunt pe deplin lămuriţi asupra acestui lucru. De vieaţa virtuoasă se împărtăşesc toţi oamenii cuvioşi precum şi cei cu minte iubitoare de Dumnezeu. Căci mintea cea de rând este lumească şi schimbăcioasă, răsărind şi gânduri bune şi rele, ba şi firea şi-o schimbă, aplecându-se spre cele trupeşti. Mintea cea iubitoare de Dumnezeu însă, pedepseşte păcatul care se naşte în oameni cu voia lor, în urma trândăviei.

8. Cei proşti şi neiscusiţi iau în râs cuvintele şi nu vor să le asculte, dacă acestea mustră nepriceperea lor, ci vor ca toţi să fie întru toate asemenea lor. La fel şi cei desfrânaţi se silesc să arate pe ceilalţi toţi, mai răi decât dânşii, socotind să vâneze pe seama lor nevinovăţia, din pricina mulţimii relelor. Dacă într'un suflet slab se află păcatele acestea: desfrânarea, mândria, lăcomia nesăturată, mânia, neastâmpărarea limbii, furia, uciderea, tânguirea, pisma, pofta,, răpirea, durerea, minciuna, plăcerea, lenea, întristarea, frica, boala, ura, învinuirea, neputinţa, rătăcirea, neştiinţa, înşelarea şi uitarea de Dumnezeu, sutletul acela se întinează şi se pierde. Căci prin acestea şi prin cele asemenea acestora se osândeşte sărmanul suflet, care s'a despărţit pe sine de Dumnezeu.

9. Cei ce vor să se deprindă în vieaţa cea virtuoasă, cuvioasă şi preamărită, nu irebue judecaţi după obiceiurile sau după petrecerea cea mincinoasă de până acum. Ci asemenea pictorilor şi sculptorilor, îşi vor dovedi din faptele înseşi, petrecerea cea aleasă şi plăcută lui Dumnezeu. Nu fug ei de toate plăcerile păcătoase, ca de nişte curse?

10. Cel bogat şi de neam ales, dar fără îndrumarea duhovnicească şi fără curăţia vieţii, neferici! este în ochii cari cugetă drept; precum fericit este săracul sau robul

— după soartă — dar împodobit cu învăţătură şi cu virtute. Căci după cum străinii rătăcesc drumurile, aşa şi cei ce nu grijesc de vieaţa cea virtuoasă, se rătăcesc şi se pierd, amăgindu-se de poftă.

11. Cel ce poate îmblânzi pe cei neînvăţaţi, ca să iubească învăţătura şi îndreptarea, făcător de om trebue să se numească. Asemenea şi aceia cari îndreaptă pe cei desfrânaţi către petrecerea cea virtuoasă şi plăcută lui Dumnezeu, ca unii ce schimbă alcătuirea oamenilor. Căci blândeţea şi înfrânarea este fericire şi nădejde bună pentru sufletul oamenilor.

12. Se cuvine ca oamenii să se nevoiască să-şi în-drepteze vieaţa şi obiceiurile după adevăr şi cuviinţă. Căci împlinind ei acest lucru, cunosc uşor cele dum-nezeeşti. Cine cinsteşte pe Dumnezeu din toată inima şi credinţa, pe acela şi Dumnezeu îl ajută ca să-şi stăpânească mânia şi pofta. Căci pricina tuturor relelor este pofta şi mânia.

13. Om se numeşte sau cel raţional, sau cel ce îngădue să fie îndreptat. Cel ce nu poate fi îndreptat este neom, căci aceasta se află numai la neoameni. Iar de unii ca aceştia trebue să fugim, căci celor ce trăiesc laolaltă cu păcatul, nu li se îngădue să se afle niciodată printre cei nemuritori.

14. Raţiunea ne face vrednici să ne numim oameni. Iar de nu o avem pe aceasta, numai cu glasul şi cu forma mădularelor ne deosebim de dobitoace. Să recunoască omul cu mintea întreagă că este nemuritor şi va urî toată pofta cea păcătoasă, care se face între oameni pricină de moarte.

15. După cum fiecare meşteşug îşi arată puterea înfrumseţând materialele supuse lui, ca de pildă unul prelucrând lemnul, altul arama, altul argintul sau aurul, tot aşa şi noi trebue să ne arătăm că suntem oameni cu adevărat raţionali, prin deprinderea întru vieaţa virtuoasă şi plăcută lui Dumnezeu şi nu numai prin forma trupului. Iar sufletul cu

adevărat raţional şi iubitor de Dumnezeu îndată pricepe toate ale vieţii, câştigă îndrumarea plină de dragoste a lui Dumnezeu, Ii mulţumeşte cu adevărat şi către El îşi are tot sborul şi toată cugetarea.

16. După cum corăbierii cârmuesc corabia cu grijă, ca să n'o izbească de vreo stâncă văzută sau nevăzută, aşa şi cei ce se silesc spre vieaţa duhovnicească trebue să cerceteze cu frică ce trebue să facă şi ce să nu facă. De asemenea să creadă că legile lui Dumnezeu le sunt de folos, tăind dela suflet toate gândurile păcătoase.

17. După cum cârmacii şi cei ce ţin frânele cu sârguinţă şi cu luare aminte ajung la ţintă, tot aşa cei ce se silesc spre vieaţa cea dreaptă şi virtuoasă, trebue să călătorească cu sârguinţă şi cu grijă, precum se cuvine şi după cum e voia lui Dumnezeu. Cel ce vrea şi cugetă că se poate aceasta, crezând îşi face loc în nemurire.

18. Să socoteşti liberi, nu pe cei ce din întâmplare sunt liberi, ci pe cei liberi după vieaţă şi după deprinderi. Nu se cade să numeşti liberi, întru adevăr vorbind, pe boierii cari sunt răi şi desfrânaţi, căci aceştia sunt robi patimilor trupeşti. Liber şi fericit este numai sufletul fără prihană şi izbăvit de cele vremelnice.

19. Dă-ţi seama că trebue să te arăţi oamenilor neîncetat. Dar prin purtarea cea bună şi prin fapte. Căci şi bolnavii atlă şi cunosc pe doctorii binefăcători şi izbăvitori, nu din vorbe, ci din fapte.

20. lată semnele după cari se cunoaşte un suflet raţional şi virtuos: privirea, mersul, glasul, râsul, ocupaţiile şi întâlnirile cu oamenii. Căci toate acestea se în-dreptează spre tot mai multă cuviinţă. Mintea lor cea iubitoare de Dumnezeu li se face străjer treaz şi închide intrarea patimilor şi a ruşinoaselor aduceri aminte.

21. Cercetează şi probează cele ale tale, deoarece căpeteniile şi stăpânitorii numai peste trup au stăpânire, nu şi peste suflet. Acest lucru să-ţi fie totdeauna în grijă. Deci dacă poruncesc ucideri, sau fărădelegi, sau nedreptăţi vătămătoare de suflet, nu trebue să li te supui, chiar de ţi-ar chinui trupul. Căci Dumnezeu a creiat sufletul liber şi de sine stăpânitor în cele ce le face, bine şau rău.

22. Sufletul raţional caută să fugă de calea neumblată, de îngâmfare, de mândrie, de înşelăciune, de pismă, de răpire şi de cele asemenea, cari sunt fapte ale dracilor şi ale alegerii celei rele. Căci pe toate Ie birue cu sârguinţă şi cu grijă stăruitoare, omul a cărui poftă nu tinde spre plăcerile cele de jos.

23. Cei ce s'au deprins cu vieaţa duhovnicească puţin, dar nu desăvârşit, se izbăvesc de primejdii şi nu au trebuinţă de păzitori; iar dacă biruiesc pofta întru toate, află cu uşurinţă calea către Dumnezeu.

24. Omui raţional nu are lipsă de cuvântări multe, ci numai de câte trebue, ca să afle voia lui Dumnezeu. Astfel ajunge omul iarăşi la vieaţa şi lumina veşnică.

25. Cei ce caută vieaţa cea virtuoasă şi iubitoare de Dumnezeu, trebue să se izbăvească de înalta părere de sine şi de toată slava cea deşartă şi mincinoasă şi să se silească spre buna îndreptare a vieţii şi a socoţinţii. Căci mintea neschimbăcioasă şi iubitoare de Dumnezeu, este suire şi cale cătră Dumnezeu.

26. învăţarea de vorbe nu foloseşte nimic, dacă lipseşte purtarea sufletului cea plăcută lui Dumnezeu. Dar pricina tuturor relelor este amăgirea şi rătăcirea şi ne-cunoştinţa lui Dumnezeu.

27. Grija de vieaţa duhovnicească şi sârguinţa sufletului fac pe oameni buni şi iubitori de Dumnezeu. „Căci tot cel ce

caută pe Dumnezeu II află", dacă birue pofta întru toate şi nu scade cu rugăciunea. Unul ca acesta nu se teme de draci.

28. Cei ce se amăgesc cu nădejdile lumeşti şi cunosc până în amănunt ce trebue să facă pentru vieața duhovnicească, dar nu fac, se aseamănă cu cei ce împrumută doctoriile şi uneltele medicinii, însă nu ştiu şi nici nu au grijă să facă întrebuințare de ele. De aceea să nu învinuim niciodată pricina dintâi, sau pe altcineva pentru păcatele noastre, ci pe noi înşine, căci dacă sufletul vrea să fie trândav, nu poate fi nebiruit.

29. Celui ce nu ştie să deosebească binele de rău, nu-i este îngăduit de-a judeca pe cei buni sau pe cei răi. Căci bun este omul care cunoaşte pe Dumnezeu.

dar el,nu este bun, nu ştie nimic şi nici nu va şti vreodată. Căci calea cunoştinţji lui Dumnezeu este bunătatea.

30. Omul bun şi iubitor de Dumnezeu nu mustră pe oameni pentru rele când sunt de față; iar în dos nu-i bârfeşte. Dar nici celor ce încearcă să-i grăiască de rău nu le îngădue.

31. In cuvântări orice asprime să lipsească. Pentru că sfiala şi neprihănirea ştiu să înfrumsețeze pe oamenii cu judecată mai mult ca pe fecioare, căci mintea iubitoare de Dumnezeu este o lumină, care învălue sufletul, cum învălue soarele trupul.

32. La fiecare din patimile ce se năpustesc asupra sufletului tău, adu-ți aminte că cei ce cugetă drept şi vreau să-şi pună ale lor la loc de siguranță, nu socotesc averea stricăcioasă a banilor ca un lucru plăcut, ci cunoştințele cele drepte şi adevărate. Acestea îi fac pe ei fericiți. Căci bogăția e furată şi răpită „de cei mai puternici. Dar virtutea sufletului este singura avere sigură, care nu e furată şi care după moarte mânuieşte pe cei ce au dobândit-o. Iar pe cei ce cugetă aşa nu-i va amăgi nălucirea bogățiilor şi a celorlalte plăceri.

33. Nestatornicii şi nepricepuții să nu ispitească pe cei înțelepți. Iar înțelept este bărbatul ce place Iui Dumnezeu, care vorbeşte puține şi pe cele de trebuință şi plăcute lui Dumnezeu.

34. Cel ce urmăreşte viețuirea virtuoasă şi plăcută Iui Dumnezeu grijeşte de virtuțile sufletului, căci acestea sunt bogăția şi hrana sa veşnică. De cele vremelnice se împărtăşeşte numai pe cât se poate, după cum dă şi voieşte Dumnezeu, folosindu-se cu mulțumire şi bucurie de ele, oricât de smerite ar fi. Mâncarea scumpă hrăneşte numai trupul; cunoştința de Dumnezeu însă, în-frânarea, bunătatea, facerea de bine, buna cinstire şi blândețea, acestea îndumnezeesc sufletul.

35. Acei stăpânitori cari silesc oamenii la fapte ce nu sunt la locul lor şi vatămă sufletul, nu au stăpânire şi peste suflet, care este zidit cu voie liberă. Ei pot lega trupul, dar nu voia slobodă. Peste aceasta omul rațional este stăpân, cu voia Iui Dumnezeu Cel ce 1-a zidit, care este mai tare decât toată stăpânirea, sila şi puterea.

36. Cei ce socotesc nefericire pierderea banilor, a copiilor, a slugilor, sau a orcărui alt lucru, să ştie întâi că trebue să se mulțumească cu cele date de Dumnezeu; iar când trebue să le dea înapoi, să fie gata a face aceasta cu recunoştință, întru nimic scârbindu-se pentru lipsirea de ele, mai bine zis pentru înapoierea lor. Căci după ce s'au folosit de cele ce nu erau ale lor, le-au dat iarăşi înapoi.

37. Bun lucru este să nu-şi vândă omul voia lui cea liberă, gândindu-se la câştigul de bani, chiar de i s'ar da foarte mulți. Căci ca visul sunt cele lumeşti; iar nălucirile bogăției sunt neînsemnate şi de scurtă vreme.

38. Adevărații oameni aşa să se sârguiască a viețui întru iubirea de Dumneneu şi întru virtute, încât să strălucească viea|a lor virtuoasă printre ceilalți oameni, precum străluceşte şi se vede bucățica de porfiră adausă ca o podoabă la o haină

albă. Căci în chipul acesta ei se îngrijesc tot mai mult de virtuțile sufletului.

39. Oamenii cuminți trebue să-şi cerceteze puterea lor şi măsura la care a ajuns virtutea sufletului lor, fiindcă trebue să se pregătească să dea războiu cu patimile ce le dau năvală, potrivit cu puterea din ei, dăruită lor după fire de Dumnezeu. împotriva ispitirii de frumusețe străină şi a oricărei pofte stricătoare de suflet ne ajută înfrâ-narea; împotriva durerilor şi a lipsurilor, tăria; iar împotriva ocărilor şi a mâniei, răbdarea; şi aşa pentru toate.

40. Este cu neputință să se facă cineva dintr'odată bărbat bun şi înțelept. Trebue gând stăruitor, viețuire, încercare, vreme, nevoință şi dor după lucru bun. Iar omul bun şi iubitor de Dumnezeu, care cu adevărat cunoaşte pe Dumnezeu, nu încetează a face din belşug toate câte plac lui Dumnezeu. Dar astfel de oameni se găsesc rar.

41. Nu se cuvine ca cei mai slăbuți cu firea să desnădăjduiască şi să părăsească viețuirea virtoasă şi plăcută lui Dumnezeu şi să o dispreţuiască ca una ce nu ar putea fi ajunsă nici înțeleasă de ei. Căci chiar de nu vor putea ajunge la culmea virtuții şi mântuirii, prin sârguință şi dorință, totuşi se fac mai buni sau în nici un caz mai răi. Iar acest folos al sufletului nu este mic.

42. Omul după partea rațională e în legătură cu puterea aceea negrăită şi dumnezeească; iar după trup se înrudeşte cu dobitoacele. Dar puțini sunt oamenii desăvârşiți şi raționali cari se sârguesc după înrudirea cu Dumnezeu şi cu Mântuitorul, iar aceasta o arată prin lapte şi vieață virtuoasă. Cei mai mulți dintre oameni, mărunți la cuget, părăsind acea dumnezeească şi nemuritoare înfiere, se coboară la rudenia moartă, nefericită şi de scurtă vreme a trupului. Ei cugetă, asemenea do-

bitoacelor, cele ale trupului, şi aprinzându-se de plăceri, se despărțesc de Dumnezeu. Ei trag sufletul din ceruri în prăpastie, departe de voirile sale.

43. Bărbatul cu judecată, gândindu-se la rudenia sa cu Dumnezeu, nu prinde niciodată dragoste de nimic pământesc sau josnic, ci îşi are mintea întru cele cereşti şi veşnice. El cunoaşte că voia lui Dumnezeu, Făcătorul tuturor bunătăților şi izvorul bunurilor veşnice, este să se mântuiască tot omul

44. Când afli pe vreunul gâlcevindu-se şi luptându-se împotriva adevărului şi a lucrului vădit, pune capăt gâlcevii, părăsind pe unul ca acela, fiindcă şi-a împietrit cu totul mintea. Căci precum apa cea rea strică vinul cel bun, aşa şi vorbirea cu vrajbă strică pe cei virtuoşi cu viața şi cu socotința.

45. Dacă întrebuințăm orice sârguință şi iscusință ca să scăpăm de moartea trupească, cu atât mai vârtos suntem datori să ne străduim ca să scăpăm de moartea sufletească, pentrucă cel ce voeşte să se mântuiască nici o piedecă nu are, fără numai negrija şi lenea.

46. Cei ce pricep cu anevoie cele de folos, oricât de limpede ar fi spuse, sunt socotiți bolnavi. Iar cei ce înțeleg adevărul, dar îi stau împotrivă fără ruşine, şi-au omorât rațiunea şi şi-au sălbătăcit purtările. Unii ca aceştia nu cunosc pe Dumnezeu şi nu li s'a luminat sufletul.

47. Dumnezeu a adus cu cuvântul la vieață genurile dobitoacelor pentru a fi întrebuințate după rânduială: unele spre mâncare, altele spre slujbă. Iar pe om 1-a zidit ca să fie privitor şi tâlcuitor recunoscător al lor. De aceea să se străduiască oamenii ca nu cumva, ne-văzând şi neînțelegând pe Dumnezeu şi lucrurile Sale, să moară ca fiarele cele necuvântătoare. Trebue să cunoască omul că Dumnezeu toate le poate şi că nimic nu poate sta împotriva Celui ce toate le

poate, ci din nimic le-a făcut pe toate câte le-a voit şi le face cu cuvântul Său spre mântuiria oamenilor.

48. Cele din cer sunt nemuritoare, pentru bunătatea ce este într'ânsele; cele de pe pământ însă.au ajuns muritoare, pentru aplecarea de bună voie spre răutate. Iar aceasta vine în cei fără de minte pentru lenea lor şi pentrucă nu cunosc pe Dumnezeu.

49. Moartea, de-o va avea omul în minte, nemurire este; iar neavându-o în minte, moarte îi este. Dar nu de moarte trebue să ne temem, ci de pierderea sufletului, care este necunoştinţa de Dumnezeu. Aceasta (este primejdioasă sufletului.

50. Păcatul este o patimă a materiei. De aceea e cu neputinţă să se nască trup fără păcat. Dar sufletul raţional ştiind aceasta, se scutură de greutatea materiei, în care zace păcatul. Uşurându-se de o astfel de greutate cunoaşte pe Dumnezeul tuturor, iar la trup priveşte atent ca Ia un vrăjmaş şi nu mai crede ale lui. Aşa se încununează sufletul dela Dumnezeu, ca unul ce a biruit patimile păcatului şi ale materiei.

51. Sufletul care cunoaşte păcatul îl urăşte ca pe o fiară atotputuroasă. Dar dacă nu-1 cunoaşte, îl iubeşte. Acesta duce apoi în robie pe îndrăgitorul lui, iar nefericinii acela nu-şi vede interesul său şi nu-I înţelege, ci socoate că se împodobeşte cu păcatul şi se bucură.

52. Sufletul curat, bun fiind, se luminează de Dumnezeu. Atunci mintea cugetă cele bune şi dă naştere cuvintelor iubitoare de Dumnezeu. Dar dacă se întinează sufletul de patimi, îşi întoarce Dumnezeu faţa de către el, mai bine zis sufletul însuşi se desparte pe sine de Dumnezeu. Atunci vrăjmaşii draci intră în cuget şi pun înaintea sufletului fapte

necuviincioase: preacurvii, ucideri, răpiri, profanări de cele sfinte, şi cele asemenea, câte sunt lucruri ale dracilor.

53. Cei ce cunosc pe Dumnezeu sunt plini de toată bunăvoința şi, dorind cele cereşti, dispreţuiesc cele pământeşti. Unii ca aceştia nu plac la mulți, dar nici lor nu Ie plac multe. De aceea sunt nu numai urâți, ci şi luați în râs de mulți smintiți. Ei însă rabdă toate în sărăcie, ştiind că cele ce se par multora rele, pentru ei sunt bune. Căci cel ce înțelege cele cereşti, crede lui Dumnezeu, ştiind că toate sunt făpturile voii Lui. Cel ce însă nu le înțelege, nu crede niciodată că lumea este zidirea lui Dumnezeu şi că a fost tăcută pentru mântuirea omului.

54. Cei umpluți de răutate şi amețiți de neştiință nu cunosc pe Dumnezeu şi n'au trezvia sufletului. Căci Dumnezeu nu poate fi văzut, ci numai înțeles cu mintea, fiind cât se poate de învederat în cele văzute, aşa ca sufletul în trup. Pentrucă precum trupul nu poate ființa fără suflet, aşa toate cele ce se văd şi sunt nu pot ființa fără Dumnezeu.

55. De ce a fost făcut omul? Ca înțelegând făpturile Iui Dumnezeu, să-L vază dintr'însele şi să preamărească pe Cel ce le-a zidit pentru om. Iar mintea cea plăcută lui Dumnezeu este un bun nevăzut, dăruit de Dumnezeu celor vrednici, în urma purtării celei bune.

56. Liber este omul care nu slujeşte patimilor, ci cu înțelepciune şi cu înfrânare îşi stăpâneşte trupul şi se îndestulează, plin de mulțumire, cu cele dăruite de Dumnezeu, chiar de ar fi foarte puține. Căci mintea iubitoare de Dumnezeu şi sufletul, dacă vor cugeta Ia fel, vor impăciui şi trupul întreg, chiar de n'ar vrea acesta. Deoarece când vrea sufletul, toată turburarea trupului se stinge.

57. Cei ce nu sunt mulțumiți cu cele ce le au Ia îndemână pentru traiu, ci poftesc mai mult, se fac robi

patimilor, cari apoi turbură sufletul şi îi insuflă gânduri şi închipuiri că cele ce le au sunt rele. Şi după cum hainele mai mari decât măsura împiedecă la mişcare pe cei ce se luptă, aşa şi dorința avuției peste măsură, împiedecă sufletele să lupte sau să se mântuiască.

58. Starea în care se află cineva fără să vrea îi este şi pază şi osândă. Deci îndestulează-te cu cât ai, ca să nu cumva purtându-te cu nemulțumire, să te pedepseşti singur fără să simți. Iar calea spre aceasta este una singură: dispreţuirea celor pământeşti.

59. După cum ne-a dat Dumnezeu vederea ca să cunoaştem cele ce se văd: ce e alb şi ce e negru, aşa ne-a dat şi judecată ca să deosebim cele folositoare sufletului. Iar pofta, despărțindu-se de judecată, naşte plăcerea şi nu îngădue sufletului să se mântuiască sau să se unească cu Dumnezeu.

60. Nu cele ce se fac după fire sunt păcate, ci cele rele după alegerea cu voia. Nu e păcat a mânca, ci a mânca nemulțumind, fără cuviință şi fără înfrânare. Căci eşti dator să ții trupul în vieață, însă fără niciun gând rău. Nu e păcat a privi curat, ci a privi cu pismă, cu mândrie şi cu poftă. E păcat însă a nu asculta liniştit, ci cu mânie. Nu e păcat neînfrânarea limbii Ia mulțumire şi rugăciune, dar e păcat la vorbirea de rău. E păcat să nu lucreze mâinile milostenie, ci ucideri şi răpiri. Şi aşa fiecare din mădularele noastre păcătueşte, când din slobodă alegere lucrează cele rele în loc de cele bune, împotriva voii lui Dumnezeu.

61. De cumva te îndoieşti că Dumnezeu vede tot ce se face, gândeşte-te că tu, om fiind şi pământ, poți vedea deodafă în mai multe locuri. înțelege dar, cu cât mai mult poate aceasta Dumnezeu, care toate Ie vede, până la grăuntele de muştar, ca Unul ce tuturor le dă vieață şi pe toate le hrăneşte, precum voieşte.

62. Când închizi uşile cămării tale şi eşti singur, cunoaşte că este cu tine îngerul rânduit de Dumnezeu fiecărui om. Elinii îl numesc demonul propriu. Acesta fiind neadormit şi neputând fi înşelat, este pururea cu tine, toate văzându-le, fără să fie împiedecat de întunerec. Dar cu el este şi Dumnezeu, Cel ce se află pretutindeni. Căci nu este vreun loc sau vreo materie în care nu este Dumnezeu, ca Cel ce e mai mare ca toţi şi pe toţi îi cuprinde în mâna Sa.

63. Dacă ostaşii păstrează credinţă Cezarului, fiindcă le dă hrană, cu cât mai vârtos suntem datori noi a ne sili să mulţumim neîncetat, cu netăcute guri, şi să plăcem lui Dumnezeu, Celui ce toate le-a făcut pentru om?

64. Recunoştinţa către Dumnezeu şi vieţuirea cea bună, este roadă omului care place lui Dumnezeu. Şi precum roadele pământului nu se coc într'un ceas, ci după vreme şi ploi şi îngrijire, aşa şi roadele oamenilor se fac minunate prin nevoinţă, prin luare aminte, prin stăruinţă de vreme îndelungetă, prin înfrânare şi prin răbdare. Iar dacă făcând aceasta îţi vei părea vreodată evlavios, nu-ţi crede ţie câtă vreme eşti în trup, ci socoteşte că nimic din ale tale nu e plăcut înaintea lui Dumnezeu. Căci să ştii că nu e uşor omului să păzească nepăcătuirea până la sfârşit.

65. Nimic nu cinstesc oamenii mai mult decât cuvântul. Aşa de puternic este cuvântul, că printr'ânsul şi prin mulţumire slujim lui Dumnezeu; iar folosind cuvânt netrebnic sau cu sunet urât ne osândim sufletul. Deci este lucru de om nesimţit ca cineva să învinuiască naşterea sa, sau pe alţii pentrucă păcătueşte. Căci el se slujeşte cu slobodă alegere de cuvântul sau de fapta rea.

66. Dacă ne străduim să ne vindecăm de patimile trupului, de teamă să nu ne râză lumea, cu atât mai vârtos să

ne străduim a ne vindeca de patimile sufletului, ca unii ce avem să fim judecafi înaintea feții lui Dumnezeu, unde e bine să nu ne aflăm fără cinste sau vrednici de batjocură. Căci având voia liberă, dacă nu voim să săvârşim faptele rele, atunci când le dorim, putem face aceasta şi stă în puterea noastră să viețuim plăcând lui Dumnezeu; şi nimeni nu ne va putea sili vreodată să facem vreun rău, dacă nu vrem. Şi aşa luptându-ne, vom fi oameni vrednici de Dumnezeu şi vom petrece ca îngerii în ceruri.

67. Dacă vrei, eşti rob patimilor; şi iarăşi dacă vrei, eşti liber să nu te pleci patimilor, fiindcă Dumnezeu ie-a făcut cu voie liberă. Iar cel ce birue patimile trupului, se încununează cu nemurirea. Căci de n'ar fi patimile, n'ar fi nici virtuțile, nici cununile dăruite de Dumnezeu celor vrednici dintre oameni.

68. Cei ce cunosc binele, dar nu văd ce le este de folos, îşi orbesc sufletul; iar puterea de a deosebi li s'a împietrit. De aceea nu trebue să ne îndreptăm mintea spre aceştia, ca nu cumva să cădem şi noi, în chip silnic/ în aceleaşi lucruri, fără băgare de seamă, ca nişte orbi.

69. Nu trebue să ne mâniem pe cei ce păcătuesc, chiar de-ar fi făcut crime vrednice de osândă. Ci pentru dreptatea însăşi, pe cei ce greşesc să-i întoarcem şi să-i certăm dacă se nimereşte, fie prin ei înşişi, fie printr'alfii. Dar să ne mâniem sau să ne înfuriem nu se cade, pentrucă mânia lucrează dusă de patimă şi nu de dreptate şi de judecată. De aceea nu primi să te sfătuiască nici oameni prea miloşi, căci pentru binele însuşi şi pentru dreptate trebue să cerți pe cei răi, însă nu pentru patima mâniei.

70. Singură agoniseala sufletului este sigură şi nu poate fi jefuită. Iar aceasta este viețuirea virtuoasă şi plăcută lui Dumnezeu, şi cunoaşterea şi săvârşirea' celor bune. Avuția însă este povățuitor orb şi sfetnic fără minte şi cel ce întrebuințează

bogăția rău şi pentru desfătare îşi pierde sufletul pe care 1-a dus la nesimțire.

71. Se cade ca oamenii sau să nu agonisească nimic de prisos, sau, afiându-se avufi, să şiie că toaie cele din vieața aceasta sunt după fire stricăcioase, uşor de pierdut, fără preț şi lesne de frânt. De aceea sunt datori să nu se descurajeze pentru cele ce li se pot întâmpla.

72. Cunoaşte că durerile trupeşti sunt în chip tiresc proprii trupului, ca unul ce e pământesc şi stricăcios. Deci sufletul iscusit trebue să stărue în mijlocul unor asemenea pătimiri, cu răbdare, cu bărbăție şi cu mulțumire şi să nu-I bage lui Dumnezeu de vină că de ce a făcut irup.

73. Luptătorii dela jocurile olimpice nu se încununează după prima biruință, nici după a doua sau a treia, ci când birue pe toți cei ce se luptă cu ei. Tot aşa trebue deci ca tot cel ce vrea să fie încununat de Dumnezeu, să-şi deprindă sufletul întru curăție nu numai în privința celor trupeşti, ci şi a câştigurilor, răpirilor, pismei, hranei, slavei deşarte, grăirii de rău, uciderilor şi celor asemenea.

74. Nu pentru laudă omenească ne-am apucat de viețuirea curată şi de Dumnezeu iubitoare; ci pentru mântuirea sufletului ne-am ales vieața virtuoasă. Căci în fiecare zi stă moartea înaintea ochilor noştri; iar cele omeneşti nu le vedem.

75. Stă în puterea noastră a trăi înfrânat, dar a ne îmbogăți nu stă în puterea noastră! Deci ce vom zice? Avem lipsă de lucirea de scurtă vreme a bogăției, pe care nu avem puterea să o agonisim, rămânând doar la simpla dorință? O! ce nebuneşte alergăm, neştiind că înaintea tuturor virtuților se află smerenia,- precum înaintea tuturor patimilor stă lăcomia pântecelui şi pof-tirea celor lumeşti.

76. Cei înțelepți trebue să-şi amintească necontenit că răbdând mici şi scurte necazuri în vieață, după moarte se vor

bucura de cea mai mare plăcere şi de fericire veşnică. Drept aceea cel ce se luptă cu patimile şi vrea

2

să fie încununat de Dumnezeu, de va cădea să nu scadă cu sufletul şi să rămână în cădere, lipsit de nădejde. Ci sculându-se, iarăşi să lupte şi să se străduiască să fie încununat, ridicându-se din cădere, până la ultima suflare. Căci ostenelele trupului sunt arme ale virtuţilor şi se fac mântuitoare sufletului.

w 77. Năcazurile vieţii fac să fie încununaţi de Dumnezeu bărbaţii şi luptătorii vrednici. Deci trebue să-şi omoare în vieaţă mădulările faţă de toate ale vieţii. Căci mortul nu se mai grijeşte niciodată de ceva din ale vieţii.

78. Nu se cuvine ca sufletul raţional şi luptător să se sperie şi să se înfricoşeze îndată de patimile cari vin asupra lui, ca nu cumva să fie batjocorit de draci, ca fricos. Căci turburat de nălucirile lumeşti sufletul iese din ogaşa lui. Să ştim că virtuţile noastre sufleteşti ni se fac înaintemergătoare ale bunurilor veşnice, iar păcatele de bună voie, pricini ale muncilor.

79. Omul raţional este războit de simţurile trupului său, prin patimile sufletului. Iar simţurile trupului sunt cinci: văzul, auzul, gustul, mirosul şi pipăitul. Prin aceste cinci simţuri cazând ticălosul suflet în cele patru patimi ale sale se face rob. Iar cele patru patimi ale sufletului sunt: slava deşartă, bucuria, mânia şi frica. Dar luptând omul cu socoteală şi cu înţelepciune le va birui şi stăpâni desăvârşit şi nu va mai fi războit, ci va primi pace în suflet şi va fi încununat de Dumnezeu ca unul ce a biruit.

80. Dintre cei ce se află într'o ospătărie, unii închiriază paturi; alţii neputând avea pat şi dormind pe jos, horcăe nu

mai puțin ca cei ce dorm în pat. Şi aşteptând măsura nopții, dimineața toți se duc, lăsând paturile ospătăriei şi luând numai lucrurile lor. Asemenea este şi cu toți cei ce vin în vieață: şi cei ce au trăit cu puține şi cei ce au viețuit în slavă şi bogăție, ies din vieață ca dintr'o ospătărie, neluând nimic din desfătarea şi din bogăția vieții, fără numai faptele lor, bune sau rele, săvârşite de ei în vieața lor.

81. Dacă eşti cumva stăpânitor cu mare putere, să nu ameninți lesne cu moartea pe cineva, cunoscând că după fire şi tu eşti supus morții şi sufletul se desbracă de trup ca de cea din urmă haină. Aceasta cunoscând-o lămurit, lucrează cu blândețe şi făcând bine mulțumeşte neîncetat lui Dumnezeu. Căci cel ce nu se milostiveşte, nu are virtute întru sine.

82. A scăpa de moarte este cu neputință. Cunoscând aceasta, oamenii înțelepți şi deprinşi în virtute şi în cuget iubitor de Dumnezeu primesc moartea fără suspine, fără frică şi fără plâns, aducându-şi aminte de neîn-läturarea ei şi de izbăvirea din relele vieții.

-y^ 83. Nu trebue să urâm pe cei ce au uitat de viețuirea cea bună şi plăcută lui Dumnezeu şi cari nu recunosc dogmele drepte şi iubite de Dumnezeu. Ci mai vârtos să ne fie milă de ei, ca fiind slabi în puterea de-a deosebi lucrurile şi orbi cu inima şi cu înțelegerea. Căci primind răul ca bine, se pierd din pricina neştiinții, şi nu cunosc pe Dumnezeu, sărmanii şi nechibzuiții de ei.

84. Nu spune mulțimii cuvinte despre evlavie şi bună viețuire. Nu pentru pismă zic, dar socotesc că vei fi luat în râs de cei smintiți. Căci cel asemenea se bucură de cele asemenea. Iar astfel de cuvinte puțini auzitori găsesc. Mai bine este dar a nu grăi, decât ceea ce voieşte Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor.

85. Sufletul pătimeşte împreună cu trupul; dar trupul nu pătimeşte împreună cu sufletul. De pildă, tăindu-se trupul pătimeşte şi sufletul, iar de va fi trupul tare şi sănătos, se bucură şi sufletul. Dar când înțelege sufletul nu înțelege şi trupul, ci rămâne părăsit în el însuşi. Căci a înțelege este o pătimire a sufletului, ca şi neştiința sau mândria, necredința, lăcomia, ura, pisma, mânia, nepăsarea, slava deşartă, cinstea, desbinarea, simțirea binelui. Pentrucă cele de felul acesta se lucrează prin suflet.

iş? 86. Cugetând la cele despre Dumnezeu, fii evlavios cu prisosință, bun, cuminte, blând, darnic după putere, îndatoritor, necertăreț şi cele asemenea. Căci aceasta este avuția sufletului care nu poate fi furată: să placi Iui Dumnezeu prin unele ca acestea, şi să nu judeci pe nimeni sau să zici: cutare este rău şi a păcătuit; ci mai bine este să-ți cauți de păcatele tale şi să priveşti în tine purtarea ta, de este plăcută lui Dumnezeu. Căci ce ne priveşte dacă altul este rău?

87. Cel într'adevăr om se sileşte să fie evlavios. Iar evlavios este cel ce nu pofteşte cele străine. Şi străine sunt omului toate cele create. Pe toate Ie disprețueşte aşa dar, ca unul ce este chip al lui Dumnezeu. Iar chip al lui Dumnezeu se face omul când viețueşte în chip drept şi plăcut lui Dumnezeu. Insă nu e cu putință să se facă aceasta de nu se va lepăda de toate cele din lume. Iar cel ce are minte iubitoare de Dumnezeu ştie tot folosul sufletesc şi toată evlavia ce se naşte din ea. Bărbatul iubitor de Dumnezeu nu învinueşte pe nimeni pentru păcatele sale. Iată semnul sufletului care se mân-tueşte.

88. Unii se străduesc să câştige bogăția vremelnică cu orice preț şi iubesc faptele păcatului, nevrând să ştie că vine moartea şi-şi vor pierde sufletul. Ei nu urmăresc, ticăloşii de ei, ce le este de folos şi nu se gândesc la ce pătimeşte omul după moarte, din partea păcatului.

89. Păcatul este patimă a materiei; însă nu Dumnezeu este pricina păcatului, ci El a dat omului cunoştinţă, pricepere şi puterea de a deosebi înfre'""bine şi rău şi voie liberă. Ceea ce naşte păcatul este negrija şi trândăvia oamenilor. Răul nicidecum nu e pricinuit de Dumnezeu; ci prin alegerea cea de bună voie s'au făcut dracii răi, ca şi cei mai mulţi dintre oameni.

90. Omul care vieţueşte în evlavie nu îngădue păcatului să i se furişeze în suflet. Iar lipsind păcatul, nici primejdia, nici vătămarea nu sunt în sufletul acela. Pe unii ca aceştia nu-i stăpâneşte nici dracul întunecat, nici soartea. Căci Dumnezeu îi izbăveşte pe aceştia de rele şi ei petrec nevătămaţi, ca unii ce au ajuns întocmai ca Dumnezeu. Dacă pe un atare om îl laudă oamenii, el râde în sine de cei ce-I laudă; dacă-I grăiesc de rău, nu se apără faţă de cei ce îl defăima, nici nu se mânie împotriva ocărilor.

91. Răul se prinde de fire ca rugina de aramă şi necurăţia de trup. Insă nici cel care prelucra arama n'a făcut rugina, nici părinţii necurăţia trupului. Tot aşa nici răutatea n'a făcut-o Dumnezeu, ci i-a dat omului şi cunoştinţa şi puterea de a deosebi, ca să fugă de rău, ca unul ce ştie că va fi vătămat şi chinuit de el. Ia seama deci ca nu cumva văzând pe cineva propăşind în putere şi avere, să-1 fericeşti, lăsându-te amăgit de diavolul. Ci adu-ţi îndată moartea înaintea ochilor, şi niciodată nu vei pofti vreun rău sau vreun lucru lumesc.

Y 92. Dumnezeul nostru a dăruit celor din ceruri nemurirea; celor de pe pământ le-a dat prefacerea; şi în toate a rânduit vieaţă şi mişcare. Iar toate acestea pentru om. Să nu te amăgească aşa dar nălucirea lumească a diavolului, care îţi strecoară gânduri rele în suilet. Ci, aducându-ţi îndată aminte de bunătăţile cereşti, zi întru tine: dacă vreau, de mine atârnă să biruesc şi acest

războiu al patimei; dar nu voiu birui dacă vreau să-mi fac pofta mea. Nevoieşte-te dar cu ceea ce poate să-ţi mântuiască sufletul. /

93. Vieaţa este unirea şi legătura minţii cu sufletul şi cu trupul. Iar moartea nu este pierderea celor împreunate, ci stingerea cunoştinţei lor. Căci pentru Dumnezeu toate se păstrează şi după desfacere.

94. Mintea nu este suflet, ci dar dela Dumnezeu, care mânuieşte sufletul. Ea călăuzeşte sufletul şi-I sfătueşte Ia ceea ce-i plăcut lui Dumnezeu: să dispreţuiască cele vremelnice, trupeşti şi stricăcioase şi să râvnească bunurile cele veşnice, nestricăcioase şi netrupeşti. Ea învaţă pe om să umble în trup, dar să înţeleagă prin minte cele cereşti, cele din jurul lui Dumnezeu şi toate in deobşte. Mintea iubitoare de Dumnezeu este binefăcătoarea şi mântuitoarea sufletului omenesc.

95. Sufletul coborîndu-se în trup îndată se întunecă de întristare şi de plăcere, şi se pierde. întristarea şi plăcerea sunt ca nişte tumori ale trupului. Dar mintea iubitoare de Dumnezeu lucrând împotrivă, întristează trupul şi mântueşte sufletul, ca doctorul care taie şi arde trupul.

96. Sufletele cari nu sunt ţinute în frâu de raţiune **şi.** nu sunt cârmuite de minte, ca să sugrume, să stăpânească şi să cârmuiască patimile lor, adică: întristarea **şi** plăcerea, se pierd ca dobitoacele cele necuvântătoare, raţiunea fiind târîtă de patimi ca vizitiul biruit de cai.

97. Cea mai mare boală a sufletului, ruina şi pierzarea lui, este să nu cunoască pe Dumnezeu, care a făcut toate pentru om şi i-a dăruit lui mintea şi cuvântul prin cari sburând sus, omul se împreună cu Dumnezeu, înţelegând şi preamărind pe Dumnezeu.

98. Sufletul este în trup, iar în suflet este mintea şi în minte cuvântul. Prin ele Dumnezeu fiind înţeles şi preamărit face sufletul nemuritor, dându-i nestricăciunea şi fericirea veşnică. Căci Dumnezeu le-a dăruit tuturor făpturilor existenţa numai pentru bunătatea Sa.

99. Dumnezeu făcând pe om cu voie liberă, ca un prea bogat şi bun, i-a dat şi puterea să placă lui Dumnezeu dacă vrea. Iar lui Dumnezeu îi place să nu fie păcat în om. Dacă între oameni sunt lăudate faptele bune şi virtuţile sufletului cuvios şi iubitor de Dumnezeu şi sunt dispreţuite faptele ruşinoase şi rele, cu cât mai mult nu va fi aşa la Dumnezeu, Cel ce vrea mântuirea omului?

100. Pe cele bune le primeşte omul dela Dumnezeu. Căci pentru aceasta a şi fost zidit de Dumnezeu. Iar pe cele rele şi-le trage sie-şi dela sine şi dela păcatul, pofta şi nesimţirea sa.

101. Sufletul nesocotit, măcar că e nemuritor şi stăpân peste trup, slujeşte trupului prin plăceri, pentrucă nu a înţeles că desfătarea trupului este vătămare sufletului. Fiind nesimţitor şi nebun, se grijeşte de desfătarea trupului.

102. Dumnezeu esie bun, omul e rău. Nimic rău nu este în Cer, nimic bun pe pământ. Iar omul cu judecată alege ce este mai bun şi cunoaşte pe Dumnezeul tuturor. Lui îi mulţumeşte şi pe El îl laudă. El urăşte trupul încă înainte de moarte şi nu lasă să se împlinească simţirile cele rele, ştiind că ele lucrează pierzarea sa.

103. Bărbatul viclean iubeşte lăcomia şi nesocoteşte dreptatea. El nu ia seama la nestatornicia, la amăgirea şi la vremelnicia vieţii acesteia, nici nu se gândeşte la moarte, că nu primeşte daruri şi că nu se poate ocoli. Iar dacă e bătrân neruşinat şi fără minte, ca şi un putregai, nu mai foloseşte la nimic.

104. Numai dacă am fost încercați de supărări, simțim plăcerile şi bucuria. Căci nu bea cu plăcere cel ce n'a însetat şi nu mănâncă cu plăcere cel ce n'a flămânzit; de asemenea nu doarme cu plăcere cel ce n'a priveghiat îndelung şi nu simte bucuria cel ce mai întâi nu s'a întristat. Tot aşa nu ne vom bucura de bunurile veşnice, dacă nu vom dispreţul pe cele vremelnice.

105. Cuvântul este sluga minții. Căci ce voieşte mintea, aceea tâlcuieşte cuvântul.

106. Mintea vede toate, chiar şi cele din Ceruri. Şi nimic nu o întunecă fără numai păcatul. Prin urmare celui curat nimic nu-i este neînțeles, iar cuvântului său nimic nu-i este cu neputință de exprimat.

107. Prin trup omul este muritor. Dar prin minte şi cuvânt, nemuritor. Tăcând înțelegi şi după ce ai înțeles grăieşti. Căci în tăcere naşte mintea cuvântul. Şi rostind cuvânt de mulțumită Iui Dumnezeu, îți lucrezi mântuirea.

V 108. Cel ce vorbeşte fără socoteală, nu are minte, căci grăieşte fără să înțeleagă nimic. Cercetează dar ce-ți este de folos să faci pentru mântuirea sufletului.

109. Cuvântul care are înțeles şi este folositor sufletului, este dar al lui Dumnezeu. Iar vorba cea deşartă, care caută să măsoare cerul şi pământul, mărimea soarelui şi depărtarea stelelor, este o născocire a omului care se osteneşte în deşert. Căci căutând cele ce nu folosesc nimic, osteneşte în zadar, ca şi cum ar vrea să scoată apă cu ciurul. Deoarece este cu neputință oamenilor a afla acestea.

110. Nimeni nu vede cerul, nici nu poate să înțeleagă cele dintr'însul, fără numai omul care se îngrijeşte de vieața virtuoasă şi înțelege şi preamăreşte pe cel ce 1-a făcut pe el spre mântuirea şi vieața omului. Căci bărbatul iubitor de Dumnezeu ştie sigur că nimica nu este fără Dumnezeu şi că el este pretutindeni şi întru toate, ca Unul ce este nemărginit.

111. Precum iese omul din pântecele maicii sale, aşa şi sufletul, gol iese din trup: unul curat şi luminos, altul având petele greşelilor, iarăşi altul, negru de mulțimea păcatelor. De aceea sufletul rațional şi iubitor de Dumnezeu, aducându-şi

aminte şi gândindu-se la relele de după moarte vieţuieşte cu evlavie ca să nu fie osândit pentru acelea. Iar cei ce nu cred, fiind nepricepuţi cu mintea, nu se poartă cu evlavie şi păcătuiesc, nesocotind cele de dincolo.

112. Precum după ce ai ieşit din pântece, nu-ţi mai aduci aminte de cele de acolo, tot aşa nici după ieşirea din trup, nu-ţi mai aduci aminte de cele din trup.

113. Precum după ce ai ieşit din pântece te-ai făcut mai mare la trup, aşa şi după ce vei ieşi curat şi fără prihană din trup, vei fi mai mare şi cu totut nestricăcios, petrecând în ceruri.

114. Precum trupul, după ce s'a desăvârşit în pântece trebue să se nască, aşa şi sufletul după ce şi-a plinit în trup, măsura hotărîtă lui de Dumnezeu, trebue să iasă din trup.

115. După cum vei sluji sufletul până ce este în trup, aşa şi el te va sluji pe tine după ce vei ieşi din trup. Căci cel ce şi-a slujit aici. trupul bine şi cu desfătări, s'a slujit pe sine rău pentru după moarte. Fiindcă şi-a osândit sufletul ca un lipsit de minte.

116. Precum trupul ieşind din pântecele maicii, nu poate să se hrănească, fiind încă nedesăvârşit, tot astfel şi sufletul când iese din trup, dacă nu şi-a agonisit prin bunăvieţuire cunoştinţa de Dumnezeu, nu poate să se mântuiască, sau să se unească cu Dumnezeu.

117. Trupul unit cu sufletul iese din întunerecul pântecelui la lumină, iar sufletul unindu-se cu trupul e legat de întunerecul trupului. De aceea trebue să urîm trupul şi să-1 strunim ca pe un duşman care poartă războiu împotriva sufletului. Căci mulţimea mâncărilor şi gustul lor plăcut deşteaptă patimile păcatului. Iar înfrânarea pântecelui smereşte patimile şi mântueşte sufletul.

118. Trupul vede prin ochi; iar sufletul prin minte. Şi precum trupul fără ochi e orb şi nu vede soarele, care luminează tot pământul şi marea, nici nu se poate bucura de lumină, aşa şi sufletul, dacă nu are minte bună şi vieţuire cuvioasă, este orb şi nu înţelege pe Dumnezeu, Făcătorul şi

binefăcătorul tuturor, şi nu-L preamăreşte, nici nu va putea să se bucure de nestrică-ciunea Lui şi de bunurile veşnice. *

Ml 19. Necunoştinta lui Dumnezeu este o nesimțire şi nebunie a sufletului. Căci răul se naşte din neştiință, iar binele, care mântueşte sufletul, din cunoştința lui Dumnezeu. Prin urmare dacă te vei sârgui să nu faci voile tale, petrecând în trezvie şi cunoscând pe Dumnezeu, mintea ta va fi cu grijă la virtuți. Dacă însă te vei sili să faci voile tale pentru plăcere, amețit de necunoştinta de Dumnezeu, te vei pierde ca dobitoacele, necugetând la relele ce ti se vor întâmpla după moarte.

120. Cele ce se întâmplă după rânduiala neclintită dumnezeeascä, cum e răsăritul şi apusul soarelui în fiecare zi, sau rodirea pământului, fac parte din Providență. Iar cele ce se fac la poruncă de către om, se numesc lege. Dar toate s'au făcut pentru om.

121. Câte le face Dumnezeu ca un bun, pentru om le face; iar câte le face omul, sie-şi le face, fie bune, fie rele. Şi ca să nu te ispitească fericirea celor răi, să şti că precum cetăfile nutresc pe călăii obşteşti nu ca să le laude reaua lor faptă, ci ca prin ei să pedepsească pe cei nevrednici, în acelaşi chip şi Dumnezeu îngăduie ca cei răi să stăpânească peste cele lumeşti, pentru ca printr'înşii să se pedepsească cei neevlavioşi. La urmă şi pe stăpânitori îi dă judecății, ca pe unii ce nu au slujit lui Dumnezeu, ci prin răutatea lor au pricinuit năcazuri grele oamenilor.

122. Dacă închinătorii la idoli ar cunoaşte şi ar vedea cu inima la cine se închină, nicidecum n'ar rătăci dela buna cinstire, ci, privind rânduiala şi purtarea de grijă a celor ce au fost făcute şi se fac de Dumnezeu, ar cunoaşte pe Cel ce le-a făcut pe ele pentru om.

123. Omul cel rău şi nedrept poate să ucidă, dar Dumnezeu nici celor nevrednici nu încetează a Ie dărui vieață. Căci fiind bun şi îmbelşugat prin fire a voit să fie lumea şi s'a făcut. Şi toate se fac pentru om şi pentru mântuirea lui.

124. Om este cel ce a înțeles ce este trupul: că este stricăcios şi vremelnic. Căci unul ca acesta înțelege şi sufletul, că este dumnezeesc şi fiind nemuritor şi suflare a lui

Dumnezeu a fost legat de trup spre cercare şi îndumnezeire. Iar cine 'a înțeles sufletul, viețuieşte drept şi plăcut înaintea lui Dumnezeu, nemai supuindu-se trupului. Acela vede pe Dumnezeu cu mintea sa şi contemplă bunurile veşnice dăruite sufletului de Dumnezeu.

125. Dumnezeu fiind pururea bun şi darnic a dat omului puterea de-a face binele şi răul, după ce i-a dăruit şi cunoştință, ca privind lumea şi cele din ea să cunoască pe Cel ce a făcut-o. Iar cel necuvios poate să vrea şi să nu înțeleagă, căci poate şi să nu creadă şi să fie nefericit; ba poate să cugete şi împotriva adevărului. Atât de mare putere are omul de-a face binele sau răul.

126. Este o rânduiala a lui Dumnezeu, ca pe măsură ce creşte trupul, sufletul să se umple de minte, ca omul să poată alege dintre bine şi rău ceea ce îi place.

Dar sufletul care nu alege binele, nu are minte. Toate trupurile au suflet, nu însă şi toate sufletele, minte. Căci mintea iubitoare de Dumnezeu vine la înțelepți, cuvioşi, drepți, curați, buni, milostivi şi binecinstitori. Iar prezența minții se face omului ajutor spre Dumnezeu.

127. Numai un lucru nu este îngăduit omului: acela de-a fi nemuritor cu trupul. Să se unească cu Dumnezeu îi este îngăduit, dacă va înțelege că poate. Căci voind şi înțelegând, crezând şi iubind, prin buna viețuire omul ajunge împreună vorbitor cu Dumnezeu.

128. Ochiul priveşte cele văzute, iar mintea înțelege cele nevăzute. Căci mintea care iubeşte pe Dumnezeu «ste făclie care luminează sufletul. Cel ce are minte iubitoare de Dumnezeu şi-a luminat inima sa şi vede pe Dumnezeu prin mintea sa.

129. Nimeni nu e bun, neruşinat fiind; iar cine nu e bun, este de sigur rău şi iubitor de trup. Cea dintâi virtute a omului este dispretuirea trupului. Căci despărțirea de bunăvoie şi nu din lipsă de cele vremelnice, stricăcioase şi pământeşti ne face moştenitori ai bunurilor nestricăcioase şi veşnice.

130. Cel ce are minte se ştie pe sine că este om stricăcios. Iar cel ce se ştie pe sine, pe toate le ştie că sunt făpturile lui Dumnezeu şi s'au făcut pentru mântuirea omului. Căci stă în puterea omului să înţeleagă toate şi să creadă drept. Iar asemenea bărbat cunoaşte sigur că cei ce nu pun preţ pe cele lumeşti au osteneală foarte puţină, iar după moarte, dobândesc dela Dumnezeu odihnă veşnică.

131. Precum trupul fără suflet este mort, aşa şi sufletul fără puterea minţii este nelucrător şi nu poate moşteni pe Dumnezeu.

132. Numai pe om îl ascultă Dumnezeu şi numai omului se arată, fiind iubitor de oameni oriunde ar fi. Şi iarăşi, numai omul este închinător vrednic al lui Dumnezeu. Pentru om numai se schimbă Dumnezeu la faţă.

133. Dumnezeu a făcut omului cerul pe care îl împodobesc stelele, pentru om, pământul pe care îl lucrează oamenii pentru ei înşişi. Cei ce nu simt o atât de mare purtare de grijă au sufletul lipsit de minte.

134. Binele e nevăzut, ca cele din cer; răul se vede, ca cele de pe pământ. Binele este ceea ce nu are comparaţie; iar omul care are minte îşi alege ceea ce e mai bun, căci numai el înţelege pe Dumnezeu şi făpturile Lui.

135. Mintea se arată în suflet, iar natura în trup. Mintea îndumnezeeşte sufletul, iar natura e revărsată în trup. In tot trupul este natură, dar nu în tot sufletul, minte. De aceea nu tot sufletul se mântuieşte.

136. Sufletul se află în lume fiind născut. Mintea este mai presus de lume fiind nenăscută. Sufletul care înţelege lumea şi vrea să se mântuiască, în fiecare ceas are o lege pe care nu o calcă. El cugetă întru sine că acum e vreme de luptă şi de cercetare şi nu aşteaptă să o facă aceasta judecătorul. El ştie că-şi poate pierde mântuirea primind cea mai mică plăcere urâtă.

137. Pe pământ a lăsat Dumnezeu naşterea şi moartea; pe cer se arată purtarea de grijă şi rânduiala neclintită. Dar toate s'au făcut pentru om şi pentru mântuirea lui. Dumnezeu, cel îmbelşugat în toate bunătăţile, pentru oameni

a făcut cerul şi pământul şi elementele, făcându-le parte prin acestea de toate bunătăţile.

138. Cele muritoare se supun celor nemuritoare; iar cele nemuritoare slujesc celor muritoare (adică elementele omului), pentru iubirea de oameni şi bunătatea firească a lui Dumnezeu care le-a făcut pe ele.

139. Cel ce e sărac şi nu poate vătăma, nu se socoteşte între cei evlavioşi. Iar cel ce poate vătăma cu puterea sa, dar nu întrebuinţează puterea spre rău, ci cruţă pe cei mai umiliţi, pentru evlavia sa, întru bună răsplată se va afla şi după moarte.

140. Dumnezeu, Ziditorul nostru, pentru iubirea de oameni, ne-a lăsat multe căi de mântuire, cari întorc sufletele şi le sue în Ceruri. Căci sufletele oamenilor primesc pentru virtute răsplată, iar pentru greşeli pedepse.

141. Fiul este întru Tatăl, Duhul întru Fiul, iar Tatăl este întru amândoi. Iar prin credinţă omul cunoaşte toate cele nevăzute şi gândite. Credinţa este consimţirea de bună voie a sufletului.

142. Cei ce sunt siliţi de niscai trebuinţe, sau împrejurări să treacă înnot râuri foarte mari, de vor fi treji la minte, scapă de primejdie chiar de ar fi valuri potrivnice; şi de se scufundă puţin, prinzându-se de ceva deîa ţărm, scapă. Dar cei ce vor fi beţi, chiar dacă de zeci de mii de ori vor lupta să ajungă la ţintă, nu vor putea, ci biruiţi de vin se vor scufunda în valuri şi îşi vor afla moartea. Tot aşa şi sufletul, căzând în învolburarea valurilor vieţii, de nu se va trezi din păcatul materiei ca să se cunoască pe sine că e dumnezeesc şi nemuritor şi că numai pentru scurtă vreme a fost legat cu trupul cel muritor şi plin de patimi, va fi atras de plăcerile trupeşti spre pierzare; şi dispreţuindu-se pe sine şi îmbătându-se de neştiinţă, se va pierde şi se va afla înafară de cei mântuiţi. Căci trupul ne trage adeseori ca un râu spre plăcerile necuvenite.

143. Sufletul raţional stăruind neclintit pe lângă hotărîrea cea bună, ţine în frâu mânia, pofta şi patimile sale nesocotite, ca pe un cal. Şi biruindu-le, înfrânân-du-le şi stăpânindu-le pe acestea se încununează şi se învredniceşte

de vieața din ceruri, pe care o primeşte ca pe o răsplătire a biruinții şi a ostenelilor dela Dumnezeu cel ce 1-a zidit.

144. Sufletul cu adevărat rațional văzând fericirea celor răi şi bunăstarea celor nevrednici nu se sminteşte, dorindu-şi fericirea lor în vieața aceasta, cum fac oamenii nesocotiți. El cunoaşte lămurit nestatornicia lucrurilor, ascunsurile vieții cu vremelnicia ei şi judecata care nu poate fi mituită. Un suflet ca acela crede că Dumnezeu nu-1 va trece cu vederea nici despre partea hranei trebuitoare.

145. Vieața trupului şi bucuria de multă bogăție şi putere în vieața aceasta, i se face sufletului moarte. Iar osteneala, răbdarea, lipsa purtată cu mulțumită şi moartea trupului, este vieață şi fericire veşnică a sufletului.

146. Sufletul rațional nepunând preț pe zidirea materială şi pe vieața cea vremelnică, îşi alege desfătarea cerească şi vieața veşnică, pe cari le va primi dela Dumnezeu prin viețuire curată.

147. Cei ce şi-au înnoroiat vestmântul, întina şi haina celor ce se apropie de ei. Aşa şi cei răi cu voia şi nedrepți la purtare, petrecând cu cei mai simpli şi vorbind cele ce nu se cuvin, le întinează sufletul prin auz,

148. începutul păcatului este pofta, prin care se pierde sufletul rațional; iar începutul mântuirii şi al împărăției cerurilor este dragostea.

149. Precum un vas de aramă uitat multă vreme şi neînvrednicit de îngrijirea trebuitoare e mâncat de rugină din pricina neîntrebuințării şi ajunge nefolositor şi urît, tot aşa şi sufletul, nelucrând şi negrijindu-se de buna viețuire şi de întoarcerea la Dumnezeu, şi ieşind prin fapte rele de sub acoperemântul lui Dumnezeu, e mâncat de păcatul crescut din trândăvie în materia trupului şi se va afla fără frumuseţe şi netrebnic pentru mântuire.

150. Dumnezeu este bun, tără patimă şi neschimbăcios. Iar dacă cineva găseşte că e rațional şi drept ca Dumnezeu să nu se schimbe, dar tocmai de aceea întreabă nedumerit cum se bucură de cei buni şi se întoarce de către cei răi, sau se mânie pe cei păcătoşi, iar slujit fiind se

milostiveşte, să i se răspundă că Dumnezeu nici nu se bucură, nici nu se mânie, căci bucuria şi întristarea sunt patimi; nici nu primeşte daruri, căci atunci s'ar birui de plăcere. Nu e îngăduit să socotim pe Dumnezeu bun sau rău, din lucruri omeneşti. El este numai bun şi numai folositor şi nu vatămă niciodată. în felul acesta El este totdeauna la fel. Iar noi rămânând buni, pentru asemănare ne unim cu Dumnezeu şi făcându-ne răi, pentru neasemănare ne despărțim de Dumnezeu, Trăind întru virtute suntem ai lui Dumnezeu, iar făcându-ne răi ne facem nouă vrăşmaş pe Acela ce nu se mânie în deşert. Păcatele noastre sunt acelea cari nu lasă pe Dumnezeu să strălucească în noi, ci ne leagă cu demonii ce ne chinuiesc Iar când prin rugăciuni şi laceri de bine, primim deslegare de păcate, prin aceasta nici nu slujim, nici nu schimbăm pe Dumnezeu, ci prin faptele şi întoarcerea noastră spre Dumnezeu, vindecând păcatul nostru, ne bucurăm iarăşi de bunătatea Sa. încât este totuna a zice că Dumnezeu îşi întoarce fața dela cei răi, sau că soarele se ascunde de către cei lipsiți de vedere.

151. Sufletul evlavios cunoaşte pe Dumnezeul tuturor. Căci evlavia nu e altceva decât împlinirea voii Iui Dumnezeu. Iar aceasta este cunoaşterea lui Dumnezeu care face pe om să fie fără pizmă, înțelept, blând, îndatoritor şi milostiv după putere, necertăreț şi în toate după plăcerea şi voia Iui Dumnezeu.

152. Cunoştința şi frica de Dumnezeu aduc tămăduire de patimile trupului. Căci aflându-se în suflet ne-cunoştința lui Dumnezeu, patimile rămânând nevindecate fac sufletul să putrezească ca printr'un puroiu îndelungat. Iar pentru aceasta să nu învinovățim pe Dumnezeu, care a dat oamenilor pricepere şi cunoştință.

153. Dumnezeu a umplut pe om de pricepere şi cunoştință, voind să curățească patimile şi păcatul cel de bunăvoie şi să strămute ceea ce e- muritor la nemurire, pentru bunătatea Sa.

154. Mintea cea din sufletul curat şi iubitor de Dumnezeu, cu adevărat vede pe Dumnezeul cel nefăcut, neprivit şi negrăit, pe Cel singur curat celor curați cu inima.

155. Omul care rabdă necazurile cu inimă bună !?i cu mulțumită, va lua cununa nestricăciunii, virtutea şi mântuirea. Iar stăpânirea mâniei, limbii, pântecelui şi plăcerilor e de cel mai mare ajutor sufletului.

156. Aceea ce fine lumea este pronia lui Dumnezeu; şi nu se află loc lipsit de pronie. Iar pronia este cuvântul desăvârşit al lui Dumnezeu, care dă chip materiei ce vine în lume şi e ziditorul şi meşterul tuturor celor ce se fac. Nici materia nu poate fi pusă în rânduiala fără puterea cuvântului care deosebeşte lucrurile. Iar cuvântul este chipul şi mintea, înțelepciunea şi pronia Iui Dumnezeu.

157. Pofta din amintire este rădăcina patimilor, cari sunt rudeniile întunerecului. Iar sufletul zăbovind în amintirea poftei nu se cunoaşte pe sine că este insuflarea Iui Dumnezeu. Si aşa e dus spre păcat, nesocotind relele de după moarte, lipsitul de minte.

158. Cea mai mare şi mai fără leac boală a sufletului este necredința în Dumnezeu şi iubirea de slavă. Căci pofta răului este o lipsă a binelui. Iar binele stă în a face cu prisosință toate cele bune, câte plac Dumnezeului a toate.

159. Numai omul este în stare să primească pe Dumnezeu, căci numai acestui animal îi vorbeşte Dumnezeu noaptea prin visuri, iar ziua prin minte. Şi prin toate prevesteşte oamenilor vrednici de El, bunătățile viitoare.

160. Omului credincios şi celui ce vrea să înțeleagă pe Dumnezeu nimica nu-i este cu anevoie. Iar dacă vrei să-L şi vezi, priveşte podoaba şi pronia tuturor celor ce au fost făcute şi a celor ce se fac cu cuvântul Lui. Şi toate sunt pentru om.

161. Sfânt se numeşte omul curățit de patimi şi de păcate. De aceea cea mai mare izbândă a sufletului, care place lui Dumnezeu, este să nu mai fie păcat în om.

162. Numele este însemnarea unuia dintre mulți. De aceea e lucru fără minte a socoti că Dumnezeu care e unul

singur, mai are alt nume. Căci Dumnezeu aceasta înseamnă: Cel fără de început, care a făcut toate pentru om.

163. Dacă ştii ca ai fapte rele întru tine, scoate-le din sufletul tău, în aşteptarea celor bune. Căci drept este Dumnezeu şi iubitor de oameni.

164. Cunoaşte pe Dumnezeu şi e cunoscut de Dumnezeu omul care neîntrerupt se nevoieşte să fie nedespărțit de Dumnezeu. Iar nedespărțit de Dumnezeu ajunge omul care e bun în toate şi care birue toată plăcerea, nu din pricina lipsei, ci prin voință şi înfrânare.

%.f 165. Fă bine celui ce te nedreptăţeşte şi-ţi vei face prieten pe Dumnezeu. Nu grăi de rău pe vrăjmaşul tău către nimeni. Deprinde-te cu dragostea, cu neprihănirea, cu răbdarea, cu înfrânarea şi cu cele asemenea. Căci aceasta este cunoştinţa de Dumnezeu: să-I urmezi Lui cu smerită cugetare şi printr'unele ca acestea. Iară lucrarea aceasta nu este a celor de rând, ci a sufletului care are minte.

X 166. Stihul acesta l-am scris pentru cei mai simpli spre dreaptă ştiinţă, pentrucă unii au avut îndrăsneala să spună cu necredinţă că ierburile şi legumele ar fi însufleţite. Le spun acestora: Ierburile au vieaţa firii, suflet însă n'au. Iar omul se numeşte animal raţional pentrucă are minte şi este capabil d*e ştiinţă. Celelalte dobitoace pământeşti şi din aer au glas în ele fiindcă au duh (TtveujJta) şi suflet. Şi toate cele cari cresc şi scad sunt vieţuitoare, fiindcă vieţuiesc şi cresc, dar pentru aceea nu au şi suflet. Iar deosebirile vieţuitoarelor sunt patru : Unele sunt nemuritoare şi însufleţite ca îngerii, altele au minte, suflet şi duh, ca oamenii, altele au numai duh si suflet ca dobitoacele, iar altele numai vieaţă ca ierburile. In ierburi dăinueste vieaţa fără suflet, fără duh şi fără minte. Iar toate celelalte fără vieaţă nu pot să fie. Şi tot sufleul omenesc este într'o mişcare necontenită dela un loc la altul.

167. Când primeşti închipuirea vreunei plăceri, pă-zeşte-te ca să nu fi răpit îndată de ea, ci ridicându-te o clipă mai presus de aceasta, adu-ţi aminte de moarte şi gândeşte-te că e mai bine să te ştii că ai biruit această amăgire a plăcerii.

168. După cum dela naştere începe pătimirea, fiindcă ceea ce a venit la vieaţă se şi strică, aşa dela patimă începe păcatul. Să nu zici, prin urmare, că Dumnezeu n'a putut tăia păcatul, căci cei ce zic aşa sunt nesimţitori şi nebuni. Nu era de lipsă să taie Dumnezeu materia, pentrucă aceste patimi sunt ale materiei. Dar Dumnezeu a tăiat păcatul din oameni în chip folositor, dându-le minte, ştiinţă, cunoştinţă şi putere de-a deosebi binele. Deci cunoscând că păcatul ne vatămă, putem să fugim de el. Dar omul fără minte i se aruncă în braţe şi se laudă cu el şi căzând ca într'o mreajă e războit de el după ce e tras înăuntru. Unul ca acesta niciodată nu mai poate să-şi ridice capul, să vadă şi să cunoască pe Dumnezeu, Cel ce a făcut toate pentru mântuirea şi în-dumnezeirea omului.

169. Cele muritoare sunt nemulţumite de ele înşile, ştiind de mai înainte de moartea care vine. Nemurirea îi vine sufletului cuvios din bunătatea lui, iar moartea i se trage sufletului ticălos şi fără minte din răutatea lui.

170. Când te întorci cu mulţumire spre aşternutul tău, aducându-ţi aminte de binefacerile şi de marea purtare de grijă a lui Dumnezeu şi umplându-te de în-înţelegerea cea bună, te vei veseli şi mai mult, iar somnul trupului tău se va face tresvie a sufletului şi închiderea ochilor tăi, vedere adevărată a lui Dumnezeu, Atunci tăcerea ta, umplându-se de bunurile primite, va da din tot sufletul şi puterea o adânc simţită slavă Dumnezeului a toate. Căci de va lipsi păcatul din om, o singură mulţumire cumpăneşte mai mult decât toată jertfa cea de mare preţ înaintea lui Dumnezeu, Căruia I se cuvine slavă în vecii vecii vecilor. Amin.

Evagrie Ponticul

Vieaţa şi scrisul lui

Evagrie, de origine din Pont, a fost un ucenic al Sf. Vasile cel Mare, care La făcut cetet şi al Sf. Grigorie de Nazianz, care l.a sfinţit întru diacon. La anul 379 pare să fi venit cu Sf. Gri. gorie de Nazianz, la Constantinopol, unde a rămas câtăva vreme şi după plecarea aceluia, pe lângă patriarhul Nectarie. Bun cu» vântător şi temeinic instruit în ale teologiei, finea în acel timp predici foarte apreciate în legătură cu contraversele dogmatice ale vremii. Diferite motive l»au îndemnat totuşi să plece dela Constantinopol la Ierusalim, iar după o scurtă şedere acolo, la anul 382 se duse în Egipt, închinându.se vie(ii de pustnic, în care a avut ca îndrumător pe Macarie cel Mare.

Scaunul episcopal, oferit lui de Teofil al Alexandriei, l»a respins în chip statornic. Moare la anul 399.[1])

Citind cu multă râvnă pe Origen, a împrumutat dela acesta teoria preexistenţii sufletelor şi a restabilirii finale a tuturor (apocatastasă). De aceea sinodul al 5«lea ecumenic l»a condamnat ca origenist. Acest fapt a avut ca urmare că textul grec (original) al scrierilor sale nu s'a mai păstrat, afară de unele extrase, puse şi acelea de cele mai multe ori sub alte nume, mai ales sub al lui Nil Ascentul. Operile lui întregi s'au păstrat numai în tradu. ceri siriace şi armene, adică la creştini monofiziţi.[8])

') O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchlichen Literatur, voi. 3, ed. 2 Fr. i. Br. Herder, 1923, p. 93 urm.

***) Iată scrierile lui Evagrie, după Viller-Rahner, O. c, 97—98; a), Antirrheticus, editată de W. Fraokenberg, Evagrius Ponticus (în: Nachrichten von der Gesellschaft der Wissenschaften in Gotingen, Fhil-bist, Klasse, n. Folge XIII, 2; Berlin 1912), p. 472-545 (in limba siriacă şi in retraducere in greceşte); b) Mo-**

Evagrie pare a fi primul scriitor bisericesc care, imitând literatura filosofică de sentințe, şi»a îmbrăcat învățătura sa .în această formă. El este inițiatorul „centuriilor", al sentințelor în grupe de câte 100. In general este recunoscut ca „cel mai fecund şi mai caracteristic scriitor duhovnicesc din pustia Egiptului" (ViIier*Rahner, Op. c. 99). El a dat o formă mai înțeleasă marilor idei ale lui Origen şi Grigorie al Nişei. Scrierile lui, afară de tezele origeniste condamnate, au exercitat poate cea mai mare influență asupra ascezii şi misticii răsăritene până în veacul al 14.1ea, ba până în al 20«lea, cum zice J. Hausherr. Evagrie a însemnat mai mult pentru mistica ortodoxă decât Dionisie Areo. pagitul, care a venit mai târziu, când misticii aveau prin Evagrie o învățătură fixată gafa. Această învățătură trece dela el peste Scărarul, Isichie, Maxim Mărt., Nichita Stitatul, până la isichaşti (ia VillercRahner, Op. c. p. 109).

Evagrie împarte viața spirituală în activă şi contemplativă sau gnostică. Viața activă este numai pregătirea pentru cea

nachicon în 2 părţi: 1. Capita practica, Migne P. G 40, 1220—1236, P. G. 40, 1236—1244, P. G. 40, 1244-1252 şi P. G. 40, 1272—1276 (de octo cogita-tionibus). Cum trebuese aşezate capetele se poate vedea la Frankenberg, O. c. p. 4. 2) Gnosticus, ed Frankenberg O. c. p. 546—553 (în 1. siriacă şi re-traducere în greacă) Partea 1-a are 100 capete, a 2-a are 50; c) Capitula prognostica (600 probleme gnostice ; 6 Centurii), ed. Frankenberg, O. c. p 49 — 471.

Sub numele lai Evagrie s'au păstrat în greceşte şi în traducere latină, afară de „capetele practice": d) *Rerum monachalium rationes,* **P. G. 40, 1252— 1264. E „Schiţa monachicească" din Filocalie; e) Sententiae per alphabetum dispositae, în P. G. 40, 1267—1270; f) Două scrieri mici, dintre cari una adresată „fraţilor cari locuesc în chinovii" şt a doua „către fecioare", ed. H. Gressman. Texte und Untersuchungen 39, 4 (Lipsea 1913), p. 146—165, O traducere latină în P. G. 40, 1277—1286 Precuvântarea la acestea o formează epist. 19 şi 20 (Frankenberg 579). In parte sub numele lui Nil Sinaitul s'au păstrat dela el; g)** *De diversis malignis cogitationbus,* **in P. G. 79, 1199—1228 C. In Filocalie e dată sub numele lui Evagrie şi cu titlul „Despre deosebirea patimilor şi a gândurilor" (urmează după: „Schiţa monachicească") şi se încheie cu:** „voOv doTepoeiS?) 5iț>El &v rcpoaeiry^j" **(corespunde cu P. G. 40, 1228 C). Ce urmează este un adaus care, după J. Muyldermans (A travers la tradition manuscrite d'Evagre le Pontique, Bibliotheque du Mus, Lowen 1932), nu ar fi al lui Evagrie, lucru care nu pare adevărat; h) Tractatus ad Eulogium, sub numele Iui Nil, P. G. 79, 1093—1140; i) De oratione, sub numele lui Nil, P. G. 79, 1165—1200, (trad. în 1. franceză şi comentată de** J. **Hausherr în Revue** gnostică. Toată strădania omului trebue să ducă la cunoaştere sau gnoză, a cărei încoronare este contemplarea Sf. Treimi. Rostul ascezei este să înlăture piedecile ce stau în calea cunoaşterii, prin curățirea sufletului de patimi.

Virtuțile, cari sunt treptele vieții active, se rânduesc în ur» mătoarea ordine: Cea mai de jos e credința, care naşte frica de Dumnezeu. Aceasta naşte păzirea poruncilor, ale cărei fiice sunt: în» frânarea, cumințenia, răbdarea, şi nădejdea. Toate duc la nepătimire *(ând&eia,)*, al cărei rod e dragostea. De acum părăsim vieața activă. Dragostea ne introduce în vieața contemplativă.

Treapta, cea mai de jos a vieții contemplative este „gnoza naturală" (cpuatxr)). După ea urmează „teologia", gnoza mai înaltă, contemplarea Sf. Triemi, care e şi treapta „rugăciunii curate".

Cunoaşterea lui Dumnezeu, ca țintă supremă a vieții du» hovniceşti, nu se realizează prin cugetare discursivă. Cel curățit ajunge până la o cunoaştere intuitivă a Lui, în lumina sufletului indumnezeit. In timpul rugăciunii, sufletul contemplativului este asemenea cerului, în care străluceşte lumina Sf. Treimi. Dar pentru aceasta se cere o curățire de toate patimile şi de toate gândurile în legătură cu ele. Aceasta e curățirea ce se cere sufletului, care e sediul patimilor. Dar se cere şi o curățire a minții, vârful cunoscător, sau ochiul sufletului. Până ce mintea mai păstrează chiar şi numai gânduri nestrăbătute de patimi, ea poate cunoaşte prin ele pe Dumnezeu în chip mijlocit. Dar dacă vrea să ajungă la vederea Sf. Treimi, trebue să se curețe şi de aceste gânduri, ca să devină cu totul pură (yujjivos). **La această stare nu poate ajunge decât prin harul lui Dumnezeu. Ajuns omul aci, în inima lui străluceşte lumina Sf. Treimi, ei vede lumina dumnezeiască. Lumina aceasta este „fără formă", întru cât şi Dumnezeu este fără chip, simplu şi nepătruns. In cunoaşterea aceasta a lui Dumnezeu nu e nimic care să se întipărească în**

d'Ascetique et de Mystique 1934, p. 34—93, 113—170); j) Capita paraenetica P. G. 79, 1249—1252 A. in limba siriacă s'au mai păstrat; 1) Epistole, la Fran-kenberg p. 554—635, în 1. siriacă şi retraducere greacă. Intre ele este un pro-treptic 554—557, un parenetic 558—563, o scrisoare lungă către Meîania (613—619), o epistolă 621—635, care e păstrată şi în greceşte ca a 8-a epistolă a Si. **Vasile (P. G. 32, 245-268).**

mintea omului. De aceea mintea trebue să se elibereze de orice întipărire a lucrurilor şi înțelesurilor lor. Cunoaşterea Iui Dum» nezeu e dincolo de orice chip. Viziunile imaginative sunt suspecte. Cunoaşterea aceasta e simplă, necompusă, indescriptibilă, fără imargini. Este o cucerire a mintii de către nemărginirea Celui nfinit. Tocmai de aceea lumina aceasta este într'un anumit înțeles şi întunerecul cel mai adânc, „neştiința fără margini".

Dar această cunoaştere are şi o altă lăture. Când lumina dumnezeească răsare în minte, aceasta se vede şi pe sine însăşi. Vederea proprie este o condiție a desăvârşirii minții. Astfel mintea în vremea rugăciunii se vede pe sine, strălucind ca sa» firul şi ca cerul, ca locul în care s'a coborât Sf. Treime.

Mult vorbeşte Evagrie de starea de nepătimire (apatia), ca o condiție a vederii lui Dumnezeu. Semnul că cineva a ajuns la adevărata lipsă de patimi stă în faptul că se poate ruga neturburat şi neîmprăştiat, eliberat de toate grijile şi de toate gândurile şi imaginile lucrurilor. Dar această nepăsare față de lucrurile lumii, nu este şi o indiferență față de Dumnezeu şi fată de semeni, ci o condipie pentru ca să.i poată iubi cu adevărat.

Patimile, cari pun stăpânire pe om şi de cari trebue să se cură{ească pentru a ajunge la nepătimire, iubire şi gnoză, le aduce Evagrie în legătură cu demonii, încât lupta cu ele este în acelaşi timp o luptă cu ei. Această idee devine un leit.motiv important al întregei asceze răsăritene.

Tot la Evagrie găsim pentru prima dată teoria celor opt patimi, sau vicii, sau gânduri păcătoase, teoria ce va reveni mereu la scriitorii ascetici de după el, la Casian, Nil, Ioan Scă. rarul, Ioan Damaschin etc.

La Evagrie sunt trasate directivele ascezei şi misticei ulterioare, la el se cuprind sistematizate aproape toate învățăturile psihologice şi pneumatologice, aplicate în viea{a ascetică şi mi» stică din Răsărit.')

') Prezentarea aceasta am luat-o întreagă după Viller-Rahner, Op. c, socotind că proporţiile reduse ale ei mă dispensează de o analiză proprie a scrisului lui Evagrie, ilustrată cu citate din operile lui.

EVAGRIE MONACHUL

Schiţă monahicească, in care se arată cum trebue să ne nevoim şi să ne liniştim[1])

a Ieremia Proorocul s'a scris: „Iar tu să nu-ți iai muiere în locul acesta. Că acestea zice Domnul despre fiii şi fiicele ce s'au născut în locul acesta: cu moarte bolnăvicioasă vor muri".[2]) Aceasta o arată şi cuvântul Apostolului: „Omul care se căsătoreşte, se îngrijeşte de ale lumii, cum să placă femeii, şi se risipeşte în acestea. Iar femeia măritată se îngrijeşte de ale lumii, cum să placă bărbatului".[3]) Şi se vede limpede că nu numai despre fiii şi fiicele ce se vor naşte din căsătorie a zis Proorocul că „de moarte bolnăvicioasă vor muri", ci şi despre fiii şi fiicele ce se nasc în inima lor, adică despre gândurile şi poftele trupeşti, întrucât şi acestea vor muri în cugetul bolnăvicios, neputincios şi destrăbălat al lumii acesteia şi nu se vor învrednici de vieața cerească. „Iar cel necăsătorit, zice, se îngrijeşte de ale Domnului, cum să placă lui Dum

[1]) In Migne, P. G. 40, 1251—1264, sub titlul: „Evagrii monachi, Rerum monachalium rationes, earumque juxta quietem appositio" (text grec şi latin). In P. G. e împărţită în 11 capete. Iau această împărţire. In Filocalia greacă (Atena 1893, voi. I, pg. 21—25) nu are nicio împărţire.

«) Ierem. 16, 2—4 ') I. Cor. 7, 33 34.

nezeu"[1]) şi cum să aducă roadele cele pururi înfloritoare şi nemuritoare ale vieţii veşnice.

2. Aşa este monachul şi aşa trebue să fie: să nu aibă femeie, să nu nască fii sau fiice în locul mai înainte zis; dar nu numai atât, ci trebue să fie şi ostaş al lui Hristos, nepământesc, fără grijă, înafară de orice gând şi faptă de câştig, după cum zice şi Apostolul: „Nimenea ostaş fiind, nu se împiedecă de lucrurile lumeşti, ca singur Voevodului să placă".[2]) Aşa să fie şi monachul, mai ales cel care a lepădat toate cele materiale ale lumii acesteia şi zoreşte spre câştigurile cele frumoase şi bune ale liniştei. Căci ce frumoasă şi bună este nevoinţa pentru dobândirea liniştei. „Blând este jugul ei şi sarcina uşoară".[1]) Dulce este vieaţa şi fapta ei plăcută.

3. Vrei aşa dar, frate, să iai asupra ta vieaţa singuratecă şi să zoreşti spre cununile celei mai mari biruinţe, a liniştei? Lasă grijile lumei cu domniile şi cu stăpânirile ei, adică fii nepământesc, fără patimă şi fără de orice poftă, ca făcându-te străin de tovărăşia acestora, să te poţi linişti într'adevăr. Căci de nu se va smulge cineva pe sine din acestea, nu va putea dobândi petrecerea aceea. Indestulează-te cu mâncare puţină şi fără preţ, nu cu multă şi bogată. Iar dacă de dragul de-a fi ospitalier îţi merge gândul la vreo mâncare mai de preţ, leapădă gândul acesta şi nicidecum să nu-i dai ascultare, că prin el îţi întinde vrăjmaşul o cursă, ca să te abată dela linişte. Ai pildă pe Domnul Iisus, care mustră sufletul ce se îngrijeşte de unele ca acestea, zicând Martei: „Ce te îngrijeşti şi spre multe te sileşti?"[4]) Un lucru trebueşte, să asculţi cuvântul lui Dumnezeu; după aceea toate se află fără osteneală. De aceea adaugă îndată, zicând: „Măria partea cea bună şi-a ales, care nu se va lua dela dânsa".[5]) Ai apoi şi pilda văduvei din Sarepta Sidonului, care a găzduit pe proorocul Ilie.[6]) Chiar numai pâine, sare şi apă de-ai avea, şi cu acestea poţi

1) Ibid. 2) ÎI Tim. 2, 4. 3) Mt. 11, 30. 4) Lc. 10, 41. 5) Lc. 10, 42. 6), Reg. 17, 10,

să te faci vrednic de răsplata iubirii de străini. Iar de cumva n'ai nici de acestea, ci primeşti pe străin numai cu bunăvoinţă şi îi întorci cuvânt de folos, de asemenea poţi primi răsplata iubirii de străini. Căci s'a zis: „Cuvântul este mai presus de dar". Linele ca acestea trebue să le cugeti asupra milosteniei.

4. Ia seama, aşa dar, să nu pofteşti să ai bogăţie pentru a o împărţi săracilor; căci şi aceasta este o amăgire a celui rău, ca să te ducă la slava deşartă şi să împingă mintea la tot felul de osteneli pentru câştiguri. Gândeşte-te la văduva de care mărturiseşte Domnul în Evanghelie, care numai doi bani a avut şi a covârşit cu ei hotărârea şi puterea bogaţilor. „Căci aceia, zice, din prisosul lor au aruncat în visterie, pe când aceasta toată averea ei".[1]) Cât priveşte hainele, să nu pofteşti să ai haine de prisos, ci îngrijeşte-te numai de cele cari sunt de trebuinţă trupului. „Aruncă mai bine asupra Domnului grija ta şi El va purta grijă de tine".[2]) „Căci El se îngrijeşte, zice, de noi".") Dacă eşti lipsit de hrană sau de haine, nu te ruşina să primeşti când ţi le vor aduce alţii, căci ruşinea aceasta este un fel de mândrie. Iar dacă prisoseşti tu în acestea, dă şi tu celui lipsit. Aşa voieşte Dumnezeu să se chivernisească între dânşii copiii Săi. De aceea scrie Apostolul către Corinteni cu privire la cei lipsiţi: „Prisosul vostru să împinească lipsa altora, ca şi prisosul acelora să împlinească lipsa voastră; ca să se facă potrivire, precum este scris: Celui ce are mult, nu i-a prisosit şi celui ce are puţin, nu i-a lipsit".[4]) Deci având pentru timpul de acum cele de trebuinţă, nu te griji pentru vremea ce vine, nici pentru o zi, nici pentru o săptămână şi nici pentru o lună. Căci venind de faţă ziua de mâine, va aduce El cele de trebuinţă. Tu caută mai bine împărăţia cerurilor şi dreptatea lui Dumnezeu. „Căutaţi, zice Domnul, împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea se vor adăuga vouă".[5])

5. Să nu-ţi iai tânăr slujitor, ca nu cumva vrăjmaşul să stârnească prin el vreo sminteală şi să-fi turbure cugetul, ca să te îngrijeşti de mâncări alese, căci nu vei mai putea să te

») Lc. 21, 4 ; Mc. 12, 44. ²) Ps. 55, 23. ') I. Petr. 5, 7.*) ÎL Cor, 18, 14—15. ᴮ) Mt 6, 33.

îngrijeşti numai de tine. Să nu faci aceasta gândindu-te la

') Mt. 8. 22.

odihna trupească, ci cugetă la ce e mai bine, Ia odihna duhovnicească, căci cu adevărat e mai bună odihna duhovnicească, decât cea trupească. Iar dacă te gândeşti la folosul tânărului, să nu te învoieşti nici atunci, căci nu este a noastră datoria aceasta, ci a altora, a sfinților părinți din chinovie. Grijeşte-te numai şi numai de folosul tău, păzind chipul liniştei. Cu oameni cu multe griji şi iubitori de materie să nu-ți placă să locueşti, ci locueşte sau singur, sau cu frați neiubitori de materie şi de acelaşi cuget cu tine. Că cel ce locuieşte cu oamenii iubitori de materie şi cu multe griji, vrând-nevrând va face şi el tovărăşie cu ei şi va sluji poruncilor omeneşti. Nu te lăsa atras în vorbire deşartă, nici în oricare altă năpastă, ca mânia, întristarea, nebunia după lucruri pământeşti, frica de sminteală, grija de naşteri, sau de rudenii, ba mai mult, ocoleşte întâlnirile dese cu acestea, ca nu cumva să te scoată din liniştea cea din chilie şi să te tragă în grijile lor. „Lasă, zice Domnul, pe cei morți să-şi îngroape morții lor, iar tu vino de urmează Mie".[1]) Iar dacă şi chilia, în care locuieşti, e încărcată cu multe, fugi, nu o cruța, ca nu cumva să te topeşti de dragul ei. Toate să le faci, toate să le împlineşti, ca să te poți linişti. Incălzeşte-ți inima, sârguind să te afli în voia lui Dumnezeu şi în războiul nevăzut.

6. Dacă nu te poți linişti uşor în părțile tale, grăbeşte spre înstrăinarea cu voia şi întăreşte-ți gândul spre ea. Fă-te ca un neguțător priceput, care le cearcă pe toate cele folositoare linişteî şi pe toate căile pune stăpânire pe cele liniştitoare şi de folos acestui scop. Te sfătuiesc iarăşi: iubeşte înstrăinarea, căci te izbăveşte de împrejurările ținutului tău şi te face să te bucuri numai de folosul linişteî. Fugi de zăbovirile în cetate şi rabdă cu bărbăție pe cele din pustie; „că iată, zice Sfântul, m'am depărtat fugind şi m'am sălăşluit în pustie".[1]) De este cu putință, în niciun chip să nu te arăți prin cetate. Căci nu vei vedea acolo nimic de folos şi nimic bun pentru petrecerea ta. „Am văzut, zice iarăşi Sfântul, fărădelege şi pricire în cetete".[2]) Aşadar caută locurile neturburate şi singuratice şi să nu te înfricoşezi de ecoul lor. Chiar năluciri dela draci de vei vedea acolo, să nu te înspăimânți, nici să fugi, lepădând alergarea ce îți e spre folosul tău. Să stai pe loc fără frică şi vei vedea măririle lui Dumnezeu:[3]) ajutorul, purtarea

de grijă şi toată cunoştinţa spre mântuire. „Căci am primit, zice fericitul bărbat, pe Cel ce mă mântuieşte de împuţinarea sufletului şi de furtună".[4]) „Pofta vagabondării să nu biruie inima ta, căci vogabondarea împreunată cu pofta strică mintea cea fără de răutate".[5]) Multe ispite sunt cu acest scop. De aceea teme-te de greşală şi stăi cu aşezământ în chilia ta.

7. Dacă ai prieteni, fugi de întâlnirile dese cu ei, căci numai întâlnindu-te rar cu dânşii le vei fi de folos. Iar dacă vezi că îţi vine prin ei vreo vătămare, cu niciun chip nu te mai apropia de dânşii. Trebue să ai ca prieteni pe cei ce pot fi de folos şi de ajutor vieţuirii tale. Fugi şi de întâlnirile cu bărbaţii răi şi războinici, şi cu niciunul din aceştia să nu locuieşti împreună; ba şi de sfaturile lor cele de nimica să te lapezi. Căci nu locuiesc lângă Dumnezeu şi nici statornicie n'au. Prietenii tăi să fie bărbaţii paşnici, fraţii duhovniceşti şi părinţii sfinţi; căci pe aceştia şi Domnul îi numeşte aşa zicând: „Mama mea, fraţii şi părinţii mei aceştia sunt, cari fac voia Tatălui Meu cel din Ceruri".[6]) Cu cei împrăştiaţi de griji multe să nu te aduni, nici ospătare cu dânşii să nu primeşti, ca nu cumva să te tragă în împrăştierea lor şi să te depărteze dela ştiinţa linişţei. Căci au in-trânşii patima aceasta. Nu pleca urechea ta la

«) Ps. 55, 8. ²) Ibid. 10. ') *Ex.* 14, 13. ⁴) Ps. 55. 9. ⁵) Inţelep. 4, 12. >':. 12, 50; Lc 8, 21.

cuvintele lor şi nu primi socotinţele inimii lor, căci sunt cu adevărat păgubitoare. Spre credincioşii pământului să fie osteneala şi dorinţa inimii tale şi spre râvna lor de-a plânge. „Că ochii mei, zice, spre credincioşii pământului, ca să şează ei împreună cu mine".[1]) Iar dacă cineva dintre cei ce vieţuiesc potrivit cu dragostea de Dumnezeu vine să te poftească Ia masă şi vrei să te duci, du-te, însă de grabă să te întorci la chilia ta. De este cu putinţă, afară de chilie să nu dormi niciodată, ca de-a-pururi să rămâie cu tine harul liniştei şi vei avea într'însa neîmpiedecată slujirea jertfei fale.

8. Să nu pofteşti bucate bune şi de cele ce ademenesc la desfătare. „Căci cea care petrece în desfătări, a murit până e încă în vieaţa",[2]) cum zice Apostolul. Să nu-ţi saturi pântecele

i) Ps. 101, 6 ⁸) I **Tira. 5, 6.** ⁵j **I Tes. 2, 9** şi II **Tes. 2, 8; Ef. 4, 28.**

tău cu bucatele altora, ca să nu ți se nască poftă de acestea şi să ți se facă dor de mesele de-afară. Căci s'a zis: „Nu vă amăgiți cu saturarea pânte-celui". Iar dacă te vei vedea poftit necontenit afară din chilia ta, nu primi. Căci este păgubitoare zăbovirea necurmată afară din chilia ta: îți ia harul, îți întunecă cugetul şi îți stinge râvna. Priveşte un vas cu vin stând nemişcat multă vreme într'un loc: ce vin lucitor, aşezat şi bine-mirositor pregăteşte. Dar dacă-1 vei muta mereu încoace şi 'ncolo, vinul va fi mohorît, arătând urâciunea drojdiilor. Deci cu acela asemănându-te, încearcă de scoate folosul. Taie legăturile cu prea mulți, ca să nu te pomeneşti împresurat la minte şi să fugă liniştea dela tine. Poartă grijă de lucrul mâinilor, şi aceasta, dacă este cu pu-tință, zi şi noapte, ca să nu îngreunezi pe nimeni, dar mai ales să ai de unde da şi altora, precum îndeamnă Apostolul Pavel.[3]) Cu deosebire însă, ca să te lupți şi prin aceasta împotriva dracului trândăviei şi să risipeşti şi ioaie celelalte pofte ale vrăjmaşului. Căci în vremea nelucrării năvăleşte asupra ta dracul trândăviei şi „întru pofte se află tot omul leneş",[1]) precum se zice. Când dai şi iai, nu scapi de păcat. De aceea ori de vinzi, ori de cumperi, lasă dela tine din cumpăna dreaptă, ca nu cumva ţjnându-te cu de-a-mănuntul de obiceiurile iubirii de câştig, să cazi în lucruri cari păgubesc sufletul, în certuri, în jurăminte mincinoase, în schimbarea cuvintelor tale şi în cele asemenea, ca printr'însele să necinsteşti şi să ruşinezi vrednicia cinstită a vieții tale. înțelegând însuți acestea, păzeşte-te dela a da şi a lua. Iar dacă vreai să alegi ceea ce este mai bun, şi eşti în stare de aceasta, aruncă grija ta asupra altui oarecare bărbat credincios, ca astfel făcându-te voios, să ai nădejdi bune şi bucuroase.

9. Aceste îndemnuri de folos ți le dă rânduiala liniştei. Dar acum îți voiu atrage luarea aminte şi asupra următoarelor lucruri, care țin de ea. Tu ascultă-mă şi fă cele ce-ți rânduesc ție: Aşezându-te în chilia ta, adu-nă-ți mintea şi gândeşte-te la ceasul morții. Priveşte atunci la moartea trupului, înțelege întâmplarea, ia-ți osteneala şi disprețueşte deşertăciunea din lumea aceasta, atât a plăcerii cât şi a străduinții, ca să poți să rămâi nestrămutat în aceeaşi hotărîre a liniştei şi să nu slăbeşti. Mută-ți gândul şi la starea cea din iad, gândeşte-te

i) **Prov 13, 4**

cum se chinuesc sufletele acolo, în ce tăcere prea amară? sau în ce cumplită suspinare? în ce mare spaimă şi frământare? sau în ce aşteptare? Gândeşte-te la durerea sufletului cea neîncetată, la lacrămile sufleteşti fără sfârşit. Mută-ți apoi gândul la ziua învierii şi la înfățişarea înaintea lui Dumnezeu. Inchipueşte-ți scaunul acela înfricoşat şi cutremurător. Adu la mijloc cele ce aşteaptă pe păcătoşi: Ruşinea înaintea lui Dumnezeu, a lui Hristos însuşi, a îngerilor, a Arhanghelilor, a Stăpâniilor şi a tuturor oamenilor, toate muncile, focul cel veşnic, viermele cel neadormit, şarpele cel mare, întunierecul şi peste toate acestea plângerea şi scrâşnirea dinților, spaimele, chinurile. Gândeşte-te apoi şi la bunătățile ce aşteaptă pe drepți: îndrăsnirea cea către Dumnezeu Tatăl şi către Iisus Hristos, către îngeri, Arhangheli, Stăpânii, împreună cu tot poporul împărăției şi cu darurile ei: bucuria şi fericirea. Adu în tine amintirea acestora amândouă şi plânge şi suspină pentru soarta păcătoşilor, îmbracă vederea ta cu lacrimi de frică să nu fi şi tu printre dânşii. Iar de bunătățile ce aşteaptă pe drepți bucură-te şi te veseleşte. Sârgueşte-te să te învredniceşti de partea acestora şi să te izbăveşti de osânda acelora. Să nu uiți de acestea, fie că te atli în chilie, fie afară şi nicidecum să nu lapezi pomenirea aceasta dinaintea ta, ca cel puțin printr'aceasta să scapi de gândurile spurcate şi păgubitoare.

10. Postul să-ți fie cu toată puterea, ca înaintea Domnului. El curățeşte păcatele şi fărădelegile tale; face sufletul cuviincios, sfințeşte cugetarea, alungă dracii şi apropie de Dumnezeu. Iar dacă ai mâncat odată într'o zi, a doua oară să nu pofteşti, ca să nu te faci risipitor şi să-ți turburi cugetul. In felul acesta poți avea cu ce să împlineşti porunca binefacerii şi poți să omori patimile trupului. Iar dacă s'ar face întâlnire de frați şi ai fi silit să mănânci şi a doua şi a treia oară, să nu te temi, nici să te întristezi, ci mai bine bncură-te, mulțumind lui Dumnezeu că, făcându-te supus trebuinței şi mâncând de două şi de trei ori, ai împlinit legea dragostei şi că pe însuşi Dumnezeu îl vei avea orânduitor al vieții tale. Dacă uneori trupul e bolnav şi trebue să mănânci şi de două, de trei şi de mai multe ori, să nu fie întristat cugetul tău. Căci ostenelile trupeşti nu trebue să fie ținute şi în timpuri de boală şi de

slăbiciune, ci trebuesc lăsate atunci mai slobod în anumite privințe, ca să se întărească trupul din nou spre aceleaşi osteneli ale vieţuirii. Iar în privința înfrânării dela anumite bucate, nu ne-a oprit dumnezeescul cuvânt ca să nu mâncăm ceva, ci a zis: „Iată am dat vouă toate, ca pe legumele ierburilor",[1]) „mâncați-le nimic cercetând"/) şi: „Nu cele ce intră în gură spurcă pe om".[1]) Deci înfrâ-narea dela anumite bucate, e lucru ce rămâne la alegerea ta, ca o osteneală a sufletului.

11. Rabdă cu plăcere privegherea, culcarea pe jos şi toate celelalte osteneli. Caută la slava cea viitoare, ce se va descoperi ție împreună cu foți sfinții. „Că nu sunt vrednice pătimirile veacului acestuia, față de slava ce are să se descopere nouă",") zice Apostolul. „Dacă eşti slăbit cu sufletul, roagă-te",[5]) precum este scris; roagă-te cu frică, cu cutremur, cu osteneală, cu înfrânare şi cu priveghiere. Aşa suntem datori să ne rugăm, mai ales pentru vrăjmaşii rău năraviți. Căci aceştia ori de câte ori ne văd că stăm la rugăciune, ne stau şi ei cu sârguință împotrivă, sădind în mintea noastră cele ce nu trebue, ca să ni le aducem aminte sau să le gândim în vremea rugăciunii. Aşa vreau ei să ducă mintea în robie, iar rugăciunea noastră să o tacă nelucrătoare, deşartă şi nefolositoare. Căci deşartă cu adevărat şi nefolositoare este rugăciunea făcută fără frică, fără trezvie şi priveghere. Dacă de omul împărat te apropii cu frică şi cu cutremur şi-i faci rugăciunea cu luare aminte, cu cât mai vârtos trebue să te înfățişezi la fel înaintea lui Dumnezeu, Stăpânul tuturor, şi a lui Hristos, împăratul împăraților şi Domnul Domnilor, făcându-I în acelaşi fel rugăciunea ta? Căci lui îi slujeşte cu frică şi cu cutremur toată mulțimea şi ceata duhovnicească a îngerilor şi pe El II laudă cu cutremur, prin cântare necontenită, împreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Prea Sfântul şi împreună veşnicul Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

«) Gen. 9, 3. [2]) I Cor. 10, 25, 27. ») Mt. 15, 11. *) Rom. 8, 18 *) I*cob. 5, 13.

Ale aceluiaşi

EVAGRIE

Capete despre deosebirea patimilor şi a gândurilor[1])

intre dracii care se împotrivesc lucrării noastre, cei dintâi, care se ridică cu luptă, sunt cei încredinţaţi cu poftele lăcomiei pântecelui, cei ce ne furişează în suflet iubirea de argint şi cei ce ne momesc cu slava dela oameni. Toţi ceilalţi vin după aceştia să ia în primire pe cei răniţi de ei. Căci este cu neputinţă să cază cineva în manile duhului curviei, dacă n'a fost doborît întâi de lăcomia pântecelui. Precum nu poate turbura mânia pe cel ce nu luptă pentru mâncări, sau bani, sau slavă. Şi este cu neputinţă să scape de dracul întristării cel ce nu s'a lepădat de toate acestea. Nici de mândrie, cel dintâiu puiu al diavolului, nu va scăpa cineva, dacă n'a smuls din sine iubirea de argint, rădăcina tuturor răutăţilor, dacă şi sărăcia smereşte pe om, după înţeleptul Solomon. Scurt vorbind, este cu neputinţă să cadă omul în puterea vreunui drac, dacă n'a fost rănit mai întâiu de acele căpetenii ale lor. De aceea

') In Migne P. G. 79. 1199—1228 C sub numele lui Nil Sinaitnl şi cu titlul: De diversis malignis cogitetionibus. In P. G. împărţirea în capete se deosebeşte puţin de cea din Filocalie, iar la sfârşit după 1228 C are un adaus mai lung, care, după J. Muyldermacs, nu pare a fi al lui Evagrie. De asemenea acest text are din loc i n loc câte un scurt pasagiu în plus.

şi diavolul aceste trei gânduri i le-a înfăţişat Mântuitorului : întâiu îndemnându-î să facă pietrele pâini, al doilea făgăduindu-i toată lumea dacă i se va închina şi al treilea spunându-i că va fi acoperii cu slavă dacă va asculta, întru cât nu va păţi nimic dintr'o aşa de mare cădere.5) Dar Domnul, dovedindu-se mei presus de acestea, i-a poruncit diavolului să meargă înapoia Lui. Prin acestea ne-a învăţat că nu este cu putinţă să alunge cineva dela sine pe diavolul, dacă n'a dispreţuit aceste trei gânduri.

2. Toate gândurile diavoleşti furişează în suflet chipurile lucrurilor sensibile, cari, punându-şi întipărirea în minte, o fac să poarte în ea formele acelor lucruri. Deci dela însuşi lucrul care se deapănă în minte, poţi cunoaşte care drac s'a apropiat de tine. De pildă, dacă în cugetul meu se înfăţişează chipul omului care m'a păgubit, sau m'a necinstit, el dă pe faţă gândul ţinerii de minte a răului, furişat în mine. Dacă iarăşi se învârteşte în minte gândul la bani sau la slavă, dintr'acfestea se va cunoaşte duhul care ne necăjeşte. Asemenea şi la alte gânduri, din lucru afli pe dracul ce e de faţă şi îţi furişează năluciri. Cu aceasta nu zic că toate amintirile astor fel de lucruri vin dela draci, deoarece şi mintea însăşi, stârnită de om, aduce închipuiri de lucruri şi fapte; ci numai acelea dintre amintiri, cari aprind mânia şi pofta împotriva firii. Căci prin îurburarea acestor puteri, mintea preacurveşte în cuget şi este războită, neputând primi arătarea lui Dumnezeu, Cel ce i-a dat legea, dacă strălucirea luminii dumnezeeşti se arată puterii cugetătoare a sufletului în vremea rugăciunii, după înlăturarea gândurilor lucrurilor.

3. Nu *) va putea să alunge dela sine amintirile pătimaşe, omul care n'a avut grijă de poftă şi mânie, pe una stingând-o cu posturi, cu privegheri şi cu culcatul

ij Mf. 4, 3

') Acest cap, se afli ş< ta „CapiH Practica" P, G. 40, 1236,-7, cap. fc3

pe jos; iar pe cealaltă îmblânzind-o cu îndelungă răbdare, cu suferirea răului, cu nepomenirea de rău şi cu milostenii. Căci dintr'aceste două patimi se ţes mai toate gândurile dracilor,

') Aci începe cap 3 in P. G.

?i Mt. 6. 1.

³1Mt. 6, 5.

*) Mt. 6, 15

care duc mintea la primejdie şi pierzanie. Dar[1]) este cu neputinţă să biruim patimile acestea, dacă nu dispreţuim mâncările, banii şi slava, ba încă şi propriul nostru trup, pentru cei ce caută adeseori să-1 aţâţe. Pildă fără zăbavă să luăm dela cei ce se primej-duesc pe mare, care sar şi din corabie de furia vânturilor şi a valurilor răsculate. Aici însă trebue să fim cu luare aminte ca să nu sărim din corabie spre a fi văzuţi de oameni. Căci vom pierde plata noastră şi ne va lua în primire un alt naufragiu şi mai cumplit, suilând împo-triva-ne vântul dracului slavei deşarte. De aceea şi Domnul nostru învaţă în Evanghelie pe acest cârmaciu, care e mintea, zicând: „Luaţi aminte să nu faceţi milostenia voastră înaintea oamenilor, ca să fiţi văzuţi de dânşii; iar de nu, plată nu veţi avea dela Tatăl vostru cel din Ceruri".[2]) Şi iarăşi: „Când vă rugaţi, nu fiţi ca făţarnicii, că iubesc a se ruga prin adunări şi prin târguri, ca să se arate oamenilor că postesc. Amin zic vouă, că îşi iau plata lor".[3]) Sau: „Când postiţi, nu fiţi ca făţarnicii, trişti, că îşi smolesc feţele lor, ca să se arate oamenilor că postesc. Amin zic vouă, îşi iau plata lor".[4]) Să fim cu luare aminte la câte ne învaţă aci doctorul sufletelor: prin milostenie tămădueşte mânia, prin rugăciune curăţeşte mintea, iar cu postul veştejeşte pofta. Din acestea se alcătueşte noul Adam, înoit după chipul Ziditorului său, nemai fiind în el, datorită nepă-timlrii, bărbat şi femeie, elin si iudeu, tăiere şi netăiere împrejur, barbar şi schit, rob şi slobod, ci toţi una şi întru toţi Hristos.

Despre visuri[1])

4. Trebue să cercetăm cum întipăresc dracii nălucirile cele din somn în mintea noastră şi-i dau o anumită formă. Una ca aceasta obişnueşte să se întâmple mintii, fie privind prin ochi, fie auzind prin auz, fie printr'o simţire oarecare, sau fie prin amintire, care întipăreşte în minte, mişcându-le, cele ce le-a agonisit prin mijlocirea trupului. Deci dracii, mi se pare, răscolind amintirea o întipăresc în cuget. Căci organele trupului stau în nelucrare, ţinute de somn. Dar iarăşi, trebue să cer-cetăm cum răscolesc amintirea? Sau poate prin patimi? Aşa

trebue să fie, deoarece cei curați şi nepătimaşi nu mai pățesc una ca aceasta. Este însă şi o mişcare simplă a amintirii, stârnită de noi sau de sfintele Puteri. Prin ea vorbim şi petrecem cu Sfinții. Să fim însă cu atenție. Căci chipurile pe cari sufletul împreună cu trupul le primeşte întru sine, amintirea le mişcă fără să se mai ajute de trup. Aceasta se vede din faptul că adesea pătimim una ca aceasta şi în somn, când trupul se odihneşte. Trebue să ştim că precum ne putem aduce aminte de apă, şi cu sete şi fără sete, tot aşa ne putem aduce aminte de aur şi cu lăcomie şi fără lăcomie; şi aşa şi cu celelalte. Iar faptul că mintea allă aceste sau acele deosebiri între nălucirile sale, se datoreşte vicleniei vrăjmaşilor. Dar trebue să ştim şi aceasta: că pentru năluciri se folosesc dracii şi de lucrurile de dinafară, ca de pildă de vuetul apelor, la cei ce călătoresc pe mare.

5. Scopul dracilor e ajutat foarte mult de mânia noastră, când se mişcă împotriva firii, făcându-se de mare folos oricărui vicleşug al lor. De aceea toți zoresc să o întărâte zi şi noapte. Când o văd însă legată de blândețe, atunci caută pricini îndreptățite ca să o deslege îndată, ca făcându-se foarte aprinsă, să o folosească • pentru gândurile lor furioase. De aceea nu trebue sa o întărâtăm nici pentru lucruri drepte, nici pentru nedrepte,

') Acest titlu nu se află in P G.

ca să nu dăm chiar noi sabie primejdioasă în mâna vrăjmaşului, ceea ce ştiu că fac mulți şi mai mult decât trebue, aprinzându-se pentru motive neînsemnate. Căci[1]) spune-mi de ce te prinzi grăbit la harfă dacă disprețueşfi bucatele, banii şi slava ? De ce hrăneşti câinele când te lauzi că nu ai nimica? Iar dacă acesta latră şi se ia după oameni, trebue că ai niscai lucruri şi vrei să le păzeşti. Dar eu despre unul ca acesta cred că e departe de rugăciunea curată, ştiind că mânia este ciumă pentru o astfel de rugăciune. Şi mă mir că unul ca acesta şi pe Sfinți i-a uitat: pe David, care strigă: „Opreşte mânia şi părăseşte turbarea";[2]) pe Ecîesiastul care porunceşte: „Alungă mânia dela inima ta şi scoate vicleşugul din trupul tău" ;[3]) pe Apostolul care rândueşte: „Să ridicăm în toată vremea şi în tot

») Aci începe cap. 5 în P. G. •) Ps 37, 8. ªj Eci. 11, 10. «) I **Tim. 2, 8** *) Deot **3?. 33.** [8]) Mt **6, 25. ?) In P. G. începe cap. 6**

locul mâini cuvioase spre Domnul, fără mânie şi gânduri".[4]) De ce oare nu învățăm şi noi dela obiceiul tainic şi vechiu al oamenilor, cari alungă câinii din casă în vremea rugăciunii? Obiceiul acesta ne dă să înțelegem că mânia nu trebue să fie cu cei ce se roagă. „Mânia este vinul şerpilor".[5]) De aceea Nazireii se înfrânează deia vin. Iar despre faptul că nu trebue să ne îngrijim de îmbrăcăminte şi bucate, socot de prisos a mai scrie, însuşi Mântuitorul oprind acest lucru în Evanghelii. „Nu vă îngrijiți, zice, în sufletul vostru ce veți mânca, sau ce veți bea, sau cu ce vă veți îmbrăca",[6]) căci toate acestea le fac păgânii şi necredincioşii, care leapădă purtarea de grija a Stăpânului şi tăgăduiesc pe Făcătorul. De creştini este cu totul străin acest lucru, de îndată ce cred că şi cele două vrăbii vândute cu un ban stau sub purtarea de drijă a Sfinților îngeri. Au însă dracii şi obiceiul acesta: gupă gândurile necurate, aduc în suflet şi pe acelea ale grijii, ca să se depărteze Isus dela noi, umplut fiind locul cugetării cu mulțime de gânduri, şi să nu mai poată rodi cuvântul, fiind copleşit de gândurile grijii. Lepădând[5]) dar asemenea gânduri, să lăsăm toată grija noastră în seama Domnului, îndestulându-ne cu cele de față, cu îmbrăcăminte şi hrană sărăcăcioasă, ca să slăbim în fiecare zi pe părinții slavei deşarte. Iar dacă cineva socoteşte că nu-i stă bine în haină sărăcăcioasă, să privească la Sf. Pavel cum aşteaptă în frig şi desbrăcat, cununa dreptății.[4]) Dacă Apostolul a numit lumea aceasta stadion şi teatru, oare cel ce s'a îmbrăcat cu gândurile grijii, mai poate alerga spre răsplătirea chemării de sus a lui Dumnezeu,[2]) sau mai poate să se lupte cu înce-pătoriile, cu domniile şi cu stăpânitorii înîunerecului veacului acestuia?[3]) Eu nu şfiu dacă-i va fi cu putință; acest lucru l-am învățat dela însăşi cazurile văzute. Căci se va împiedeca în haină şi se va rostogoli la pământ, ca şi mintea de gândurile purtării de grijă, dacă e adevărat cuvântul care zice că mintea rămâne statornic lipită de comoara sa, că „unde este comoara ta, acolo va fi şi inima ta"'.*)

6. Dintre[5] gânduri unele tae, altele se tae. Şi anume tae cele rele pe cele bune, dar şi cele rele se tae de către cele bune. Sfântul Duh ia aminte la gândul cel dintâi ce l-am pus şi după

acela ne osândeşte sau ne primeşte. Iată ce vreau să zic: Am gândul de a primi pe străini şi-1 am într'adevăr pentru Domnul, dar venind ispititorul, îl tae şi furişează în suflet gândul de-a primi pe străini pentru slavă. Sau am gând să primesc pe străini ca să fiu văzut de oameni; dar dacă vine peste el un gând bun, îl tae pe cel rău, îndreptând către Domnul virtutea noastră şi silindu-ne să nu facem aceasta pentru laudă dela oameni.

Dacă[6] deci stăruim cu fapta la gândurile dintâi, cu toată ispita celor de-al doilea, vom avea numai plata gândurilor ce ni

') li Cor. 11, 27. Filip. 3, 13—14. •) Ef. 6, 12 *) Mi 6, 21. [6]) In P. G. inceue cap. 7.

***) Acest aliniat numai *in* P. G Din acest pasagiu ţi din altele, pe cari P. G le are in plus, s'ar putea conchide, dat lima caracterul lor obscur ţi de umplutură, ca ele nu au făcut pat te din textul original.**

le-am pus mai întâi, deoarece oameni fiind şi luptând cu dracii, nu putem ține gândul drept nestricat, nici pe cel rău neispitit, odată ce avem în noi semințele virtuții. Dar dacă zăboveşte cineva pe lângă gândurile cari tae (de-al doilea), se aşează în țara ispititorului şi va lucra stârnit de ele.

7. După multă băgare de seamă am aflat că între gândurile îngereşti, omeneşti şi dela draci este această deosebire: întâi gândurile îngereşti cercetează cu dea-mănuntul firea lucrurilor şi urmăresc înțelesurile şi rosturile lor duhovniceşti, de pildă: de ce a fost făcut aurul şi pentru ce e ca nisipul şi a fost risipit în anumite părticele de sub pământ şi de ce trebue multă osteneală şi trudă până să fie aflat, apoi după ce e aflat, e spălat cu apă şi trecut prin foc, ca apoi să fie dat meşterilor, cari fac sfeşnicul cortului, cățuia, cădelnița şi vasele de aur,') din cari, din darul Mântuitorului nostru, nu mai bea acum regele babilonean, ci de aceste taine se apropie Cleopa cu inimă arzătoare.[3]) Dar gândul drăcesc nu le ştie şi nu le cunoaşte pe acestea, ci furişează numai plăcerea câştigării aurului fără ruşine, şi zugrăveşte desfătarea şi slava ce va veni de pe urma lui. Iar gândul omenesc nu se ocupă nici cu dobândirea aurului şi nu cercetează nici al cui simbol este, sau

cum se scoate din pământ, ci aduce numai în minte forma simplă a aurului, despărțită de patimă si lăcomie. Acelaş cuvânt se poate spune şi despre alte lucruri, după regula aceasta deprinsă în chip tainic.

8. Este[3]) un drac ce se numeşte rătăcitor, care se înfăţişează mai ales în zorii zilei înaintea fraților şi le poartă mintea din cetate în cetate, djn sat în sat şi din casă în casă, prilejuind, zice-se, simple întâlniri, apoi convorbiri mai îndelungate cu cei cunoscuți, cari tulbură starea celor amăgiți şi puțin câte puțin îi depărtează de

'i Exod. 25, 29; I Mac. 1, 25; Ier. 52, 18, 19. [2]) Lc 24, 18, 32
***J In P. G cap 8 începe tot aci.**

cunoştința de Dumnezeu şi-i face să-şi uite de virtute şi de făgăduință. Trebue deci ca monachul să observe acest gând de unde vine şi unde sfârşeşte, că-nu **fără** rost şi din întâmplare face cercul acesta lung, ci vrând să strice starea sufletească a monachului, ca, după ce şi-a aprins mintea cu acestea şi s'a amețit de prea multe convorbiri, să fie iară de veste atacat de dracul curviei, sau al mâniei, sau al întristării, cari întinează şi mai tare strălucirea stării lui. Noi însă, dacă vrem să cunoaştem lămurit vicleşugul lui, să nu grăim îndată către el, nici să dăm pe față cele ce se petrec, cum înfiripă convorbiri în minte şi în ce chip puțin câte puțin vrea să o împingă la moarte; căci va fugi dela noi, fiindcă nu vrea să fie văzut făcându-le acestea şi aşa nu vom cunoaşte nimic din cele ce ne-am străduit să aflăm. Ci să-i mai îngăduim o zi sau două, să-şi isprăvească lucrarea, ca aflând cu deamănuntul tot lucrul pe care 1-a meşteşugit, să-1 dăm pe față cu cuvântul şi să-1 alungăm. Dar[1]) fiindcă se întâmplă că în vremea ispitirii mintea, fiind turburată, nu poate urmări cu deamănuntul cele ce se petrec, să facă aceasta după alungarea dracului. După ce te-ai liniştit, adu-ți aminte în tine însuți de cele ce ți s'au întâmplat, de unde ai început, pe unde ai umblat şi în ce loc ai fost cuprins de duhul curviei, sau al mâniei, sau al întristării şi cum s'au petrecut acestea. Invață-le acestea şi ține-le minte, ca să-1 poți da pe față când se va mai apropia de tine. Dă pe față şi locul unde stă ascuns, ca să nu-i

ntai urmezi. Iar dacă vrei să-1 faci să se înfurie deabinelea, vădeşte-1 îndată ce se apropie şi desvălue cu cuvântul locul dintâi în care a intrat şi al doilea şi al treilea. Căci foarte tare se scârbeşte, nesuferind ruşinarea. Iar dovada că i-ai grăit tocmai la vreme o vei avea în faptul că a fugit gândul dela tine. Căci este cu neputinţă să stea, fiind scos la arătare. Iar după biruirea acestui drac

■) in P. G. incepe aci cap. 9.

urmează un somn adânc şi greu, o amorţire a pleoapelor, însoţită de căscări nenumărate şi de umeri îngreuiaţi; dar de toate acestea ne sloboade Duhul Sfânt, prin rugăciune încordată.

9. Foarte[1]) mult ne foloseşte spre mântuire ura împotriva dracilor, care ne ajută şi la lucrarea virtuţii. Dar să o nutrim aceasta dela noi, ca pe un vlăstar bun, nu suntem în stare, pentrucă duhurile iubitoare de plăceri o sting şi chiamă din nou sufletul la prietenie şi obişnuinţă cu ei. Această prietenie, sau mai bine această rană, anevoie de lecuit, o tămădueşîe însă doctorul sufletelor, prin părăsirea noastră. Căci ne lasă să pătimim lucruri înfricoşate dela duhuri, noaptea şi ziua, până ce sufletul aleargă iarăşi la ura cea dela început, învăţân-du-se a zice către Domnul, asemenea lui David: „Cu ură desăvârşită i-am urât, că vrăjmaşi s'au făcut mie"/) Iar cu ură desăvârşită urăşte pe vrăjmaşi acela care nu păcătueşte nici cu fapta nici cu gândul, lucru care este semnul celei mai mari şi celei dintâi nepătimiri.

% 10. Dar*) ce să zicem despre dracul care face sufletul nesimţit? Căci mă tem a şi scrie despre el. Când năvăleşte acela, iese sufletul din starea sa firească şi leapădă cuviinţa şi frica Domnului, iar păcatul nu-1 mai socoteşte păcat, fărădelegea n'o mai socoteşte fărădelege şi la osânda şi Ia munca veşnică se gândeşte ca la nişte vorbe goale. De cutremurul purtător de foc el râde. Pe Dumnezeu, e drept, îl mărturiseşte, însă poruncile Lui nu le cinsteşte. De-i baţi în piept când se mişcă spre păcat, nu simte; de-i vorbeşti din Scripturi, e cu totul împietrit şi nu ascultă. îi aminteşti de

ocara oamenilor şi nu o ia în seamă. De oameni nu mai are ruşine, ca porcul care a închis ochii şi a spart gardul. Pe dracul acesta îl aduc gândurile învechite ale slavei deşarte. „Şi dacă nu s'ar scurta zilele acelea, nimeni nu s'ar mai mântui".[4]) De fapt dracul acesta este dintre

i) la. P. G începe cap. Î0. ») Ps 139, 22 ») In P G înţepe cap. 11 4) Mt. 24, 22; Mc 13, 20.

cei ce atacă rar pe fraţi. Iar pricina este învederată. Căci nenorocirile altora, boalele celor dosădiţî, închisorile celor nefericiţi şi moartea năprasnică a unora, pun pe fugă acest drac, întru cât sufletul e străpuns puţin câte puţin şi e trezit la milă, fiind deslegat de împietrirea venită dela demon. De sigur noi nu le avem pe acestea aproape de noi, dată fiind lipsa şi raritatea celor cuprinşi de neputinţe printre noi. De aceea') Domnul, alungând acest drac, porunceşte în Evanghelii să mergem la cei bolnavi şi să cercetăm pe cei din închisori, zicând: „Bolnav am fost şi n'aţi venit la Mine".[2]) In orice caz să se ştie: dacă cineva dintre monachi, fiind atacat de dracul acesta, n'a primit gând de curvie, sau nu şi-a părăsit chilia din nepăsare, unul ca acesta a primit din cer răbdarea şi neprihănirea şi fericit este pentru o ne-pătîmire ca aceasta. Iar câţi s'au făgăduit să cinstească pe Dumnezeu locuind laolaltă cu lumea, să se păzească de acest drac. Căci a zice sau a scrie mai multe despre el, mă ruşinez şi de oameni.

Despre dracul întristării[3])

11. Toţi*) dracii fac sufletul iubitor de plăceri; numai dracul întristării nu primeşte să facă aceasta, ci el ucide gândurile celor ce au început această vieţuire, tăind şi uscând prin întristare orice plăcere a sufletului, dacă e adevărat că oasele bărbatului trist se usucă.[5]) Dacă acest drac războieşte pe un monach cu măsură, îl face încercat, căci îl convinge să nu se apropie de nimic dintr'ale lumii acesteia şi să înlăture toată plăcerea. Dar dacă stărue mai mult, naşte gânduri cari sfătuesc pe monach să-şi ia vieaţa, sau îl silesc să fugă departe de locul unde petrece. Acest lucru l-a gândit şi l-a

'} Ia P. G, începe cap. 12. s) Mt 25, 36 ») Acest «tio nu este in P. G *) In P. G. Începe cap. 13. 8) FW. 17, 22.

pătimit dreptul Iov, fiind asuprit de acest drac. „De aş putea, zice, să mă omor, sau pe altul să rog să-mi facă mie

aceasta".') Simbol al acestui drac este sălbătăciunea numită năpârcă, a cărei fire se arată prietenoasă, însă al cărei venin covârşeşte veninul celorlalte fiare, ba dacă e primit fără măsură, omoară şi animalul însuşi. Acestui drac i-a predat Pavel pe cel ce a făcut nelegiuire în Corint. De aceea şi scrie cu râvnă Corintenilor, zicând: „Arătaţi-i dragoste, ca nu cumva să fie înghiţit unul ca acesta de o întristare mai mare".[2]) Dar duhul acesta, care întristează pe oameni, ştie să se facă şi pricinuitor de bună pocăinţă. De aceea şi sfântul Ioan Botezătorul îi numea pe cei ce erau străpunşi de duhul acesta şi alergau Ia Dumnezeu „pui de năpârci", zicând: „Cine v'a arătat vouă să fugiţi de mânia ce va să vie? Faceţi deci roade vrednice de pocăinţă; şi să nu vi se pară a grăi întru voi: Părinte avem pe Avraam*.[3]) Căci oricine a urmat lui Avraam şi a ieşit din pământul şi din neamul său, s'a făcut mai tare decât dracul acesta.

12. **Cine[4]) şi-a stăpânit mânia a supus pe draci**; iar cine s'a robit de dânsa nu se mai ţine de vieaţa monahală şi e străin de căile Mântuitorului, dacă se zice că însuşi Domnul învaţă pe cei blânzi căile Sale.*) De aceea cu anevoie poate fi vânată mintea monachului, care aleargă pe câmpia blândeţii. **Căci mai de nicio virtute nu se tem dracii ca de blândeţe.** Aceasta a dobândit-o acel mare Moisi, care a fost numit „blând, mai mult decât toţi oamenii".[6]) Iar proorocul David a arătat-o că este vrednică să fie pomenită de Dumnezeu, zicând: „Adu-ţi aminte, Doamne, de David şi de toată blândeţea lui".[7]) însuşi Mântuitorul nostru ne-a poruncit să ne facem următori ai blândeţii Lui, zicând: „învăţaţi dela Mine că sunt blând şi smerit cu inima şi veţi afla odihnă sufletelor voastre*.[8]) Iar dacă cineva s'ar înfrâna dela mâncări şi băuturi, dar prin gândurile rele ar întărâta mânia, acela se aseamănă cu o corabie ce călătoreşte pe mare,

') Iot i6, 4. *J II Cor. 2, 7. s) Mt 3. 7—9. 4) Io P. G. începu cap. 14. ■*) Ps 25, 9. •) Num. *ii*, 3 ') Ps. 132, 1. *) Mt. 11, 29.

având pe dracu cârmaciu. De aceea trebue să fim cu luare aminte din toată puterea, la câinele nostru, învă-tându-1 să rupă numai lupii şi să nu mănânce oile, arătând toată blândețea față de toți oamenii.

Despre slava deşartă[1])

13. Dintre[2]) gânduri singur cel al slavei deşarte lucrează cu multe mijloace. El cuprinde. aproape toată lumea şi deschide uşile tuturor dracilor, făcându-se ca un fel de trădător viclean al cetății. De aceea el umileşte foarte tare mintea pustnicului, umplând-o cu multe vorbe şi lucruri şi întinându-i rugăciunile, prin cari acesta se străduește să-şi tămăduiască toate rănile sufletului său. Gândul acesta îl lac să crească toți dracii după ce au fost biruiți, ca printr'ânsul să primească intrare din nou în suflet, şi să facă astfel cele din urmă mai rele ca cele dintâi.[3]) Din gândul acesta se naşte şi cel al mândriei, care a făcut să cadă cu sunet din ceruri la pământ pecetea asemănării şi cununa frumuseții. Săltă-te din el şi nu zăbovi, ca să nu vindem altora vieața noastră, nici petrecerea noastră, celor fără de milă. Pe acest drac îl alungă rugăciunea stăruitoare şi silința de a nu face sau zice cu voia nimic din cele ce ajută blestematei slave deşarte.

14. Când mintea pustnicilor a ajuns la puțină nepătimire, şi-a agonisit şi calul slavei deşarte, căruia îndată îi dă pinteni prin cetăți, purtându-şi fără stăpânire lauda isvorâtă din slavă. Şi întâmpinând-o duhul curviei, printr'o rânduiala nevăzută, o închide într'o cocină de porci, învățând-o să nu se mai ridice altădată din pat înainte de a se face sănătoasă deplin, nici să nu facă ceea ce fac bolnavii neascultători cari, purtând încă urmele boaiei într'ânşii, se dau la drumuri şi merg la băi înainte de vreme, căzând din nou în boală. De aceea şezând Socului, să luăm şi mai bine aminte la noi înşine, ca înaintând în virtute, să ne facem greu de mişcat spre păcat, iar înoindu-ne întru cunoştință să dobândim

') Acest titlu nu se află in P. G J) In P G. începe cap. 15 *) Mt 12, 45; Lc. 11, 26.

mulțime de vederi felurite. Şi aşa înălțându-ne* şi mai tare, vom vedea şi mai bine lumina Mântuitorului nostru.

15. A descrie) toate lucrările cele rele ale dracilor mi-e cu neputință, iar a înşira cu de-a-mănuntuî meşteşu-girile lor mi-e ruşine, sfiindu-mă de cititorii mai simpli. Totuşi ascultă unele viclenii de ale duhului curviei. Când cineva a dobândit nepătimirea părții poftitoare şi gândurile de ruşine s'au răcit, atunci arată bărbați şi femei jucând împreună şi-1 face pe pustnic să privească lucruri şi forme de ruşine. Ispita aceasta însă nu e printre cele ce țin multă vreme, deoarece rugăciunea neîncetată şi mâncarea foarte împuținată, privegherea şi îndeletnicirea cu contemplațiile duhovniceşti, o alungă ca pe un nour fără ploaie. Uneori se atinge însă şi de trupuri, stârnind într'ânsele fierbințeala dobitocească. Şi alte nenumărate meşteşugiri unelteşte vicleanul acesta, pe cari nu e nevoie să le mai răspândim şi să le mai încredințăm scrisului. Față de astfel de gânduri foloseşte şi aprinderea mâniei, pornită împotriva dracului. De această mânie se teme el mai mult, când se aprinde împotriva acestor gânduri şi îi strică planurile. Despre ea e vorba când se zice: „Mâniați-vă şi nu păcătuiți".[2]) Ea dă sufletului în ispite o folositoare doctorie. Dar uneori şi mânia aceasta e imitată de dracul mâniei. Acesta piăs-mueşte chipurile părinților, sau ale unor prieteni şi ru-denii, ocărâți de oameni nevrednici şi prin aceasta mişcă mânia pustnicului şi-1 îndeamnă să zică sau să facă vreun rău celor ce i s'au arătat în minte. La acestea trebue să fie monachul cu luare aminte şi îndată să-şi * smulgă mintea dela astfel de chipuri, ca nu cumva, zăbovind pe lângă ele, să se pomenească în vremea ru-

i) P. G. începe cap. 16. *) P». 4, 5.

găciunii, tăciune ce se mistue de foc. In ispite **de acestea** cad mai ales cei iuti la mânie şi cei ce uşor se prind la harță, cari sunt departe de rugăciunea cea curată şi de cunoştința Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

16. Gândurile') veacului acestuia le-a dat Domnul omului, ca pe nişte oi, păstorului bun. Şi s'a scris: „A dat

fiecărui om cuget, întru inima sa", sădind în el şi pofta şi mânia întru ajutor, ca prin mânie să alunge gândurile lupilor, iar prin poftă să iubească oile, chiar când e biciuit de vânturi şi de ploi. I-a mai dat pe lângă acestea şi lege după care să păzească oile, loc de verdeaţă, apă de odihnă, psaltiră, chitară şi toiag. Şi i-a rânduit să se hrănească şi să se îmbrace dela această turmă, iar ia vreme să-i adune fân. Căci zice cuvântul: „Cine păstoreşte turmă şi din laptele ei nu mănâncă" ***1')*** Pustnicul trebue să păzească deci zi şi noapte turma aceasta, ca nu cumva să fie răpit vreun miel de fiarăle sălbatice, sau sa-1 ia tâlharii, iar dacă s'ar întâmpla una ca aceasta în pădure, îndată să-1 smulgă din gura ursului şi a lupului.[3]) Aşa dar, dacă gândul despre fratele nostru se învârte în noi eu ură, să ştim că o fiară 1-a luat pe el; asemenea şi gândul despre muiere, dacă se întoarce în noi amestecat cu poftă de ruşine; la fel gândul despre argint şi aur, dacă se cuibăreşte însoţit cu lăcomie; asemenea şi gândurile sfintelor daruri, dacă cu slavă deşartă pasc în minte! Şi tot asemenea se va întâmpla şi cu alte gânduri de vor fi furate de patimi. Şi[4]) nu numai ziua trebue să fie monahul cu luare aminte la ele, ci şi noapiea să le păzească priveghind. Căci se întâmplă să piardă ceea ce a agonisit, dacă se lasă în năluciri ruşinoase şi viclene. Aceasta este ceea ce zice patriarhul lacob: „Nu am adus Ţie oaie răpită de fiară sălbatecă; eu plăteam furtişagurile de zi şi de noapte; şi mă topeam de arşiţa zilei şi de gerul nopţii, încât s'a dus somnul dela ochii mei".[s]) Iar dacă din osteneală ni s'ar în-

>} in P. G incepe cap.. 17. [3]) I Cor 9, 7. [3]) Sam. 17, 35. *) la P. G începe cap. 18 [5]) Gen 31, 39.

tâmpla vre-o nepurtare de grijă, să grăbim puţin în sus pe stânca cunoştinţei, să ne luăm psaltirea şi să lovim coardele ei prin virtuţile cunoştinţei şi să paştem iarăşi oile sub muntele Sinai, ca Dumnezeul părinţilor noştri să ne cheme din rug şi pe noi şi să ne dăruiască înţelesurile semnelor şi ale minunilor.

17. Firea') cea raţională, omorîtă de păcat, o ridică Hristos, prin contemplarea tuturor veacurilor. Iar sufletul cel ce a murit cu moartea Iui Hristos, îl învie Tatăl, dacă îl cunoaşte pe El. Aceasta este ceea ce a zis Sf. Pavel: „Dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom şi învia împreună cu El".[2])

18. Când[3]) mintea s'a desbrăcat de omul cel vechiu şi s'a îmbrăcat în omul harului, vede şi starea sa în vremea rugăciunii, semănând cu safirul sau cu azurul cerului, stare pe care Scriptura o numeşte şi „loc al lui Dumnezeu", văzut de bătrâni pe Muntele Sinai".[4])

19. Dintre[5]) necuraţii draci, unii îl ispitesc pe om, ca om, iar alţii îl turbură pe om ca pe un dobitoc necuvântător. Cei dintâi apropiindu-se ne furişează gânduri de slavă deşartă, sau de mândrie, sau de pismă, sau de învinuire, cari nu se ating de niciunul din dobitoace. Cei de-al doilea însă, aprind în trup mânie şi poftă înafară de fire. Acestea le avem îndeobşte cu dobitoacele, fiind ascunse însă sub firea cea cuvântătoare. De aceea zice Duhul Sfânt către cei ce cad în gândurile omeneşti: „Eu am zis: dumnezei sunteţi şi fii ai Celui Preaînalt, toţi; iar voi ca nişte oameni muriţi şi ca orişicare dintre căpetenii cădeţi".[6]) Iar către cei stârniţi dobitoceşte zice: „Nu fiţi cum e calul sau mulariul, 1» care nu este înţelepciune, ci trebue să strângi cu zăbală şi cu frâu fălcile lor, căci nu se

***) In P. G. 79 ţine de cap. 18. In P. G 40, col. 1244 se coprinde in „Capita practica", cap. 69. *) II Tim. 2, 11,**

***) In P. G. 79 ţine de cap. 18, în P. G. 40, 1244 se cuprinde în „Capita practica* cap. 70.**

***) Exod 24, 10.**

') In P. G. acest cap. e dat ca al 21-lea. *) Ps. 82, 6—7.

apropie de tine".') Dar sufletul care păcătueşte va muri. Şi învederat esie că oamenii, dacă mor ca oamenii, se îngroapă de oameni, iar cei ce sunt omorîţi ca dobitoacele, sau cad jos, vor fi mâncaţi de vulturi. Iar dintre puii acestora unii vor chema pe Domnul, alţii se tăvălesc în sânge. Cel ce are urechi de auzit să auză.

20. Când[2]) vreunul dintre vrăjmaşi te va **Tăni** în luptă şi vrei să-i întorci sabia lui, precum scrie, *) asupra inimii lui, fă aşa precum te sfătuim: descoase în tine însuți gândul aruncat de el, ce fel este şi din câte lucruri este alcătuit **şi** care lucru turbură mai mult mintea. Iar ceea ce zic aceasta este: să zicem că e trimis de el gândul iubirii de argint. Desfă-1 pe acesta în mintea care 1-a primit, în sensul aurului, în aurul însuşi şi în patima iubirii de bani. Apoi întreabă: Ce este păcat dintre acestea? Oare mintea? Dar atunci cum este ea chipul lui Dumnezeu? Sensul aurului? Dar cine, având minte, va spune aceasta vreodată? Oare aurul însuşi e păcat? Dar atunci de ce s'a făcut? Urmează aşa dar că al patrulea lucru este pricina păcatului. Iar acesta nu e nici lucrul ce stă de sine, nici ideea lucrului, ci o plăcere oarecare vrăjmaşă omului, născută din voia cea liberă a sa şi care sileşte mintea să se folosească rău de făpturile lui Dumnezeu. Această plăcere avem să o tăiem, după îndatorirea ce ne-a dat-o legea lui Dumnezeu. Cercetând tu acestea, se va nimici gândul, desfăcându-se într'o simplă contemplație a ta şi va fugi dela tine dracul, după ce prin cunoştința aceasta mintea ta s'a ridicat la înălțime. Iar[4]) dacă, vrând să te foloseşti împotriva lui

;) Ps 32, 9.
s) în P. G. acest cap e pus ca ai 19-lea. [3]) Ps. 37, 14-15
***) in P. G. acest pasagia, de aci până ia sfârşitul cap. 20, e pus ca al 2- -iea cap**

de sabia sa, doreşti să-1 *dobori* mai întâi cu praştia ta, scoate şi tu o piatră din traista de păstor a fa şi caută vederea lui, spre a afla cum vin îngerii şi dracii în lumea noastră, iar noi nu mergem în lumile lor? De ce nu putem adecă şi noi să unim pe îngeri şi mai mult cu Dumnezeu şi nu ne hotărîm să-i facem pe draci şi mai necurați? Şi cum se face că luceafărul, care a răsărit dimineața, a fost aruncat pe pământ[1]) şi a socotit marea ca pe o coajă de nucă, iar tartarul adâncului ca pe un rob? Şi de ce încălzeşte adâncul ca pe o topitoare, turburând pe toți prin răutatea sa şi pe toți vrând să-i stăpânească? Căci trebue să ştim că înțelegerea acestor

lucruri foarte mult îl vatămă pe dracul şi alungă toată tabăra lui. Dar acestea vin cu încetul în cei cari s'au curăţit şi văd întru câtva înţelesurile întâmplărilor. Cei necurăţiţi însă nu cunosc vederea acestora. Şi chiar dacă aflând-o dela alţii, ar spune-o şi ei, nu vor fi auziţi, fiind mult colb şi zgomot de patimi în toiul războiului. Căci trebue să fie cu totul liniştită tabăra celor de alt neam, pentru ca singur Goliat să se întâlnească cu David al nostru.[2]) In felul acesta ne vom folosi de desluşirea războiului şi de vederea lui şi în cazul celorlalte gânduri necurate.

21. Când[3]) vor fugi de grabă dela noi vreunele din gândurile necurate, să căutăm pricina pentru care s'a întâmplat aceasta. Oare pentru raritatea lucrului, fiind greu de găsit materia, sau pentru nepătimirea noastră, n'a putut vrăjmaşul nimic împotriva noastră? De pildă dacă unui pustnic i-ar veni în minte gândul că i s'a încredinţat ocârmuirea duhovnicească a primei cetăţi, de sigur că nu va zăbovi la închipuirea aceasta; şi pricina se cunoaşte uşor din cele spuse mai înainte. Dar dacă unuia i-ar veni acest gând în legătură cu oricare cetate s'ar nimeri, şi ar cugeta la fel, acela fericit este că a

<) Is. 14, 12. »)'! Sam.
17, 48
***) în P. G. acest cap. e dat ca al 22-Ua.**

ajuns nepătimirea. Asemenea şi în privinţa altor gânduri se va afla pricina cercetându-se în acelaşi chip. Acestea trebue să le ştim pentru râvna şi puterea noastră, ca să vedem dacă am trecut Iordanul şi ne-am apropiat de verdeaţă, sau încă petrecem în pustie, loviţi de cei de alte neamuri. De pildă foarte multe feţe mi se pare că are dracul iubirii de argint şi e foarte dibaciu în puterea de-a amăgi. Astfel când e strâmtorat de desăvârşita lepădare de sine, îndată face pe purtătorul de grijă şi iubitorul de săraci Primeşte bucuros pe străinii cari nu-s încă de faţă, celor lipsiţi le trimite ajutor, cercetează în-chisorile oraşului şi răscumpără sclavii; arată alipire femeilor bogate, îi face îndatoraţi pe cei cărora le merge bine, sfătueşte pe alţii să se Iapede de punga lor largă. Şi astfel amăgind

1) In P. G de aici incepe cap. 23. *) I
Tim. 6, 7-8.

sufletul, pe încetul îl învălue în gândurile iubirii de argint şi-1 dă pe mâna dracului slavei deşarte. Iar acesta[1]) aduce înainte mulţimea celor ce slăvesc pe Domnul pentru aceste purtări de grijă şi pune pe unii să vorbească întreolaltă câte puţin despre preoţie, prevestind moartea preotului de acum şi iscodind nenumărate chipuri ca să nu scape. Şi aşa biata minte, învăluită într'aceste gânduri, se. luptă cu înverşunare cu aceia dintre oameni cari nu l-au primit, iar celor ce l-au primit le face daruri şi-i primeşte cu recunoştinţă. Pe cei ce se împotrivesc, îi dă pe mâna judecătorilor şi unelteşte ca să fie scoşi din hotarele cetăţii. Aflându-se apoi aceste gânduri înlăuntrul său şi învârtindu-se în minte, îndată-se înfăţjşează dracul mândriei, nălucind străluciri necontenite şi draci înaripaţi în văzduhul chiliei, ca până la urmă să scoată pe om din minţi. Noi însă, dorind pierzarea astorfel de gânduri, să trăim cu mulţumire în sărăcie. „Căci e vădit că nimic n'am adus în lume şi nimic nu putem duce din ea. Având hrană şi îmbrăcăminte, să ne îndestulăm cu ele*,[2]) aducându-ne aminte

de Sf. Pavel, **care** zice că „rădăcina tuturor relelor este iubirea **de** argint".[1])

22. Toate[2]) gândurile necurate, stăruind în noi din pricina patimilor, duc mintea la stricăciune şi pieîre. Căci precum icoana pâinii zăboveşte în cel flămând din pricina foamei sale şi icoana apei din pricina setii, tot aşa şi ideea avuţiei şi a banilor stărueşte din pricina lăcomiei, iar înţelesurile gândurilor ruşinoase ce se nasc din bucate, zăbovesc din pricina patimilor noastre. Acelaşi lucru se întâmplă şi în cazul gândurilor slavei deşarte şi al altor gânduri. Iar minţii înnecate în astfel de gânduri îi este cu neputinţă să stea înaintea lui Dumnezeu şi să primească cununa dreptăţii. Căci de aceste gânduri fiind trasă în jos şi mintea aceea ticăloasă din Evanghelie s'a lepădat de bunul cel mai mare al cunoştinţei de Dumnezeu.') Asemenea şi cel legat de mâini şi de pi~ cioare şi aruncat întru întunerecul cel mai dinaiară, din aceste gânduri îşi avea ţesută haina sa, pentru

care motiv Cel ce 1-a chemat la nuntă 1-a găsit nevrednic de o nuntă ca aceea. Haina de nuntă este nepătimirea sufletului raţional, care s'a lepădat de poftele lumeşti. Iar pricina pentru care gândurile lucrurilor sensibile, cari zăbovesc în minte, strică cunoştinţa, am arătat-o în „Capetele despre rugăciune".

>î 23. De trei feluri[4]) sunt căpeteniile dracilor cari se împotrivesc lucrării noastre. Lor le urmează toată tabăra celor de alt neam. Aceştia stau cei dintâi Ia războiu şi chiamă sufletele spre păcat prin gândurile ceîe necurate. Unii din ei aduc poftele lăcomiei pântecelui, alţii strecoară în suflet iubirea de argint, şi în sfârşit alţii ne morne~§c cu slava dela oameni. Dacă râvneşti aşa dar rugăciunea curată, păzeşte mânia; dacă iubeşti neprihănirea, stăpâneşte pântecele; nu-i

i) i. Tro 6, 10

s) Acest cap. este in P. G 79, 1225, continuare la cep 23 Ei se cu-pi iade şi în „Capita practica", P. G. 40, 1227, unde e cap. 64

3) Mt 22, 2—14.

4) In P. G. 79, 1228 aci incepe cap 24

da pâine să se sature şi necăjeşte-1 cu apa. Priveghiază în rugăciune şi alungă dela tine amintirea răului. Cuvintele Duhului Sfânt să nu te părăsească şi bate în porţile Scripturilor cu mâinile virtufilor. Atunci îti va răsări nepătimirea inimii şi vei vedea în rugăciune mintea în chipul stelei.

24. Dintre) cele ce le cugetăm, unele îşi pun tiparul pe minte si-1 dau o formă, altele îi dau numai o cunoştinţă şi nu-şi pun tiparul pe ea şi nici nu-i dau o formă. De pildă: „La început era Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu" lasă un înţeles în inimă, dar nu dau o formă minţii, nici nu-şi pun tiparul pe ea. Cuvintele: „Luând pâine", dau o formă minţii, iar: „A frânt-o" iarăşi îşi pun tiparul pe ea. Versetul: „Am văzut pe Domnul şezând pe un scaun înalt şi ridicat",[2]) îşi pune tiparul pe minte, afară de „am văzut pe Domnul". Aceste cuvinte, după literă par să-şi pună tiparul pe minte, dar înţelesul lor nu şi-1 pune. Pro-rocul a văzut cu un ochiu profetic, firea raţională, înălţată prin fapte bune, primind în

») De aci se continuă numai în P. G. 79, 1228, Muyldennacs |la \I)'.<-T- Rahner, op. c. 47) spune că adausul acesta nu e a lui Evagrie. Dar cel puţi a cap 26 e al lui.

sine cunoştinţa lui Dumnezeu. Căci se zice că Dumnezeu şade acolo unde se cunoaşte, fiindcă mintea curată se zice şi scaun al lui Dumnezeu. Dar se zice şi de femeie, că e scaun al necinstii, înţelegându-se prin femeie sufletul care urăşte cele drepte; iar necinstea sufletului este păcatul şi neştiinţa. Aşa dar noţiunea de Dumnezeu nu este dintre cele ce-şi pun tiparul pe minte, ci dintre cele ce nu-şi pun tiparul pe minte. De aceea cel ce se roagă trebue să se despartă cu totul de cele ce-şi pun tiparul pe minte. Aceasta te face să te întrebi dacă, precum este în privinţa trupurilor şi a sensurilor lor, aşa este şi în privinţa celor netrupeşti şi a raţiunilor lor; şi dacă altfel se modelează mintea privind o minte, şi altfel va fi starea ei cugetând înţelesul aceleia? De sigur ştim că cunoştinţa duhovnicească depărtează mintea de sensurile cari îşi pun tiparul pe ea şi o înfăţişează fără niciun tipar, lui Dumnezeu, fiindcă noţiunea lui Dumnezeu nu este dintre cele ce-şi pun tiparul. Căci Dumnezeu nu este trup, ci mai de grabă din cele ce nu-şi pun tiparul. Şi iarăşi ştim că dintre vederile cari nu-şi pun tiparul pe minte, unele însemnează fiinţa celor netrupeşti, altele raţiunile lor. Dar nu se întâmplă la fel în cazul trupurilor şi al celor netrupeşti. Căci în cazul celor trupeşti unele îşi pun tiparul pe minte, altele nu, pe când dincolo, nimic nu-şi pune tiparul pe minte.)

25. Când dracul lăcomiei pântecelui, luptând mult şi adeseori, nu izbuteşte să strice înfrânarea întipărită, atunci împinge mintea la pofta nevoinţii celei mai de pe urmă, aducându-i înainte şi cele privitoare la Danul, vieaţa lui săracă şi seminţele, şi-i aminteşte şi de vieaţa altor oarecari pustnici cari au trăit totdeauna aşa, şi sileşte pe ascet să se facă următorul acelora. Astfel, urmărind înfrânarea fără măsură, va pierde şi pe cea măsurată, dela o vreme trupul nemaiputând-o păstra din pricina slăbiciunii. Şi aşa va ajunge să binecuvânteze trupul şi să blesteme inima.

Socot deci că e drept să nu asculte aceştia de acela şi să nu se reţină dela pâine, dela untdelemn şi apă. Căci această rânduială au cercat-o fraţii, găsind-o foarte bună. De sigur aceasta să nu o facă spre saturare şi să o facă numai odată pe

[1]) toţelesul capitolului este aces'a: lucrurile materiale privite işi pun tiparul pe minte, dar raţiunile lor nu. Altfel este cu realităţile spirituale. Dintre acelea aici ipo stasurile (de pildă un iu ger, sau sufletul unui om), nici raţiunile lor nu-şi pun tiparul pe minte.

zi. M'aş mira dacă vreunul, săturându-se cu pâine şi cu apă, ar mai putea lua cununa nepătimirii. Iar nepătimire numesc nu simpla oprire a păcatului cu fapta, căci aceasta se zice înfrânare, ci aceea care taie din cugetare gândurile pătimaşe, pe care sfântul Pavel a numit-o şi „tăiere duhovnicească împrejur a iudeului ascuns".') Iar dacă se descurajează cineva auzind acestea, să-şi aducă aminte de vasul alegerii, de Apostol, care a împlinit alergarea în foame şi sete. Dar imită şi vrăjmaşul adevărului, dracul descurajării, pe acest drac, punând în minte celui ce se înfrânează, retragerea cea mai de pe urmă, îndemnându-1 la râvna lui Ioan Botezătorul şi a începătorului pustnicilor, Antonie, ca neputând răbda acesta retragerea îndelungată şi neomenească, să fugă cu ruşine, părăsind locul, iar dracul să se laude zicând: „l-am biruiţi".

26. Gândurile[2]) necurate primesc multe materii pentru creşterea lor şi se întind după multe lucruri. De fapt ele trec oceane cu închipuirea şi nu se dau îndărăt să umble drumuri lungi pentru marea căldură a patimei. Dar cele ce sunt cât de cât curăţite, sunt mai înguste decât acelea, neputându-se întinde împreună cu lucrurile, pentru faptul că patima e slăbită. De aceea se mişcă mai de grabă împotriva firii şi, după înţeleptul Solomon, hoinărind câtăva vreme pe afară, aduc trestie la arderea nelegiuită a cărămizii, ca să se izbăvească asemenea unor capre din lanţuri şi a unor pasări din curse. Căci e mai uşor a curaţi un suflet necurat, decât a readuce din nou la sănătate pe unul curăţit şi iarăşi rănit, dracul întristării neîngăduind, ci aducând pururea înaintea ochilor, în vremea rugăciunii, idolul păcatului.

27. Dracii nu cunosc inimile noastre, cum socot unii dintre oameni. Căci singurul cunoscător al inimii este Cel ce ştie mintea oamenilor şi a zidit inimile lor pe fiecare deosebit.[6]) Dar ei cunosc multe din mişcările inimii, pe baza cuvântului rostit şi a mişcărilor văzute ale trupului. Vrând eu să le arăt acestea lămurit, m'a oprit Sfântul Preot, spunând că e nevrednic lucru să se

răspândească acestea şi să le aduc la urechile celor întinaţi. Căci, zice, şi cel ce ajută pe uneltitor este

») Rom. 2, 29.

***l Se cuprinde in .Ca pi ta practica", P. G. 40, 1241, unde *t* cap. 68. **i* Sam 16, 7; Ps. 7, 10; Intel. 1, 6** vinovat după lege. Dar că din astfel de simboale cunosc cele ascunse în inima noastră, şi din acestea iau prilejuri împotriva noastră, am arătat-o adeseori, respingând pe unii cari grăiau cele ce nu trebue, nepurtându-ne cu dragoste faţă de ei. De aceea am şi căzut în puterea dracului ţinerii de minte a răului şi îndată am primit gânduri rele împotriva lor, pe cari le cunoscusem mai înainte că au venit asupra noastră. Pentru aceea pe drept ne mustră Duhul Sfânt: „Şezând ai vorbit împotiva fratelui, şi împotriva fiului maicii tale ai adus sminteală";) şi ai deschis uşa gândurilor cari ţin minte răul şi ţi-ai tulburat mintea în vremea rugăciunii, nălucindu-ţi pururea faţa vrăjmaşului tău şi având-o pe ea drept Dumnezeu. Căci ceea ce vede mintea rugându-se, aceea e şi potrivit de a spune că îi este Dumnezeu. Deci să fugim, iubiţilor, de boala defăimării, neamintindu-ne de nimeni cu gând rău; şi să nu ne întunecăm privirea la amintirea aproapelui, căci toate înfăţişările pe care le luăm le iscodesc dracii şi nimic nu lasă necercetat din ale noastre, nici culcarea, nici şederea, nici starea în picioare, nici cuvântul, nici mersul, nici privirea. Toate le iscodesc, toate le mişcă, toată ziua uneltesc vicleşuguri împotriva noastră, ca să înşele în vremea rugăciunii mintea smerită şi să stingă lumina ei fericită. Vezi ce zice şi sfântul Pavel către Tit: „Dovedeşte în învăţătură, cuvânt sănătos, nestricat şi fără vină, pentru ca îm-potrivitorul să se ruşineze, neavând de zis nimic rău despre noi".[3]) Iar fericitul David se roagă zicând: „Mân-tueşte-mă pe mine de clevetirea oamenilor",[7]) numind şi pe draci „oameni" pentru firea lor raţională. Dar şi Mântuitorul în Evanghelii a numit pe cel ce samănă în noi neghina păcatului, „om vrăjmaş".[3]) Fie ca să ne izbăvim de el, cu harul lui Hristos şi al Dumnezeului nostru, Căruia I se cuvine cinstea şi slava în vecii vecilor. Amin.

') Ps. 50, 20 -) Ti». 2, 28 s) Ps 119, 131 s) Mt. Î3, 25.

Ale Aceluiaşi

Din capetele despre trezvie')

§şa trebue să se poarte totdeauna monachul ca şi când ar avea să moară mâine; şi iarăşi aşa să se folosească de trup, ca şi când ar avea să trăiască mulți ani. Aceasta pe de o parte taie gândurile trândăviei şi face pe monah mai sârguincios, iar pe de alta păzeşte trupul sănătos şi în aceeaşi înfrânare.[8])

2. Cel ce a dobândit cunoştință şi culege din ea rodul plăcerii, nu mai crede dracului slavei deşarte, care îi înfățişează toate plăcerile lumii. Căci nu i-ar putea făgădui un mai mare lucru ca vederea duhovnicească. Câtă vreme însă n'am gustat din cunoştință să ne supunem voioşi ostenelelor cu fapta, arătând lui Dumnezeu {inia noastră: că toate le facem pentru cunoştința lui.[3])

3. Este de trebuință să arătăm şi căile monachilor cari au călătorit mai înainte de noi şi pe acelea să umblăm şi noi. Căci multe sunt cele făcute şi zise de ei bine. între ele şi aceasta o zice careva dintre dânşii: „Mâncarea mai uscată şi vieţuirea aspră, împreunată cu

***J in Filocalia greacă poartă titlul: ToO afrroQ, âx Twv V7JTCTOtu)V tecpaAaUDV, urmând după scrierea anterioară. Cele 5 capete ale acestei scrieri |<i-a.m identificat pe toate în „Capita practica", după cum indic la fiecare cap. in parte.**

***) Ideatic cu una din sentinţele adause la capitolul despre trândăvie din scrierea „De octo cogitationibus* dată sub numele lui Nil Sinaitul P. G. 79, 1457 D (scriere care în realitate e o prelucrare a extrasului din Ioan Casian, radus în această carte). Dar şi ca cap. 29 din „Capita practica", P. G. 40, 1244.**

') Identic cn cap. 21 din „Capita practica", P. G. 40, 1228

dragostea, duce pe monach mai repede Ia limanul nepătimirii".[1])

4. Mă aflam în miez de zi lângă Sfântul Macarie şi, topindu-mă de sete, i-am cerut apă să beau. Iar et îmi zise: „Indestulează-te cu umbra, căci mulţi călătoresc acum şi umblă cu corăbiile pe mare şi nici pe aceasta nu o au". Apoi mărturisindu-i gânduri despre înfrânare, mi-a zis: „îndrăzneşte fiule, că eu în douăzeci de ani întregi nu m'am săturat nici de pâine, nici de apă, nici de somn; ci pâinea o mâneam cântărită la cumpănă, apa o beam cu măsură, şi numai rezemându-mă puţin de pereţi furam o leacă somn".')

5. Mintea care hoinăreşte o statorniceşte citirea, priveghierea şi rugăciunea; pofta aprinsă o stinge foamea, osteneala şi singurătatea; iar mânia o domoleşte desăvârşit cântarea de psalmi, îndelunga răbdare şi mila. Căci cele fără măsură şi fără vreme sunt trecătoare şi mai mult strică decât folosesc.[3])

i) Identic cn cap 9) din „Capita practica", P. G. cit. Î245. *) Identic cu cap. 94 din „Cap. prad", P. X». cit. 1245. ») Identic cu cap. 6 din „Cap. pr.", P. G. cit 1224.

Al Aceluiaşi

Cuvânt despre rugaciune

împărţit în 153 capete[1])

Cuvânt înainte

rzând eu în flacăra patimilor necurate, m'ai întărit adesea prin trimiterea scrisorilor tale de Dumnezeu iubitoare, mângăindu-mi mintea muncită de cele mai ruşinoase gânduri şi imitând astfel, în chip fericit, pe marele învăţător şi dascăl. Şi nu e de mirare. Pentrucă totdeauna partea ta au fost cele de cinste, ca şi a binecuvântatului lacov. Căci slujind bine pentru Rachila şi primind pe Lia, ceri şi pe cea dorită, întru cât ai împlinit şi cei şapte ani ai acesteia.[2]) Iar eu nu tăgăduesc că, ostenindu-mă toată noaptea, n'am prins nimic; totuşi aruncând mrejile după cuvântul tău, am prins mulţime de peşti, nu ştiu dacă mari, dar în orice caz 153 Ia număr. Pe aceştia ţi-i trimit în micul coş al dragostei, ca tot atâtea capete, împlinindu-ţi porunca. Dar te admir şi-ţi fericesc foarte gândul minunat de-a dori să ai capetele rugăciunii. Căci ştiu că nu le iubeşti simplu numai pe cele ce le ai în mână şi sunt scrise cu cerneală pe hârtie, ci şi pe cele împlântate în minte,

') In Filocalia greacă e pus între scrierile lui Nil Sinaituî. De asemenea în P. G. 79. 1165—1200. Dar este al lui Eragrie. Veii Viller-Rahner. O. c. p. 171. *) Gen. 29, 23 28.

prin dragoste şi nepomenire de rău. De aceea, dat iiind faptul că toate sunt îndoite, una sporind pe cealaltă, după înțeleptul Iisus,) primeşte-le nu numai în scrisoare, ci şi în duh, întru cât oricărei scrisori îi premerge înțelesul. Căci dacă nu e acesta, nici scrisoarea nu va fi. Prin urmare îndoit este şi felul rugăciunii. Unul este practic, iar altul contemplativ. La fel şi numărul are două laturi. Una pe care poți pune mâna şi aceasta este cantitatea, iar alta este înțelesul lui, sau calitatea.

Astfel împărțind cuvântul despre rugăciune în 153 de capete, ți-am trimis o merinde evanghelică, spre a avea plăcerea unui număr simbolic şi o figură de tri-unghiu şi de şaseunghiu, cari indică pe de o parte cunoştința cucernică a Treimii, iar pe de alta înțelesul acestei lumi.[2])

Dar şi numărul o sută, luat în sine, este un patru-unghiu;[3]) iar cincizeci şi trei, este un triunghiu şi o sferă. Căci douăzeci şi opt este un triunghiu;[4]) iar douăzeci şi cinci, o sferă, fiindcă douăzeci şi cinci e alcătuit din cinci ori cinci. Prin urmare ai figura în patru unghiuri simbolizând pătrimea virtuților, iar pe de alta cunoştința înțeleaptă a veacului acestuia, simbolizată de numărul douăzeci şi cinci, care închipueşte forma de sferă a timpurilor. Căci săptămână se mişcă după săptămână şi lună după lună şi timpul se deapănă în cerc, an după an, cum vedem în mişcarea soarelui, a lunii, a primăverii, a verii, şi a celorlalte. Iar triunghiul însemnează cunoştința Sfintei Treimi. Privind însă şi altfel numărul o sută cincizeci şi trei, ca trei cifre, se poate înțelege că e triunghiul cunoştinții practice, naturale şi teologice, sau credința, nădejdea şi dragostea; sau aurul, argintul şi pietrile scumpe.

Numărul însemnează acestea- Iar cuprinsul smerit al

') Intel, lui Sirach 42. 25

-\ Numărul 153 se compune din: 3—;reiunghiu; l-f-5=şaseunghiu, care ar simboliza lumea temporală prin ciclul celor 6 zile de muncă ale săptămânii. *) 100=4X25.

[4] Probabil pectru sumarul 3 oare trece peste 25.

capetelor nu-1 vei ocări, ştiind să fii şi sătul şi flămând ') şi

amintindu-ți de Cel ce n'a trecut cu vederea cei doi bani ai văduvei, ci i-a primit mai bucuros ca bogăția multora. Prin urmare, primind acest rod al bună-voinții, iubirii şi dragostei, păzeste-1 între frații tăi adevărați, poruncindu-le să se roage pentru cel bolnav, ca să se facă sănătos şi, luându-şi patul, să umble prin harul lui Hristos, Amin.

1. Dacă ar vrea cineva să pregătească tămâie mirositoare, va amesteca după rânduiala în chip egal răşină străvezie de liban, casia, onixul şi stactia. Acestea sunt pătrimea virtuților. Dacă sunt depline şi egale, mintea nu va fi vândută.

2. Sufletul curățit prin plinătatea virtuților face rânduiala minții neclintită şi destoinică să primească starea căutată.

3. Rugăciunea este vorbirea minții cu Dumnezeu. De ce stare are aşa dar nevoie mintea, ca să poată să se întindă, fără să se uite îndărăt, dincolo de sine, până la Stăpânul ei, şi să stea de vorbă cu El, fără mijlocirea nimănui ?

4. Când Moise încearcă să se apropie de rugul arzător, e împiedecat până nu desleagă încălțămintea picioarelor.[2]) Cum nu te vei deslega şi fu de orice cuget pă îrnaş, dacă vrei să vezi pe cel mai presus de orice simfire şi înțelegere şi să vorbeşti cu El?

5. Mai întâi roagă-te pentru dobândirea lacrimilor, ca prin plâns să înmoi sălbătăcia ce se află în sufletul tău; şi după ce vei fi mărturisit astfel împotriva ta fărădelegile tale înaintea Domnului,*[1]) să primeşti iertare dela El.

6. Foloseşte-te de lacrimi pentru a dobândi împlinirea oricărei cereri. Căci foarte mult se bucură Stăpânul, când te rogi cu lacrimi.

7. Dacă verşi izvoare de lacrimi în rugăciunea ta, să nu te înalți întru tine, ca şi cum ai fi mai presus de mulți. Căci rugăciunea ta a primit ajutor ca să poți răscumpăra cu dragă

[1] Filip. 4, 12 * Ex. 3, 2. ') Ps 32, 5-

inimă păcatele tale şi să îmblânzeşti pe Stăpânul prin lacrimi. Deci să nu întorci spre patimă înlăturarea patimilor, ca să nu mânii şi mai mult pe Cel ce ți-a dăruit harul.

8. Mulți, plângând pentru păcate, uită de scopul lacrimilor; şi aşa, pierzându-şi mintea, au rătăcit.

9. Stai cu încordare şi te roagă cu osârdie şi ocoleşte grijile şi gândurile, căci ele te turbură şi te neliniştesc, ca să te scoată din tăria rugăciunii.

10. Când te văd dracii râvnind cu adevărat la rugăciune, îți strecoară gândurile unor lucruri aşa zise trebuincioase; şi după puțină vreme îți fură amintirea lor, ca mişcându-ți-se mintea spre căutarea lor şi neaflân-du-le, să se descurajeze şi să se întristeze foarte. Apoi când revine iarăşi în rugăciune, îi aduce aminte cele căutate şi cele amintite mai 'nainte, ca mintea căutând să le ia la cunoştință, să piardă rugăciunea, care aduce roade.

11. Luptă-te să-ți ții mintea în vremea rugăciunii, surdă şi mută, şi te vei putea ruga.

12. Când te va întâmpina o ispită, sau te va ațâța o împotrivire, ca să-ți mişti mânia spre cel ce-ți stă împotrivă, sau să spui vre-o vorbă goală, adu-ți aminte de rugăciune şi de porunca dumnezeiască cu privire la ea, şi îndată se va linişti mişcarea fără rânduială din tine.

13. Toate câte le vei face pentru a te răzbuna pe fratele, care te-a nedreptățit, îți vor fi spre sminteală în vremea rugăciunii.

14. Rugăciunea este vlăstarul blândeții şi al lipsei de mânie.

15. Rugăciunea este rodul bucuriei şi al mulțumirii.

16. Rugăciunea este alungarea întristării şi a descurajării.

17. Plecând, vinde-ți averile şi le dă săracilor,[1]) şi luându-ți crucea, lapădă-te de tine,[2]) ca să poli să te rogi neîmprăştiat.

18. Dacă vrei să te rogi în chip vrednic de laudă, lapădă-te de tine în tot ceasul şi, suferind nenumărate răutăți, nevoeşte-te pentru rugăciune.

19. Necazul pe care îl rabzi cu bună înțelegere te va face să-i afli rodul în vremea rugăciunii.

20. Dorind să te rogi cum trebue, să nu întristezi vreun suflet; iar de nu, îndeşert alergi.

21. Lasă-ţi darul tău, zice, înaintea altarului şi plecând împacă-te mai întâiu cu fratele tău, şi apoi venind te vei ruga neturburat. ^ Căci amintirea răului înegreşte cugetul celui ce se roagă şi întunecă rugăciunile lui.

22. Cei ce îşi îngrămădesc supărări şi pomeniri de rău, sunt asemenea celor ce scot apă şi o toarnă într'un vas fără fund.

23. Dacă eşti răbdător, pururea te vei ruga cu bucurie.

24. Rugându-te tu cum trebue, ţi se vor întâmpla astfel de lucruri, încât să ţi se pară e,ă ai dreptate să te foloseşti de mânie. Dar nu este nicio mânie dreaptă împotriva aproapelui. Căci de vei căuta vei afla că este cu putinţă să rândueşti lucrul bine şi fără mânie. Deci toloseşte-te de tot meşteşugul ca să nu izbucneşti în mânie.

25. Vezi ca nu cumva, părând că vindeci pe altul să fii tu însuţi netămăduit şi să împiedeci rugăciunea ta.

26. Fugind de mânie, vei afla cruţare şi te vei dovedi înţelept şi vei fi între cei ce se roagă.

27. Inarmându-te împotriva mâniei, nu vei suferi niciodată pofta, căci aceasta dă mâncare mâniei; iar mânia turbură ochiul minţii, întinând starea rugăciunii.

') Mt. 19, 21 i Mc 10, 21. [s], Mt 16, 24; Lc 9, 23. ') Mt 5, 23.

28. Nu te ruga împlinind numai formele dinafară, ci îndeamnă-ţi mintea spre simfirea rugăciunii duhovniceşti cu multă frică.

29. Uneori stând ia rugăciune te vei ruga dintr'odată bine; alteori, chiar ostenindu-te foarte, nu vei ajunge la ţintă, ca să ceri şi mai mult, şi primind, să ai un câştig care nu-ti mai poate fi răpit.

30. Apropiindu-se îngerul, se depărtează grămadă toţi cei ce ne turbură, şi mintea se află în multă odihnă, rugându-

se curat. Alteori, amenințând u-ne obişnuitul războiu, mintea se luptă şi nu poate să se liniştească, deoarece s'a amestecat mai 'nainte cu felurite patimi. Totuşi cerând şi mai mult, va afla. Căci „celuice bate i se va deschide".[1])

31. Nu te ruga să se tacă voile tale, căci acestea nu se acopere întru totul cu voia lui Dumnezeu,[2]) ci roagă-te mai bine precum ai fost învățat, zicând: „Facă-se voia Ta" în mine. Şi în tot lucrul aşa să-L rogi, ca să se facă voia Lui. Căci El voeşte ceea ce e]>ine şi folositor sufletului tău. Dar tu nu ceri totdeauna aceasta.

32. De multe ori, rugându-mă, am cerut să mi se împlinească ceea ce am socotit eu că e bine, şi am stăruit în cerere, silind fără judecată voia lui Dumnezeu; nu i-am lăsat Lui ca să rânduiască mai bine aceea ce ştia că este de folos. Iar primind, m'am scârbit pe urmă foarte, că n'am cerut mai bine să se tacă voia lui Dumnezeu. Căci lucrul nu mi-a folosit aşa cum credeam.

33. Ce este binele, dacă nu Dumnezeu? Aşa dar, să-I lăsăm Lui toate cele ce ne privesc şi ne va fi bine. Căci Cel ce e bun, desigur că e şi dătătorul darurilor bune.

34. Nu te îndurera, dacă nu capeți îndată dela Dumnezeu ceea ce ceri. Căci vrea să-ți facă şi mai mult bine, lăsându-te să stărui către El în rugăciune.

s) Mt 7, 7; Lc. 9, 9 2) Mt 6, 10.

Fiindcă ce e mai presus ca a vorbi cu Dumnezeu şi a fi răpii la împreuna petrecere cu El?

35. Rugăciunea neîmprăştiată este o înțelegere supremă a minții.

36. Rugăciunea este urcuşul minții spre Dumnezeu.

37. Dacă doreşti să te rogi, leapădă-te de toate, ca să moşteneşti totul.

38.)f Roagă-te mai întâi să te curățeşti de patimi; ai doilea, să te isbăveşti de neştiință şi de uitare; ăllfeilea, de Toăfă^ îspîfa şi **jgă**^răjirea.

39. Cere în rugăciune numai dreptatea şi împărăția, adică virtutea şi cunoştința şi toate celelalte se vor adăuga ție.

40. E cu dreptate să te rogi nu numai pentru curăția ta, ci şi pentru a oricărui semen, ca să imiți chipul îngeresc.

41. Vezi dacă te-ai înfățişat cu adevărat înaintea lui Dumnezeu în rugăciunea ta, sau eşti biruit de lauda omenească şi pe aceasta te sileşti să o vânezi, folosindu-te de chipul rugăciunii ca de o acoperitoare.

42. Fie că te rogi cu frații, fie singur, strădueşte-te să te rogi nu din obişnuință, ci cu simțirea.

43. Simțirea rugăciunii este adunarea cugetului, împreunat cu evlavie, cu străpungerea inimii, cu durerea sufletului, cu mărturisirea greşalelor, cu suspine nevăzute.

44. Dacă mintea ta mai e furată în vremea rugăciunii, încă n'a cunoscut că se roagă un monach, cî eşti încă un mirean, care înfrumusețează cortul din afară.

45. Rugându-te, păzeşte-ți cu putere memoria, ca să nu-ți pună înainte ale sale, ci mişcă-te pe tine spre gândul înfățişerii tale Ia judecată. Căci de obiceiu mintea e foarte răpită de memorie în vremea rugăciunii.

46. Amintirea îți aduce în vremea rugăciunii sau închipuiri de ale lucrurilor de odinioară, sau griji noui, sau fața celui ce te-a supărat. Diavolul pismueşte foarte tare pe omul care se roagă şi se foloseşte de tot meşteşugul ca să-i întineze scopul. El nu încetează prin urmare să pună în mişcare icoanele lucrurilor prin amintire şi să răscolească toate patimile prin trup, ca să-1 poată împiedeca din drumul său cel mai bun şi din călătoria către Dumnezeu.

47. Când diavolul cel prea viclean, făcând multe, nu poate împiedeca rugăciunea dreptului, o lasă pentru putină vreme mai domol şi pe urmă îl războieşte iarăşi pe cel ce se roagă. Căci fie că-1 aprinde pe acesta spre mânie şi aşa strică starea lui cea bună dobândită prin rugăciune, fie că-1 ațâță la plăcere pătimaşă şi aşa îi pângăreşte mintea.

48. După ce te-ai rugat cum trebue, aşteaptă cele ce nu trebue şi stăi bărbăteşte păzind rodul tău. Căci spre aceasta ai fost rânduit dintru început, ca să lucrezi şi să păstrezi. Aşa dar, după ce-ai lucrat, nu cumva să laşi nepăzit ceea ce ai făcut. Iar de nu, n'ai folosit nimic rugându-te.

49. Tot războiul ce se aprinde între noi şi dracii necuraţi, nu se poartă pentru altceva, decât pentru rugăciunea duhovnicească. Căci lor Ie este foarte potrivnică şi urâtă, iar nouă foarte mântuitoare şi plăcută.

50. Ce vreau dracii să lucreze în noi? Lăcomia pântecelui, curvia, iubirea de argint, mânia, tinerea minte a răului şi celelalte patimi, ca îngroşându-se mintea prin ele, să nu se poată ruga cum trebue. Căci stârnindu-se' patimile părţii neraţionale, nu o lasă să se mişte cu bună judecată.

51. Cultivăm virtuţile pentru raţiunile făpturilor şi pe acestea le căutăm pentru Raţiunea care le-a dat fiinţă. Iar aceasta obişnueşte să se descopere în starea de rugăciune.

52. Starea de rugăciune este o dispoziţie nepătimaşă, câştigată prin deprindere, care răpeşte mintea înţeleaptă spre înălţimea spirituală, prin dragoste de-săvâşită.

53. Cel ce vrea să se roage cu adevărat, trebue nu numai să-şi stăpânească mânia şi pofta, ci trebue să ajungă şi afară de orice înţeles pătimaş.

54. Cel ce iubeşte pe Dumnezeu, stă de vorbă cu El de-a-pururi, cum ar sta cu un tată, alungând orice în-eles pătimaş.

55. Cel ce a arins nepătimirea, încă nu se şi roagă cu adevărat. Căci poate să urmărească niscai cugetări simple şi să fie răpit de istoriile lor şi să fie departe de Dumnezeu.

56. Când mintea zăboveşte în ideile simple ale lucrurilor, încă nu a ajuns la locul rugăciunii. Căci p'oate să se afle necontenit în contemplaţia lucrurilor şi să fle-cărească despre înţelesurile lor, cari deşi sunt idei simple, dar exprimând vederi de-ale lucrurilor, dau minţii forma şi chipul lor şi o duc departe de Dumnezeu.

57. Până ce mintea nu s'a ridicat mai presus de contemplarea firii trupeşti, încă n'a privit locul lui Dumnezeu. Căci poate să se afle în cunoştinţa celor inteligibile şi să se facă felurită ca ele.

58. Dacă vrei să te rogi, ai trebuinţă de Dumnezeu, care dă rugăciune celui ce se roagă. Prin urmare cheamă-L pe El, zicând: „Sfinţească-se numele Tău, vie împărăţia Ta",') adică

6

[1]J Mt. 6, 9-10; Lc. 9, 2. [3]) Io. 4, 25.

Duhul Sfânt şi Fiul Tău, Cel unul născut. Căci aşa ne-a învăţat, zicând: „în Duh şi în Adevăr se cade să ne închinăm Tatălui".2)

59. Cel ce se roagă în Duh şi Adevăr, nu-L mai preamăreşte pe Ziditor din făpturi, ci-L preamăreşte din El însuşi.

60. Dacă eşti teolog (dacă te ocupi cu contemplarea lui Dumnezeu), roagă-te cu adevărat; şi dacă te rogi cu adevărat, eşti teolog.

61. Când mintea ta, cuprinsă de mult dor către Dumnezeu, pleacă oarecum câte puţin din trup şi se depărtează de toate gândurile, cari vin din simţire, din amintire, sau din starea humorală, umplându-se de evlavie ' şi de bucurie, atunci socoteşte că te-ai apropiat de hotarele rugăciunii.

62. Duhul Sfânt, pătimind împreună cu noi de slăbiciunea noastră, ne cercetează şi când suntem necuraţi. Şi dacă află^numai că mintea noastră i se roagă cu dragoste de adevăr, se sălăşlueşte în ea şi alungă toată ceata de gânduri şi de înţelesuri cari o împrejmuesc, îndemnând-o spre dragostea rugăciunii duhovniceşti.

63. Ceilalţi strecoară în minte gânduri, sau înţelesuri, sau vederi prin schimbări în starea trupului. Iar Domnul lucrează dimpotrivă: coborându-se în mintea însăşi, aşează în ea cunoştinţa celor ce Ie vrea, şi prin minte linişteşte neînfrânarea trupului.

64. Cel ce se mânie şi ţine minte răul, oricât ar iubi rugăciunea, nu este afară de învinuire. Căci este asemenea celui ce vrea să aibă vederea ageră, dar îşi turbură ochii.

65. Daca doreşti să te rogi, nu face nimic din cele ce se împotrivesc rugăciunii, ca Dumnezeu, apropiindu-se, să călătorească împreună cu tine.

66. Rugându-te, să nu dai vreun chip lui Dumnezeu în tine, nici să nu îngădui minţii tale să se modeleze după. vreo formă, ci apropie-te în chip nematerial de Cel nematerial şi vei înţelege.

67. Păzeşte-te de cursele celor protivnici. Căci se întâmplă că în vreme ce te rogi curat şi neturburat, să ți se înfățişeze deodată înainte vreun chip străin şi ciudat, ca să te ducă la părerea că Dumnezeu este acolo, şi să te înduplece să crezi că dumnezeirea este câtimea ce ți s'a descoperit ție deodată. Dar dumnezeirea nu este câtime şi nu are chip.

68. Când pismaşul diavol nu poate mişca memoria în vremea rugăciunii, atunci sileşte starea humorală a trupului să aducă vreo nălucire ciudată înaintea minții şi să o facă pe aceasta să primească o anumită formă.

Iar mintea având obiceiul să petreacă în cugetări, uşor se încovoaie. Şi astfel cel ce se sileşte spre cunoştința nematerială şi fără formă, e amăgit, apucând fum în loc de lumină.

69. Stai la straja ta, păzindu-ți mintea de cugetări în vremea rugăciunii, pentru a-şi îndeplini rugăciunea şi a petrece în liniştea ei. Fă aşa, pentru ca Cel ce pătimeşte împreună cu cei neştiutori, să te cerceteze şi pe tine, şi atunci vei primi darul atotstrălucitor al rugăciunii.

70. Nu vei putea să te rogi cu curăție până ce vei fi împletit cu lucruri materiale şi turburat de griji necontenite. Căci rugăciunea este lepădarea gândurilor.

71. Nu poate cel legat să alerge, nici mintea ce slujeşte patimilor nu poate vedea locul rugăciunii duhovniceşti. Căci este trasă şi purtată de gândul pătimaş şi nu va avea o stare neclintită.

72. Când, în sfârşit, mintea se roagă cu curăție şi fără patimă, nu mai vin asupra ei dracii din partea stângă, ci din cea dreaptă. Căci îi vorbesc de slava lui Dumnezeu şi îi aduc înainte vreo formă din cele plăcute simțirii, încât să-i pară că a ajuns desăvârşit la scopul rugăciunii Iar aceasta a spus-o un bărbat cunoscător că se înfăptueşte prin patima slavei deşarte şi prin dracul care s'a atins de creier.

73. Socotesc că dracul, atingându-se de creier, schimbă lumina minții, precum voieşte. In felul acesta este stârnită patima slavei deşarte spre gândul de a face mintea să se pronunțe cu uşurătate, prin păreri proprii,

despre cunoştinţa dumnezeească şi fiinţială. Unul ca acesta nefiind supărat de patimi trupeşti si necurate, ci înfăţişându-se — zice-se — cu curăţie, socoteşte că nu se mai petrece în el nicio lucrare protivnică. De aceea socoteşte arătare dumnezeească, lucrarea săvârşită în el de diavolul, care se foloseşte de multă pătrundere şi, prin creier, schimbă lumina împreunată cu el şi îi dă, precum am spus, forma care vrea.

74. îngerul lui Dumnezeu arătându-se, opreşte eu cuvântul numai, lucrarea protivnică din noi şi mişcă lumina mintii la lucrare fără rătăcire.

75. Cuvântul spus în Apocalipsă, că îngerul aduce tămâe ca să o adauge la rugăciunile Sfinţilor,[1]) socotesc **că** este harul acesta, care e lucrat prin înger. Căci el sădeşte cunoştinţa adevăratei rugăciuni, încât mintea stă de aci înainte înafară de orice clintire şi nepăsare.

76. Năstrapele cu tămâe[2]) se zic că sunt rugăciunile Sfinţilor, pe cari le purtau cei douăzeci şi patru de bătrâni.

77. Dar năstrapa trebue socotită prietenia cu Dumnezeu, sau dragostea desăvârşită şi duhovnicească, în care se lucrează rugăciunea în Duh şi Adevăr.

78. Când socoteşti că nu ai trebuinţă de lacrimi în rugăciunea ta pentru păcate, gândeşte-te cât de mult te-ai depărtat de Dumnezeu, având datoria să fii pururea în El, şi vei lăcrima cu şi mai multă căldură.

79. Astfel, cunoscând măsurile tale, vei plânge cu uşurinţă, dosădindu-te după Isaia: „Cum, necurat fiind şi petrecând în mijlocul unui astfel de popor, adică între protivnici, îndrăsneşti să te. înfăţişezi înaintea Domnului Savaot?".[3])

80. De te rogi cu adevărat, vei afla multă întărire şi încredinţare, şi îngerii vor veni la tine ca şi la Daniil şi-fi vor lumina înţelesurile celor ce ti se întâmplă.

81. Cunoaşte că sfinţii îngeri ne îndeamnă la rugăciune şi stau de faţă împreună cu noi, bucurându-se şi rugându-se pentru noi. Dacă suntem prin urmare cu nepăsare şi primim

gânduri protivnice, îi amărâm foarte tare, dat fiind că ei se luptă atâta pentru noi, iar noi nu vrem să ne rugăm lui Dumnezeu nici pentru noi înşine, ci dispreţuind slujba noastră şi părăsind pe Stăpânul şi Dumnezeul acestora, petrecem cu necuraţii draci.

0 **Apocalips 8, 3. 8) Apocalips 5, 8 *) Isaia 6, 5.**

82. Roagă-te cu cuviinţă şi fără turburare şi cântă cu înţelegere şi cu bună măsură şi vei fi ca un pui de vultur ce se urcă la înălţime.

83. Psalmodierea potoleşte patimile şi tace să se liniştească neînfrânarea trupului. Iar rugăciunea face mintea să-şi împlinească propria lucrare.

84. Rugăciunea este lucrarea demnă de vrednicia minţii, sau întrebuinţarea cea mai bună şi mai curată a ei.

85. Psalmodierea este un lucru al înţelepciunii variate; iar rugăciunea este începutul cunoştinţii nemateriale şi simple.

86. Cunoştinţa este tot ce poate fi mai bun, căci este împreună lucrătoare a rugăciunii, trezind din somn puterea de înţelegere a minţii, pentru contemplarea cunoştinţii dumnezeeşti.

87. Dacă n'ai primit încă darul rugăciunii, sau al psalmodierii, stărue cu putere şi-1 vei primi.

88. „Le-a spus lor şi o pildă, cum trebue să se roage totdeauna şi să nu slăbească". Prin urmare nu slăbi, nici nu descuraja, dacă n'ai primit. Căci vei primi pe urmă. Şi a adaus la pildă cuvântul: „Deşi de Dumnezeu nu mă tem şi de om nu mă ruşinez, dar fiindcă femeia îmi pricinueşte supărări îi voiu face dreptate. Deci aşa va face şi Dumnezeu de grabă dreptate, celor ce strigă către El ziua şi noaptea".[1]) îndrăzneşte aşa dar, stăruind încordat în sfânta rugăciune.

89. Nu voi să ţi se facă cele ce te privesc precum socoteşti tu, ci precum îi place lui Dumnezeu, şi vei fi nefurburat şi mulţumit în rugăciunea ta.

90. Chiar dacă ţi se pare că eşti cu Dumnezeu, păzeşte-te de dracul curviei, căci este foarte înşelător şi cât se poate de

pismaş şi vrea să fie mai iute şi mai ager ca mişcarea şi trezirea minţii tale, ca să o desfacă şi de Dumnezeu, când Ii stă înainte cu evlavie şi frică.

") Luca 18, 2—7.

91. Dacă te îngrijeşti de rugăciune, pregăteşte-te împotriva năvălirii dracilor şi rabdă cu bărbăţie biciuirile lor. Căci vor veni asupra ta ca fiarele sălbatice şi tot trupul ţi-1 vor chinui.

92. Pregăteşte-te ca un luptător încercat. De vei vedea fără de veste vreo nălucire, nu te clinti. Chiar dacă ai vedea sabie scoasă împotriva ta, sau lampă năvălind spre vederea ta, nu te turbura; sau de vei vedea vreo formă urîcioasă şi sângeroasă, să nu-ţi slăbească sufletul. Ci stăi drept, mărturisind mărturisirea cea bună şi măi uşor vei privi la vrăjmaşii tăi.

93. Cel ce rabdă necazurile va ajunge şi la bucurii. Şi cel ce stărue în cele neplăcute, nu va fi lipsit nici de cele plăcute.

94. Vezi să nu te amăgească dracii cei răi prin vreo vedenie, ci fii cu grijă, întorcându-te la rugăciune; şi cheamă pe Dumnezeu, ca dacă este vedenia dela El, El să te lumineze, iar de nu, să alunge în grabă pe amăgitorul. Şi îndrăsneşte, că nu vor putea sta câinii, când tu stărueşti cu înfocare în convorbirea cu Dumnezeu. Căci îndată vor fi alungaţi departe cu ajutorul lui Dumnezeu, fiind bătuţi în chip nevăzut şi nearătat,

95. Cu dreptate este să nu-ţi rămână necunoscut nici vicleşugul acesta, că pentru o vreme se despart dracii între ei înşişi. Şi dacă vrei să ceri ajutor împotriva unora, vin ceilalţi în chipuri îngereşti şi alungă pe cei dintâi, ca tu să fii înşelat de ei, părându-ţi că sunt îngeri.

96. Ingrijeşte-te să agoniseşti multă cugetare smerită şi bărbăţie, şi „răutatea lor nu se va atinge de sufletul tău şi biciul nu se va apropia de cortul tău, că îngerilor Săi va porunci ca să te păzească pe tine",[1]) iar aceştia vor izgoni dela tine toată lucrarea protivnică.

[1]) Psalm 9, 11.

97. Cel ce are grijă de rugăciune curată, va pătimi dela draci: ocări, loviri, strigăte şi vătămări. Dar nu va cădea, nici nu-şi va părăsi gândul, zicând către Dumnezeu : „Nu mă voi teme de rele, căci Tu cu mine eşti" şi cele asemenea.

98. In vremea unor astfel de ispite, foloseşte-te de rugăciunea scurtă şi stăruitoare.

99. De te vor ameninţa dracii, arătându-se deodată din văzduh ca să te înspăimânte şi să-fi răpească mintea, să nu te înfricoşezi de ei şi să nu ai nici o grijă de ameninţarea lor, căci ei se tem de tine, încercând să vadă dacă le dai atenţie, sau îi dispretueşti cu desăvârşire.

100. Dacă stai în rugăciune înaintea lui Dumnezeu Atotţiitorul, Făcătorul şi Proniatorul tuturor, de ce I te înfăţişezi atât de lipsit de judecată, încât îţi uiţi de frica Lui cea neîntrecută şi tremuri de nişte ţânţari şi gândaci? Sau n'ai auzit pe cel ce zice: „De Domnul Dumnezeul tău să te temi",[1]) şi iarăşi: „De El se înfricoşează şi tremură toate, de fata puterii Lui"[2]) şi cele următoare.

101. Precum pâinea este hrană trupului şi virtutea hrană sufletului, aşa rugăciunea duhovnicească este hrana mintii.

102. Roagă-te în sfântul loc al rugăciunii, nu ca fariseul, ci ca vameşul, ca să te îndreptezi şi tu de către Domnul.

103. Strădueşte-te să nu blestemi pe cineva în rugăciunea ta, ca să dărîmi cele ce le zideşti, făcând nrîtă rugăciunea ta.

104. Cel ce datorează zece mii de talanţi, să te învefe pe tine, că de nu vei ierta celui ce-ţi este dator, nu vei dobândi nici tu iertare. „Căci l-a predat pe el, zice, chinuitorilor".[3])

105. Uită-ti de trebuinţele trupului când te înfăţişezi în rugăciune, ca nu cumva, pişcat de purece sau de

[1]). Deuteronom 10, 20. [2]) Ioil 2, 10.; Naum 1, 5. [3]) Matei 18, 34.

păduche, de țânțar sau de muscă, să te păgubeşti de cel mai mare câştig al rugăciunii tale.

106. S'a întâmplat la noi că unuia dintre Slinți, care se ruga, atâta i s'a împotrivit cel rău, că îndată ce întindea mâinile, acela i se înfățişa ca un leu şi ridica în sus labele dinainte şi-şi înfigea ghiarele sale în amândouă şoldurile nevoitorului, cu voința de a nu se depărta până ce nu-şi va lăsa acela mâinile în jos. Dar acela niciodată nu le lăsa în jos, până nu-şi împlinea rugăciunile obişnuite.

107. Aşa l-am cunoscut şi pe cel ce se îndeletnicea cu lucrul isihiei într'o groapă, pe Ioan cel mic, mai bine zis prea marele monach. Acesta rămânea neclintit în unirea cu Dumnezeu, când dracul se înfăşora în chip de şarpe în jurul lui şi-i strângea trupul şi-i umplea fața de bale.

108. Ai cetit de sigur şi viețile monachilor tabeni-sioți, unde se spune că grăind Avva Teodor cuvânt către frați, au venit două năpârci sub picioarele Iui, iar el neturburat, făcându-şi picioarele ocol în jurul lor, le-a ținut înăuntru, până când a isprăvit de grăit cuvântul; şi atunci le-a arătat fraților, povestindu-le întâmplarea.

109. Despre alt frate duhovnicesc am cetit iarăşi, că, rugându-se el, a venit o năpârcă şi s'a lipit de piciorul Iui. Dar el nu a coborît mâinile, mai 'nainte de ce nu şi-a împlinit rugăciunea obişnuită. Şi întru nimic nu s'a vătămat cel ce iubea pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însuşi.

110. Aibi în rugăciunea ta ochiu neîmprăştiat şi, lepădându-te de trupul şi sufletul tău, trăieşte prin minte.

111. Altui oarecare sfânt, ce se ruga cu încordare, liniştindu-se în pustie, arătându-i-se dracii, l-au amncat şi l-au învârtit prin aer vreme de două săptămâni, prin-zându-1 apoi în rogojină. Dar nici aşa nu au izbutit să-i coboare mintea din rugăciunea înfocată.

112. Altui iubitor de Dumnezeu, care-şi ocupa mintea cu rugăciunea, umblând prin pustie, i s'au arătat doi îngeri, călătorind împreună; dar el nu i-a băgat în samă, ca să nu se păgubească de ceea ce-i mai bun. Căci îşi amintea de cuvântul

Apostolului, care zice: „Nici îngerii nici începătoriile, nici Puterile nu ne vor putea despărți de dragostea Iui Hrisios".[1])

113. Monachul se face prin rugăciune asemenea îngerilor.

114. Nu căuta nicidecum să primeşti vreun chip sau vreo înfățişare în vremea rugăciunii, din dorul de a vedea fata Tatălui cel din ceruri.

115. Nu dori să vezi îngeri, sau Puteri, sau pe Hristos în chip sensibil, ca să nu-ți ieşi cu totul din minte, luând lupul drept păstor şi închinându-te dracilor vrăjmaşi.

116. începutul rătăcirii minții este slava deşartă. Căci mintea fiind mişcată de aceasta, încearcă să mărginească dumnezeirea în chipuri şi înfățişări.

117. Eu voiu spune cuvântul meu, pe care l-am spus şi celor mai tineri: fericită este mintea, care a dobândit în vremea rugăciunii, în chip desăvârşit starea fără formă.

118. Fericită este mintea care, rugându-se neîmprăştiat, câştigă necontenit un tot mai mare dor către Dumnezeu.

119. Fericită este mintea care, în vremea rugăciunii, se face nematerială şi săracă de toate.

120. Fericită este mintea care, în vremea rugăciunii, s'a lipsit desăvârşit de orice simț.

121. Fericit este monachul, care socoteşte pe toți oamenii ca Dumnezeu, după Dumnezeu.

122. Fericit este monahul, care socoteşte mântuirea şi înaintarea tuturor, ca pe a sa.

') Romani 8, 38-39.

123. Fericit este monahul, care se socoteşte pe sine gunoiul tuturor.

124. Monah este acela care s'a despărțit de toți şi se împacă cu toți.

125. Monah este cel ce se socoteşte pe sine una cu toți, deoarece i se pare că se vede pe sine necontenit în fiecare.

126. Rugăciune săvârşeşte acela care aduce totdeauna primul gând al său ca rod lui Dumnezeu.

127. Ca monah ce doreşti să te rogi, fugi de orice minciună şi orice jurământ. Iar de nu, înzadar îți iai o înfățişare care nu ți se potriveşte.

128. De vrei să te rogi în duh, nimic să nu iai dela trup, şi nu vei avea nour care să-ți facă umbră în vremea rugăciunii.

129. încredințează lui Dumnezeu trebuința trupului **şi** vei înțelege că o poți încredința şi pe a duhului.

130. De vei dobândi făgăduințele, vei **împăraţi.** Prin urmare, privind spre acestea, cu voioşie vei purta sărăcia de acum.

131. Nu căuta să alungi dela tine sărăcia şi strâmtorarea, materiile rugăciunii neîmpovărate.

132. Să se întâlnească în tine virtuțile trupeşti cu cele sufleteşti, şi cele sufleteşti cu cele duhovniceşti; iar acestea cu cunoştința nematerială şi ființială.

133. Ia seama la gânduri când te rogi; dacă au încetat cu uşurință, de unde vine aceasta? Ca să nu cazi în vreo cursă şi să te predai înşelat.

134. Uneori dracii îți strecoară gânduri şi apoi te ațâță ca să te rogi, chipurile, împotriva lor, sau să le stai împotrivă. Şi atunci se depărtează de bună voie, ca să te înşeli, închipuindu-ți despre tine că ai început să birui gândurile şi să înfricoşezi pe draci.

135. Dacă te rogi împotriva patimii, sau a dracului care te supără, adu-ți aminte de Cel ce zice: „Voi alunga pe vrăjmaşii mei şi-i voi prinde şi nu mă voi întoarce până ce nu-i voi nimici. Asupri-i-voi pe ei şi nu vor putea să stea; cădea-vor sub picioarele mele",[1]) şi cele următoare. Iar acestea le vei spune cu uşurință, dacă te vei înarma cu smerită cugetare împotriva vrăjmaşilor.

136. Nu socoti că ai dobândit virtute, dacă n'ai luptat mai înainte până la sânge pentru ea. Căci trebue să te împotriveşti păcatului până la moarte, luptându-te cu el şi neslăbind, după dumnezeiescul Apostol.[2])

137. Dacă vei folosi pe vreunul, vei fi ocărit de altul, ca, simțindu-te nedreptățit, să spui, sau să faci ceva ce nu se cuvine şi în felul acesta să risipeşti rău ceea ce ai adunat bine. Acesta e scopul dracilor. De aceea trebue să luăm aminte cu înțelepciune.

138. Aşteaptă loviturile aduse de draci, îngrijindu-te cum să scapi de robia lor.

139. Dracii cei vicleni aşteaptă noaptea ca să turbure pe învățătorul duhovnicesc, prin ei înşişi; iar ziua, îl învăluesc prin oameni în strâmtorări, defăimări şi primejdii.

140. Nu te teme de nălbitori. Căci deşi lovesc călcând şi uscă întinzând, prin acestea se face veşmântul strălucitor.

141. Câtă vreme nu te-ai lepădat de patimi, ci mintea ta se împotriveşte virtuții şi adevărului, nu vei afla tămâie binemirositoare în sânul tău.

142. Doreşti să te rogi ? După ce te-ai mutat din cele de aici, petrecerea să o ai deapururi în ceruri, nu simplu, cu cuvântul gol, ci cu fapta îngerească şi cunoştința tot mai dumnezeească.

143. Dacă numai când faci răul îți aduci aminte de Judecător, că este înfricoşat şi nepărtinitor, încă n'ai învățat

«) Ps. 18, 38—39 *) I
Tim 6, 1?.

„să slujeşti Domnului cu frică şi să te bucuri de El cu cutremur".[1]) Căci să ştii, că chiar în vremea de odihnă şi de ospătare trebue să-I slujeşti Lui şi mai mult, cu evlavie şi cuviință.

144. Bărbat înțelept este acela care nu încetează, înainte de pocăința desăvârşită, să-şi aducă aminte cu întristare de păcatele sale şi de răsplătirea lor dreaptă în focul cel veşnic.

145. Cel ce este stăpânit de păcate şi de mânii şi îndrăzneşte cu neruşinare să se întindă la cunoştința lucrurilor mai dumnezeeşti, sau să se ridice chiar la rugăciunea nematerială, să primească certarea Apostolului, care-i arată că nu este fără primejdie pentru el să se roage cu capul

i) Ps 2, 11. [3]) Cor. 11, 10 [s]) Mt 5, 23, 24 [4]) Ps. 129, 3.

gol, neacoperit; „căci un asemenea suflet, zice, trebue să aibă pe cap stăpânire, pentru îngerii cari stau de față",[2]) învelindu-se în cuvenita ruşine şi smerită cugetare.

146. Precum vederea neacoperită şi tare a soarelui din miezul zilii, când luminează mai viu, nu foloseşte ochiului bolnav, aşa nu foloseşte nici întipărirea rugăciunii suprafireşti şi cu adevărat înfricoşate, care se face în duh, minții pătimaşe şi necurate.

147. Dacă pe cel ce s'a apropiat cu dar la altar nu 1-a primit Cel nepărtinitor şi fără nici o lipsă, până nu se va fi împăcat cu aproapele, supărat pe el,[3]) gândeşte-te de câtă pază şi putere de a deosebi lucrurile avem trebuință, ca să aducem lui Dumnezeu, Ia altarul cel inteligibil, tămâe bine primită.

148. Nu te bucura de cuvinte, nici de slavă. Altminteri nu-şi vor mai face păcătoşii mendrele în spatele tău, ci în fața ta.[4]) Şi vei fi țintă de batjocură în vremea rugăciunii, târît şi purtat de ei în gânduri nechibzuite.

149. Atenția minții căutând rugăciune, va afla rugăciune; căci rugăciunea îi urmează atenției mai mult ca orice altceva. De aceea trebue să ne sârguim spre ea.

150. Precum cel mai de prel dintre toate simțurile este vederea, aşa cea mai dumnezeească dintre toate virtuțile este rugăciunea.

151. Lauda rugăciunii nu stă simplu în cantitatea, ci în calitatea ei. Aceasta o arată cei ce s'au suit în templu.[1]) precum şi cuvântul: „Iar voi rugându-vă, nu bolborosiți"[2]) şi următoarele.

152. Câtă vreme atenția îți este întoarsă spre trup şi mintea îngrijeşte de cele cari aduc desfătare cortului, încă n'ai văzut locul rugăciunii, ci este încă departe de tine calea fericită a acesteia.

153. Când, stând la rugăciune, te vei ridica mai presus de orice bucurie, atunci cu adevărat ai găsit rugăciunea.

') Le. II, 10 urai. »)
Mat. 6, 7.

Ioan Casian

Vieaţa şi scrierile lui

Ioan Casian este întemeietorul monachismului în Apus,, înainte de Benedict. Fiind cel mai citit dintre scriitorii duhov. niceşti de acolo, cu tot semipelagianismul său, învățătura sa a nutrit nenumărate generații de monachi, influențând scrisul pios» până în zilele noastre. Aceasta se datoreşte faptului că scrierile sale sunt cea mai bună sinteză a evlaviei vechiului monachism răsăritean, deşi nu una perfectă, iar el a fost puntea de legătură între monachismul răsăritean şi cel apusean.

Ioan Casian s'a născut la anul 360, însă nu se ştie sigur în care parte a lumii. Cei mai mulți istorici socotesc că e originar din Scythia minor (Dobrogea), al{ii din Franța de Sud.

încă din fragedă tinerețe s'a făcut monach în Vifleem, după ce îşi adunase o frumoasă cultură. Pe la anul 385 primi, împreună cu prietenul său Gherman, îngăduința să viziteze în două rânduri patria anahoreților, Egiptul. Cea dintâi călătorie a durat 7 ani, a doua aproape tot atâta. Pe la anul 400 se duc la Sf. Ioan Gură de Aur, patriarhul Constantinopolei, care pe Casian îl hirotoneşte întru diacon. La anul 405 cei doi prieteni se află la Roma, unde apără cauza Sf. Ioan Gură de Aur, care în 404 fusese trimis a doua oară în exil. De aci înainte de Gherman nu se mai ştie nimic. Casian, devenit între timp preot, se duse Ia Marsilia, unde în» temeie pe la 415 o mănăstire pentru bărbați şi alta pentru femei. Acolo viefui până la moartea sa, întâmplată, la anul 435.

La dorin{a episcopului Castor din Apta lulia (în Franța), care de asemenea întemeiase o mănăstire în dieceza lui, Casian a alcătuit pe la 420 scrierea sa: „Despre rânduielile chinoviilor

şi despre vindecarea celor 8 patimi de căpetenie",[1]) în 12 cărți. In primele 4 cărți, cari formează partea I, se ocupă cu îmbră» cămintea monachilor din Palestina şi Egipt (cartea 1), cu rugă. ciunile şi psalmii de noapte (cartea 2), cu slujbele zilnice (cartea 3) şi cu condițiile de primire a novicilor (cartea 4.[2]) In cele 8 cărți din partea II se ocupă cu cele 8 patimi, în fiecare carte cu o patimă în următoarea ordine: lăcomia pântecelui (gastrimargia), curvia, iubirea de argint (philargyria), mânia, întristarea, lenea (acedia), slava deşartă (cenodoxia), mândria. In aceste 8 cărți Casian nu face decât să.şi însuşească teoria celor 8 patimi, care era în preocuparea monachismului răsăritean din veacul IV şi căreia prima formulare scrisă i.a dat.o Evagrie Ponticul. Cele 4 nume greceşti folosite de Casian pentru patima 1, 3, 6, 7 (cele din paranteză), arată că el n'a făcut decât să treacă în Apus o teorie din Răsărit. Din această scriere s'a păstrat în limba greacă un extras, care era cunoscut încă lui Fotie în veacul 9. Se pare că acest extras e dintr'o traducere grecească a întregei scrieri, care datează încă din veacul 5. Extrasul are şi el partea I şi partea ii, după cum e împărțită şi scrierea în întregime. Ambele părți ale extrasului sunt puse sub numele lui Atanasie cel Mare, ca prima şi a doua epistolă către Castor.') Prima scriere a lui Casian din Filocalia greacă nu e decât partea II a acestui extras (sau epistola a H.a), adecă cel care rezumă învățătura din cele 8 cărți despre cele 8 patimi.[4])

La scurtă vreme după aceea Casian a compus a doua scriere, mult mai întinsă, cu titlul: „Convorbiri cu Părinții".[6])

') „De institutis coenobiorum et de octo principalium vitiorum remediis" (Migne P. L. 49, 53—476). O ediţie corectă a dat Pelschenig în „Corpus «criptonim ecclesiasticorum latinorum", Viena 1888, voi. 17, p. 1—231.

') Această parte este tradusă in româneşte din ediţia rusă a episcopului Teofan (Moscova 1892) şi publicată in „Vechile rânduieli ale vieţii monachale" (edit. de mănăstirea Dobruşa, jud. Soroca, 1929, sub îngrijirea d-lui Const. V. Tomescu), pg., 561—662.

[s]) Pseudo-Athanasius, Epist. 1—2 ad Castorem, P. G. 28, 849—905.

[4]) Scrierea „De octo vitiosis cogitationibus" (P. G 79, 1436—1464) pusă, sub numele lui Nil, esto în bucăţile ei închegate o scurtă prelucrare a epistolei a doua a lui Pseudo-Atanasie către Castor. Iar sentinţele ce urmează fiecărei bucăţi sunt extrase din Nil (De octo spiritibus malitiae, P. G. 79, 1145—1164) şi Evagrie.

[6]) „Collationes Patrum" în Migne P. L. 49, 477—1328 şi ediţia mai corectă de Petschenig în Corp. script. eccl. lat. voi. 13, p. 1—711 (Viena 1886)

Sunt 24 de convorbiri pe cari el cu prietenul său Gherman le.au avut cu pustnicii din Egipt în cele 2 călătorii. Scrierea are trei părți. Cea dintâi cuprinde primele **10** convorbiri, avute în a doua călătorie cu Părinții din pustia sketică. Partea a doua cuprinde convorbirile 11-17 cu Părinții din

ținutul Panefisis, iar a treia convorbirile 18-24 cu Părinții din ținutul Diolcos. Prima parte este dedicată episcopului Leontie, un frate al lui Castor, întru cât cel din urmă, care îi ceruse şi această scriere, murise între timp de asemenea unui monacii - mai târziu episcop - Heladie. A doua şi a treia altor episcopi.

A doua scriere a lui Casian cuprinsă în Filocalie nu este decât un extras grec al primelor două convorbiri avute cu Ava Moise.

Dacă în prima scriere Casian s'a ocupat cu lucrarea de cură» țire de patimi, în a doua se ocupă cu {inta pozitivă a vieții du» hovniceşti, cu felul în care se poate ajunge la desăvârşire. Cu multă stăruință arată aci că asceza negativă are numai o însem» nătate relativă. Sărăcia, postul, priveghérea sunt numai unelte pentru dobândirea desăvârşirii, nu sunt scop în sine. Corpul se mortifică nu pentru mortificare, ci pentru a.l face unealtă ascultătoare a duhului. Idealul este de«a face ca mintea să aibă necontenit gândul la Dumnezeu. Contemplația este pentru Casian tocmai această îndeletnicire cu Dumnezeu. Iar desăvârşirea este contem» plarea permanentă. Ea este o rugăciune necontenită. Piedeca cea mai mare în calea ei sunt gândurile străine de Dumnezeu. Impo» triva lor trebue să lupte ascetul.

S'a spus despre Casian că descrie cu atâta pricepere mişcă» rile pătimaşe ale sufletului, încât aproape sileşte pe cetitor să>şi descopere greşelile şi să le ocolească, de unde înainte nu le vedea decât ca printr'o ceată.

In ce priveşte rugăciunea, Casian cunoaşte mai presus de rugăciunea obişnuită „o rugăciune a focului", pe care numai pu(ini o cunosc din experiență proprie. Este o rugăciune fără cu» vinte ce întrece înțelegerea şi care urcă la Dumnezeu prin revăr» sarea luminii cereşti în inimă.')

') Prezentarea aceasta este făcută după O. Bardenhewer, Op. c. voi IV. ed. 1—2, Fr. i. Br. 1924, p. 558-565 şi Viller-Rahner, Op. c. p. 184—192.

SFANTUL CASIAN ROM ANUL

Către Episcopul Castor

Despre cele opt gânduri ale răutății[1])

upă ce mai înainte am alcătuit cuvântul despre rânduielile chinoviilor, de data aceasta, nădăjduind iarăşi în rugăciunile Voastre, ne-am apucat a scrie despre cele opt gânduri ale răutății, adică despre cel al lăcomiei pântecelui, al curviei, al iubirii de argint, al mâniei, al întristării, al trândăviei, al slavei deşarte şi al mândriei.

I. Despre înfrânarea pântecelui

Mai întâi deci vom vorbi despre înfrânarea pântecelui, care se împotriveşte îmbuibării pântecelui; apoi despre chipul posturilor şi despre felul şi cantitatea bucatelor. Iar acestea nu dela noi le vom spune, ci după cum le-am primit dela Sfinții Părinți. Aceştia n'au lăsat un singur canon de postire, nici un singur chip al împărtăşirii de bucate, nici aceeaşi măsură pentru toți. Fiindcă nu toți au aceeaşi tărie şi aceeaşi vârstă; apoi şi din pricina slăbiciunii unora, sau a unei deprinderi mai gingaşe a trupului. Insă un lucru au rânduit tuturor: să tugă de îmbuibare şi de saturarea pântecelui. Iar po-

») In Migne P. G. 28, 871—906, ca epistola a 2-a a Sf Atanasie către Castor; şi în Filoca ia greacă 1 Atena 1893), voi. 1. pg. 35—47

ştirea de fiecare zi au socotit că este mai folositoare şi mai ajutătoare spre curăție, decât cea de trei sau ,de patru zile, sau decât cea întinsă până la o săptămână. Căci zic: cel ce peste măsură întinde postirea, tot peste măsură se foloseşte adeseori şi de hrană. Din pricina aceasta se întâmplă că uneori, din covârşirea postirii, slăbeşte trupul şi se face mai trândav spre slujbele cele duhovniceşti; iar alteori, prin prisosul mâncării, se îngreuiază şi face să se nască în suflet nepăsare şi mo-leşire. Au cercat Părinții şi aceea că nu tuturor le este potrivită mâncarea verdețurilor sau a legumelor şi nici posmagul nu-1 pot folosi ca hrană toți. Şi au zis Părinții că unul mâncând două litre de pâine e încă flămând, iar altul mâncând o litră, sau şase uncii, se satură. (Uncia este uncia romană : 27 gr. 165 mlgr.). Deci, precum am zis mai nainte, le-a dat tuturor o singură regulă pentru înfrânare: să nu se amăgească nimeni cu **satu**rarea pântecelui şi să nu se lase furat de plăcerea gâtlejului. Pentrucă nu numai deosebirea felurilor, ei şi mărimea cantității mâncărilor face să se aprinză săgețile curviei. Căci cu orice fel de hrană de se va umplea pântecele, naşte sămânța desfrânării; asemenea nu numai aburii vinului fac mintea să se îmbete, ci şi saturarea de apă, precum şi prisosul a orice fel de hrană o moleşeşte şi o face somnoroasă. In Sodoma nu aburii vinului, sau ai bucatelor felurite au adus prăpădul, ci îmbuibarea cu pâine, cum zice' Prorocul.[1]) Slăbiciunea trupului nu dăunează curăției inimii, când dăm trupului nu ceea ce voieşte plăcerea, ci ceea ce cere slăbiciunea. De bucate numai atât să ne slujim, cât să trăim, nu ca să ne facem robi pornirilor poftei. Primirea hranei cu măsură şi cu socoteală, dă trupului sănătatea, nu îi ia sfințenia.

Regula înfrânării şi canonul aşezat de Părinți, acesta este: Cel ce se împărtăşeşte de vreo hrană să se deparieze de

') Ez. 16, ,49

ea până mai are încă poftă şi să nu aştepte să se sature. Iar Apostolul zicând: „Grija trupului să nu o faceți spre pofte",[1]) n'a oprii chivernisirea cea trebuincioasă a vieții, ci grija cea

iubitoare de plăceri. De altfel pentru curăția desăvârşită a sufletului nu ajunge numai reținerea dela bucate, dacă nu se adaugă la ea şi celelalte virtuți. De aceea smerenia prin ascultarea cu lucrul şi prin ostenirea trupului mari foloase aduce, înfrânarea dela iubirea de argint călăuzeşte sufletul spre curăție, când înseamnă nu numai lipsa banilor, ci şi lipsa poftei de-a-i avea. Reținerea dela mânie, dela întristare, dela slava deşartă şi mândrie, înfăptuieşte curăția întreagă a sufletului. Iar curăția parțială a sufletului, cea a neprihănirii adecă, o înfăptuiesc în chip deosebit înfrânarea şi postul. Căci este cu neputință ca cel ce şi-a săturat stomacul să se poată lupta în cuget cu dracul curviei. Iată de ce lupta noastră cea dintâi trebue să ne fie înfrânarea stomacului şi supunerea trupului nu numai prin post, ci şi prin priveghere, osteneală şi cetiri; apoi aducerea inimii la frica de iad şi la dorul după împărăția cerurilor.

II. Despre duhul curviei şi al poftei trupeşti

A doua luptă o avem împotriva duhului curviei şi al poftei trupeşti. Pofta aceasta începe să supere pe om dela cea dintâi vârstă. Mare şi cumplit războiu este acesta şi luptă îndoită cere. Căci acest războiu este îndoit, aflându-se şi în suflet şi în trup. De aceea trebue să dăm lupta din două părți împotriva lui. Prin urmare nu ajunge numai postul trupesc pentru dobândirea desăvârşitei neprihăniri şi adevăratei curații, de nu se va adăuga şi sdrobirea inimii şi rugăciunea întinsă către Dumnezeu şi cetirea deasă a Scripturilor şi osteneala şi lucrul mâinilor, cari abia împreună pot să oprească pornirile cele neastâmpărate ale sufletului şi să-l aducă
înapoi dela nălucirile cele de ruşine. Mai înainte de toate însă,

", Rois;. **13, 14.**

foloseşte smerenia sufletului, fără de care nu va putea birui nimeni, nici curvia, nici celelalte patimi. Deci dela început trebue păzită inima cu toată străjuirea de gândurile murdare.[1]) „Căci dintru aceasta purced, după cuvântul Domnului, gânduri rele, ucideri, preacurvii, curvii"[2]) şi celelalte. Deoarece

şi postul ni s'a rânduit de fapt nu numai spre chinuirea trupului, ci şi spre trezvia minţii, ca nu cumva, întunecându-se de mulţimea bucatelor, să nu fie în stare să se păzească de gânduri.

Deci nu trebue pusă toată strădania numai în postul cel trupesc, ci şi în meditaţie duhovnicească, fără de care e cu neputinţă să urcăm la înălţimea neprihănirii şi curăţiei adevărate. Se cuvine aşadar, după cuvântul Domnului, „să curăţim mai întâiu partea cea dinlăuntru a paharului şi a blidului, ca să se facă şi cea dinafară curată".[3]) De aceea să ne sârguim, cum zice Apostolul, „a ne lupta după lege şi a lua cununa"[4]) după ce am biruit duhul cel necurat al curviei, bizuindu-ne nu în puterea şi nevoinţa noastră, ci în ajutorul Stăpânului nostru Dumnezeu. Căci dracul acesta nu încetează de a război pe om, până nu va crede omul cu adevărat că nu prin străduinţa şi nici prin osteneala sa, ci prin acoperemâniul şi ajutorul lui Dumnezeu se izbăveşte de boala aceasta şi se ridică la înălţimea curăţiei. Fiindcă lucrul acesta este mai presus de fire şi cel ce a călcat întărâtările trupului şi plăcerile lui ajunge într'un chip oarecare afară din trup. De aceea este cu neputinţă omului (ca să zic aşa) să zboare cu aripile proprii la această înaltă şi cerească cunună a sfinţeniei şi să se facă următor îngerilor, de nu-1 va ridica dela pământ şi din noroiu harul lui Dumnezeu. Căci prin nici o altă virtute nu se aseamănă oamenii cei legaţi cu trupul mai mult cu îngerii cei netrupeşti, decât prin neprihănire. Printr'aceasta, încă pe pământ fiind şi petrecând, au, după cum zice Apostolul, petrecerea în ceruri.[5])

Iar semnul că au dobândit desăvârşit această virtute, îl avem în aceea că sufletul chiar şi în vremea somnului nu ia

»] ProT. *4*, 23. si Mt. 15, 19.") Mt 23, 62. [4]) II Tim. 2, 5. [5]) Filip 3, 20.

seama la niciun chip al nălucirii de ruşine. Căci deşi nu se socoteşte păcat o mişcare ca aceasta, totuşi ea arată că sufletul boleşte încă şi nu s'a izbăvit de patimă. Şi de aceea trebue să credem că nălucirile cele de ruşine ce ni se întâmplă în som, sunt o dovadă a trândăviei noastre de până aci şi a neputinţei ce se află în noi, fiindcă scurgerea ce ni se întâmplă

») Mt. 5, 28 [a]) Prc-y. 4, 23. [s]) Gen. 3. 15.

în vremea somnului face arătată boala ce şade tăinuită în ascunzişurile sufletului. De aceea şi Doctorul sufletelor noastre a pus doctoria în ascunzişurile sufletului, unde ştie că stau şi pricinile boalei, zicând: „Cel ce caută la muiere spre a o pofti pe dânsa, a şi preacurvit cu eâ întru inima sa".[1]) Prin aceasta a îndreptat nu atât ochii cei curioşi şi desfrânați, cât sufletul cel aşezat înăuntru, care foloseşte rău ochii cei dați de Dumnezeu spre bine. De aceea şi cuvântul înțelepciunii nu zice: „Cu toată stră-juirea păzeşte ochii tăi", ci: „Cu toată străjuirea păzeşte inima ta",[3]) aplicând leacul străjuirii mai ales aceleia care foloseşte ochii spre ceea ce voieşte. Aşa dar aceasta să fie paza cea dintâi a curăției noastre: de ne va veni în cuget amintirea vreunei femei, răsărită prin diavoleasca viclenie, bunăoară a maicii, sau a surorii, sau a altor temei cucernice, îndată să o alungăm din inima noastră, ca nu cumva, zăbovind mult Ia această amintire, amăgitorul celor neiscusiți să rostogolească cugetul dela aceste fețe la năluciri ruşinoase şi vătămătoare. De aceea şi porunca dată de Dumnezeu primului om ne cere să păzim capul şarpelui,[3]) adică începutul gândului vătămător prin care acela încearcă să se şerpu-iască în sufletul nostru, ca nu cumva prin primirea capului, care este prima răsărire a gândului (rcpoo{3oMj), să primim şi celalalt trup al şarpelui, adică învoirea (aupcaTcefreats) cu plăcerea şi prin aceasta să ducă apoi

cugetul la fapta neîngăduită. Ci trebue, precum este scris: „In dimineți să ucidem pe toți păcătoşii pământului V) adică prin lumina cunoştinții să deosebim şi să nimicim toate gândurile păcătoase de pe pământ, care este inima noastră, după învățătura Domnului; şi până ce sunt încă prunci, fiii Vavilonului, adică gândurile viclene, să-i ucidem, sdrobindu-i de piatră,[2]) care este Hristos. Căci de se vor face bărbați prin învoirea noastră, nu fără mare suspin şi grea osteneală vor fi biruiți. Dar pe lângă cele zise din dumnezeească Scriptură, bine este să pomenim şi cuvinte de ale Sfinților Părinți. Astfel Sfântul Vasile, episcopul Ce-zareei Capadociei, zice: „Nici muere nu cunosc, nici feciorelnic nu sunt". EI ştia că darul feciorieí nu se dobândeşte numai prin depărtarea cea

') Ps. 101, 8 a) Ps. 137, 9. ') Evr. 12, 14. *) Ibid. 16.

trupească de muere, ci şi prin sfinţenia şi curăţia sufletului, care se câştigă prin frica lui Dumnezeu. Mai zic Părinţii şi aceea că nu putem câştiga desăvârşit virtutea curăţiei, de nu vom dobândi mai întâi în inima noastră adevărata smerenie a cugetului; nici de cunoştinţă adevărată nu ne putem învrednici, câtă vreme patima curviei zăboveşte în ascunzişurile sufletului. Dar ca să desăvârşim înţelesul neprihănirii, vom mai pomeni de un cuvânt al Apostolului şi vom pune capăt cuvântului: „Căutaţi pacea cu toată lumea şi sfinţirea, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul".[3]) Că despre aceasta grăeşte* se vede din cele ce adaugă, zicând: „Să nu fie cineva curvar sau lumeţ ca Esau".[4]) Pe cât este aşa dar de cerească şi de îngerească virtutea sfinţeniei, pe atât este de războită cu mai mari bântueli de protivnici. De aceea suntem datori să ne nevoim nu numai cu înfrânarea trupului, ci şi cu sdrobirea inimii şi cu rugăciuni dese împreunate cu suspine, ca să stingem cuptorul trupului nostru, pe care împăratul Vavilonului îl aprinde în fiecare zi prin aţâţă-rile poftei, cu roua venirii Sfântului Duh. Pe lângă acestea, armă foarte tare pentru acest războiu avem privegherea cea după Dumnezeu. Căci precum paza zilei pregăteşte sfinţenia nopţii, aşa şi privegherea din vremea nopţii deschide sufletului calea către curăfia zilei.

III. Despre iubirea de argint

A treia luptă o avem împotriva duhului iubirii de argint. Războiul acesta este străin şi ne vine din afara firii, folosind necredinţa monachului. De fapt alâţările celorlalte patimi, adică a mâniei şi a poftei, îşi iau prilejurile din trup şi îşi au oarecum începutul în răsadul firii, dela naştere. De aceea sunt biruite abia după vreme îndelungată. Boala iubirii de argint însă, venind dinafară, se poate tăia mai uşor, dacă este silinţă şi luare aminte. Dar de nu e băgată în seamă, se face mai pierzătoare decât celelalte patimi şi mai cu anevoie de înfrânt. Căci e „rădăcina tuturor răutăţilor",[1]) după Apostolul. Să

băgăm numai de seamă: îmboldirile cele fireşti ale trupului se văd nu numai la copii, în cari nu este încă cunoştinţa binelui şi a răului, ci şi la pruncii cei prea mici şi sugaci cari nici urmă de plăcere nu au în ei, însă îm-boîdirea firească arată că o au. De asemenea observăm la prunci şi acul mâniei, când îi vedem porniţi asupra celui ce i-au năcăjit. Iar acestea le zic, nu ocărând firea ca pricină a păcatului (să nu fie), ci ca să arăt că mânia şi pofta au fost împreunate cu firea omului de către însuşi Ziditorul cu un scop bun, dar prin trândăvie alunecă din cele fireşti ale trupului în cele afară de fire. De fapt îmboldirea trupului a fost lăsată de Ziditorul spre naşterea de prunci şi spre continuarea neamului omenesc prin coborîre unii dela alţii, nu spre curvie. Asemenea şi imboldul mâniei s'a semănat în noi spre mântuire, ca să ne mâniem asupra păcatului, nu ca să ne înfuriem asupra aproapelui. Prin

[1]) I **Tiai 6, 10.**

urmare nu firea în sine e păcătoasă, chiar dacă o folosim noi rău. Sau vom învinovăţi pe Ziditor? Oare cel ce a dat fierul spre o întrebuinţare necesară şi folositoare e vinovat, dacă cel ce 1-a primit îl foloseşte pentru ucidere ?

Am spus acestea, vrând să arătăm că patima iubirii de argint nu-şi are pricina în cele fireşti, ci numai în voia liberă cea foarte rea şi stricată. Boala aceasta când găseşte sufletul căldicel şi necredincios, la începutul lepădării de lume, strecoară într'ânsul niscai pricini îndreptăţite şi la părere binecuvântate ca să oprească ceva din cele ce le are. Ea îi zugrăveşte monahului în cuget bătrâneţe lungi şi slăbiciune trupească şi-i şopteşte că cele primite dela chinovie nu i-ar ajunge spre mângâiere, nu mai zic când este bolnav, dar nici măcar când este sănătos; apoi că nu se poartă acolo grijă de bolnavi, ci sunt foarte părăsiţi şi că de nu va avea ceva aur pus de o parte va muri în mizerie. Mai apoi îi strecoară în minte gândul că nici nu va putea rămâne multă vreme în mănăstire, din pricina greutăţii îndatoririlor şi a supravegherii amănunţite a Părintelui. Iar după ce cu astfel de gânduri îi amăgeşte mintea, ca să-şi oprească măcar un bănişor, îl înduplecă vrăjmaşul să înveţe şi vreun lucru de mână de care

să nu ştie Avva, din care îşi va putea spori argintul pe care îl râvneşte. Pe urmă îl înşală ticălosul cu nădejdi ascunse, zugrăvindu-i în minte câştigul ce-I va avea din lucrul mâinilor şi apoi traiul fără griji. Şi aşa, dându-se cu totul grijii câştigului, nu mai ia aminte la nimic din cele protivnice, nici chiar la întunerecul desnădejdii, care îl cuprinde în caz că nu are parte de câştig; ci precum altora li se face Dumnezeu stomacul, aşa şi acestuia aurul. De aceea şi fericitul Apostol, cunoscând aceasta, a numit iubirea de argint, nu numai „rădăcina tuturor răutăților", ci şi „închinare la idoli". Să luăm seama deci, la câtă răutate târăşte boala aceasta pe om, dacă îl împinge şi la slujirea la idoli. Căci după ce şi-a depărtat iubitorul de argint mintea dela dragostea lui Dumnezeu, iubeşte idolii oamenilor scobiți în aur.

întunecat de aceste gânduri şi sporind la şi mai mult rău, monahul nu mai poate avea nicio ascultare, ci se răsvrăteşte, sufere, cârteşte la orice lucru, răspunde împotrivă şi nemai păzind nicio evlavie, se duce ca un cal nesupus în prăpastie. Nu se mulțumeşte cu hrana cea de toate zilele şi strigă pe față că nu mai poate să rabde acestea la nesfârşit. Spune că Dumnezeu nu e numai acolo şi nu şi-a încuiat mântuirea sa numai în Mănăstirea aceea; şi că de nu se va duce de acolo se va pierde.

Banii cei puşi de o parte, dând ajutor socotintii acesteia stricate, îl susțin ca nişte aripi să cugete la ieşirea din Mănăstire, să răspundă aspru şi cu mândrie la toate poruncile şi să se socoată pe sine ca pe un străin dinafară. Orice ar vedea în Mănăstire că ar avea trebuință de îndreptare, nu bagă în seamă, ci trece cu vederea, dacă nu defăima şi huleşte toate câte se fac. Caută apoi pricini pentru cari să se poată mânia sau întrista, ca să nu pară uşuratec, ieşind fără pricină din Mănăstire. Iar dacă poate scoate şi pe altul din Mănăstire, amăgindu-1 cu şoapte şi vorbe deşarte, nu se dă îndărăt să o facă, vrând să aibă un împreună lucrător la tapta sa cea rea. Şi. aşa aprinzându-se de tocul banilor săi, iubitorul de argint nu se va putea linişti niciodată în Mănăstire, nici nu va putea să trăiască sub ascultare. Iar când dracul îl va răpi ca un lup

din staul şi, despărţindu-1 de turmă, îl va lua spre mâncare, atunci lucrările rânduite pentru anumite ceasuri în chinovie, pe cari îi era greu să le împlinească, îl va tace vrăjmaşul să le împlinească în chilie zi şi noapte cu multă râvnă; nu-1 va slobozi însă să păzească chipul rugăciunilor, nici rânduiala posturilor; nici canonul privegherilor. Ci, după ce 1-a legat cu turbarea iubirii de argint, toată sârguinţă îl înduplecă să 6 aibă numai spre lucrul mâinilor.

Trei sunt felurile boalei acesteia, pe cari le opresc deopotrivă atât dumnezeeştile Scripturi, cât şi învăţăturile Părinţilor. Primul e cel care face pe monachi să agonisească şi să adune cele ce nu le aveau în lume; al doilea e cel care face pe cei ce s'au lepădat de avuţii să se căiască, punându-le în minte gândul să caute cele pe cari le-au dăruit lui Dumnezeu; în sfârşit al treilea e cel care, legând dela început pe monach de necredinţă şi moleşală, nu-I lasă să se izbăvească desăvârşit de lucrurile lumii, ci îi pune în minte frica de sărăcie şi neîncredere în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, îndem-nându-1 să calce făgăduinţele pe cari le-a tăcut când s'a lepădat de lume. Pildele tuturor acestor trei feluri, precum am zis, le-am găsit osândite în dumnezeească Scriptură. Aşa Ghiezi, voind să dobândească banii pe cari nu-i avea înainte, s'a lipsit de darul proorociei, pe care învăţătorul său voia să i-1 lase drept moştenire şi în loc de binecuvântare a moştenit lepră veşnică prin blestemul Proorocului.[1]) Iuda, voind să recapete banii, de cari mai 'nainte se lepădase urmând lui Hristos, a căzut nu numai din ceata ucenicilor, alunecând spre vânzarea Stăpânului, ci şi vieata cea trupească a sa prin silnică moarte a sfârşit-o.[2]) Iar Anania şi Satira, oprind o parte din preţul vânzării, se pedepsesc cu moartea prin gura apostolească/) Marele Moise porunceşte şi el în a „Doua lege", în chip tainic, celor ce făgăduiesc să se lapede de lume, dar de frica necredinţii se ţin iarăşi de lucrurile pământeşti: „De este cineva fricos şi-i tremură inima de teamă, să nu iasă la războiu, ci să se întoarcă acasă, ca nu cumva cu frica Iui să sperie şi inimile fraţilor săi".[4]) Poate fi ceva mai întemeiat şi mai lămurit decât această mărturie? Oare nu învăţăm din

aceasta cei ce ne lepădăm de lume, să ne lepădăm desăvârşit şi aşa să ieşim la războiu, ca nu cumva punând început slăbănog şi stricat, să întoarcem şi pe ceilalți dela desăvârşirea evanghelică, semănând temere într'ânşii? Chiar şi cuvântul bine zis în Scripturi: „că mei bine este a da decât a lua",[5]) îi tâlcuiesc rău aceştia,

¹! II Reg 5, 22—27. '-) Mt. 28, 5 ') Fapte 5, 5, 10. <) Deut. 20, 8.
⁶) Faptele, 20. 35.

forțându-1 şi schimbându-i înțelesul, ca să se potrivească cu rătăcirea şi cu pofta lor de argint. De asemenea învățătura Domnului care zice: „Dacă vrei să fii desăvârşit, vinde-ți averile tale şi le dă săracilor şi vei avea comoară în ceruri; şi venind urmează-mi Mie".') Ei chib-zuiesc că decât să fii sărac mai fericit lucru este a stăpâni peste o bogăție proprie şi din prisosul ei a da şi celor ce au lipsă. Să ştie însă unii ca aceştia că încă nu s'au lepădat de lume, nici n'au ajuns la desăvârşirea monachicească, câtă vreme se ruşinează de Hristos şi nu iau asupra lor sărăcia Apostolului, ca prin lucrul mâinilor să-şi slujească lor şi celor ce au trebuință, spre a împlini făgăduința călugărească şi a fi încununați cu Apostolul, ca unii cari, după ce şi-au risipit vechea bogăție, luptă ca Pavel lupta cea bună în foame şi în sete, în ger şi fără haine.[2]) Căci dacă Apostolul ar fi ştiut că pentru desăvârşire mai de trebuință este vechea bogăfie, nu şi-ar fi disprețuit starea sa de cinste, căci zice despre sine că a fost om de vază şi cetățean roman/) Asemenea şi cei din Ierusalim, cari îşi vindeau casele şi țarinile şi puneau prețul la picioarele Apostolilor,[4]) n'ar fi făcut aceasta, dacă ar fi ştiut că Apostolii țin de lucru mai fericit şi mai chibzuit ca fiecare să se hrănească din banii săi şi nu din osteneala proprie şi din ceea ce aduc neamurile. încă mai lămurit învață despre acestea acelaş Apostol în cele ce scrie Romanilor, când zice: „Iar acum merg la Ierusalim ca să slujesc Sfinților, că a binevoit Macedonia şi Ahaia să facă o strângere de ajutoare pentru cei lipsiți dintre Sfinții din Ierusalim. Că au binevoit, dar le sunt şi datori".[5]) Dar şi el însuşi, fiind adesea pus în lanțuri şi în închisori şi ostenit de călătorii, sau împiedecat de acestea să-şi câştige

hrana din lucrul manilor sale, precum obişnuia, spune că a primit-o dela fraţii din Macedonia, cari au venit la el: „Şi lipsa mea au împlinit-o fraţii cei ce au

') Mt 19, 21 s) II Tun. 4, 7. J) Fapte 22, 25. *) Fapte 4, 35. 6) Rom. 15, 25.

venii din Macedonia".[1]) Iar Filipenilor le scrie: „Şi voi Filipenilor ştiţi că ieşind eu din Macedonia, nici 6 biserică nu s'a unit cu mine când a fost vorba de dat şi luat, decât voi singuri. Că şi în Thesalonic odată şi de două ori mi-aţi trimis cele de trebuinţă".*)

Aşa dar, după părerea iubitorilor' de argint, sunt mai fericiţi decât Apostolul şi aceştia, fiindcă i-au dat din averile lor şi Iui cele de trebuinţă. Dar nu va cuteza nimeni să zică aceasta, dacă nu cumva a ajuns la cea mai de pe urmă nebunie a minţii.

Deci dacă vrem să urmăm poruncii evanghelice şi întregii Biserici celei dintru început, întemeiată pe temelia Apostolilor, să nu ne luăm după socotinţele noastre, nici să înţelegem rău cele zise bine. Ci, lepădând părerea noastră cea moleşită şi necredincioasă, să primim înţelesul cel adevărat al Evangheliei. Căci numai aşa vom putea urma Părinţilor şi nu ne vom despărţi niciodată de ştiinţa vieţii de obşte, ci ne vom lepăda cu adevărat de lumea aseasta. Bine este deci să ne amintim şi aci de cuvântul unui Sfânt, care spune că Sfântul Vasile cel Mare ar fi zis unui senator, care se lepăda se fără hotărâre de lume şi mai ţinea ceva din banii săi, un cuvânt ca acesta: „Şi pe senator l-ai pierdut şi nici pe monach nu l-ai făcut!" Trebue aşa dar să tăiem cu toată sârguinţă din sufletul nostru „rădăcina tuturor răutăţilor", care este iubirea de argint, ştiind sigur că de rămâne rădăcina, lesne cresc ramurile. Iar virtutea aceasta anevoie se dobândeşte nepetrecând în vieaţa de obşte, căci numai în ea nu avem să purtăm de grijă nici măcar de trebuinţele cele mai necesare. Deci având înaintea ochilor osânda lui Anania şi a Safir ei, să ne înfricoşăm a ne lăsa ceva nouă din averea noastră veche. Asemenea, temându-ne de pilda lui Ghiezi, a celui ce pentru iubirea de argint a lost dat leprei veşnice, să ne ferim de-a

•) II Cor. 11, 9. ') Filip. 4, 15—16.

aduna pentru noi banii pe cari nici în lume nu i-am avut. Gândindu-ne apoi la sfârşitul lui Iuda cel ce s'a spânzurat, să ne temem a lua ceva din cele de cari ne-am lepădat, dispreţuindu-le. Iar peste acestea toate, să avem deapururi înaintea ochilor moartea fără de veste, ca nu cumva în ceasul în care nu aşteptăm, să vie Domnul nostru şi să afle conştiinţa noastră întinată cu iubirea de argint. Căci ne va zice atunci cele ce în Evanghelie au fost spuse bogatului aceluia: „Nebune, într'această noapte voiu cere sufletul tău, iar cele ce ai adunat ale cui vor fi" ?')

IV. Despre mânie

A patra luptă o avem împotriva duhului mâniei. Şi câtă trebuinţă este să tăiem, cu ajutorul lui Dumnezeu, veninul cel purtător de moarte al duhului acestuia, din adâncul sufletului nostru! Căci mocnind acesta tăinuit în inima noastră şi orbind cu turburări întunecate ochii inimei, nu putem dobândi puterea de-a deosebi cele ce ne sunt de folos, nici pătrunderea cunoştinţei duhovniceşti. De asemenea nu putem păzi desăvârşirea sfatului bun şi nu ne putem face părtaşi vieţii adevărate, iar mintea noastră nu va ajunge în stare să privească lumina dumnezeească. „Căci s'a turburat, zice, de mânie ochiul meu".[2]) Dar nu ne vom face părtaşi nici de înţelepciunea dumnezeiască, chiar dacă am fi socotiji de toţi frafii înţelepţi. Fiindcă s'a scris: „Mânia în sânul celor fără de minte sălăşlueşte".[3]) Dar nu putem dobândi nici sfaturile mântuitoare ale dreptei socoteli, chiar dacă ne socotesc oamenii cuminţi. Căci scris este: „Mânia şi pe cei cuminţi îi pierde:[4]) Nu vom putea ţine nici cumpăna dreptăţii cu inimă trează, căci scris este: „Mânia bărbatului nu lucrează dreptatea lui Dumnezeu".[£]) Nici podoaba şi chipul cel bun nu-1 putem dobândi, cu toate că ne laudă toţi, căci iarăşi scrie: „Bărbatul mânios nu este

») Lc. 12, 20. •) Ps. 6, 8. ') Eccl. 7, 1 (LXX). «) Prov. 15, 10 (LXX).

cu bun chip".[5]) Drept aceea cel ce vrea să vie Ia desăvârşire şi pofteşte să lupte lupta cea duhovnicească după lege, străin să fie de toată mânia şi iuţimea. Iată ce porunceşte vasul alegerii: „Toată amărăciunea şi iuţimea şi mânia şi strigarea şi hula să se ridice dela voi, dimpreună cu toată răutatea".[2]) Iar când a zis „toată", nu ne-a mai lăsat nicio pricină petnru care mânia să fie trebuincioasă sau îndreptăţită. Deci cel ce vrea să în-drepte pe fratele său când greşeşte, sau să-l certe, să se silească a se păzi pe sine neturburat, ca nu cumva vrând pe altul să tămăduiască, să atragă boala asupra sa şi să audă cuvântul Evangheliei: „Doctore, vindecă-te pe tine însuţi",[3]) sau: „Ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, iar bârna din ochiul tău n'o cunoşti".[4])

Din orice fel de pricină ar clocoti mânia în noi, ea ne orbeşte ochii sufletului şi nu-1 lasă să vadă Soarele Dreptăţii. Căci precum fie că punem pe ochi foiţe de aur, fie de plumb, la fel împiedecăm puterea văzătoare, şi scumpetea foiţei de aur nu aduce nicio deosebire orbirii, tot aşa din orice pricină s'ar aprinde mânia, fie ea, zice-se, întemeiată sau neîntemeiată, la fel întunecă puterea văzătoare.

Numai atunci întrebuinţăm mânia potrivit cu firea, când o pornim împotriva gândurilor pătimaşe şi iubitoare de plăceri. Aşa ne învaţă Proorocul zicând: „Mâniaţi-vă şi nu păcătuiţi";[5]) adică aprindeţi mânia asupra patimilor voastre şi asupra gândurilor rele şi nu păcătuiţi săvârşind cele puse de ele în minte. Acest înţeles îl arată limpede cuvântul următor: „ ... pentru cele ce ziceţi întru inimile voastre, în aşternuturile voastre vă pocăiţi" ;*) adică atunci când vin în inima voastră gândurile cele rele scoate-ţi-le afară cu mânie, iar după ce le veţi fi scos, aflându-vă ca pe un pat al liniştei sufletului, po-căiţi-vă. împreună cu acesta glăsuieşte şi fericitul Pavel, folosindu-se de cuvântul lui şi adăugând: „Soarele să nu apună peste mânia voastră, nici să daţi loc diavolului" ;') adică

') Prov. 11, 25 (LXX). [2], Ef 4. 31 *) Lc. 4, 23. [4] Mc. 7, 23 [6]) Ps. 4, 5. •) Ibsd.

să nu faceţi pe Hristos, Soarele Dreptăţii, să apună pentru inimile voastre, din pricină că-1 mâniaţi prin învoirea cu gândurile rele, ca apoi, prin depărtarea Lui, să atle diavolul loc

de şedere în voi. Despre Soarele acesta şi Dumnezeu zice prin Proorocul: „Iară celor ce se tem de numele Meu, va răsări soarele dreptății şi tămăduire va fi în aripile lui".[3])

Iar de vom lua cele zise după literă, nici până la apusul soarelui nu ni se îngădue să ținem mânia. Ce vom zice deci despre aceia cari, în sălbătăcia şi turbarea dispoziției lor pătimaşe, țin mânia nu numai până la apusul soarelui, ci, întinzând-o peste multe zile, tac unii față de alții şi n'o mai scot afară cu cuvântul, ci prin tăcere îşi sporesc veninul ținerii de minte a răului spre pierzarea lor. Ei nu ştiu că trebue să fugă nu numai de mânia cea cu fapta, ci şi de cea din cuget, ca nu cumva, înnegrindu-li-se mintea de întunecimea amintirii răului, să cadă din lumina cunoştinței şi din dreapta socoteală şi să se lipsească de sălăşluirea Duhului Sfânt. Pentru aceasta şi Domnul porunceşte în Evanghelii să lăsăm darul înaintea altarului şi să ne împăcăm cu fratele nostru.[3]) Căci nu e cu putință ca să fie bine primit darul până ce mânia şi ținerea de minte a răului se află încă în noi. Asemenea şi Apostolul, zicând: „Neîncetat vă rugați"[4]) şi: „Bărbații să se roage în tot locul, ridicând mâini cuvioase, fără mânie şi fără gânduri",[5]) ne învață aceleaşi lucruri. Rămâne aşa dar ca sau să nu ne rugăm niciodată şi prin aceasta să ne facem* vinovați înaintea poruncii apostoleşfi, sau, silin-du-ne să păzim ceea ce ni s'a poruncit, să facem aceasta fără mânie şi fără a ține minte răul. Şi fiindcă de multe ori când sunt întristați sau turburați frații noştri, zicem că nu ne pasă, că nu din pricina noastră sunt turburați, Doctorul sufletelor, vrând să smulgă din rădăcină, adică

>) Ei 4, 26. a) Maleachi 3, 20. s) Mt. 5, 24. 4) I Tes 5, 17. 6) I Tiu» 2, 8

din inimă, pricinile mâniei, ne porunceşte că nu numai când suntem noi mâhniți asupra fratelui să lăsăm darul şi să ne împăcăm, ci şi dacă el s'a mâhnit asupra noastră, pe drept sau pe nedrept, să-1 tămăduim, desvinovă-țindu-ne, şi apoi să aducem darul.

Dar de ce să zăbovim prea mult la vremurile evanghelice, când putem învăța aceasta şi din legea veche? Deşi s'ar părea

că aceasta e cu pogorământ, totuşi zice şi ea: „Să nu urăşti pe fratele tău întru inima ta",[1]) şi iarăşi: „Căile celor ce țin minte răul, spre moarte (duc)"[2]) Deci şi acolo se opreşte nu numai mânia cu fapta, ci se osândeşte şi cea din cuget. De aceea, urmând legilor dumnezeeşti, să ne luptăm cu toată puterea împotriva duhului mâniei, a cărui boală o avem înlăuntrul nostru.

Să nu căutăm singurătatea şi pustia pentrucă ne mâniem pe oameni, ca şi când acolo n'ar fi cel ce ne porneşte spre mânie, sau fiindcă e mai uşor să dobândim virtutea îndelungei răbdări în singurătate. Căci din mândrie şi din voința de a nu ne învinui pe noi înşine şi de a nu pune pe seama trândăviei noastre pricinile turburării, poftim despărțirea de frați. Drept aceea până ce aruncăm pricinile neputinței noastre în socoteala altora, nu este cu putință să ajungem la desăvârşirea îndelungei răbdări. Capătul îndreptării şi al păcii noastre' nu se câştigă din îndelunga răbdare ce o are deaproapele cu noi, ci din suferirea răului deaproapelui de către noi. Deci de vom fugi de lupta îndelungei răbdări, căutând pustia şi singurătatea, patimile netămăduite ale noastre, pe cari le vom duce acolo, vor rămânea ascunse, dar nu vor fi smulse. Căci pustia şi retragerea celor neizbăviți de patimi nu numai că le păzeşte patimile nevătămate, ci li le şi acopere, încât nu-i lasă să se simtă pe ei înşişi de ce patimă se biruesc, ci, dimpotrivă, le pune în minte năluciri de virtute şi-i face să creadă că au câştigat îndelunga răbdare şi smerenia,

») Levit. 17, 19. 2) Prov. 12, 28, (LXX) până nu este cine să-i ispitească şi să-i probeze. Dar când vine vreo pricină, care îi stârneşte şi-i cearcă, patimile cele ce mocnesc tăinuit sar îndată ca nişte cai fără frâu, hrăniți multă vreme în linişte şi odihnă, din ocoalele lor şi târăsc cu şi mai multă vijelie şi sălbă-tăcie spre pierzare pe călărețul lor. Căci şi mai mult se sălbătăcesc patimile în noi, când e încetată legătura cu oamenii, încât pierdem şi umbra suteririi şi a îndelungei răbdări, pe cari în tovărăşia fraților ni se părea că le avem; aceasta pentru întrelăsarea deprinderii cu oamenii şi din pricina singurătății. Căci precum fiarele veninoase ce stau

liniştite în culcuşurile lor din pustie, de îndată ce prind pe careva apropiindu-se de ele, îşi arată toată turbarea lor, asemenea şi oamenii pătimaşi, cari sunt liniştiţi din pricina pustiei, iar nu din vreo dispoziţie a virtuţii, îşi dau veninul pe faţă când apucă pe cineva care s'a apropiat şi-i întărâtă. De aceea cei ce caută desăvârşirea blândeţii sunt datori să pună toată strădania, ca să nu se mânie nu numai asupra oamenilor, dar nici asupra dobitoacelor şi nici asupra lucrurilor neînsufleţite. Căci îmi aduc aminte de mine când petreceam în pustie, că mă porneam cu mânie asupra trestiei şi o asvârleam, pentrucă nu-mi plăcea fie grosimea, fie subţirimea ei; asemenea şi asupra lemnelor, când voiam să le taiu şi nu puteam repede, sau asupra cremenii, când mă sileam să scapăr şi nu ieşea foc îndată. Aşa mi se întinsese coarda mâniei, încât o porneam şi asupra lucrurilor neînsufleţite.

Drept aceea, de vrem să dobândim fericirea făgăduită de Domnul, datori suntem să înfrânăm, precum s'a zis, nu numai mânia cea cu lucrul, ci şi mânia din cuget. Căci nu foloseşte aşa de mult a-ţi ţine gura în vremea mâniei, ca să nu dai drumul la vorbe furioase, cât foloseşte a-ţi curaţi inima de ţinerea minte a răului şi a nu învârti în minte gânduri viclene asupra fratelui. învăţătura evanghelică porunceşte să se tae mai bine rădăcinile patimilor decât roadele lor. Fiindcă tăindu-se din inimă

rădăcina mâniei, nu mai are loc nici fapta de ură sau de pismă. Căci celui ce urăşte pe fratele său, ucigaş de om i s'a zis, fiindcă îl ucide cu dispoziţia de ură din cugetul lui. De sigur aci nu văd oamenii vărsându-se sângele aceluia prin sabie, dar vede Dumnezeu cum a fost omorât cu gândul şi cu dispoziţia de ură. Dumnezeu va da fiecăruia sau cunună, sau osândă, nu numai pentru fapte, ci şi pentru gânduri şi hotărâri, precum însuşi zice prin Prorocul: „Iată vin să adun faptele şi gândurile lor".[1]) La fel zice şi Apostolul: „înseşi gândurile lor se vor învinui sau apăra între ele, în ziua în care va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor".[2]) Dar însuşi

Stăpânul, învățându-ne că trebue să lepădăm toată mânia, zice în Evanghelie: „Cel ce se mânie pe fratele său vinovat va fi judecății".[3]) Aşa stă în copiile cele bune (cuvântul în deşert e un adaos), potrivit cu gândul Scripturii despre acest lucru. Căci Domnul voeşte ca noi să tăem în toate chipurile rădăcina şi scânteia însăşi a mâniei şi nicio pricină a ei să nu păstrăm în noi, ca nu cumva, pornindu-ne la început dintr'o pricină aşa zisă întemeiată, mai pe urmă să alunecăm în turbarea mâniei fără temeiu.

Iar leacul desăvârşit al acestei boale acesta este: să credem că nu ne este iertat să ne stârnim mânia nici pentru pricini drepte, nici pentru nedrepte. Căci duhul mâniei întunecându-ne mintea, nu se va mai afla întru noi nici lumina care ne ajută să deosebim lucrurile, nici tăria sfatului drept, nici cârma dreptății. Dar nici templu al Duhului Sfânt nu ni se mai poate face sufletul, câtă vreme ne va stăpâni duhul mâniei întunecându-ne mintea. Iar la urma tuturor, având în fiecare zi în față icoana morții, care nu ştim când poate veni, să ne păzim pe noi înşine de mânie şi să ştim că n'avem niciun folos nici de neprihănire, nici de lepădarea de cele pământeşti, nici de posturi şi privegheri,

') îs. 66, 18. •) Rom. 15. [3]) Mt. 5, 12.

căci de vom fi stăpâniți de mânie şi ură, vinovați vom fi judecății.

V. Despre întristare

A cincia luptă o avem împotriva duhului întristării, care întunecă sufletul ca să nu poată avea nicio vedere duhovnicească şi-1 opreşte dela toată lucrarea cea bună. Când duhul acesta viclean tăbărăşte asupra sufletului şi-1 întunecă în întregime, nu-i mai îngăduie să-şi iacă rugăciunile cu osârdie, nici să stăruie cu folos pe lângă sfintele citiri şi nu rabdă pe om să fie blând şi smerit față de trați. Ii pricinueşte scârbă față de toate lucrurile şi față de însăşi făgăduința vieții. Scurt vorbind, întristarea turbură toate sfaturile mântuitoare ale sufletului şi uscă toată puterea şi stăruința lui, făcându-1 ca pe un ieşit din minte şi legându-1 de gândul desnădejdiL De aceea, dacă avem de gând să luptăm lupta duhovnicească şi să

biruim cu Dumnezeu duhurile răutății, să păzim cu toată străjuirea inima noastră din spre duhul întristării.[1]) Căci precum molia roade haina şi cariul lemnul, aşa întristarea mănâncă sufletul omului. Ea îl face să ocolească toată întâlnirea bună şi nu-1 lasă să primească cuvânt de sfat nici dela prietenii cei adevărați, precum nu-i îngăduie să le dea răspuns bun şi paşnic. Ci învăluind tot sufletul, îl umple de amărăciune şi de nepăsare. In sfârşit îi pune în minte gândul să fugă de oameni, ca de unii ce i s'ar fi făcut pricină de turburare şi nu-1 lasă să-şi dea seama că nu dinafară vine boala, ci ea mocneşte înăuntru, făcându-se arătată când vine vreo ispită care o dă la iveală. Căci niciodată nu s'ar vătăma omul de om, dacă nu ar avea mocnind înăuntru pricinile patimilor. De aceea Ziditorul a toate şi Doctorul sufletelor, Dumnezeu, Cel ce singur ştie ranele sufletului cu de-amanunțul, nu porunceşte să lepădăm petrecerea cu oamenii, ci să tăiem din noi pricinile păcatului şi să *cu-*

»} **Prov. 4,** 23

noaştem că sănătatea sufletului se dobândeşte nu despărtindu-ne de oameni, ci petrecând şi exercitându-ne cu cei virtuoşi. Când aşa dar pentru oarecari pricini, zise „îndreptățite", ne despărțim de frați, n'am tăiat pricinile întristării, ci numai le-am schimbat, fiindcă boala ce mocneşte înăuntru se poate aprinde şi printr'alte lucruri. De aceea tot războiul să ne fie împotriva patimilor celor dinăuntru. Căci de le vom scoate pe acestea din inimă cu darul şi cu ajutorul lui Dumnezeu, nu numai cu oamenii, dar şi cu tiarăle sălbatice vom petrece cu uşurință, cum zice şi fericitul Iov: „Fiarăle sălbatice vor fi cu tine în pace."') Deci mai întâiu trebue să luptăm împotriva duhului întristării, care împinge sufletul la des-nădejde, ca să-1 alungăm din inima noastră. Căci acesta n'a lăsat pe Cain să se pocăiască după ce şi-a ucis fratele, nici pe Iuda după ce a vândut pe Domnul. Să ne deprindem numai în acea întristare, care se cuprinde în pocăința pentru păcate şi e împreunată cu nădejdea cea bună. Despre aceasta ziee şi Apostolul: „Întristarea cea după Dumnezeu lucrează pocăință spre mântuire, fără părere de rău".[2]) Căci întristarea cea după

Dumnezeu, hrănind sufletul cu nădejdea pocăinţii, e împreunată cu bucurie. De aceaa ea face pe om osârduitor şi ascultător spre toată lucrarea cea bună, prietenos, smerit, blând,[3]) gata să sufere răul şi să rabde toată buna osteneală şi zdrobirea, ca una ce e cu adevărat după Dumnezeu. Ea lace să se arate în om roadele Sfântului Duh, cari sunt: bucuria, dragostea, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, credinţa şi înfrânarea. Dela întristarea cea protivnică însă, cunoaştem roadele duhului celui rău, adică: trândăvia, lipsa de răbdare, mânia, ura, împotrivirea în cuvânt, lenea la rugăciune. De această întristare suntem datori să fugim, ca şi de curvie, de iubirea de argint, de mânie şi de toate celelalte patimi. Ea se tămăduieşte prin rugăciune,

') Iov 5, 23. *) II Cor. 7, 10. *) De aci până la nota următoare lipseşte in P G 28, 897.

prin nădejdea în Dumnezeu, prin cugetarea la cuvintele cele dumnezeeşti şi prin petrecerea cu oamenii cuvioşi.

VI. Despre trândăvie

A şasea luptă o avem împotriva duhului trândăviei, care e înjugat cu duhul întristării şi lucrează împreună. Cumplit şi apăsător e acest drac şi neîncetat războieşte pe monahi. El cade pe la al şaselea ceas peste monah, pricinuindu-i moleşală, întristare şi scârbă chiar şi faţă de locul unde se aflã şi de fraţii cu cari petrece, ba şi faţă de orice lucrare şi de însăşi cetirea dumnezeeştilor Scripturi. Ii pune în minte şi gânduri de mutare, şop-tindu-i că de nu se va muta într'alte locuri, deşartă h" va ti toată vremea şi osteneala. Pe lângă acestea mai stârneşte şi foame într'ânsul pe la al şaselea ceas, câtă nu i s'ar fi întâmplat chiar după un post de trei zile, sau după un drum foarte îndelungat, sau după o osteneală grea. Apoi îi pune în minte gândul că nu va putea scăpa de boala şi greutatea aceasta în niciun chip altfel, fără numai de va ieşi des şi se va duce pe la fraţi, dându-i ca motiv folosul sau cercetarea celor neputincioşi. Iar dacă nu-1 poate înşela numai

cu acestea, îl scufundă în somn greu şi se năpusteşte şi mai furios asupra lui, neputând fi alungat într'alt fel, fără numai prin rugăciune, prin reținerea dela vorbe deşarte, prin cugetarea la cuvintele dumnezeieşti şi prin răbdarea în ispite. De nu va găsi înă pe monah îmbrăcat cu aceste arme, îl va săgeta cu săgețile sale şi-l va face nestatornic, împrăştiat şi leneş, îndemnându-l să colinde mănăstiri multe şi să nu se îngrijească de nimic altceva, fără numai să afle unde se fac mâncări şi băuturi mai bune. Căci nimic nu-şi năluceşte mintea leneşului decât gânduri ca acestea. Prin acestea îl încâlceşte apoi cu lucruri lumeşti şi puțin câte puțin îl atrage în îndeletniciri vătămătoare, până ce îl scoate cu totul şi din cinul monahicesc.

Ştiind dumnezeescul Apostol că această boală e foarte grea şi ca un doctor iscusit vrând s'o smulgă din sufletele noastre din rădăcini, arată mai ales pricinile din cari se naşte, zicând: „Vă poruncim vouă fraților, întru numele Domnului nostru Dsus Hristos, să vă feriți de tot fratele care umblă fără de rânduiala şi nu după predania care ați luat dela noi. Că înşi-vă ştiți cum trebue să urmați nouă, că noi n'am umblat iară de rânduiala între voi, nici am mâncat dela cineva pâine în dar, ci cu osteneală şi trudă lucrând zi şi noapte, ca să nu îngreunăm pe nimeni dintre voi. Nu doar că n'am fi avut dreptul, ci ca pe noi să ne aveți pildă spre a urma nouă. Când ne aflam la voi acestea vă porunceam, că dacă cineva nu lucrează, nici să nu mănânce. Auzim că sunt unii dintre voi, cari umblă fără rânduiala nimica lucrând ci iscodind. Unora ca acestora le poruncim şi-i rugăm întru Hristos Iisus, ca întru linişte lucrând să mănânce pâinea lor".[1]) Să luăm aminte cât de lămurit ne arată Apostolul pricinile trândăviei, când numeşte „fără de rânduiala" pe cei ce nu lucrează, desvăluind prin acest singur cuvânt multele lor păcate. Căci cel fără de rânduiala este şi fără de evlavie şi obraznic în cuvinte şi gata spre batjocură, de aceea şi incapabil de linişte şi rob trândăviei. Drept aceea porunceşte tuturor să se depărteze de ei, ferindu-se ca de ciumă. Apoi zice: „Şi nu după predania, care ați luat dela noi", arătând prin cuvintele acestea că aceia

sunt mândri si dispreţuitori şi desfac predaniile apostolice. Şi iarăşi zice: „In dar n'am mâncat pâine dela nimeni, ci cu osteneală şi trudă, lucrând zi şi noapte". învăţătorul neamurilor, propoveduitorul Evangheliei, cel răpit până la al treilea cer,[2]) cel ce zice că Domnul a poruncit ca cei ce vestesc Evanghelia, din Evanghelie să trăiască,[8]) lucrează cu osteneală şi trudă zi şi noapte spre a nu îngreuia pe

») 11 Tesaloniceai 3, **6-12** Până **aici lipseşte in** P. G. 28, 897 **«J II** Coriateaî **12,** 2. ') I! Corinteni 9, **14.**

nimeni. Atunci cum ne vom lenevi noi la lucru şi vom căuta odihnă trupească, odată ce nu ni s'a încredinţat nici propoveduirea Evangheliei, nici grija bisericilor, ci numai purtarea de grijă a sufletului nostru? Apoi arătând şi mai lămurit vătămarea ce se naşte din şederea fără lucru, adaugă: „nimica lucrând, ci iscodind". Căci din şederea fără lucru iese iscodirea şi din iscodire neorânduiala şi din neorânduială tot păcatul. Arătându-le apoi şi tămăduirea, zice: „Iar unora ca acestora le poruncim ca întru linişte lucrând să-şi mănânce pâinea lor". Pe urmă le spune într'un chip şi mai dojenitor: „Dacă cineva nu vrea să lucreze, nici să nu mănânce". De aceste porunci apostoleşti fiind învăţaţi Sfinţii Părinţi cei din Egipt, nu îngădue nicio vreme în care monachii să rămână fără lucru, mai ales cei tineri, ştiind că prin răbdarea lucrului alungă trândăvia, îşi dobândesc hrana şi ajută celor lipsiţi. Căci nu lucrează numai pentru trebuinţele lor, ci din prisos dau şi străinilor, săracilor şi celor din închisori, crezând că o atare facere de bine este o jertfă sfântă şi bine primită la Dumnezeu. Încă zic Părinţii şi aceasta: că cel ce lucrează, e războit adesea numai de un drac şi numai de acela e năcăjit, pe când cel ce nu lucrează, de nenumărate duhuri este robit. Pe lângă acestea, bine este să aducem şi un cuvânt al lui Awa Moisi, cel mai cercat dintre Părinţi, pe care 1-a zis către mine. Căci şezând eu puţină vreme în pustie, am fost supărat de trândăvie şi m'am dus la dânsul şi am zis: „Ieri iiind cumplit supărat de trândăvie şi slăbind foarte, nu m'aş fi izbăvit de ea, de nu m'aş fi dus la Awa Pavel". Şi mi-a răspuns la aceasta

Awa Moisi şi a zis: „Să ştii că nu te-ai izbăvit de ea, ci şi mai mult te-ai dat prins şi rob. Deci să ştii că mai greu ie va lupta, ca pe unul ce calci rânduiala, dacă nu te vei strădui de acum înainte să o birui cu răbdarea, cu rugăciunea şi cu lucrul mâinilor".

VIL Despre slava deşartă

A şaptea luptă o avem împotriva duhului slavei deşarte. Patima aceasta este foarte felurită şi foarte subţire şi nu o bagă de seamă uşor nici însuşi cel ce pătimeşte de dânsa. Atacurile celorlalte patimi sunt mai vădite şi de aceea e mai uşoară oarecum lupta cu dânsele, căci sufletul cunoaşte pe protivnicul său şi îndată îl răstoarnă prin împotrivirea cu cuvântul şi prin rugăciune. Dar păcatul slavei deşarte, având multe înfăţişări, precum s'a zis, este greu de biruit. EI încearcă să săgeteze pe ostaşul lui Hristos prin orice îndeletnicire, prin glas, prin cuvânt, prin tăcere, prin lucru, prin priveghere, postiri, rugăciune, citire, linişte, până şi prin îndelunga răbdare. Pe cel ce nu izbuteşte să-1 amăgească spre slava deşartă prin scumpetea hainelor, încearcă să-1 ispitească prin îmbrăcămintea proastă şi pe cel ce nu 1-a putut face să se îngâmfe prin cinste, pe acela îl duce Ia nebunie prin aşa zisa răbdare a necinstei; iar pe cel ce nu 1-a putut împinge la slava deşartă pentru destoinicia în cuvânt, îl amăgeşte prin tăcere, făcându-1 să-şi închipue că a dobândit liniştea. Dacă n'a putut moleşi pe cineva prin belşugul bucatelor, îl slăbănogeşte prin postul pe care îl ţine de dragul laudelor. Scurt vorbind, tot lucrul, toată îndeletnicirea dă prilej de război acestui drac viclean. Pe lângă acestea el îl face pe monach să se gândească şi la preoţie. îmi aduc aminte de un bătrân, pe când petreceam în pustia sketică. Ducându-se acesta la chilia unui trate spre cercetare, apropiindu-se de uşă 1-a auzit grăind. Şi socotind bătrânul că ceteşte din Scriptură a stat să asculte, până ce a simţit că fratele îşi ieşise din minte din pricina slavei deşarte şi

se hirotonisise pe sine diacon, făcând tocmai otpustul celor chemați. Deci cum a auzit bătrânul acestea, împingând uşa a intrat şi întâmpinându-l fratele i s'a închinat după obiceiu şi ceru să afle dela el, dacă de multă vreme aşteaptă la uşă. Iar bătrânul i-a răspuns în glumă, zicârid: „Acum venii când făceai tu otpustul celor chemați". Auzind fratele acestea, a căzut la picioarele bătrânului, cerându-i să se roage pentru dânsul, ca să se izbăvească de rătăcirea aceasta.

Am amintit aceasta, vrând să arăt la câtă nesimțire duce dracul acesta pe om. Drept aceea, cel ce vrea sa se lupte desăvârşit şi să ia cununa dreptății desăvârşite să se străduiască în toate chipurile să birue această fiară cu multe capete. Să aibă pururi înaintea ochilor cuvântul lui David: „Domnul a risipit oasele celor ce plac oamenilor".[1]) Deci nimic să nu facă uitându-se după lauda oamenilor, ci numai răsplata lui Dumnezeu să o caute. Să lapede necontenit gândurile cari vin în inima Iui şi îl laudă, şi să se disprețuiască pe sine înaintea lui Dumnezeu. Căci numai aşa va putea, cu ajutorul lui Dumnezeu, să se izbăvească de duhul slavei deşarte.

VIII. Despre mândrie

A opta luptă o avem împotriva duhului mândriei. Aceasta este foarte cumplită şi mai sălbatecă decât toate cele de până aci. Ea războeşte mai ales pe cei desăvârşiți şi pe cei ce s'au urcat până aproape* de culmea virtuților, încercând să-i prăbuşească. Şi precum ciuma cea aducătoare de stricăciune nimiceşte nu numai un mădular al trupului, ci întreg trupul, aşa mândria nu strică numai o parte a sufletului, ci tot sufletul. Fiecare din celelalte patimi, deşi turbură sufletul, se războieşte numai cu virtutea opusă şi căutând să o biruiască pe aceea, întunecă numai în parte sufletul. Patima mândriei însă întunecă întreg sufletul şi-l prăbuşeşte în cea mai adâncă prăpastie. Ca să înțelegem mai lămurit cele zise, să luăm seama la lucrul următor: îmbuibarea stomacului se sârgueşte să strice înfrânarea: curvia, curăția; iubirea de argint, sărăcia; mânia, blândețea; şi celelalte feluri ale păcatului asemenea pe celelalte virtuți opuse. Dar

') Psalm 53, ».

păcatul mândriei, când pune stăpânire pe bietul suflet, ca un tiran prea cumplit care a cucerit o cetate mare şi înaltă, îl dărâmă în întregime şi îl surpă până în temelii. Mărturie despre aceasta este îngerul acela, care pentru mândrie a căzut din cer. Căci fiind zidit de Dumnezeu şi împodobit cu toată virtutea şi înțelepciunea, n a voit să le recunoască pe acestea venite din darul Stăpânului, ci din firea sa. De aceea s'a socotit pe sine întocmai ca Dumnezeu. Gândul acesta al lui mustrându-1 Proorocul zice: „Ai zis întru inima ta: şedea-voiu pe un munte înalt, pune-voiu scaunul meu peste nouri şi voiu fi asemenea Celui Prea înalt".[1]) Iară tu om eşit şi nu Dumnezeu. Şi iarăşi alt Prooroc zice: „Ce te făleşti întru răutate puternice?"[2]) şi celelalte ale psalmului. Deci, ştiind acestea, să ne temem şi „cu toată străjuirea să păzim inima noastră"[3]) dinspre duhul mândriei cel purtător de moarte, zicând în noi înşine de câte ori am dobândit vreo virtute, cuvântul Apostolului: „Nu eu, ci darul lui Dumnezeu, carele este cu mine",[4]) şi cel zis de Domnul: „Fără de Mine nu puteți face nimic",[5]) sau cel zis de Proorocul: „Dacă Domnul nu ar zidi casa, în zadar s'ar trudi ziditorii",[6]) şi în sfârşit cel zis de Apostol: „Nu a celui ce voeşte, nici a celui ce aleargă, ci a lui Dumnezeu, carele milueşte".[1]) Căci chiar de ar îi cineva cât de fierbinte cu osârdia şi de sârguitor cu vrerea, fiind legat de trup şi sânge nu va putea ajunge la desăvârşire, decât prin mila lui Hristos şi prin harul Său. Pentrucă zice Iacov: „Toată darea cea bună de sus este";[8]) iar Apostolul Pa vel zice: „Ce ai tu, ce nu ai luat? Iar dacă ai luat, ce te lauzi ca şi cum n'ai fi luat şi te făleşti ca de ale tale?"*)

Iar că mântuirea ne vine prin harul şi mila lui Dumnezeu, ne dă mărturie adevărată tâlharul acela de

*) Isaia 14, 13.

*) Psalm 52, 3. «) Proverbe 4, 23. *) I Corinteni 15, 10. *) Ioan 15, 5. [6]) Psalm !26, 1. ') Romani 9, 16. [s]J kcov 1, 17. *) I Coriatenl 4, 7

pe cruce, care a primit Raiul nu ca preț, al virtuții, ci prin harul şi mila lui Dumnezeu. Acestea ştiindu-le /Părinții noştri,

toți cu un glas au învățat, că nu putem ajunge într'alt fel la desăvârşirea virtuții, fără numai prin smerenie. Iar aceasta se naşte din credință, din frica lui Dumnezeu, din blândețe şi din sărăcia desăvârşită, prin cari ne vine şi dragostea desăvârşită, cu darul şi cu iubirea de oameni a Domnului nostru lisus Hristos, Căruia se cuvine slava în veci. Amin.

Al aceluiasi cuvios

Cuvânt plin de mult folos, despre Sfinţii Părinţi din pustia sketică şi despre darul deosebirii

Către egumenul Leontie[1])

atoria ce mi-am luat-o față de prea fericitul Părinte (papă) Castor, de a-i istorisi vieața Sfinților Părinți şi învățătura lor, datorie pe care mi-am împlinit-o în parte prin cele ce i-am scris odinioară, Prea Sfințite Leontie, despre rânduiala vieții de obşte şi despre cele opt patimi ale răutății, îmi pusesem acum în gând să o duc la îndeplinire în chip desăvârşit. Dar aflând că pomenitul Ierarh, părăsindu-ne, s'a mutat din vieața aceasta la Hristos, am socotit că e de trebuință să întregesc istorisirea celor ce lipsesc şi să le trimit ție, celui ce ai moştenit virtutea aceluia şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, grija mănăstirii.

Deci când m'am dus în pustia sketică, unde erau cei mai încercați Părinți dintre monahi, împreună cu sfântul Gherman, cu care mă împrietenisem încă de pe când eram copil de şcoală, apoi în oaste, precum şi în vieața călugărească, am văzut pe Awa Moise, bărbat sfânt, care strălucea nu numai în lucrarea virtuților, ci şi în comtemplare. Drept aceea ne-am rugat acestuia cu la-

') In realitate e un rezumat al convorbirii I şi II (Collationes I—II), dintre cari prima se ocupă cu desăvârşirea ca ţintă a strădaniei duhovniceşti, iar a doua cu darul deosebirii (Corp. Script. eccl. lat. 13, pg. 3—69 j Migne, P. L. 49, 477—558).

crimi, să ne spună cuvânt de zidire, prin care să putem ajunge la desăvârşire. Acesta mult fiind rugat ne-a grăit: „Fiilor, toate virtuțile şi îndeletnicirile, au un scop anumit, după care potrivindu-se cei ce privesc spre el, ajung la ținta dorită. Lucrătorul de pământ, răbdând când văpaia soarelui, când asprimea gerului, îşi lucrează pământul având ca scop să-1 curătească de mărăcini şi pălămidă, iar ca țintă ultimă să se bucure de rod. Cel ce face negutătorie nu se gândeşte la primejdiile de pe mare sau de p« uscat, ci se osteneşte cu toată sârguință pentru neguțătoria sa, având ca scop câştigul ce-i va veni din ea, iar ca țintă ultimă bucuria de pe urma câştigului. Ostaşul nu se gândeşte la primejdiile războiului, nici la necazurile petrecerii printre streini, având ca scop înaintarea sa în treapta ostăşească şi ca țintă ultimă câştigul de pe urma diregătoriei sale. Aşa dar şi cinul nostru are un scop şi o țintă ultimă a lui, pentru care răbdăm de bună voie toată osteneala şi truda. De aceea postul nu ne osteneşte, nevoința privegherii ne înveseleşte, cetirea şi meditarea Scripturilor o facem cu dragă inimă, truda lucrului, ascultarea, lepădarea de toate lucrurile pământeşti, petrecerea în această pustie, toate cu dragoste le săvârşim.

Dar voi, cari ați nesocotit patria, neamul şi toată lumea şi v'ați înstreinat de ele, venind la noi, cari suntem nişte oameni de rând şi proşti, spuneți-mi care este scopul vostru ? Şi ce țintă ultimă a{i avut înainte, când ați făcut aceasta? Iar noi răspunzând am zis: „Pentru împărăția Cerurilor". La aceasta Avva Moise a zis: „Bine ați răspuns în ce priveşte ținta ultimă, dar care e scopul, dela care nicicum abătându-ne, putem să ajungem la împărăția Cerurilor? In privința aceasta n'ați răspuns". Iar când am mărturisit că nu ştim, ne-a răspuns bătrânul: „Ținta ultimă a făgăduinții noastre este, cum ați zis, împărăția lui Dumnezeu, iar scopul, fără de care este cu neputință a ajunge la sfârşitul acela, este curăția inimii. Deci spre acest scop trebue să fie îndreptată minte,a noastră totdeauna, iar când s'ar întâmpla să se abată inima noastră puțin din calea cea dreaptă, îndată să o întoarcem, îndreptând-o spre scopul urmărit, ca după o riglă a zidarului Aceasta ştiind-o sfântul Apostolul Pavel, zice: „Cele dinapoi

uitându le şi spre cele dinainte întinzându-mă, la ţintă alerg, la răsplătirea chemării celei de sus a lui Dumnezeu".') Drept aceea pentru acest scop le facem şi noi toate, pentru acesta pe toate Ie nesocotim: şi patria, şi neamul, şi averile, şi toată lumea, ca să dobândim curăţia inimii. Iar de vom uita de scopul acesta, vom fi nevoiţi, ca unii ce umblăm prin înfunerec şi călătorim alăturea de calea cea dreaptă, să ne poticnim de multe şi să rătăcim. Căci multora li se întâmplă că, nesocotind Ia începutul lepădării de lume avuţia, banii şi toată lumea, mai pe urmă se aprind de mânie şi ură pentru o carte, o sapă, un condei, sau un ac. N'ar pătimi aceasta, dacă şi-ar aminti de scopul pentru care au nesocotit ei toate lucrurile şi lumea însăşi. Căci pentru dragostea aproapelui dispreţuim bogăţia, ca nu cumva, sfădindu-ne pentru ea şi sporindu-ne aplecarea spre manie, să cădem din dragoste. Când deci pentru lucruri de nimica arătăm aceeaşi mânie împotriva fratelui, am căzut dela scop şi nu avem niciun folos dela lepădarea de lume. Ştiind aceasta fericitul Apostol, a zis: „De-aş da trupul meu să fie ars, iar dragoste nu am, de niciun folos nu-mi este".[2]) De aci învăţăm că desăvârşirea nu vine odată cu lepădarea de avere şi de lucruri, ci după dobândirea dragostei, ale cărei însuşiri acelaşi Apostol le descrie astfel: „Dragostea nu pismueşte, nu se mânie, nu se îngâmfă, nu se întărită, nu gândeşte răul".[3]) Toate acestea împreună alcătuesc curăţia inimii. Pentru aceasta se cade să facem toate: să dispreţuim banii, să stăruim în post şi priveghiere cu bucurie şi în cetiri de psalmi să petrecem. Iar de vom fi vreodată împiedecaţi dela acestea de vreo pricină binecuvântată, să nu dăm uitării pe aceea. Căci nu este aşa de mare fo-

M Filip 3, 13—14. !) I Cor. 13. 3. 3) !I Cor. 13, 4—5.

losul de pe urma postului, pe cât ar fi de mare paguba de pe urma mâniei; nici folosul din cetire, cât vătămarea din dispreţuirea şi întristarea fratelui. Posturile, priveghierile, cetirea Scripturilor, lepădarea de avere şi lepădarea de toată lumea, nu sunt desăvârşirea însăşi, ci, precum s'a zis, uneltele desăvârşirii. Căci nu într'a-cestea stă desăvârşirea, ci cu acestea se câştigă. Deci în zadar ne lăudăm cu postul, cu

priveghierea, cu sărăcia şi cu cetitul Scripturilor, dacă n'am dobândit dragoste către Dumnezeu şi către deaproapele. Căci cel ce a dobândit dragostea, are pe Dumnezeu în sine şi mintea lui de-a-pururi este la Dumnezeu".

La acestea a zis Gherman: „Dar cine poate, până ce e încă legat cu trupul, să aibă mintea de-a-pururi la Dumnezeu, încât să nu se mai gândească la nimic altceva: nici la cercetarea bolnavilor, nici Ia primirea de străini, nici la lucrul mâinilor, sau la celelalte trebuințe trupeşti neapărate? In sfârşit cum va putea mintea omului să vadă de-a-pururi pe Dumnezeu Cel nevăzut şi necuprins şi să petreacă nedespărțit de El?" Moise a răspuns: „A vedea pe Dumnezeu necontenit şi a rămâne nedespărțiți de EI, în felul în care socotiți voi, este cu neputință omului purtător de trup şi înjugat cu neputința. Dar în alt chip este cu putință. Căci vederea lui Dumnezeu în multe feluri se întâmplă şi se înțelege. Fiindcă Dumnezeu nu se cunoaşte numai în ființa Sa cea fericită şi necuprinsă, căci aceasta s'a păstrat numai pentru Sfinții Săi în veacul ce va să vie, ci şi din măreția şi frumusețea făpturilor sale, din cârmuirea şi purtarea Sa de grijă cea de fiecare zi, din dreptatea Sa şi din minunile pe cari le arată în fiecare neam prin Sfinții Săi. Căci când cugetăm la puterea Sa nemăsurată şi la ochiul Său neadormit, care vede cele ascunse ale inimilor şi de care nu se poate ascunde nimic, nu facem altceva decât să-L admirăm cu inimile cuprinse de frică şi să I-ne închinăm Lui. Iar când ne gândim că toate picăturile ploii, tot nisipul mării şi toate stelele cerului, sunt

numărate de El, rămânem uimiți de măreția firii şi de atotşființa Ziditorului. Când meditãm apoi la negrăita Sa înțelepciune, la iubirea de oameni şi la nepătrunsa Lui îndelungă răbdare, care rabdă greşelile cele fără de număr ale oamenilor, ne vine să-L preamărim din tot sufletul. Şi când cugetăm la dragostea Sa nemărginită fată de noi, că deşi noi n'am făcut niciun bine, a primit să se facă om, Dumnezeu fiind, ca să ne mântuiască din rătăcire, ne ridicăm spre dorirea Lui. In sfârşit, când socotim că El a biruit în noi pe protivnicul

nostru, diavolul, şi ne dărueşte vieaţa veşnică numai pentru hotă-rîrea şi înclinarea noastră spre bine, inima ne îndeamnă să I ne închinăm. Dar mai sunt şi alte nenumărate priviri de felul acesta, cari răsar în noi, potrivit cu nevoinţa şi cu măsura curăţiei noastre, şi prin cari privim şi înţelegem pe Dumnezeu".

Deci iarăşi a întrebat Gherman: „De unde vine că adesea, fără vrerea noastră, ne supără multe aduceri aminte şi gânduri viclene? Acestea ne fură fără să ne dăm seama, strecurându-se în noi pe ascuns şi în chip subţire încât nu numai că nu le putem opri intrarea, ci cu mare greutate le şi cunoaştem. Rugămu-ne să ne arăţi, dacă este cu putinţă să scape cugetarea cu totul de ele şi să n'o mai supere niciodată?" Moise a zis: „Este cu neputinţă să nu fie cugetarea supărată de aceste aduceri aminte, dar stă în puterea oricui se sileşte să le primească şi să zăbovească pe lângă ele, sau să le alunge. Nu atârnă de noi ca ele să vină, dar alungarea lor stă în puterea noastră. îndreptarea cugetării noastre stă în hotărârea şi silinţa noastră. Când cugetăm cu înţelegere şi neîncetat Ia legea lui Dumnezeu şi petrecem în psalmi şi cântări, în post şi priveghieri şi ne aducem aminte neîncetat de cele viitoare, de împărăţia Cerurilor, de Gheena focului şi de toate faptele lui Dumnezeu, gândurile cele rele se împuţinează şi nu mai găsesc loc în noi. Când zăbovim însă în griji lumeşti şi în lucruri trupeşti, ba ne mai dăm şi la vorbe deşarte şi netrebnice, sporesc în noi gândurile cele ticăloase. Căci precum moara, câtă vreme e mişcată de apă, nu se poate opri dela sine, dar stă în puterea morarului să macine grâu sau neghină, tot asfel şi cugetarea noastră, fiind mereu în mişcare, nu poate sta fără gânduri, dar stă în puterea noastră să gândim cele duhovniceşti sau cele trupeşti".

*

Văzând') bătrânul că ne minunăm şi că suntem tare dornici de cuvintele lui, tăcând puţin a zis iarăşi: „Deoarece pentru dorinţa voastră am lungit atât de mult cuvântul şi încă mai aveţi bunăvoinţă, încât din aceasta socotesc că însetaţi într'adevăr după învăţătura desăvârşirii, vreau să vă vorbesc

despre bunul cel mai ales, care este puterea de-a deosebi lucrurile sau dreapta socoteală.

Aceasta este între celelalte virtuți ca o cetate înaltă şi împărătească. Vreau deci să vă arăt covâvşitoarea ei înălțime şi folosul ei, nu numai prin spusele mele, ci şi prin părerile vechilor Părinți, căci Domnul îşi dă harul Său tâlcuitorilor, după vrednicia şi dorul ascultătorilor. Aceasta nu este o virtute măruntă, ci unul din cele mai însemnate daruri ale Duhului Sfânt. Căci zice Apostolul: „Unuia se dă prin Duhul cuvântul înțelepciunii, altuia cuvântul cunoştinței în acelaşi Duh, altuia credință, altuia darul tămăduirilor, altuia puterea de-a deosebi duhurile".[2]) Apoi sfârşind numărarea darurilor duhovniceşti, adaugă: „toate acestea le lucrează unul şi acelaşi Duh".[3]) Vedeți aşa dar că nu e nici mic, nici pământesc darul deosebirii, ci unul dintre cele mai mari daruri ale harului dumne-zeesc. Deci de nu se va strădui monachul cu toată pu-terea să-1 dobândească pe acesta şi de nu va putea, printr'o chibzuire sigură, să facă deosebirea duhurilor cari vin asupra lui, va fi nevoit, ca unul ce rătăceşte prin noapte, nu numai să cadă în prăpăstiile cele mai cumplite ale păcatului, ci să se poticnească şi în căile cele netede şi drepte.

') Pâna aci a fost convorbirea I (Migne P. L. 49, 477—523}, de aci in cepts **convorbirea II (vezi Migne P. L. 49, 523—558).** *) 1 **Corinteni 12, 8—9. *) I Corinteni 12,** 11.

Mi-aduc aminte că odată, în vremea tinereții, aflăn-du-mă în părțile Thebaidei, unde petrecea fericitul Antonie, s'au adunat la el nişte bătrâni, ca să cerceteze împreună cu el care este desăvârşirea în virtute; care adică dintre toate virtuțile e cea mai mare şi poate păzi pe monah nevătămat de mrejile şi amăgirile diavolului ? Deci fiecare îşi da părerea, după priceperea mintii sale. Unii ziceau că postul şi privegherea, căci prin acestea curătindu-se şi agerindu-se cugetarea, se poate apropia mai uşor de Dumnezeu; alții ziceau că este mai mare sărăcia şi dispreţuirea propriilor tale lucruri, căci prin acestea scapă cugetarea din tuniile mult împletite ale grijilor lumeşti şi se poate apropia mai uşor de Dumnezeu. Iar al{ii puneau mai sus virtutea milosteniei, fiindcă Domnul a zis în

} Matei 25, 34-35.

Evanghelie: „Veniți binecuvântații Părintelui Meu, de moșteniți împărăția cea gătită vouă dela întemeierea lumii, că am flămânzit şi mi-ați dat să mănânc",) şi celelalte. După ce, în felul acesta, fiecare şi-a spus părerea sa, prin cari virtuți s'ar putea omul apropia mai bine de Dumnezeu, şi trecuse aproape toată noaptea cu această cercetare, la urma tuturor a răspuns fericitul Antonie: „Toate acestea care le-ați spus sunt de trebuință şi de folos celor ce caută pe Dumnezeu şi doresc să vină la El. Der nu putem da cinstea întâietății virtuților acestora, din următoarea pricină: Ştiu pe mulți cari şi-au topit trupul cu postul şi priveghierea şi au petrecut prin pustietăți, iar cu sărăcia atâta s'au nevoit, încât nici hrana cea de toate zilele nu-şi mai lăsau pe seama lor; şi la atâta milostenie s'au dedat, încât nu le-ar fi ajuns toate câte sunt pe lume, ca să le împartă. Dar după toate acestea au căzut din virtute şi s'au rostogolit în păcat. Deci ce i-a făcut pe aceştia să rătăcească dela calea cea dreaptă? Nimic altceva, după înțelegerea şi părerea mea, decât

că n'au avut darul deosebirii. Căci acesta învață pe om să se păzească de ceea ce întrece măsura în amândouă părțile şi să meargă pe calea împărătească. El nu lasă pe monah să fie furat, prin înfrânarea peste măsură, de cele de-a dreapta, dar nici să fie tras, prin nepăsare şi moleşire, de cele de-a stânga. Darul acesta de discernământ este un fel de ochiu şi de luminător al sufletului, după cuvântul Evangheliei, care zice: „Luminătorul trupului este ochiul. Deci dacă ochiul tău va fi curat, tot trupul tău va fi luminat. Iar dacă ochiul tău va fi întunecat, tot trupul tău va fi întunecat".[1]) Şi aşa este. Căci acesta cercetând toate gândurile şi faptele omului, deosebeşte şi dă la o parte tot lucrul rău, neplăcut lui Dumnezeu, alungând rătăcirea departe de om. Aceasta o putem alia şi din istorisirile dumnezeeştilor Scripturi. Astfel Saul, căruia i s'a încredințat pentru întâiaşi dată împărăția lui Israil, iiindcă n'a avut ochiul acesta al dreptei socoteli, fiind întunecat la minte, n'a ştiut să judece că mai plăcut este înaintea lui Dumnezeu să asculte de porunca Proorocului Samuil, decât să aducă jertfă lui Dumnezeu. Şi aşa, ceea ce credea el că îndreptează

») Matei 6, 22—23. *) Efeseni 4, 26 ») Ps. 10, 15 ■«) Prov. 25, 28

înaintea lui Dumnezeu, aceea 1-a făcut să se poticnească şi să fie înlăturat dela împărăţie. N'ar fi pătimit aceasta, dacă ar fi avut în el lumina dreptei socoteli. Pe aceasta o numeşte Apostolul „soare", zicând: „Soarele să nu apună întru mânia voastră".[2]) Dar i se mai zice şi cârmă a vieţii, precum este scris: „Aceia întru cari nu este cârmuire cad ca frunzele". Scriptura o mai numeşte şi „sfat" şi ne învaţă că fără de el să nu săvârşim nimic. Astfel nici chiar vinul cel duhovnicesc, care înveseleşte inima omului, nu ne este îngăduit să-1 bem fără dreaptă socoteală.[3]) Căci zice cuvântul: „Cu sfat bea vinul". Şi iarăşi zice: „Ca o cetate surpată şi fără de ziduri, aşa este. omul care nu face toate cu sfat".[4]) In dreapta socoteală este înţelepciunea, în ea înţelegerea şi simfirea, fără de cari nu se

poate clădi nici casa noastră cea mai dinlăuntru şi nu se poale aduna nici bogăţia duhovnicească, după cuvântul : „Cu înţelepciune se zideşte casa şi cu mintea se reîno-îeşte şi cu prevederea se umplu cămările de bogăţie".') Ea se numeşte şi hrană tare, dat fiind că numai aceia, cari în urma obişnuinţei şi-au deprins simţirile să deosebească binele de rău, sunt capabili de ea. Din toate acestea se arată lămurit că nicio virtute nu se naşte şi nu rămâne neclintită până la urmă, fără dreapta socoteală. Ea este maica şi păzitoarea tuturor virtuţilor". Aceasta a fost socotinţa şi părerea Sfântului Antonie, la care s'au alăturat şi ceilalţi Părinţi.

Iar ca să întărim cuvântul Sfântului Antonie cu pilde mai nouă, din vremile nostre, aduceţi-vă şi voi aminte de Iron şi de căderea jalnică ce a pătimit-o nu de multe zile sub ochii noştri, întru cât prin batjocura diavolului a căzut din înălţimea vieţuirii sale în adâncurile morţii. Ne aducem aminte de el că cincizeci de ani a petrecut în pustia apropiată, vieţuind în mare asprime şi în stăruitoare înfrânare. El a căutat pustia şi singurătatea mai tare ca toţi cei de aici. Totuşi, după aşa de mari osteneli şi lupte, batjocorindu-se de diavolul, s'a rostogolit într'o cadre foarte grea, încât pe toţi Părinţii şi fraţii din pustia apropiată i-a adus la nemân-găiată jale. N'ar fi pătimit el aceasta, dacă ar fi fost întărit în virtutea dreptei

') **Proverbe** *24*. **3—4**

socoteli, care l-ar fi învățat să nu se încreadă în judecata sa, ci să asculte sfatul Părinților şi al fraților. Dar el, luându-se după părerea sa, într'atât a urmărit postul şi despărțirea de oameni, încât nici la sărbătoarea Sfintelor Paşti nu venea la biserică, ca nu cumva, întâlnindu-se cu Părinții şi frații, să fie silit să mănânce împreună cu ei legume sau altceva din cele ce se aduceau la trapeză şi să i se pară că a căzut dela regula sa. Deci, după ce a fost amăgit multă vreme de voia sa, primind pe îngerul satanei şi închi-

nându-i-se ca unui înger al luminii, a primit dela el porunca să se arunce la miezul nopții într'o fântână foarte adâncă, spre a cunoaşte şi cu lucrul că nu se va primejdui, dată fiind virtutea mare ce o are şi ostenelile cele după Dumnezeu. Iar el, nedeosebind cu judecata cine-i cel ce-I sfătueşte acestea, ci fiind întunecat la înțelegere, s'a aruncat în fântână la miezul nopții. După oarecare vreme, aflând frații întâmplarea, abia cu mare osteneală l-au putut scoate mai mort. Iar după ce l-au scos a mai trăit două zile şi într'a treia a murit, lăsând fraților şi bătrânului Pafnutie jale nemângăiafă. Acesta, îndemnat de multa iubire de oameni şi aducându-şi aminte de marile osteneli ale aceluia şi de anii mulți la număr pe cari i-a răbdat în pustie cu stăruință, nu 1-a lipsit de pomenirea şi prinosul celor adormiți, ca doară să nu fie numărat cu sinucigaşii.

Dar ce să zic de cei doi frați, cari trăiau dincolo de pustia Thebaidei, unde petrecea odată şi fericitul Antonie? Aceştia, îndemnați de un gând nesocotit, s'au sfătuit să meargă în pustia mai dinlăuntru, care este foarte mare şi nelucrată, hotărînd să nu primească hrană dela om, ci numai pe aceea ce le-o va da Domnul în chip minunat. Intâlnindu-i deci pe aceştia, rătăcind prin pustie şi pierind de foame, Mazikii, cel mai sălbatec şi mai crud dintre neamurile sălbatice, îşi schimbară, prin dumnezeească orînduire, sălbătăcia firii, în iubire de oameni, şi îi întâmpinară cu pâine. Atunci unul din cei doi frați, venind la dreapta socoteală, a primit pâinea cu

bucurie şi mulţumire, socotind că oamenii aceştia aşa de cruzi şi de sălbateci, cari se bucură totdeauna de sânge de om, nu s'ar fi îndurat de ei, cari erau atât de pieriţi şi nu le-ar fi adus pâine, dacă nu i-ar fi îndemnat însuşi Dumnezeu s'o facă. Celalalt însă, respingând hrana, ca fiind adusă de oameni, şi stăruind în gândul cel nesocotit, a murit de foame. Deşi la început amândoi s'au sfătuit rău, punându-şi în minte un gând nesocotit si pierzător, totuşi unul, venindu-şi la dreapta socoteală, a îndreptat spre bine ceea ce hotărîse pripit şi fără socoteală. Celalalt însă, stăruind în închipuirea nebună şi atlându-se afară de dreapta socoteală, şi-a atras asupra-şi moartea, pe care Dumnezeu a vrut să o abată dela el.

Ce să zic şi de acela, al cărui nume nu vreau să-1 spun fiindcă trăeşte ? El primea adeseori pe dracul sub chip de înger şi primea şi descoperiri dela el, văzând neîncetat în chilie lumină ca de lampă. In cele din urmă acela i-a poruncit să aducă jertfă lui Dumnezeu pe fiul său, pe care-1 avea cu sine în Mănăstire, ca să fie învrednicit de cinstea patriarhului Avraam. Şi atât de mult a ascultat sfatul aceluia, încât ar fi săvârşit de fapt junghierea fiului său, de n'ar fi băgat fiul său de seamă că îşi ascuţia cuţitul împotriva obiceiului şi gătea frânghii cu cari avea să-I lege ca pentru o ardere de tot, ceea ce 1-a făcut să-şi caute scăparea prin fugă.

Am lungi vorba multă vreme istorisind şi amăgirea unuia din Mesopotamia, care, cu toate că a dovedit o aşa de mare înfrânare încât a stat mulţi ani încuiat în chilia sa, în cele din urmă a fost batjocorit cu diavoleşti descoperiri şi visuri, încât după aşa de mari osteneli şi virtuţi, cu cari a întrecut pe toţi monachii ce petreceau acolo, a căzut în iudaism şi a primit tăerea împrejur. Căci vrând diavolul să-1 înşele, îi arăta de multe ori visuri aevea, ca prin acestea să-1 facă să primească uşor rătăcirea, la care voia să-1 aducă. Astfel i-a arătat într'o noapte neamul creştinilor în frunte cu Apostolii şi cu mucenicii, întunecat, acoperit de toată ruşinea şi prăpădit de jale şi întristare, iar într'altă parte, dimpotrivă, norodul jidovesc, cu Moise şi Proorocii, învăluit în lumină strălucitoare şi petrecând în bucurie şi fericire. Deci 1-a sfătuit amăgitorul că de vrea să aibă parte de fericirea şi bucuria norodului

jidovesc, să primească tăerea împrejur, iar el, lăsându-se amăgit, a făcut aşa.

Din toate câte v'am spus se vede prea bine că nu s'ar fi batjocorit toți aceia aşa de rău şi de jalnic, dacă ar fi dobândit darul deosebirii.

135

După acesiea a zis Gherman: „Ni s'a arătat în deajuns, cu pilde noui şi prin cuvintele Părinților din vechime, că dreapta socoteală este izvorul, rădăcina, capul şi legătura tuturor virtuților. Dar dorim să aflăm în ce fel am putea-o câştiga? Şi cum să cunoaştem adevărata dreaptă socoteală, cea dela Dumnezeu, spre deosebire de cea mincinoasă, amăgitoare şi dela diavolul"? A răspuns atunci Avva Moise: „Adevărata dreaptă socoteală nu se dobândeşte decât prin adevărata smerenie, care ne face să arătăm Părinților nu numai faptele, ci şi gândurile noastre şi să nu ne încredem în părerea noastră nicidecum, ci întru toate să urmăm povățuirile bătrânilor şi să credem că aceea este bun ce vor socoti ei ca atare. Aceasta nu numai că tace pe monach să rămână neabătut dela calea cea dreaptă prin discernământul adevărat, ci îl păzeşte şi nevătămat de toate cursele diavolului. Căci este cu neputință să cadă în înşelăciunea dracilor cel ce îşi tocmeşte vieața sa după judecata şi părerea celor înaintați, intr'adevăr, chiar până nu s'a învrednicit cineva de darul dreptei socoteli, prin însuşi faptul că-şi arată Părinților gândurile rele ale sale, le vestejeşte pe acestea şi le tace mai slăbite. Căci precum şarpele, scos din ascunziş la lumină, se sileşte să fugă şi să se ascundă, tot astfel şi gândurile cele rele, date pe față prin mărturisire desăvârşită, se grăbesc să fugă dela om.

Iar ca să înțelegeți această virtute şi mai bine dintr'o pildă, vă voi istorisi fapta Iui Avva Serapion, pe care el însuşi o amintea celor ce veneau la dânsul, ca să se ştie păzi. El zicea aşa: „Când eram mai tânăr, locuiam împreună cu Părintele meu. Şi mi se întâmpla că, după ce mâneam noi, ridicându-mă dela masă, furam câte un posmag, îndemnat de diavolul, şi-1 mâneam fără ştirea bătrânului. Deci stăruind eu aşa o bucată de vreme, am fost biruit de acest obi-ceiu şi nu-i mai puteam

sta împotrivă. Cugetul mă mustra, dar bătrânului mi-era ruşine să-i spun. S'a întâmplat însă, prin purtarea de grijă a iubitorului de oameni Dumnezeu, y-w^g» -v»- -^vw w w-«» w

^ ■«» *. Jir V

de-au venit nişte fraţi la bătrânul, pentru folos duhovnicesc. Aceştia l-au întrebat despre gândurile lor. Şi a răspuns bătrânul: Nimic nu vatămă pe monachi şi nu bucură pe draci mai tare, ca ascunderea gândurilor de către Părinţii cei duhovniceşti. Le-a vorbit apoi şi despre înfrânare. Spunându-le el acestea, mi-am venit în sine-mi şi gândindu-mă că Dumnezeu a descoperit bătrânului greşelile mele, m'am umilit şi am început a plânge. Am scos apoi din sân posmagul, pe care-1 furam după obiceiul meu cel rău, şi aruncându-mă la pământ am cerut iertare pentru cele trecute şi rugăciune de întărire pentru cele ce vor veni. Atunci a zis bătrânul: O fiule, te-a izbăvit, chiar tăcând eu, mărturisirea ta. Spunând greşala ta, ai junghiat pe dracul, care te rănea prin tăcere. Până acum l-ai făcut să te stăpânească, fiindcă nu i-ai grăit împotrivă şi nu l-ai scos la arătare. De acum nu va mai avea loc întru tine, căci l-ai scos din inima ta la arătare. Şi nu isprăvi bătrânul vorba şi iată lucrarea diavolească se arătă ca o pară de foc, ieşind afară din sânul meu, iar chilia se umplu de putoare, cât socoteau fraţii aceia că s'a aprins pucioasă multă. Deci a zis atunci bătrânul: Iată, prin semnul ce s'a făcut, Domnul a dat adeverire cuvintelor mele şi slobozirii tale. Aşa a ieşit dela mine, prin mărturisire, patima lăcomiei pântecelui şi lucrarea diavolească, încât nici în minte nu-mi mai venea acest fel de poftă", lată dar că şi din cele zise de Awa Serapion ne învăţăm că atunci ne vom învrednici de darul adevăratei deosebiri, când vom crede nu părerii noastre, ci învăţăturii Părinţilor. Căci prin nicio altă greşală nu duce diavolul pe monah mai uşor în prăpastie, ca prin aceea că-1 înduplecă să lapede sfaturile Părinţilor şi să urmeze judecăţii şi voii sale. Trebue să luăm pildă şi dela meşteşugurile şi ştiinţele omeneşti. Dacă acestea, pe cari le pipăim, cu mâinile şi le vedem cu ochii, ori le auzim cu urechile, nu le putem învăţa dela noi, ci avem lipsă de cineva care să ne înveţe şi să ne îndrepteze bine, cum n'ar fi nebunie să credem

că aria duhovnicească, cea mai grea dintre toate meşteşugurile, să nu aibă trebuință de învățător? Mai ales că ea este ascunsă şi nevăzută şi numai de inima curată poate fi văzută. Iar neizbutirea în această artă nu aduce numai pagubă vremelnică, ci pierderea şi moartea veşnică a sufletului".

A zis apoi Oherman: „Adeseori unii Părinți, ascultând gândurile fraților, nu numai că nu i-au tămăduit, dar i-au şi osândit şi i-au dus la desnădejde. Aceasta a făcut pe mulți să se ruşineze de mărturisire şi să se acopere cu un văl de evlavie mincinoasă. Noi înşi-ne am cunoscut o întâmplare ca aceasta în părțile Siriei. Căci un frate oarecare şi-a mărturisit gândurile sale cu toată curăția şi cu toată sinceritatea unuia dintre bătrânii de acolo, desvelindu-i fără sfială cele ascunse ale inimii. Iar acela cum a auzit a şi început să se mânie şi să se oțărască asupra fratelui, ocărându-1 pentru astfel de gânduri rele, încât mulți auzind de aceasta s'au ruşinat să-şi mai mărturisească gândurile lor bătrânilor".

A răspuns Awa Moise: „Este bine, precum am zis mai 'nainte, să nu ascunzi gândurile tale de către Părinți. Dar să nu le destăinui oricui ți-ar ieşi în cale, ci să le vesteşti bătrânilor duhovniceşti cari au darul deosebirii şi nu celor ce nu-s decât albiți de vreme. Căci mulți, uitân-du-se Ia vârstă, şi-au mărturisit gândurile lor, dar în loc să primească tămăduire, au căzut în desnădejde pentru neis-cusința bătrânilor. Era un frate oarecare foarte sârguincios. Acesta fiind tare supărat de dracul curviei, a mers Ia un bătrân şi i-a mărturisit gândurile sale. Iar acela fiind neiscusit, după ce 1-a ascultat, s'a mâniat şi i-a zis că este ticălos şi nevrednic de cinul călugăresc, căci a primit astfel de gânduri. Auzind acestea fratele a căzut în desnădejde şi părăsindu-şi locul său, se întorcea la lume. Pe cale, din orânduire dumnezeească, s'a întâlnit cu Avva Apoilo, cel mai încercat dintre bătrâni, care, văzându-1 abătut şi foarte posomorit, 1-a întrebat zicând: „Fiule, din ce pricină eşti aşa de mâhnit?" Acesta la început, pentru

multa mâhnire, nu i-a răspuns bătrânului nimic; mai pe urmă, mult rugându-1 bătrânul, a spus ale sale, zicând:

„Fiindcă adesea mă supără gândurile, m'am dus şi m'am mărturisit la bătrânul cutare, iar după cuvântul lui nu mai am nădejde de mântuire şi fiind desnădăjduit mă duc la lume". Auzind acestea Awa Apollo, îl mângâie pe fratele şi-1 sfătui mult, zicând: „Nu te mira fiule şi nu desnădăjdui de tine, că eu mă aflu în vârsta căruntețelor şi cu toate acestea foarte mult sunt supărat de asemenea gânduri. Deci nu te descuraja pentru această căldură, care nu se tămădueşte atât prin silință omenească, cât prin iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Dărueşte-mi numai ziua ta de astăzi şi întoarce-fe la chilia ta". Şi a făcut fratele aşa. Iar Awa Apollo, după ce s'a despărțit de el, a mers Ia chilia bătrânului care desnădăjduise pe fratele. Şi stând afară, s'a rugat lui Dumnezeu cu lacrimi, zicând : „Doamne, Cela ce laşi să vie ispite pentru folos, întoarce războiul fratelui asupra bătrânului acestuia, ca prin cercare să învețe la bătrânețele sale ceea ce în lungă vreme n'a învățat, anume să pătimească împreună cu cei ispitiți". Iar după ce a sfârşit rugăciunea, văzu îndată un arap stând aproape de chilie şi repezind săgeți asupra bătrânului, care, rănit fiind de acestea, începu să se învârtă încoace şi 'ncolo, ca într'o beție, până ce, nemaiputând suferi, a ieşit din chilie şi pe aceeaşi cale cu tânărul se întorcea la lume. Awa Apollo, înțelegând ceea ce s'a întâmplat, 1-a întâmpinat zicând: „Unde te duci şi ce pricină te-a turburat aşa de tare" ? Iar bătrânul, simțind că Sfântul cunoaşte ale sale, n'a zis nimic de ruşine. A zis însă Awa Apollo: „Intoarce-te la chilia ta şi de aci înainte cunoaşte slăbiciunea ta şi să te socoteşti pe tine sau neştiut de diavolul sau nebăgat în seamă de el, pentrucă nu te-ai învrednicit de lupta cu el. Dar ce zic „lupta", când nici atacul lui de-o zi n'ai fost în stare să-1 suporți. Iar aceasta ți s'a întâmplat din pricină că, primind tu pe un tânăr luptat de vrăjmaşul, în loc să-1 îmbărbătezi la luptă, l-ai adus la desnădejde, nebăgând în seamă porunca aceea înțeleaptă, care zice: „Scapă pe cei târîți la moarte şi nu înceta să răscumperi pe cei duşi la junghiere";') dar nici pilda Mântuitorului nostru, care zice: „Trestia sdrobită n'o frânge şi inul ce fumegă nu-î stinge".[2]) Căci nimenea n'ar putea răbda uneltirile vrăjmaşului, nici stinge înfierbântarea cea înfocată a firii, de n'ar întări darul lui

Dumnezeu slăbiciunea omenească. Deci după ce s'a împlinit această lucrare, mântuitoare pentru noi, să ne rugăm laolală lui Dumnezeu ca să înlăture biciul cel lăsat asupra ta. Căci El aduce suferința şi iarăşi tămăduieşte, răneşte şi cu mâinile Sale vindecă, smereşte şi înalță, omoară şi în viază, pogoară în iad şi ridică". Aceasta zicând şi rugându-se, îndată s'a izbăvit acela de războiul adus asupra lui. Apoi 1-a sfătuit să ceară dela Dumnezeu să-i dea cuvânt de învățătură, ca să ştie ce să grăiască la vreme cuvenită.

Deci din toate cele zise, să învățăm că nu se află altă cale sigură de mântuire decât aceasta: Să mărturiseşti gândurile tale Părinților celor mai cu dreaptă socoteală şi să te laşi îndrumat de ei spre virtute şi nicidecum de gândul şi de părerea ta. Chiar de s'ar întâmpla cuiva să nimerească vreun bătrân mai simplu sau mai puțin iscusit, pentru aceasta nu trebue să ocolească a-şi mărturisi gândurile sale Părinților celor mai iscusiți şi să nesocotească predania strămoşilor. Căci şi aceştia nu din îndemnul lor, ci din al lui Dumnezeu şi al Scripturilor insuflate au lăsat urmaşilor sfatul ca să întrebe pe cei ce au înaintat mai mult ca ei. Putem să învățăm aceasta şi din alte multe ce se cuprind în Scriptura cea de Dumnezeu insuflată, dar mai ales din istoria lui Samuil. Acesta fiind închinat de prunc de către mama sa lui Dumnezeu şi învrednicindu-se să-i vorbească Dumnezeu, n'a crezut totuşi gândului său, ci, fiind chemat odată şi de două ori de Dumnezeu, a alergat la bătrânul Hi şi după povățuirea acestuia şi-a tocmit felul cum trebue

') Prov 24, 11. s) Mt 12, 20

să răspundă lui Dumnezeu.[1]) Pe cel ce I-a găsit Dumnezeu vrednic de Sine prin chemarea Sa, voieşte să-l povățuiască prin îndrumarea şi porunca bătrânului, ca prin aceasta să fie călăuzit spre smerenie.

Iar pe Pavel, chemându-1 Hristos prin Sine însuşi şi vorbindu-i, deşi putea să-i deschiză ochii numai decât şi să-1 învețe calea desăvârşirii, îl trimite la Anania şi-i porunceşte să învețe dela acela calea adevărului, zicându-i: „Scoală-te, întră

în cetate şi acolo ți se va spune ce trebue să faci".[2]) Prin acestea ne învață să urmăm îndrumarea celor ce au călătorit înaintea noastră, ca nu cumva, înțelegându-se rău cele zise bine despre Pavel, să-1 ia urmaşii pildă de îndrăsneală, vrând fiecare să fie îndrumat la adevăr de însuşi Dumnezeu, ca şi Pavel, şi nu prin povățuirea Părinților. Că acestea sunt aşa, putem afla nu numai din cele zise, ci şi din cele ce le-a arătat Apostolul prin fapte, după cum însuşi scrie: „M'am suit la Ierusalim să văd pe Petru şi pe Iacob şi le-am arătat Evanghelia pe care o propoveduiesc, ca nu cumva să alerg, sau să fi alergat în deşert".[3]) Şi a făcut aceasta, măcar că era însoțit de darul Sfântului Duh prin puterea semnelor ce le făcea. Cine va fi, aşa dar, atât de mândru şi plin de sine, încât să-şi rânduiască viețuirea după părerea şi judecata sa, când vasul alegerii mărturiseşte că are trebuință de sfatul Apostolilor celor mai înainte de el ? Se vede lămurit şi din acestea că Domnul nu descopere nimănui calea desăvârşirii, decât acelora ce sunt îndrumați pe dânsa de Părinții cei duhovniceşti, precum zice şi Proorocul: „întreabă pe părintele tău şi-ți va vesti ție, pe cei mai bătrâni ca line şi-ți vor spune".

Suntem datori deci să dobândim cu toată puterea şi cu toată sârguință noastră darul deosebirii, care ne va putea păzi nevătămați de întinderea peste măsură spre amândouă părțile. Căci despre amândouă zic Părinții

') I. Sam, 3, 1 —14 s) Fapte 9, 6 ■) Gal. 2, 2.

că sunt la fel de vătămătoare: atât întinderea peste măsură a postului, cât şi saturarea pântecelui; atât prive-ghierea peste măsură, cât şi saturarea de somn; şi la fel toate trecerile peste măsură Am cunoscut pe unii cari n'au fost biruiți de îmbuibarea pântecelui, dar au fost doborâți de postirea cea peste măsură şi s'au rostogolit spre aceeaşi patimă a îmbuibării pântecelui, din slăbirea ce le-a venit de pe urma postirii fără măsură. îmi aduc aminte că şi eu am pătimit una ca aceasta. Aşa de mult mă înfrânam, încât uitam de

trebuința hranei până şi două şi trei zile şi nicidecum n'aş fi dorit hrană de nu m'ar fi îndemnat alții să mănânc. Şi iarăşi, din uneltirea diavolului aşa fugise somnul dela ochii mei, încât foarte multe nopți de-a-rândul rămâneam neadormit şi rugam pe Dumnezeu să-mi facă parte şi mie de puțin somn. Mai greu m'am primejduit din pricina nemâncării şi a priveghierii fără măsură, decât din pricina îmbuibării pântecelui şi a somnului mult".

Cu aşa de minunate învățături ne-a înveselit inima Sfântul Moise, încât noi, folosindu-ne, nu ştiam cum să preamărim pe Domnul, care dă atâta înțelepciune celor ce se tem de Dânsul.

Lui I se cuvine stăpânirea şi cinstea, în veci, Amin.

Nil Ascetul

Vieaţa şi scrierile lui

Sub numele lui Nil tradiţia ne.a lăsat o mulţime de scrieri duhovniceşti, cari cu siguranţă sunt dela mai mulţi autori. De pildă autorul colecţiei de „Scrisori" în patru cărţi[1]) pare să fie deosebit de autorul celor şapte „Povestiri",*) cari descriu omo> rîrea călugărilor dela muntele Sinai din prilejul unei năvăliri a barbarilor în acel loc sfânt. „Scrisorile" mărturisesc că sunt alcătuite de un egumen al unei mănăstiri de lângă sau din Ancyra (Ancara de azi). Iar în „Povestiri" ni se înfăţişează ca povestitor un bătrân pustnic, care a părăsit de dragul lui Dumnezeu toate şi s'a retras, împreună cu fiul său Tecdul, la muntele Sinai, ducând vieaţă de pustnic. Acolo s'a întâmplat după câtăva vreme incur. siunea barbarilor şi omorîrea multor monacht, din care prilej Teodul a fost luat în robie, iar bătrânul său tată a scăpat cu fuga. Insă Teodul a reuşit să scape din robie şi să se întâlnească cu tatăl său.

Deşi bătrânul din aceste „Povestiri" nu.şi dă numele, el a fost socotit una cu Nil, căruia i s'a alcătuit astfel uşor o biografie pe baza datelor din „Povestiri* şi i s'au atribuit şi „Scrisorile" şi toate celelalte scrieri ce sunt păstrate sub numele lui. In Sina» xarul din Constantinopol din v. al 10«lea[B]) şi la istoricul Nichifor Calist din v. al 14.1ea[4]) această biografie are următoarea formă: Nil, născut dintr'o familie de neam ales din Constantinopol, de.

ţinea pe timpul împăratului Teodosie (379-395) înalta slujbă de prefect al

») Migne P. G. 79, 81—581.

[3]) Narrationes, P. G. 79, 589— 694 La acest rezultat a ajuns K. Heussr in cercetările sale, aşternute in mai multe scrieri, dintre cari amintim: Untersuchungen zu Nilus dem Aszeten, în Texte und Untersuchungen zur Geschicirie der altchristiichen Literatur, 42, 2, Leipzig 1917.

[8]) Sinaxarul acesta este editat de H. Delehave în „Propylaeum ad Acta SS. NoYembris". Bruxellis 1902, p. 217.

«) Nic. Call. Hist. Eccl. 14, 54, la Migne P. G. 146, 1256

Capitalei. El trăia într'o căsătorie fericită, având un fiu şi o fiică. Din dragoste de Dumnezeu a părăsit vieaţa sa fericită în această lume şi s'a retras cu fiul

său Teodul la Sinai, în vreme ce soția sa s'a retras cu fiica ei în pustia Egiptului. Hoardele barbare au scăldat intr'o baie de sânge muntele Sinai. Nil a scăpat prin fugă, Teodul a fost luat în prinsoare. Reuşi însă curând să scape şi să»şi afle tatăl pierdut. Episcopul de Elusa, la granița dintre Arabia şi Palestina, sfinți întru preot atât pe tată cât şi pe fiu. Restul vieții îl petrecu Nil iarăşi în mun. tele Sinai.

Dar datele acestea, luate în cea mai mare parte din „Po. vestiri", nu se potrivesc cu auiorul „Scrisorilor", care se pare că a alcătuit cele mai multe din scrierile cunoscute sub numele lui Nil. Acesta, după ce s'a făcut monach, a trăit, dacă nu tot timpul, cel puțin timp îndelungat la Ancyra în Galatia. El n'a fost pustnic, ci monach chinovit şi egumen de mănăstire. In „Scrisori" el se înfățişează statornic ca învățător al monachilor tineri. El cere mereu ca monachul să rupă toate legăturile care»! leagă de rudenij, ceea ce nu se potriveşte cu bătrânul dela Sinai, atât de legat de fiul său. Astfel numele de „Nil Sinaitul", folosit în timpul mai nou tot mai mult, nu pare a fi potrivit pentru autorul nostru. Mai potrivit e numele mai vechiu de „Nil din Ancyra", sau „Nil Ascetul". Lipseşte orice ştire că acest Nil ar fi fost vreodată la Sinai. El se bucura pe la sfârşitul veacului al 4»lea de o autoritate mare, Din corespondența sa aflăm că con* ducătorul Goților, Gainas, care a murit probabil la 23 Decemvrie 400, intrase în tratative teologico«dogmatice cu Nil. La o cerere a împăratului Arcadie de»a se ruga pentru Constantinopolul cel greu încercat „de cutremure dese şi de foc ceresc", Nil îi răs» puade într'o scrisoare dela anul 407, că nu.i poate împlini dorința, pentrucă aceste bătăi vin din pricina că „a fost exilat stâlpul Bisericii, lumina adevărului, *trâmbița tui Hristos, preafericitul episcop Ioan".[1])* Faptul acesta şi folosirea scrierilor Sf. Ioan Gură de Aur, arată că Nil a fost un mare admirator al aceluia. Din alte scrisori se vede că Nil a apucat şi vremea certelor nestorlane, reprezentând învățătura cea dreaptă a Bisericii. Intru cât pare să fi trăit până la o vârstă înaintată, a putut viețui până pe vremea sinodului dela Efes (431).

Scrierile cari aparțin, în chip aproape sigur, lui Nil Ascetul sunt următoarele:

») Ep. 2, 225; Migne P. G 79, 336

1. Colecția amintită de „Scrisori", împărțită în 4 căr(i. Din cele 1061 de scrisori, unele au rezultat din imbucătățirea unor scrisori mai mari, sau din închegarea la un loc a unora mai mici •, altele ni se înfățişează într'o formă ciuntită; unele iarăşi sunt dublete aproape literale ale altor scrisori, sau extrase din anumite scrieri ale lui Nil sau ale altor scriitori, mai ales ale Sfântului Ioan Gură de Aur. Dar abstrăgând de aceste operații, pe cari le«au putut săvârşi copiştii cei mai vechi, sau în parte chiar Nil, corpul „Scrisorilor" reprezintă o unitate şi vine în general dela acelaşi egumen din Ancyra. Este o corespondență de duhovnic, care se adresează unor persoane din toate straturile sociale, dar mai ales călugărilor şi preoților, înfățişindu»le idealul vieții desăvârşite, care se ajunge prin modelarea treptată a eului proriu după chipul lui Iisus Hristos, căruia nu trebue să«I fim numai învățăcei, ci şi imitatori. In acest scop se cere o biruință asupra patimilor trupului, o întoarcere a sufletului înlăuntrul său pentru găsirea liniştei şi a stării de nepătimire, condiția neapărată pentru unirea cu Dumnezeu prin contemplare. Harisma nepătimirii depline nu se poate câştiga însă în vieața pământească. Pentru a ajunge la nepătimire se cere o luptă îndelungată şi necurmată, dar ea se capătă numai prin darul lui Dumnezeu. Lupta continuă e necesară şi din motivul că omul cât trăeşte poate oricând să cadă iarăşi în starea pătimaşă. Dar asceza nu e un scop în sine, ci numai un mijloc pentru a scăpa de patimi, a ajunge adecă la nepătimire *(âxA&tut.),* In scrisori, ca în toate scrierile sale, Nil se dovedeşte un mare maestru în tâlcuirea alegorică a Sf. Scripturi, în deosebi a Testamentului Vechiu.

2. Tot al lui Nil este *„Caoântut Ascetic",[1])* în care sunt multe texte paralele cu cele din scrisori. El a fost adresat unor călugări chinoviți cu vieața moleşită, pe la anul 425. In această scriere Nil începe prin a arăta ce este monachismul, această adevărată filosofie a vieții, lăsată nouă de Hristos şi practicata într'un chip înălțător de înaintaşi (Cap. 1-5). Descrie apoi decă. derea lui prin preocuparea de cele materiale şi combate cu tărie această tendință (Cap. 6-19). O mare parte din scriere se ocupă cu datoriile

1) Ed in Migne P. G. 79, 720—809 (Tractatus de monastica exerciia-tione) şi în Filocalia greacă (Atena 1893) voi. I, pg 111—139. Textul din Filocalie nu e împărţit în capitole ca cel din P. G

egumenilor şi cu însuşirile lor (cap. 20-44). Deosebit de frumoasă e partea în care arată temeiurile pentru cari cei ce au îmbrățişat vieața monachală nu trebue să mai păstreze nicio legătură cu lumea (Cap. 45-75). Folosind ideea lui Aristotel, încetățenită în asceza creştină de Evagrie, că orice lucru văzut, orice idee cunoscută dă o anumită formă minții, Nil spune că monachii despărțindu.şe de lume au hotărît să şteargă din mintea lor toate formele lucrurilor cari stârnesc în ei patimile. Dar dacă revin la amintirea acelor lucruri, sau la griji asemenea celor din lume, continuă a se vărsa în ei râul formelor, cari le angajează sufletul în cele de jos. „De vor intra alte şi alte forme, nu va putea şterge (monachul) nici pe cele de mai înainte, cugetarea fiind ocupată cu cele ce vin. Prin aceasta osteneala pentru a tăia patimile se face în chip necesar mai grea, acestea căpătând putere din creşterea lor treptată şi acoperind puterea de străve» dere a sufletului, cu închipuirile care se adaugă mereu, asemenea unui râu în curgere necontenită. Cei ce vreau să vadă uscată alvia râului, rămânând în ea doar câteva lucruri vrednice de cunoscut, nu folosesc nimic scoțând apa din locul în care cred că se află ceea ce caută, apa care curge de din sus umplând îndată locul golit. Dar de vor opri cursul de mai în sus, li se va arăta pământul fără osteneală, apa rămasă ducându«se la vale dela sine şi lăsânduile pământul uscat pentru a afla cele dorite. Tot aşa este uşor a goli formele cari dau naştere patimilor, când simțurile nu mai aduc pe cele dinafară. Dar când acestea trimit înăuntru ca un torent chipurile supuse simțurilor, nu este numai greu, ci cu totul cu neputință a curați mintea de o asemenea inundație" (Cap. 48; P. G. 79, 777-7S0). Nil nu urmăreşte în scrisul lui sufletul până la întâlnirea pozitivă cu Dumnezeu. Dar descrie toate treptele până în preajma acestei întâlniri, dintre cari cea mai înaltă este curățirea completă a lui de orice formă, pentru ca,

desmărginit de orice contur, să poată primi pe Cel nemărginit. Nil descrie toată desfăşurarea efortului negativ al sufletului, adecă asceza propriu zisă, ca să se oprească la punctul unde asceza trece în mistică, efortul negativ în trăirea tainicei prezențe pozi = tive a lui Dumnezeu.

Dar Aristotel spusese că mintea nu mai primeşte întipăririle chipurilor exterioare, ci şi dă formă lucrurilor văzute şi cunoscute.[1]) Nil încetățeneşte în

asceza creştină şi această idee. S'ar părea că avem aci o contrazicere. Dacă lucrurile dau forma lor mintii, cum mai dă şi sufletul o formă lucrurilor?

Aci intervine puterea patimilor, de care ținând seama aceşti scriitori creştini dau teoriei lui Aristotel un aspect nou şi un plus de evidentă. Lucrurile dau mintii forma lor nu numai întru cât mintea se strânge după fiecare, cum se strânge un elastic după forma lucrului pe care îl cuprinde, ci şi întru cât orice lucru privit face să se adauge la cunoaştere o poftă, o dorință, o patimă după el. Şi odată ce mintea este invadată de o anumită patimă, sau de mai multe, cari stăpânesc în ea statornic, toate lucrurile pe cari mintea le priveşte după aceea sunt văzute prin prisma acelei patimi, a acelui interes. Dacă aşadar patima este aceea care face mintea să dea lucrurilor create anumite forme, lipsa patimii nu va mai lega mintea de lucruri, sau in orice caz o va face să le acorde o privire „simplă", cum spune Evagrie şi apoi Sf. Maxim Mărturisitorul, care nu o împiedecă de»a vedea pe Dumnezeu, ci tocmai o ajută. Privirea „simplă" a lucrurilor, pri« virea lor ca făpturi simple ale lui Dumnezeu, nu fereşte mintea numai de înțepenirea ei în forme învârtoşate, primite dela lucruri, ci şi de popularea spațiului din jur cu asemenea forme, aşadar de amândouă pedicile cari stau în calea vederii lui Dumnezeu cel nemărginit, cel dincolo de forme. Mintea îşi păstrează vioi» ciunea, elasticitatea ei, putând trece uşor dela privirea lucrurilor mărginite la contemplarea lui Dumnezeu cel nemărginit. Nu mai e patima cu rostul ei de clei între minte şi lucruri, cu rostul ei de anchilozare a minții în forme mărginite şi de închidere a ei într'o lume de forme mărginite. Să observăm că „forma" dată

') A se vedea o analiză a acestor idei ale lui Aristotel la: Laberthonierp, Eiquisse d'une philosophie personaliste, Paris, Vria, 1942.

de minte lucrurilor Ie împrumută totodată o consistență pe care lucrurile nu o au In ele înşile. Iată cum prezintă Nil Ascetul acest rol al patimilor: „Sufletul care se odihneşte de mulți ani între lucrurile vieții, şade lângă idoli, cari prin ei sunt fără formă, dar primesc forma dela meşteşugul omenesc. Căci oare nu e un lucru fără formă bogăția şi slava şi celelalte lucruri ale vieții, cari nu au în ele nimic statornic şi hotărât, ci, simulând adevărul printr'o asemănare uşor de întocmit, primesc de fiecare dată alte şi alte schimbări ? Formă le dăm noi, când prin gânduri omeneşti născocim închipuirea unui folos lucrurilor cari nu slujesc spre nimic. Căci când lărgim necesitatea strictă a trupului într'un lux fără rost, pregătind mâncarea cu nenumărate bunătăți şi pe urmă, învinuiți de această deşărtăciune, ca unii ce am urcat în deşert îa consumații desfătătoare o trebuință ce putea fi Împlinită cu puțin, făurim apărări ca

pentru lucruri ce eram datori să le facem, ce facem altceva decât ne silim să dăm formă materiilor fără formă?" (Cap. 54-55; P. G. 79, 785-788).

Dintr'un alt punct de vedere dorințele, patimile şi peste tot legătura cu lucrurile lumii, sunt asemănate de Nil cu nişte veşt» minte de cari omul poate fi prins în lupta cu puterile contrare, sau cari îl pot împiedeca în alergarea sa spre desăvârşire. De aceea omul, care s'a desbrâcat de patimi, e asemenea unuia care luptă gol în arenă şi adversarul nu are de ce sâ«l mai prindă. Asemănarea aceasta o desfăşoară Nil Ascetul, pornind dela în» tâmplarea dintre soția lui Putifar şi Iosif, care, prins de veştminte de către aceea, şi le lasă în manile ei şi fuges „Veştmintele sunt lucrurile trupeşti, prin cari, prinzând plăcerea pe cineva, îl atrage la ea şi cel ce le ține pe sine, va fi trântit la pământ în lupta cu cei ce le«au desbrăcat. Astfel luptătorul pentru neprihănire, când s'a văzut pe sine tras cu sila spre plăcere şi spre unirea împreunării, apucat de ceea ce era mai trebuincios trupului (adecă de vestmânt), învățând că trebuia să se afle gol în casă cu stă. pâna care poate să.l biruiască cu sila, pârăsindu.şi veştmintele a fugit şi a ieşit afară, umblând, ca în Raiu, gol în virtutea lui, asemenea omului dintâi, care primise dela Dumnezeu ca pe. o cinste deosebită desbrăcarea, până ce prin neascultare a ajuns la trebuința hainelor. Căci până ce se lupta cu vrăjmaşii, cari îl

sfătuiau să calce porunca lui Dumnezeu, stătea goi în arenă ca un luptător, dar după ce a fost biruit şi scos afară din luptă, s'a îmbrăcat după cum se cuvenea, lepădând desbrăcarea deodată cu deprinderea de luptător" (Cap. 65; P. G. 79, 76S). Că în ase. mănarea aceasta se cuprinde mult adevăr psichologic, ne dove. deşte faptul Că ea a fost reluată în timpul mai nou şi întemeiată prinfr'o puternică analiză existențială a omului, de către L. Bins» wanger, fără să ştie de Nil Ascetul.[1]) Orice parte, însuşire sau slăbiciune, prin care un om poate fi prins de alt om, sau de un lucru oarecare, e asemănată de Binswanger cu un mâner, iar mijlocul prin care poate fi prins cu o mână. Poți prinde pe cineva Spiritual prin urechea sa, impresionându.l prin ceea ce îi spui, prin cuvântul ce şi.l dă, făcându»! responsabil de pă/irea lui, sau prin nume, strigându.l. Prinderea cuiva prin pasiuni o nu. meşte Binswanger „prinderea prin locurile slabe". Restrângâudu»ne lâ această grupă de „locuri slabe", care denotă într'adevăr slăbi, ciunea omului, am putea spune, în

termeni creştini, că mânerele prin cari poate fi prins cineva sunt patimile sau dorințele, iar mâna care îl poate prinde este ispita.')

De pildă iubirea de slavă deşartă este un mâner care poate fi prins prin linguşire, lăcomia pântecelui un mâner care poate fi prins prin arătarea unor mâncări gustoase, înclinația spre desfrâ. nare prin fața unei femei frumoase. Şi nu numai o parte din om e prinsă prin acea patimă, ci tot omul. întreg omul devine un sciav purtat de belciugul patimei de către cel ce ştie să«l prindă de ea.

Deci foarte potrivit e considerat omul, care nu poate fi prins de nicio patimă, ca un om gol, care lunecă de sub orice voință de a.l prinde, de a>l aservi, cum zice Nil, sau ca un om care nu prezintă niciun mâner, niciun belciug, de care să poată fi prins, cum zice Binswanger.

3. „Către Magna, diaconeasă din Ancyra, despre sărăcia de bună

') Grundformen und Erkenatnis *measMkhen* **Daseins, Ziirich, Max Nie-hans Verlag 1942. pg 266—375.**

***) Asemănarea aceasta e intuită si in expresia curent româneasca » .trebue să şti de unde să-1 iai pe cutare". Şi unii caută să se iniţieze temeinic in aceasta artă păcătoasă, pe car* o întemeiază, zice-se, pe o serioasă cunoaştere de oameni**

voie",¹} scrisă după 426 sau 427, la scurtă vreme după „Cuvântul ascetic", pe care îl pomeneşte. Din indicațiile ce le dă autorul despre sine, el pare că trăeşte în Ancyra şi adresata la fel. De aci se vede că este unul şi acelaşi cu autorul episto. lelor. Ca şi în „Cuvântul ascetic", Nil blamează şi în această scriere tendința mănăstirilor de.a strânge averi şi cerşetoria călugărilor prin oraşe, purtați de pofta după bunuri lumeşti. După Nil sunt trei feluri de sărăcii: sărăcia cea mai înaltă, cea a sfinților şi a protopărinților dinainte de cădere, care lasă sufletul să se dedice cu desăvârşire lui Dumnezeu; sărăcia mijlocie care în» gădue, într'o măsură redusă, şi grija de trup; şi sărăcia cea mai de jos, care leagă sufletul cu totul de cele pământeşti. Nil îndeamnă pe călugări la sărăcia mijlocie şi osândeşte sărăcia cea mai de jos, ca pe o cădere dela idealul monachismuiui.

4. „Cuvântare la moartea lui AlbianV) Albian a fost, se pare, monach într'o mănăstire din Ancyra. însuflețit de râvnă sfântă, s'a dus să viziteze locurile sfinte din Palestina, iar de acolo s'a retras în pustia nitrică din Egipt, unde a şi murit.

5. „Tratatul despre folosul ce»l au monachii petrecând de« parte de oraşe, în pustie".') In el se arată că petrecerea în singu» ratate apără pe monach de împrăştierea minții şi de ispite, şi îl fereşte de dorința după slava

deşartă, care strică chiar faptele bune şi este greu de ocolit în mijlocul oamenilor. Conținutul *acestei* mici scrieri consună în general cu ideile din „Cuvântul ascetic" şi „Sărăcia de bună voie".

6. „Tratatul despre cele opt duhuri ale răutății".') Cu aceste opt patimi s'au mai ocupat şi Evagrie şi Casian în scrieri de ale lor. O cercetare paralelă a lor, întreprinsă de Degenhart,[8]) a arătat

>J Migne P G. 79, 967—1060 „Ad. Magaam, diacoaissam Aiuyrae, de voluntaria paupertate".

>) In Albianum oratio, Migne P. G 79, 695—712

De monachorum praeatant'a, Migne P. G 79, 1061—1095

***) Tractatus de octo spiritubui roalitiae; Ilepl îfiv ĂXTu) 7mufiC*TWV xrti 7tov>Jp(atî, în Migne P. G. 79, 1146—J164**

'I Fr. Degenhart, Der hi Nilug Sinaita, Muuster 1915, p. 174 urm.

că fiecare din cei trei autori a descris aceste patimi indepen. dent.[1])

Din celelalte scrieri cunoscute sub numele lui Nil, de unele nu e sigur că sunt ale lui, iar de altele pare sigur că nu sunt ale lui.')

Din scrisul său, Nil se dovedeşte a fi fost „un impunător chip de duhovnic al timpurilor de aur ale creştinismului: tare în Scripturi, destoinic Ia cuvânt, de un temperament vioiu şi, după împrejurări, plin de asprime, dar apoi iarăşi bun şi blând şi plângând cu cei ce plâng,. sătul de lume, dar cunoscător al lumii, un om care îşi urma drumul său cu ochi deschişi, ştiind să călăuzească în chip sigur şi pe alții".[3])

') E de remarcat că atât scrierea lui Evagrie despre cele opt patimi, cât şi o prelucrare a unui extras din a lui Casian, sunt editate in acelaşi tom din Migne sub numele lui Nil. A lui Evagrie, intitulată „De diversis malignis cogi-tatsonibus" în P. G. 79, 1199—1234 (vezi traducerea ei in această carte, iutre scrierile lui Evagrie: „Despre deosebirea patimilor şi a gândurilor"), iar prelucrarea extrasului din Casian (extras deasemenea tradus in această carte) in Migne 79, 1435—1472 sub titlul: ,,De octa vitiosis cogitationibus". Prelucrarea aceasta din urmă, publicată la Migne, are după fiecare descriere a unei patimi, câte o colecţie de sentinţe din Evagrie şi Nil {din ; „De octo spiritibus malitiae").

[2]J Ale lui Nil nu sunt, afară de cele două dela nota anterioară, încă : 3 „Despre rugăciune", P. G. 79, 1165—1200. Filocalia greacă o dă tot sub numele lui Nil. In traducere am pus-o între scneriie lui Evagrie, căruia se pare că îi aparţine.

4. „Tratatul către monachul Eulo^ie" (P. G. 79, 1093—1140) este de asarnenea al lui Evagrie.

5. „Tratatul către monachul Agatie, sau Paeristeria" (P. G. 79, 812-96S), pare a fi scris la Alexandria pe la mijlocul v, 5.

Despre celelalte scrieri mai pufin importante, cari nu sunt ale lui Nil, sau nu se ştie de suat ale lui, a se vedea la O. Bardenhewer, Op. c. voi. IV, ed, 1—2, pg. 161—178. Da altfel toate aceste însemnări biografice şi bibliografice despre Nil le-am cules dela Bardenhewer şi dela Viller-Rahner, Op. c. 166—174. Iustin Moisescu (Ebâypcoţ 6 IIoVTtx6?, Atena, 1937, p. 95—98) socoteşte că nu sunt motive suficieate de-a atribui lui Evagrie scrierea „Despre rugăciune" şi „De diversis malignis cogitationibus". Iar „Tratatul către Eulogie" socoteşte că e si|ur al lui Nil, pe baza lut Fr. Degenhart, Op. c.

***) Aşa il caracterizează O. Bardenhewar, Op. c. voi. IV, ed. 1—2. p 165.**

Al cuviosului si de Dumnezeu purtatorului parintele nostru

NIL Ascetul

Cuvânt ascetic, foarte trebuincios şi folositor[1])

Cap. 1.

uiţi dinire Elini şi nu puţini dintre Iudei s'au îndeletnicit cu filosofia. Dar numai ucenicii Iui Hristos au râvnit adevărata înţelepciune; deoarece numai ei au avut ca învăţător înţelepciunea însăşi, care le-a arătat cu tapta petrecerea potrivită unei astfel de îndeletniciri. Cei dintâi, asemenea celor ce joacă pe scenă o dramă, s'au împodobit cu o mască străină, luând un nume gol, deoarece erau lipsiţi de adevărata filosofie. Ei îşi arătau filosofia în togă, în barbă şi în toiag. Ingri-jindu-se de trup, slujeau poftelor, ca unor stăpâne, fiind robii stomacului şi primind plăcerile de sub pântece ca pe un lucru al firii. Erau supuşi mâniei şi alergau după slavă; şi se aruncau asupra meselor strălucite, lihniţi ca nişte căţei. Ei nu ştiau că filosoful trebue să fie înainte de toate liber şi mai ales să ocolească de-a se face rob patimilor, iubitor de argint şi stricător de case. Căci

') Se află şi in Migne P. G. 79, 719—810 sub titlul „Tractatus dc monastica excrcitattone" şi împărţit în 75 capitole. în Filocalia greacă (Atena 1893, voi. 1, pg. 111—139) nu are nicio împărţire.

faptul de a fi rob al oamenilor, poate nu aduce nicio vătămare celui ce vieţueşte cu dreptate; dar cel ce se foloseşte de patimi, slujind plăcerilor ca unor stăpâne, şi atrage ruşine şi batjocură multă.

Cap. 2

Au tost unii dintre ei, cari nu s'au îngrijit câtuşi de puţin de fapte, fălindu-se că se îndeletnicesc cu filosofia speculativă. Astfel unii umblau cu capul prin nouri, 'alţii explicau lucruri ce nu se pot dovedi, făgăduind că ştiu mărimea cerului, măsurile soarelui şi lucrările stelelor. Uneori au încercat să grăiască şi despre Dumnezeu, până la care nici adevărul nu poate ajunge, iar socotinţa omenească e primejdioasă. Dar toţi au trăit mai necinstit ca porcii ce se tăvălesc în mocirlă. Iar dacă au lost şî unii cari s'au îndeletnicit cu vieaţa practică, aceştia s'au făcut şi mai răi decât aceia, vânzând ostenelele pentru slăviri şi laude. Căci de cele mai multe ori nu se osteneau netrebnicii pentru altceva decât pentru fală şi iubire de slavă, primind în schimbul unor astfel de osteneli o plată de nimic. Fiindcă a tăcea necontenit, a se hrăni cu iarbă, a-şi acoperi trupul cu haine sdren-ţoase şi a vieţui închişi în butoiu fără a aştepta nicio răsplată după moarte, întrece orice nebunie; precum nebunie este a primi răsplata pentru virtute în vieaţa aceasta şi a te lua la întrecere pentru cununi de aici şi a purta o luptă necontenită, lipsită de adevăratele cununi, şi osteneli cari nu aduc mai mult decât sudoarea.

Cap. **3**

Iar câţi dintre Iudei cinsteau această vieaţă — şi aceştia sunt nepoţi ai lui Ionadab, — primindu-i pe toţi cei ce voiau să vieţuiască astfel, îi introduceau în aceaşi petrecere. Ei locuiau pururea în corturi, întrânându-se dela vin şi dela toate câte ţin de vieţuirea molatecă, ducând o vieaţă sărăcăcioasă şi măsurată după trebuinţele

neapărate ale trupului. Se îndeletniceau în schimb foarte mult cu deprinderile morale şi stăruiau mult în contemplaţie. De aceea se numeau şi Esei, numele arătându-i că sunt înţelepţi. Simplu spunând, ei înfaptuiau scopul filosofiei lor, întru cât faptele lor nu erau în contrazicere cu făgăduinţele. Dar care era folosul acestor lupte şi al nevoinţei lor ostenicioase, odată ce tăgăduiau pe Hristos, orânduitoruî luptei? Căci şi aceştia îşi pierdeau răsplata ostenelelor, făgăduind pe împărţitorul răsplăţilor şi al vieţii celei adevărate. De aceea şi ei au căzut din filo-sofie. Căci filosofia este împreunarea bunelor moravuri cu cunoştinţa despre Cel ce este. Din aceasta însă au căzut şi Iudeii şi Elinii, respingând înţelepciunea venită din cer şi încercând să filosofeze fără Hristos, singura, care a arătat cu fapta şi cu cuvântul, adevărata filosofie

Cap 4

Căci EI a tăiat cel dintâi calea acesteia cu vieaţa Sa, arătându-ne o vieţuire curată şi ţinându-Şi pururea sufletul mai presus de patimile trupeşti, iar mai pe urmă dispre-ţuindu-1 şi pe acesta, când mântuirea oamenilor plănuită de EI I-a cerut moartea. El a învăţat prin acestea că cel ce şi-a ales să filosofeze drept trebue să lepede toate cele plăcute ale vieţii şi să stăpânească cu putere peste osteneli şi patimi, dispreţuind trupul, ba să nu mai aibă nici sufletul în cinste,[1]) ci şi pe acesta să fie gata să-1 dea, când ar trebui să-1 lapede pentru dovedirea virtuţii. Iar această purtare, preluând-o, au imitat-o Sfinţii Apostoli, lepădându-se de vieaţa, îndată ce au fost chemaţi; şi părăsind ţară, neam şi tot ce aveau, s'au strămutat îndată la vieaţa aspră şi ostenitoare, trecând prin toate greutăţile. Strâmtoraţi, năcăjiţi, prigoniţi, petrecând în sărăcie, lipsiţi şi de cele mai trebuincioase ale vieţii, mai pe urmă au înfruntat chiar şi moartea, urmând întru toate învăţătorului şi lăsându-ne prin vieaţa

») F»pt« 20, 24

lor chipul celei mai bune purtări.') Dar deoarece creştinii, cari toți sunt datori să-şi zugrăvească vieața lor după acest chip, sau n'au vrut, sau au slăbit în voința de a-1 limita, au rămas numai putini cari au putut să se ridice mai presus de turburările lumeşti şi să fugă de zarva oraşelor. Aceştia, ieşind afară din învălmăşeală, au îmbrățişat vieața singuratecă, făcându-se icoana virtuții apostolice. In Ioc de câştiguri, ei au ales sărăcia pentru a nu fi împrăştiați; în loc de hrană măestrit gătită, au prețuit mai mult pe cea simplă, din pricina răscolirii patimilor, împlinind trebuința trupului cu hrana întâmplătoare. Dispreţuind veştmintele moi şi peste trebuință, ca pe-o născocire a moleşirii omeneşti, s'au folosit de îmbrăcăminte simplă şi nebătătoare la ochiu, atâta cât era de neapărată nevoie pentru trup. Socotind că e lucru neînțelept ca, părăsind grija celor cereşti, să-şi ocupe mintea cu cele de jos şi cu cele proprii dobitoacelor, n'au cunoscut lumea, fiind înafară de patimile omeneşti. Nu era între ei vreunul care să aibă mai multe decât altul, şi vreunul care să aibă mai puține decât celalalt, vreunul care să judece şi vreunul care să fie judecat.

Cap. 5

Căci tiecare avea ca judecător nepărtinitor conştiința sa. Nu era unul bogat, iar altul sărac, nici nu se sfârşea unul de foame, ca altul să se spargă de sătul; căci dărnicia celor ce aveau de prisos împlinea trebuința celor lipsiți. Erau toți deopotrivă şi aveau aceleaşi drepturi, cei mai de frunte amestecându-se de bună voie cu cei mai smeriți şi în felul acesta fiind scoasă afară inegalitatea. Mai bine zis, nu erau nici atunci toți deopotrivă, căci râvna celor ce se sileau să se smerească mai mult susținea şi atunci inegalitatea, precum o. susține acum nebunia celor ce se Iau la întrecere care să fie mai slăvit. Era scoasă afară pisma; era izgonită pone-

') Evrei 11, 37

gtirea; fusese pusă pe fugă slava deşartă; era omorîtă mândria; erau împrăştiate toate pricinile de vrajbă. Căci erau morii şi nesimțitori fată de patimile cele mai puternice, neprimind nici în vis nălucirile lor, pentrucă dintru început s'au lepădat cu hotărîre de amintirea lor, ridicându-se la această deprindere

prin nevointa şi stăruința de fiecare zi. Scurt vorbind, erau sfeşnice ce luminau în întunerec, stele nerătăcitoare, cari străluceau în noaptea cea fără lumină a vieții, faruri ale limanurilor, neclintite de furtună, arătând tuturor cu uşurință cum să scape nevătămați de năvala patimilor.

Cap. **6**

Dar acea petrecere plină de osârdie şi viețuirea lor cerească a pălit pe încetul, ca o icoană din ne-grija celor ce au copiat-o în diferite vremuri, ajungând la cea mai de pe urmă neasemănare şi depărtându-se cu desăvârşire de chipul cel dintâi. Căci cei ce ne-am răstignit lumii şi ne-am lepădat de vieață şi am încetat de a fi oameni, străduindu-ne de-a ne ridica la firea îngerilor, prin acelaşi chip al nepătimirii, am început să ne uităm iarăşi cu dor la cele din urmă, turburând curăția celor ce bine au viețuit înainte de noi, prin griji lumeşti şi prin câştiguri blestemate. Prin nebăgarea noastră de seamă, am făcut să fie huliți cei ce puteau să fie slăviți şi lăudați pentru virtutea lor. Coarnele plugului le ținem păstrând^ o înfățişare cuvioasă, dar nu ne-am făcut buni pentru împărăția Cerurilor, pentrucă ne-am întors la cele dindărăt şi ne prindem cu multă sârguință de cele ce suntem datori să le uităm. Căci nu ne mai gândim la lipsa de preț şi la nestatornicia vieții, şi nu mai luăm în seamă trebuința liniştirii pentru izbăvirea de vechile întinăciunL In schimb prețuim îngrămădirea de lucruri şi cinstim griji, cari n'au legătură cu ținta adevărată, iar râvna pentru cele materiale a biruit îndemnurile cele mântuitoare. Domnul s'a lepădat cu totul de grija celor pământeşti şi a poruncit să căutăm numai împărăția Cerarilor. Noi însă, silindu-ne să umblăm tocmai pe o cale protivnică, am nesocotit poruncile Domnului, şi depărtându-ne de purtarea Lui de grijă, ne-am pus nădejdile în mâini. El a spus: „Priviți la pasările cerului, că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitnite si Tatăl vostru Cel din ceruri le hrăneşte pe ele"; *) şi iarăşi: „Priviți la crinii câmpului, cum cresc şi nu se ostenesc, nici nu torc".[2]) Ba chiar a poruncit Apostolilor să nu-şi ia cu ei nici traistă, nici pungă, nici toiag, ci să țină seama de făgăduința nemincinoasă, pe care Ie-a dat-o trimițându-i la slujba de

ajutorare a celorlalți oameni, când le-a spus: „Vrednic este lucrătorul de hrana sa".[3]) El știa că mai mult ne asigură Providența cele ce ne trebuesc, decât sârguință noastră.

Cap. 7

Noi, însă, nu ne oprim de-a agonisi pământ cât se poate de mult. Cumpărăm turme de oi, boi de muncă, râvniți la înfățișare și mărime, și măgari bine hrăniți. Oile vrem să ne dea din belșug lâna pentru trebuințe; boii să ne slujească la lucrarea pământului, aducându-ne nouă hrană, iar lor și celorlalte dobitoace, nutreț; în sfârșit vitete de povară, să facă mai aleasă hrana necesară, întregind cele ce lipsesc în țară, cu mărfuri din străinătate, pentru a spori plăcerile vieții noastre. Dar nu ne mulțumim numai cu atât, ci alegem și meșteșugurile cele mai aducătoare de câștig, cari nu ne lasă de loc vreme să ne gândim la Dumnezeu, ci ne întorc toată grija spre ele. Iar pe urmă învinuim mai de grabă slăbiciunea purtătorului de grijă, decât pe noi înșine, pentru alegerea ce am făcut-o. Dar chiar dacă nu mărturisim prin cuvânt, suntem vădiți prin lucruri, că ne bucurăm de-o viețuire asemenea mirenilor, când ne îndeletnicim cu aceleași lucruri ca și ei și mai de grabă zăbovim în osteneli trupești. Astfel mulți cred că evlavia

[1]) Mt. 6, 26 [2]) Mt. 6, 28. [3]) Lc 10, 7,

ar fi un prilej de agonisire de lucruri, și că nu alegem vieața, odinioară liniștită și fericită,[4]) pentru altceva, decât ca printr'o mincinoasă cinstire de Dumnezeu, să fugim, pe de o parte de muncile] cele ostenitoare, iar pe de alta, câștigând slobozenie spre plăceri, să putem da pornirilor noastre drumul spre cele ce vrem. Mândrindu-ne cu multă nerușinare față de cei simpli, iar uneori și față de cei ce ne întrec, socotim vieața virtuoasă ca o îndreptățire la asuprire, dar nu ca o pricină de smerenie și de îngăduință. De aceea suntem socotiți chiar de cei ce trebue să ne cinstească, ca o turmă ușuratecă. Ne călcăm în picioare unii pe alții prin târguri, amestecați într'o adunătură de tot soiul, neavând nimic care să ne deosebească de ceilalți oameni,

cum ar trebui. Vrând să fim cunoscuți nu din felul de viețuire, ci din înfățișare şi ocolind ostenelele pentru virtute, dorim cu furie slava pentru ele, făcând teatru din adevărul de odinioară.

Cap. 8

Astăzi, îndată ce şi-a luat cineva această cuvioasă schimă, până încă nu şi-a spălat petele sufletului şi nu şi-a şters din cugetare întipăririle vechilor păcate, ci se desfată încă slobod în nălucirile acestora şi până nu şi-a povățuit moravurile după regula făgăduinții, nici nu ştie care este scopul filosofiei celei după Dumnezeu, şi-a şi însuşit o poză fariseică, dânduse pe sine de ceva mare după înfățişare. El umblă în toate părțile, purtând unelte al căror meşteşug nu I-a învățat, şi făgădueşte după înfățişarea văzută o ştiință de care încă nu s'a atins nici cu vârful buzelor, fiind stâncă în loc de liman, mormânt văruit în loc de biserică şi lup în loc de oaie, spre pierzarea celor amăgiți de înfățişarea lui. Căci când unii ca aceştia fugind din Mănăstiri, fiindcă nu vreau să țină pravila vieții, se destrăbălează prin oraşe, atunci traşi în jos de trebuințele pântecelui, poartă, spre amă-

girea celor mulți, chipul evlaviei, ca pe-o momeală. Ei primesc

') I Tini. 1-9.

să Iacă toate la câte-i sileşte trebuința trupului. Căci nimic nu silniceşte pe om mai mult ca trebuința trupului, care născoceşte o ieşire iscusită din cele mai grele lipsuri, mai ales când se adaugă şi lenea, care face să sporească, în chip viclean, puterea de născocire a gândului. Slujesc aşadar aceştia pe la uşile celor bogați, nu mai puțin ca paraziții şi aleargă prin piețe după aceştia ca nişte robi, alungând pe cei ce se apropie de dânşii. împingând pe toți la o parte, ei se silesc să le facă trecere uşoară acelora. Şi toate acestea le fac pentru mâncare, fiindcă nu s'au învățat să-şi taie plăcerea dela mâncările gustoase, nici nu vreau să poarte la brâu, ca Moise, cuiul care stinge trebuința. Căci dacă l-ar purta, ar cunoaşte că lăcomia este hotarul oricărei plăceri de mâncări, şi lucrurile întâmplătoare, împlinind trebuința trupului, acopere urîțeniile poftei care nu trebue să vie.

Cap. 9

De aceea numele lui Dumneu este hulit, iar vieața cea preadorită s'a făcut urîtă; şi dobânda celor ce viețuiesc cu adevărat întru virtute a ajuns să fie socotită amăgire. Gem oraşele de cei ce rătăcesc prin ele de geaba şi sunt turburați cei de prin case, cărora le e silă şi şă-i mai privească, văzându-i că stărue la uşi, cerşind tot mai neruşinat; iar mulți după ce sunt primiți în case, fățǎ-rind pentru puțin timp evlavia şi acoperind cu masca fățărniciei gândul de vicleşug, îi jefuiesc pe aceia, iar pe urmă pleacă, încât fac să se întindă peste toată vieața mona-chală un nume urît. Şi aşa sunt alungați din oraşe ca o ciumă, cei ce erau odinioară îndreptătorii lor; şi sunt izgoniți ca nişte spurcați, mai rău decât cei umpluți de lepră. Mai bucuros se hotăreşte cineva să creadă tâlharilor şi spărgătorilor, decât celor ce se îndeletnicesc cu vieața monachală, socotind că mai uşor pot să se păzească de răutatea vădită, decât de prefăcuta vrednicie de crezămârtt, care unelteşte în ascuns. Aceştia nici n'au început măcar vieața de evlavie şi nu cunosc folosul liniştirii, ci au fost împinşi ia vieața singuratecă fără judecată, poate de vreo strâmtorare oarecare. Au socotit lucrul acesta ca o treabă de negustorie, bun pentru câştigarea celor trebuincioase. Şi eu socotesc că ar face lucrul acesta mai cuviincios, dacă n'ar umbla pe la toate uşile, ci ar socoti că înfățişarea îi împiedecă dela primirea unor daruri mai bogate, ca nu cumva, vrând să plătească trupului birul datorat, să nu-i dea numai pe cel trebuincios, ci şi pe cel care l-au născocit desfătările celor ce duc un traiu molatec, împîinindu-şi poftele lor nemăsurate. Dar a tămădui pe cei ce sufăr de aceste boli nevindecabile este foarte greu.

Cap. **10**

Căci cum ar şi tâlcui cineva folosul sănătății celor ce n'au iost niciodată sănătoşi, ci au fost hrăniți chiar din scutece cu boala ofticei, iar povara aceasta a firii, care le-a venit din obişnuință, socotesc că nu se deosebeşte întru nimic de-o

aptitudine firească. Se ştie că e de prisos orice cuvânt spre îndreptare, când năzuința celor ce ascultă, înclinând spre mai rău, se împotriveşte cuvintelor date ca sfat. Mai ales când nădejdea hrăneşte pofta câştigului, patima închide auzul la sfat, încât îndemnurile spre cuminţire nu află nicio putinţă de străbatere, cugetul fiind întins spre câşfigul dorit, chiar dacă este urît. Noi însă, o iubiților, cari socotim că de dorul virtuţii ne-am lepădat de vieaţă şi am respins poftele lumeşti şi am făgăduit să urmăm lui Hristos, pentru ce ne mai încâlcim în frământările vieţii, de ce mai clădim rău ceea ce am surpat bine mai 'nainte? De ce ascultăm de staturile proaste ale celor ce fac lucrul cum nu trebue, a prinzând dorinţele celor mai slabi prin sârguinţă noastră deşartă, şi de ce deschidem celor mai nevinovaţi calea spre lăcomia de avere?

Cap. 11

Căci am fost rânduiţi de Domnul să tămăduim, nu să întărîtăm pe cei uşor de rostogolit; şi să avem mai de grabă în vedere nu ceea ce ne place nouă, ci ceea ce foloseşte aproapelui, ca nu cumva, urmând pornirilor noastre nesocotite, să facem pe mulţi dintre cei mai simpli să se smintească, dându-le prilej să poftească cele pământeşti. De ce punem atâta pret pe materia, pe care ne-am învăţat să o dispreţuim, legându-ne de bani şi de avuţii şi împărţindu-ne mintea în multe şi nefolositoare griji? Râvna după ele ne depărtează de stăruinţa mai trebuincioasă şi ne face să nu purtăm grijă de bunurile sufletului, iar pe de altă parte ea duce în mare prăpastie pe cei alipiţi de lucrurile vieţii, cari socotesc bucurarea de avere ca cea mai înaltă şi mai strălucită fericire, când văd pe cei ce au făgăduit să se îndeletnicească cu filosofia adevărată şi se laudă că sunt mai presus de plăceri, că se străduesc pentru acestea mai tare ca ei. Căci nimic nu duce pe cineva aşa de neîndoielnic la munci, ca a face pe mulţi să râvnească la propriile lui rele. Pierzania celor ce-l imită e adaos la pedeapsa celui ce i-a învăţat. Dar nu mică este osânda şi a celor ce nu au lepădat imitarea ca ruşinoasă, fiindcă s'au făcut învăţători ale celor rele, de a căror lecţie

blestemată fug, cu bună judecată, cei ce se folosesc de cuget înfelept. De aceea nimenea să nu se plângă de cele spuse. Ci sau îndreptaţi cele ce s'au făcut în chip greşit prin nepăsarea celor mulţi, spre ruşinea numelui, sau lepădafi şi numele. Căci dacă e vorba să iubim înţelepciunea, sunt de prisos averile, iubirea de înţelepciune făgăduind înstrăinarea chiar şi de trup, pentru curăţia trupului. Iar dacă vreunii râvnesc să câştige averi şi să se bucure de lucrurile dulci ale vieţii, la ce mai cinstesc prin cuvânt această filosofie, odată ce prin fapte îşi arată înstrăinarea faţă de ea şi săvârşesc lucruri străine de ceea ce au făgăduit, îmbrăcându-se cu nume cuvioase?

Cap. J2

Sau nu socotim că e ruşinos să fim osândiţi de cei mai mici, pe cari îi numim mireni, pentru rânduelile Mântuitorului, călcate de noi, şi să fim învăţaţi poruncile Lui, de către cei ce ar trebui să le înveţe dela noi? Căci atunci când noi ne luptăm şi ei ne spun: sluga lui Hristos nu trebue să se lupte, ci să fie blând cu toţi, sau când noi ne certăm pentru bani şi avuţii, iar ei ne spun: „dacă îţi ia cineva haina, lasă-i şi cămaşa", ce altceva fac, decât râd de noi şi glumesc pe socoteala nepotrivirii faptelor noastre cu făgăduinţa dată? Şi de fapt nu este nevoie să ne luptăm pentru avuţii şi să facem toate câte suntem siliţi de purtarea acestora de grijă. Cineva ţi-a stricat hotarul viei şi a adaos-o locului său; altul a lăsat vitele sale în pământul tău; altul a abătut apa care curgea prin grădina ta. Prin urmare trebue să te întărâţi şi să te faci mai rău decât cei cuprinşi de furii, certându-te cu toţi. Mintea, care e datoare să se ocupe cu contemplarea făpturilor, trebue să umble pe la judecătorii şi să-şi întoarcă puterea ei contemplativă spre tot felul de vicleşuguri, ca să izbutim în câştigarea unor lucruri, ce nu ne folosesc la nimic.

De ce ne îngrijim de lucruri străine, de pare că ar fi ale noastre, luând asupra noastră lanţurile grele ale materiei, şi n'ascultăm pe cel ce ne plânge ca pe nişte nenorociţi?. „Vai, zice Proorocul, celui ce-şi adună cele ce nu sunt ale sale şi îşi îngreunează jugul foarte tare". Căci dacă sunt iuţi cei ce ne

') Plângerile lui Ieremia *4,* 19. ²) I Corinteni 6, 18

urmăresc, potrivit cu cel ce zice: „S'au tăcut urmăritorii noştri, mai iuţi ca vulturii cerului",') iar noi ne împovărăm pe noi înşine cu lucruri lumeşti, e vădit că mişcându-ne noi mai anevoie la drum, vom fi prinşi cu uşurinţă de duşmanii de care ne-a învăţat Pa vel să fugim, zicând: „fugiţi de desfrânare" *) şi de lăcomia de averi. Căci şi cei sprinteni în alergarea la ţintă, dacă nu-şi pun puterea cu încordare la lucru, rămân în urmă de-i prind vrăjmaşii ce-i urmăresc, cari au poate picioare mai iuţi.

Cap. **13**

Mare piedecă le este dragostea de lucruri materiale, celor ce se silesc spre virtute. Adeseori această dragoste aduce pierzare şi sufletului şi trupului. Căci ce a pierdut pe Nabot din Izrael?[1]) Nu i s'a făcut via pismuită, pricină de moarte, stârnind pisma vecinului Ahab împotriva sa? Şi ce a făcut pe cele două jumătăţi de seminţii să rămână afară de pământul făgăduinţii? Oare nu mulţimea vitelor?[2]) Ce a despărţit pe Lot de Avraam? Nu mulţimea turmelor de păşunat, care isca certuri necontenite între păstori, până ce i-a învrăjbit cu totul unul cu altul?[3]) Dacă, prin urmare, avuţiile aţâţă la pismă pe invidioşi, împotriva celor ce le au, şi-i scoate pe cei împovăraţi cu ele dela lucrurile mai de preţ, dacă tae rudenia şi aduce duşmănia între prieteni, dacă nu are nimic laolaltă cu vieaţa viitoare şi nu aduce nici un folos însemnat vieţii din trup, de ce să ne depărtăm dela slujirea lui Dumnezeu, făcându-ne întregi, slujitori deşertăciunii?

Oare noi suntem cei ce avem să ne îngrijim de cele ale vieţii noastre? Oare nu Dumnezeu este Cel ce poartă grijă de ea? Străduinţa omenească, dacă nu primeşte ajutorul lui Dumnezeu, nu poate ajunge la ţintă. Dar purtarea de grijă a lui Dumnezeu dărueşte bunuri desăvârşite, chiar fără conlucrarea omenească. Ce le-a folosit străduinţa proprie acelora către cari a zis Dumnezeu: „Aţi semănat mult şi aţi luat puţin, şi am suflat aceasta din mâinile voastre?"[4]) Şi ce le-a lipsit din cele trebuincioase, celor ce au vieţuit pentru

virtute, fără să se îngrijească de ele? N'a fost hrănit Israil în pustie patruzeci de ani, nebucurându-se de nici una din roadele pământului? Au fost ei lipsiţi de mâncare?

') I Regi 21, 1 urm a) losua 22, 1 urm. 3> Geneza 13, I uim. 4) Ageu !, 6, 9

Nu le împrospăta marea necontenit o hrană neobişnuită, trimiţându-le prepeliţe şi nu le trimetea cerul mană, printr'o ploae neobişnuită şi străină ? Iar piatra lipsită de umezeală, nu le dădea, când era lovită, şuvoiu îmbelşugat de apă?[1]) In sfârşit, veştmintele şi încălţămintele nu le-au slujit tot timpul fără să se învechească? Dar prin ce lucrare a pământului şi-a câştigat Ilie hrana în văgăună? Nu-i aduceau lui corbii hrana? Iar venind în Sarepta, nu i-a dat văduva, lipsită şi de cele mai trebuincioase lucruri, pâine, luând-o dela gura copiilor ei, că să se arate că virtutea trebue pusă mai presus şi de fire?[2])

Cap. 14

Toate acestea, de sigur, sunt întâmplări minunate, dar totuşi au şi o raţiune. Căci e cu putinţă ca cineva să trăiască şi fără să mănânce, atunci când vrea Dumnezeu. Doar cum a isprăvit Ilie calea de patruzeci de zile, în puterea unei singure mâncări? Şi cum a petrecut Moise optzeci de zile pe munte, vorbind cu Dumnezeu, fără să guste mâncare omenească?[3]) Căci pogorându-se după patruzeci de zile şi mâniindu-se pentru turnarea viţelului, îndată a sfărâmat tablele şi s'a suit pe munte, petrecând alte patruzeci de zile acolo, de unde primind al doilea rând de table s'a coborât la popor.[4]) Ce raţionament omenesc ar putea explica mulţumitor această minune? Cum a putut natura trupului să se cheltuiască atâta vreme, fără să se întregească ceea ce se împrăştia din puterea lui în fiecare zi? Această nedumerire o desleagă cuvântul Iui Dumnezeu, care zice: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu".[5])

De ce, aşa dar, tragem la pământ vieţuirea cea cerească, afundând-o în mizeriile materiale? De ce ne îngrămădim de jur

') Exod 16, 13; Deuteronom 8, 3) Numeri 11, 31; Intel. Solomon 19, 9. s) 1 Regi 17, 1 urm. •) Exod 24, 17. 4) Exod. 34, 1 urm. Deuteronom 1, 2. sJ Deuteronom 8, 3; Mateiu 4, 4.

împrejur gunoae, noi „cei ce ne hrăneam odinioară cu mâncări alese", cum a zis Ieremia despre unii plângându-i ?') Căci când ne odihnim în cugetări strălucite şi arzătoare, ne nutrim cu mâncări alese. Iar când părăsim această stare şi suntem traşi în lucrurile pământeşti, ne adunăm în jurul nostru gunoae. De ce ne întoarcem nădejdea dela Dumnezeu şi ne-o sprijinim pe carnea braţului, punând purtarea de grijă a Stăpânului pe seama mâinilor noastre, lucru pe care Iov şi 1-a socotit ca pe cel mai mare păcat?[2]) Nu ne-am sfiit să facem ca cel ce-şi duce mâna Ia gură ca să şi-o sărute. Căci mulţi au obiceiul să-şi sărute mâinile, zicând că dela ele Ie vine toată bunăstarea. Pe aceştia arătându-i „Legea" printr'un simbol, zice: „Cel ce umblă pe mâini, e necurat, şi cel ce umblă pururea pe patru picioare, e necurat".[3]) Pe mâini umblă cel ce se întemeiază pe mâini şi toată nădejdea şi-o are în ele. Iar pe patru picioare umblă cel ce se încrede în lucrurile supuse simţurilor şi-şi coboară mintea, partea conducătoare a fiinţii sale, la îndeletnicirea necontenită cu ele. In sfârşit cu mulţime de picioare umblă cel învăluit cu totul de cele trupeşti.

De aceea, înţeleptul scriitor al „Proverbelor" vrea ca cel înţelept să nu aibă nici două picioare, ci numai, unul, şi acesta rar să se mişte către cele trupeşti: „Du-ţi piciorul rar spre prietenul tău, ca nu cumva, săturându-se de tine, să te urască".[4]) Prin urmare dacă unul turbură rar pe Hristos pentru trebuinţele trupului, este prieten adevărat al Lui, cum zice Mântuitorul către ucenicii Săi: „Voi sunteţi prietenii Mei";') dar dacă va face aceasta mai des, va ajunge să fie urît.

Cap. 15

Dar atunci ce va păţi şi cum nu va fi cu totul urît cel ce se ocupă pururea cu aceste trebuinţe şi niciodată

') Plângerile lui Ieremia 4, S. [2]) Iov 31, i urm. *) Leviticul 11, 1 urm. *) Proverbe 25, 17. [5]) Ioan 15, 14.

nu se ridică la vieaţa cea dreaptă, din pricină că nu are coapse deasupra picioarelor, ca să sară cu ele de pe pământ? Căci precum coapsele primesc, prin aplecare, mai întâiu pe ele

') *Nu* **e omis în P. G. 79, 737 C. Ezechiil 1, 7 urm. *) 1 Samuil 14, 1 urm.**

toată greutatea trupului şi aşa, apro-piindu-se puţin de pământ, se saltă dintr'odată în văzduh, tot aşa raţiunea, care distinge lucrurile firii, după ce s'a coborît, umilindu-se, la trebuinţele trupului, îşi avântă iarăşi, repede, la cele de sus cugetarea uşoară, neridicând împreună cu sine niciunul din gândurile pământeşti. Pentrucă a ţine drepte coapsele, e propriu atât celor ce n u) se bucură de multe plăceri şi nu se târîe pururea pe jos, cât şi Sfintelor Puteri, cari nu au lipsă câtuşi de puţin de cele trupeşti, nici nu trebue să se încline spre ele. Iar aceasta arătând-o mai 'nainte marele Ezechiil, a zis: „Coapsele lor erau drepte şi picioarele lor erau înaripate".[2]) Aceasta arată nepovârnirea voinţii şi sprinteneala firii lor spre cele inteligibile. Oamenilor însă le este destul de propriu să aibă coapsele înclinate. Uneori ei se apleacă spre trebuinţele trupeşti, alteori se îndreaptă spre îndeletnicirile mai înalte ale sufletului. Din pricina înrudirii sufletului cu Puterile de sus, adeseori petrec împreună cu acelea în lucrurile cereşti; iar din pricina trupului, se ocupă cu grija celor pământeşti, atâta cât sileşte trebuinţa. Dar a urmări pururea pregătiri de plăceri, este lucru într'adevăr necurat şi nepotrivit cu omul încercat în cunoştinţa raţională. Căci să băgăm de seamă că şi despre cel ce umblă pe patru picioare nu a spus simplu că e necurat, ci numai dacă umblă pururea pe patru picioare. Fiindcă le-a dat celor din trup dreptul să coboare uneori la trebuinţele trupului. Ionatan, luptând cu Naas Amonitul, 1-a biruit umblând pe patru picioare, fiindcă prin aceasta el slujea numai trebuinţii firii.) Căci trebuia ca cel ce lupta împotriva şarpelui ce se târa pe pântece — aşa se tălmăceşte Naas — să-şi ia pentru putină vreme o înfăţişare asemănătoare lui, umblând pe patru picioare, ca apoi, ridicându-se la aptitudinea proprie, să-1 răpună pe acela cu multă uşurinţă.

Cap. 16

Dar ce nu ne învaţă şi istoria lui Işboşet?) Să nu ne alipim cu grijă de cele trupeşti, nici să lăsăm paza noastră pe seama simţirii (lucrării simţurilor: percepţiei). Căci acela fiind

rege şi odihnindu-se în cămara sa, i-a îngăduit unei femei să tacă paza la uşă. Dar venind oamenii lui Recab şi aflând-o pe ea alegând boabe de grâu şi dormitând, au intrat pe nebăgate de seamă şi au omorît pe Işboşet, aflându-1 şi pe el dormind. Căci toate dorm, şi mintea şi sufletul şi simțirea, când stăpânesc cele trupeşti. Faptul că păzitoarea dela uşă alege boabe de grâu, arată că cugetarea se ocupă cu multă grijă de cele trupeşti, îndeletnicindu-se nu în chip trecător, ci cu sârguință, de curățenia lor.

Că ceea ce înfățişează Scriptura nu este istorie, e vădit din textul însuşi: căci cum ar fi putut avea regele ca paznic o femeie, când trebuia să fie păzit de o mulțime de ostaşi şi să aibă în jurul lui toată pompa ce se cuvine unui rege ? Sau cum ar fi putut să fie atât de lipsit, ca să pună tocmai pe această paznică să aleagă boabe de grâu? Dar adeseori în istorie se amestecă lucruri cu neputință de primit, pentru a se indica adevărul unor înțelesuri mai înalte. Căci mintea fiecăruia, asemenea unui rege, petrece undeva înăuntru, având ca paznică a simțurilor cugetarea. Când aceasta se dedă grijilor trupeşti (a alege boabe de grâu e lucru trupesc), cu uşurință se strecoară duşmanii şi omoară mintea. De aceea marele Avraam nu încredințează femeii paza uşii (căci cunoştea cât de uşor poate fi amăgită simțirea), ca nu cumva, vrăjită de vederea celor supuse simțurilor, să împrăştie mintea şi să o înduplece să ia parte cu ea la desfătări, chiar dacă ar fi primejdioasă împărtăşirea de ele, ci şade el însuşi de pază, lăsând intrarea deschisă gândurilor dumnezeeşti, iar grijilor

[1]) ÎI Samuil 4, 1 urm.

lumeşti închizându-le uşa.

Căci cu ce se alege vieața noastră din toată osteneala deşartă în jurul acestora ? Nu toată sdroaba omului merge în gura lui ? — cum zice Eclesiastul.[1]) Dar hrana şi veştmintele sunt destul pentru susținerea păcătosului acestuia de trup.[2]) De ce, aşa dar, lucrăm la nesfârşit şi alergăm după vânt, cum zice Solomon/) împiedecând, din pricina sârguinții pentru cele materiale, sufletul să se bucure de bunurile dumnezeeşti şijngrijind şi încălzind trupul mai mult decât se cade ? II

') Eclesiastul 6, 7. I. Timotei 6, 8. [3]) Eclesiastul 5, 15; 6, 9.

hrănim ca să ne facem un duşman vecin cu noi, ca să nu fie în lupta lui cu sufletul numai egal, ci, din pricina marei Iui puteri, să fie mai tare în războiul Iui împotriva sufletului, neîngăduind ca acesta să fie cinstit şi încununat. Căci în ce constă trebuința trupului, pe care luand-o ca motiv mincinos, întindem pofta până la greutăți nebuneşti ? Ea constă, de sigur, în pâine şi apă. Dar nu ne dau izvoarele apă din belşug? Iar pâinea nu e atât de uşor de câştigat de cei ce au mâini? Şi ne-o putem agonisi prin astfel de lucrări, prin cari trebuința trupului se împacă fără ca să fim împrăştiați, decât foarte puțin, sau de loc. Dar ne dă oare mai multă grijă îmbrăcămintea? Nici aceasta, dacă nu avem în vedere moliciunea venită din obişnuință, ci numai trebuința. Ce haine din pânză de păianjen, ce vison, sau porfiră, sau mătase a purtat primul om? Nu i-a întocmit Făcătorul o haină din piei, şi nu i-a poruncit să se hrănească cu ierburi? Punând aceste hotare trebuinții trupului, a oprit şi osândit de departe urîciunea viețuirii de acum a omului. Nu mai spun că şi acum va hrăni pe cei ce bine viețuiesc, Cel ce hrăneşte pasările cerului şi le îmbracă, Cel ce împodobeşte crinii câmpului cu atâta frumusețe, fiindcă nu e cu putință să-i convingem pe cei ce s'au depărtat aşa de mult dela această credință. Căci cine nu va da cu bucurie cele de trebuință aceluia care viețuieşte întru virtute?

Cap. 17

Dacă Babilonenii, măcar că erau barbari, cucerind Ierusalimul după legea războiului, au respectat virtutea lui Ieremia şi i-au dat din belşug toate cele de trebuință,[1]) şi anume nu numai cele pentru hrană, ci şi vasele din cari este obiceiu să se servească cei ce mănâncă, cum nu vor respecta vieața virtuoasă cei de acelaşi neam, cari au cugetul curățit din tinerețe de ceea ce e barbar, spre a înțelege cele bune, şi cari râvnesc virtutea? Căci chiar dacă n'au putut să ia asupra lor îndeletnicirea nevoinței peniru dobândirea acesteia, din pricina slăbiciunii firii, dar cinstesc virtutea şi se minunează

de cei ce se nevoiesc cu agonisirea ei. Doar cine a înduplecat pe Sunamita să-i zidească lui Eliseiu foişor şi să-i pună acolo o masă, un scaun, un pat şi un sfeşnic?) Nu virtuțile bărbatului? Şi ce a îndemnat pe văduva aceea, când foametea bântuia peste tot pământul, să pună mai presus de trebuința sa, slujirea Prorocului? De sigur dacă n'ar fi iost uimită de vieața lui Ilie, nu ar fi scos puțina hrană a vieții ei şi a copiilor, ca să i-o dea lui, alegând înainte de vreme moartea pe care şi-o închipuia venind peste puțin timp, pentru cinstirea oaspelui.[3])

Cap. 18

Iar pe aceştia i-a făcut aşa bărbăția şi stăruința în osteneli, şi dispreţul pentru lucrurile vieții. Căci deprin-zându-se cu o vieață simplă şi înaintând, aşa zicând, dela puținătatea trebuințelor până la starea care nu mai are nicio trebuință, s'au aşezat aproape de Puterile netrupeşti. Pentru aceea, deşi erau nearătoşi şi neînsemnați după frup, s'au făcut mai puternici decât cei ce le aveau pe toate, stând de vorbă cu cei

') Ierem 40, 1, 4. *) lî Reg. 4, **1 urm. ») 1 Reg. 17. 10 urm.**

ce purtau diademă, cu atâta îndrăsneală, cu câtă nu stăteau aceia cu supuşii lor. Ih ce arme, sau în ce putere s'a încrezut Ilie când i-a spus lui Ahab: „Nu eu turbur pe Israel, ci tu şi casa tatălui tău".[1]) Sau să privim cum stă Moise lui Faraon împotrivă, neavând nimic altceva ca temeiu de îndrăsneală decât virtutea. Iar Eliseiu i-a zis lui Ioram, când se adunase oastea celor doi regi din Israel şi Iuda pentru războiu: „Viu este Domnul Puterilor, înaintea Căruia am sfat astăzi, că dacă n'aş fi văzut fața lui losafat, nici nu m'aş fi uitat la tine şi nici nu te-aş fi băgat în seamă".[s]) EI nu se temea nici de oştirea în mers, nici de mânia regelui, căreia, fiind vreme de războiu, era foarte uşor să-i dea drumul, cugetul lui fiind turburat de o pornire nestăpânită din pricina grijii războiului. Dar poate împărăția pământească să facă lucruri asemănătoare cu cele pe care le face virtutea ? Care porfiră poate despărți un râu, ca cojocul lui Ilie,[3]) care diademă a tămăduit boale, ca ştergarele Apostolilor?[4]) Prorocul a mustrat singur pe regele care

săvârşise fărădelege, măcar că avea cu el toată oastea; şi fiindcă mustrarea i-a ațâțat mânia, regele a întins mâna asupra Prorocului, dar n'a putut nici să-l prindă pe acela, nici să-şi aducă mâna uscată la loc.[0]) Era o luptă între virtute şi puterea împărătească. Dar mai tare a fost biruința virtuții, căci, fără să se lupte Prorocul, virtutea a doborât pe vrăjmaş; stând în loc luptătorul, a lucrat credința. Tovarăşii de războiu ai regelui s'au făcut privitori ai luptei şi mâna a rămas înțepenită, mărturisind virtuții biruința.

Cap. 19

Iar acestea le-au săvârşit, fiindcă s'au hotărît să trăiască numai pentru suflet, lepădând trupul şi toate tre

M 1 R»g 18, 17, 18. ²| II Reg. 3, 14. ») 1!. Reg. 2, 8-14. ⁴) Fapte 19, 12. ⁵) I Reg. 13, 4.

buințele trupului. Faptul că n'au mai avut trebuință de nimic, i-a înălțat peste toți. Căci au ales mai bine să părăsească trupul şi să se izbăvească de vieata în trup, decât să trădeze cinstea virtuții, sau să linguşească pe vreunul dintre cei ce au de toate, din pricina vreunei trebuințe trupeşti. Noi însă, când ne aflăm în vreo trebuință oarecare, alergăm după cei bogați, ca nişte căței, cari mişcă veseli din coadă în jurul celor ce le aruncă vreun ciolan de ros, sau niscai firimituri în vreme ce-i lovesc; şi-i numim binefăcători şi protectori ai creştinilor, şi le recunoaştem pur şi simplu orice virtute, chiar dacă se află în cea mai de pe urmă răutate, pentru a câştiga ceea ce râvnim, fără să căutăm a ne însuşi viețuirea sfinților, a căror virtute zicem că ne-am hotărît să o urmăm. A venit odată Ia Eliseiu, Neeman, căpetenia armatei din Siria, aducând cu el multe daruri. Ce a făcut PrOrocul? I-a slujit aceluia? I-a alergat înainte? Oare nu i-a arătat ce trebue să facă pentru pricina pentru care venise, prmțr'o slugă, neprimindu-1 nici măcar să-1 vadă, ca să nu se creadă că-i dă vindecarea pentru darurile aduse?[1]) Iar acestea s'au spus nu ca să învățăm a ne face trutaşi, ci ca să nu linguşim pentru vreo trebuință

¹) II Re£ 5, **1 urro.**

trupească pe cei ce se îngrijesc de lucrurile acelea, pe cari noi am primit porunca să le dispreţuim. Pentru ce aşa dar, noi, părăsind scopul vieţuirii întru înţelepciune, ne îndeletnicim cu lucrarea pământului şi cu negustoria ? Ce ajutor mare aducem lui Dumnezeu, prin grijile noastre? Vrem să arătăm că îndeletnicirea cu agricultura este o datorie obştească? Sârguinţă omenească doar taie pământul şi aruncă seminţele. Dar Dumnezeu este Cel care, prin ploi una după alta, încolţeşte seminţele, făcându-le să-şi întindă rădăcinile prin găurelele pământului; răsare soarele, care încălzeşte pământul şi prin căldură chiamă plantele în sus; suflă în ele adieri potrivite cu vârsta roadelor, pe cari le nutreşte, adiind la început cu suflări uşoare semănăturile verzi, ca nu cumva seminţele să fie arse şi înnăbuşite de vânturi calde; iar pe urmă face să se coacă miezul lăptos al seminţii prin necontenite suflări în teaca seminţelor, întărind boaba prin flacăra căldurii, iar voaspelor dându-le vânturi la vreme. Dacă lipseşte vreo lucrare din acestea, osteneala omului s'a dovedit zadarnică şi silinţa noastră neputincioasă, nefiind pecetluită de darurile lui Dumnezeu. Dar se întâmplă şi aceea că adeseori n^a lipsit niciuna din acestea pentru desăvârşirea rodului. Insă ploaia prea multă şi la vreme nepotrivită a stricat bucatele, fie pe când erau în spic, fie când ereu adunate. Ba uneori se întâmplă că, chiar adunate în jitniţe, le strică viermele, răpindu-ţi-se, aşa zicând, masa gătită de dinaintea gurii.

Cap 20

Unde este, aşa dar, şi la ce foloseşte sârguinţă noastră, dacă Dumnezeu ţine cârma lucrurilor şi toate le poartă şi le duce precum vrea ? Dar la neputinţe, se va zice, trupul are lipsă de mângâieri, şi cu cât e mai bine să murim, decât să facem ceva din cele ce nu se potrivesc cu făgăduinţa ? De sigur că dacă Dumnezeu vrea ca noi să mai trăim, sau va pune în trupul nostru o putere care să ţină cumpănă slăbiciunii, încât să putem purta şi durerea venită din neputinţă şi să primim încă şi cununi pentru bărbăţie ; sau va

găsi mijloace pentru hrănirea celui ostenit. In orice caz nu-i va lipsi priceperea de-a ne mântui, Celui ce este izvorul mântuirii şi al înțelepciunii. Bine este aşa dar, iubiților, să ne ridicăm iarăşi la vechea fericire şi să ne însuşim din nou viețuirea celor vechi. Căci cred că este lucru uşor pentru cei ce vreau, şi chiar dacă ar fi vreo osteneală, nu e fără rod, având destulă mângâiere în slava înaintaşilor şi în îndreptarea celor ce le vor urma pilda. Pentrucă nu mic va fi câştigul celor cari au început această viețuire, dacă vor lăsa celor de după ei chipul unei viețuiri desăvârşite, care va fi înălțarea lor.

Să tugim de viețuirea în oraşe şi sate, ca cei din oraşe şi sate să alerge la noi; să căutăm singurătatea, ca să atragem pe cei ce fug acum de noi, dacă peste tot place aceasta vreunora. Căci s'a scris despre unii cu laudă, că au părăsit oraşele şi au locuit între pietrii şi s'au făcut ca nişte porumbițe singuratice. Iar Ioan Botezătorul a petrecut în pustie şi toate oraşele au venit la el cu toți locuitorii; şi s'au grăbit să-i vadă cingătoarea de piele[1]) cei îmbrăcați în haine de mătasă, şi au ales să petreacă în aer liber cei ce aveau case împodobite cu aur, şi să doarmă pe rogojină cei ce se odihneau pe paturi bătute în nestemate; şi toate le primeau, deşi erau protivnice obiceiului lor. Căci dorul după vieața virtuoasă a bărbatului tăia simțirea celor dureroase şi minunea vederii lui depărta osteneala petrecerii în strâmtorare.

Cap. **21**

Virtutea este cu mult mai vrednică de cinste decât bogăția, şi vieața liniştită mai slăvită decât mulțimea aurului. Câți bogați nu erau în vremea aceea, cari gândeau lucru mare despre slava lor, dar au fost acoperiți de tăcere şi dați uitării, pe când minunea celui fără slavă e cântată până azi, şi amintirea celui ce locuia în pustie le e scumpă tuturor. Căci este propriu virtuții să fie lăudată şi să-şi răspândească faima, care-i vesteşte frumuseţile. Să încetăm de a ne mai hrăni ca vitele, ca să câştigam destoinicia păstorului; să părăsim negustoria blestemată, ca să câştigăm mărgăritarul de mult preț; să fugim de lucrarea pământului, care răsare spini şi

mărăcini, ca să ne facem lucrători şi păzitori ai Raiului. Să aruncăm tot şi să alegem vieața liniştită, ca să ruşinăm pe cei ce ne hulesc acum, învinuindu-ne de câştig. Căci nimic nu ruşinează pe cei ce ne ocărăsc, ca îndreptarea cu blândețe a celor huliți. Schimbarea celor huliți se preface în ruşine pentru cei cari hulesc.

») **Mt. 3. 1 urm.**

Dar ruşine socotesc că este şi lucrul următor; ruşine cu adevărat, pentru care suntem luați în râs de toți, pe drept cuvânt:

Astăzi, îndată ce a intrat cineva în vieața monachicească şi a învățat felurile nevoinții, cum să se roage adecă şi când, şi care este felul de trai, se face îndată învățător pentru lucrurile pe cari nu le-a învățat; şi începe să atragă ucenici cu grămada, având el însuşi încă lipsă de învățătură. Şi aceasta o face cu atât mai mult, cu cât socoteşte că e un lucru mai uşor, neştiind că dintre toate lucrurile cel mai greu este grija de sutlete. Căci acestea au lipsă mai întâi de curățirea vechilor întinăciuni, pe urmă de multă luare aminte ca să primească întipăririle învățăturilor virtuții. Dar cel ce-şi în-chipue că nu mai e nimic altceva decât nevoința trupească, cum va îndrepta purtările celor supuşi ? Cum va preschimba pe cei stăpâniți de un obiceiu rău? Cum va ajuta celor războiți de patimi, necunoscând câtuşi de puțin războiul din minte, sau cum va tămădui rănile primite în războiu, câtă vreme el însuşi zace de răni şi are lipsă de legături?

Cap. 22

Tot meşteşugul are nevoie de timp şi de învățătură multă, pentru a fi dobândit. Numai meşteşugul meşteşugurilor (arta artelor) se practică fără învățătură. N'ar îndrăsni să se apuce de lucrarea pământului vreunul neiscusit, nici de lucrurile medicinii vreunul neînvățat. Cel din urmă s'ar face de ruşine prin faptul că nu poate folosi cu nimic pe cei ce sufăr, ba le face boala şi mai grea; iar cel dintâi, prin faptul că face pământul cel mai bun, încelenit şi **paraginii** Numai de evlavie îndrăznesc să se apuce toți neisprăviții, ca de ceva ce e mai

uşor ca toate; şi mulţi socotesc lucrul cel mai greu de izbândit, ca pe cel mai uşor; şi ceea ce însuşi Pavel spune că încă nu a primit,') susţin că cunosc cu de-a-mănuntul cei

») Filip 3, 13

ce nu ştiu nici măcar că nu cunosc. De aceea a ajuns dispreţuită vieaţa monahală şi cei ce se îndeletnicesc cu ea sunt luaţi în râs de toţi. Căci cine nu va râde de cel care ieri ducea apă în crâşmă, văzându-l azi ca învăţător al virtuţii, purtat în alai de învăţăcei, şi de cel care de abia azi dimineaţă s'a retras din ticăloşiile vieţii de oraş, ca mai pe seară să umble prin toată piaţa cu mulţime de ucenici după el ? Dacă aceştia ar fi fost convinşi că se cere mare osteneală ca să aduci pe alţii Ia evlavie, şi ar fi cunoscut primejdia cu care e împreunat acest lucru, ar fi renunţat la el, ca la unul care întrece puterile lor. Dar câtă vreme nu-şi dau seama de aceasta şi socotesc că e lucru de slavă să stea în fruntea altora, se rostogolesc cu uşurinţă în această prăpastie şi cred că este uşor să se arunce în cuptorul aprins, stârnind râsul celor ce le cunosc vieaţa de ieri şi mânia lui Dumnezeu, pentru această îndrăzneală necugetată.

Cap. 23

Căci dacă nimic nu l-a cruţat pe Eli de mânia lui Dumnezeu,[1]) nici bătrâneţea cinstită, nici vechea îndrăz-nire, nici cinstea preoţească, fiindcă n'a purtat grijă de îndreptarea fiilor săi, cum vor scăpa acum de o asemenea mânie cei ce nu se bucură la Dumnezeu nici de încrederea datorită vechilor fapte şi nu cunosc nici chipul păcatului sau calea îndreptării, ci s'au apucat neîncercaţi de un lucru aşa de înfricoşat, numai pentru dragostea de slavă. De aceea mustrând Domnul la aparenţă pe farisei, le zice: „Vai vouă cărturarilor şi fariseilor făţarnici, că înconjuraţi marea şi pământul, ca să faceţi un prozelit, şi când îl aflaţi, îl faceţi pe el fiul gheenei, îndoit decât voi".[2]) Căci de fapt prin înfruntarea acelora îi mustră pe cei ce vor fi stăpâniţi pe urmă de aceleaşi greşeli, ca, luând aminte la

acel „vai", să-şi înfrâneze pofta lor necuvenită după slava dela oameni, dându-şi

') I Sam. 2, 12 urm. ²) Matei 23, 15.

seama că ameninţarea lor este mai înfricoşată. Ruşineze-i pe aceştia şi Iov,[1]) fie ca să aibă aceeaşi grijă de cer supuşi ca şi acela, fie ca să renunţe Ia o astfel de su-praveghiere, deoarece nu ştiu să facă aceleaşi lucruri ca şi acela şi nu voiesc să depună aceeaşi străduinţă pentru cei de sub grija lor. Căci dacă acela, voind ca fiii săi să fie curaţi şi de întinăciunile din cuget, aducea în fiecare zi jertfe pentru ei, zicând: „Se poate ca fiii mei să fi cugetat în inima lor rele împotriva lui Dumnezeu",[2]) cum îndrăznesc aceştia, cari nu pot deosebi nici măcar păcatele văzute, pentrucă praful din lupta cu patimile întunecă încă judecata lor, să ia asupra lor su-praveghierea altora, şi cum primesc să tămăduiască pe alţii, până ce nu şi-au tămăduit încă patimile lor şi încă nu pot, pe temeiul biruinţii lor, să-i călăuzească pe altji de asemenea la biruinţă?

Cap. 24

Căci trebue mai întâi să se lupte cu patimile şi cu multă trezvie să-şi întipărească în memorie cele întâmplate în cursul luptei, ca apoi, pe baza celor ce Ii s'au întâmplat lor, să înveţe pe alţii cele ale luptei şi să le facă biruinţa mai uşoară, zugrăvindu-le de mai 'nainte cursul şi meşteşugul războiului. Fiindcă sunt unii cari au biruit patimile prin marea lor asprime în vieţuire, dar nu cunosc meşteşugul biruinfii, deoarece, războindu-se ca într'o luptă de noapte, n'au urmat legilor războiului, nici nu şi-au îndreptat mintea cu de-amănuntul spre cursele vrăjmaşilor. Aceasta a făcut-o simbolic şi Iisus al lui Navi, care, după ce a trecut oastea Iordanul în vremea nopţii, a poruncit să se scoată pietri din mijlocul râului şi să le zidească afară de râu şi să scrie pe ele cum au trecut Iordanul.[3]) EI a dat să se înţeleagă prin aceasta că trebue scoase la arătare gândurile adânci ale vieţuirii pătimaşe şi ţintuite ca pe un stâlp în văzul altora, spre a nu se

') Iov 1, 1—2. ') Iov 1, 5. ') losua 4, 1 urm

ascunde cu pismă cunoştinţa pe care ar putea-o lua şi alţii. In felul acesta va fi cu putinţă ca nu numai trecutul să cunoască chipul în care s'a făcut trecerea, ci şi cei ce se hotăresc la acelaşi lucru să-şi facă trecerea uşoară, şi experienţa unora să fie spre învăţătura altora. Dar acestea nu le văd aceia, nici nu ascultă de alţii cari li le spun. Vrând să aibă numai ei cunoştinţa, poruncesc fraţilor slujbe de rob, de parcă ar fi cumpăraţi pe bani, punând toată slava lor în a sta în fruntea mai multora. Este o adevărată întrecere între ei, fiecare luptând să nu poarte în convoiu după el un număr mai mic de robi, ca ceilalţi, dovedind astfel o stare sufletească mai de grabă de cârciumari, decât de învăţători.

Cap. 25

Fiindcă atunci când socotesc că e uşor să poruncească cu cuvântul, deşi sunt grele cele poruncite, dar nu se încumetă să înveţe cu fapta, ei fac vădit tuturor scopul lor,- că îşi însuşesc adecă această conducere nu străduindu-se ca să folosească celor ce vin la ei, ci ca să-şi împlinească propria plăcere. înveţe cei ce vreau, dela Avimelec şi Ghedeon, că nu cuvântul, ci fapta duce pe începători la imitare. Cel dintâi, adunând o sarcină de lemne, după ce a purtat-o, a zis: „Faceţi şi voi în felul în care m'aţi văzut pe mine".[1] Iar celalalt, învăţându-i să facă o treabă ostăşească şi făcând însuşi întâi acest lucru, a zis: „Să vă uitaţi la mine şi aşa să faceţi".[2] De asemenea Apostolul zice: „Trebuinţelor mele şi ale celor ce sunt cu mine au slujit mâinile acestea".[3] Dar însuşi Domnul făcând şi apoi învăţând, pe cine nu îl convinge să socotească mai vrednică de crezare învăţătura cu fapta, decât pe cea prin cuvinte? Aceia însă închid ochii la aceste pilde şi poruncesc cu îngâmfare cele ce sunt de făcut. Iar când par să ştie ceva despre acestea, din auz, ei sunt asemenea păstorilor mustraţi de Proordc

') **Jud. 9, 48** ª) **Jud. 7, 17.** ⁵) **Fapte** 20, **34.**

pentru neiscusință, cari poartă sabia la braț şi de aceea, după ce îşi tae brațul, îşi scot şi ochiul lor drept.[1]) Căci nepurtând grijă de fapta dreaptă, din pricina nedestoiniciei, aceasta stinge, deodată cu încetarea ei, şi lumina vederii (contemplației). Aceasta o pătimesc cei ce povățuesc crud şi neomenos, când au la îndemână puterea de a pedepsi: îndată li se sting cugetările contemplative cele de-a dreapta, iar faptele, lipsite de contemplație, se veştejesc. Astfel cei ce şi-au legat sabia nu la şold ci la braț, nu mai pot nici să facă, nici să ştie ceva. La şold îşi leagă sabia cei ce se folosesc împotriva patimilor proprii de cuvântul dumnezeesc, iar la braț cei ce vreau să aibă la îndemână pedeapsa pentru păcate străine.

Cio. 2f>

Astfel şi Naas Amonitul,[2]) care se tălmăceşte şarpe, amenință pe Israil cel străvăzător să-i scoată tot ochiul drept, ca să nu mai aibă nicio înțelegere dreaptă, care să-1 călăuzească la fapta dreaptă. El ştia că înțelegerea este pricina marei înaintări a celor ce vin dela contemplație la vieața practică. Căci unii ca aceştia săvârşesc fără greşeală ceea ce văd mai 'nainte, prin ochii pătrunzători ai cunoştinții.

Iar că e propriu oamenilor uşurateci, cari n'au dela ei înşişi nici un folos, să ia asupra lor uşor conducerea altora, e vădit şi din experiență. Căci nu s'ar îndemna cineva, care a gustat liniştea şi a început cât de cât să se ocupe cu contemplația, să-şi lege mintea de grijile celor trupeşti, desfăcând-o dela cunoştință şi trăgând-o spre lucrurile pământeşti, odată ce se află în cele înalte. Lucrul acesta e şi mai vădit din acea pildă, aşa de vestită, pe care le-a spus-o Iotam Sichemiților, zicând: „Au plecat odată copacii pădurii să-şi ungă peste ei împărat. Şi au zis către viță: vino şi împărăteşte peste noi. Şi a zis vița: Lăsa-voiu eu oare -rodul meu cel bun,

[1] **Zahara 11, 17.** [2]**J I Sam. 11,** 1.

pe care 1-a slăvit Dumnezeu şi oamenii, ca să merg să stăpânesc peste copaci" ? De asemenea n'a primit nici

smochinul pentru dulceața lui, nici măslinul pentru uleiul lui. Mărăcinele însă, lemn neroditor şi spinos, a primit stăpânirea, o stăpânire care nu avea nici în ea şi nu afla nici în copacii supuşi, nimic care să o facă plăcută.) Căci pilda spune nu de copacii Raiului, ci de ai pădurii, că au lipsă de conducere. Astfel precum vița, smochinul şi măslinul n'au primit să stăpânească peste copacii pădurii, bucurîndu-se mai mult de rodul lor decât de cinstea domniei, tot aşa cei ce văd în ei vreun rod al virtuții şi simt folosul lui, chiar dacă îi vor sili mulți la această domnie, nu primesc, prețuind mai mult folosul lor decât conducerea altora.

C*p. 27

Iar blestemul, pe care li 1-a vestit în parabolă mărăcinele copacilor, vine şi asupra oamenilor cari fac la fel cu aceia. „Căci sau va ieşi, zice Scriptura, foc din mărăcine şi va mistui copacii pădurii, sau va ieşi din copaci şi va mistui mărăcinele". Aşa şi între oameni, odată ce s'au făcut învoieli nefolositoare, neapărat va urma o primejdie, atât pentru cei ce s'au supus unui învățător neîncercat, cât şi pentru cei ce au primit stăpânirea în urma neatenției ucenicilor. De fapt neiscu-sința învățătorului pierde pe învățăcei. Iar negrija învățăceilor aduce primejdie învățătorului, mai ales când la neştiința aceluia se adaugă trândăvia lor. Căci nici învățătorul nu trebue să uite ceva din cele ce ajută la îndreptarea supuşilor, nici învățăceii nu trebue să treacă cu vederea ceva din poruncile şi sfaturile învățătorului. Pentrucă e lucru grav şi primejdios, atât neascultarea acelora, cât şi trecerea greşelilor cu vederea din partea acestuia. Să nu creadă învățătorul că slujba lui este prilej de odihnă şi de desfătare. Căci dintre toate lucrurile cel mai ostenitor este să conduci sufletele. Cei ce stăpânesc peste dobitoacele necuvântătoare, nu au nicio împotrivire din partea turmelor şi de aceea lucrul lor merge de cele mai multe ori

') **Jud.** 9, 7 **urm**

bine. Dar celor ce sunt puşi peste oameni, felurimea năravurilor şi viclenia gândurilor le face foarte grea

conducerea, şi cei ce o primesc trebue să se pregătească pentru o luptă obositoare. Ei trebue să îndure fără supărare scăderile tuturor, iar datoriile neîmplinite din pricina neştiintii, să-i facă să le cunoască, cu îndelungă răbdare.

Cap, 28

De aceea vasul de spălat din templu îl țin boii, iar sfeşnicul s'a turnat întreg şi a fost bătut din ciocan.') Sfeşnicul arată că cel ce vrea să lumineze pe alții, trebue să fie solid din toate părțile şi să nu aibă nimic uşor sau gol; şi să fie ciocănite afară toate cele de prisos, cari nu pot folosi ca pildă a unei vieți fără prihană, celor ce ar privi. Iar boii de sub vasul de spălat arată că cel ce ia asupra sa o astfel de lucrare, nu trebue să lapede nimic din cele ce vin asupra lui, ci să poarte şi poverile şi întinăciunile celor mai mici, până ce este ne-primejdios de a le purta. Căci de sigur ducă vrea să facă curate faptele celor ce vin în preajma lui, e de trebuință să primească şi el oarecare întinăciune; de vreme ce şi vasul de spălat, curățind mâinile celui ce se spală, primeşte însuşi întinăciunea aceluia. Cel ce vorbeşte despre patimi şi-i curăță pe alții de astfel de pete, nu poate trece peste ele nemurdărit; căci însăşi amintirea obişnueşte să întineze cugetarea celui ce vorbeşte despre ele. Pentrucă chiar dacă nu se întipăresc chipurile lucrurilor urîte în semne săpate mai adânc, totuşi întinează suprafața minții, tulburând-o prin desfăşurările cuvântului ca prin nişte culori necurate.

Povățuitorul mai trebue să aibă şi ştiință, ca să nu-i fie necunoscută niciuna din uneltirile vrăjmaşilor şi să poată să dea la lumină laturile ascunse ale războiului, celor încredințați lui. In felul acesta, descriindu-le de mai înainte cursele vrăjmaşului, le va face biruința neosteni-cioasă şi-i va scoate încununați din luptă. Dar e rar un povățuitor ca acesta şi nu se găseşte uşor.

Cap. 29

Marele Pavel mărturiseşte acelaşi lucru, zicând: „Căci gândurile lui nu ne sunt necunoscute".[1]) Iar minunatul Iov se întreabă nedumerit: „Cine ne va descoperi fața vestmântului său? Şi cine va pătrunde în căptuşala armurii lui? Iar porțile feții Iui, cine Ie va deschide"?[2]) Ceea ce zice, este aceasta: Nu este văzută fața lui, căci îşi ascunde viclenia în multe veştminte, fermecând în chip amăgitor prin telul cum se înfățişează Ia arătare, iar în ascuns întocmind cursa pierzaniei. Şi ca să nu se numere şi pe sine între cei ce nu cunosc vicleniile aceluia, Iov descrie semnele lui, cunoscând limpede toată uriciunea înfricoşată a lui. „Ochii lui, zice, sunt ca ai luceafărului; măruntaele lui sunt şerpi de aramă". Acestea le spune, dând la iveală viclenia lui, ca a unuia ce, prin faptul că-şi ia înfățişarea luceafărului, plănueşte să atragă la el pe cei ce-1 privesc, iar prin şerpii dinăuntru pregăteşte moartea celor ce se apropie. Dar şi proverbul, dându-ne să înțelegem primejdia lucrului, zice: „Cel ce creapă lemne se va primejdui la lucru, de va aluneca "* săcurea".[3]) Adică cel ce distinge lucrurile cu rațiunea şi pe cele socotite unite Ie desparte din împreunare şi vrea să le arate cu totul străine, deosebind adică pe cele cu adevărat bune, de cele părute bune, de nu va avea judecata întărită din toate părțile, nu va putea ocoli primejdia, ca cuvântul lui, lipsit de siguranță înaintea ascultătorilor, să dea prilej de sminteală ucenicilor săi.

Cap. 30

Astlel, oarecare dintre cei ce umblau cu Eliseiu, tăind un copac lângă Iordan şi securea căzându-i în râu, atlându-se în

») II Corinteni 2, 11.

s) Iov 41, 5-6.

3) Ecksiastul 10, 10.

primejdie, strigă către învățător, zicând: „Vai, stăpâne, aceasta o luasem împrumut".[1]) Iar aceasta o pățesc acei cari, din lucruri rău auzite, se apucă să învețe pe alții şi la sfârşit îşi dau seama de neputința lor, deoarece nu grăesc din destoinicia proprie. Căci * îndată ce sunt dovediți că spun ceva contrar cu ceea ce trebue, îşi mărturisesc neştiința, primejduindu-se în cuvântul luat împrumut. De aceea şi marele Eliseiu, aruncând un lemn la

fund, a făcut să iasă la suprafață toporul scăpat de ucenic, adică a lămurit înțelesul, care era socotit că s'a ascuns în adânc, şi 1-a adus la vederea ascultătorilor. Iordanul înseamnă cuvântul pocăinții, căci acolo se săvârşea de Ioan botezul pocăinții. Iar cel ce nu vorbeşte lămurit despre pocăință, ci, desvăluind bunătatea ascunsă, îi face pe ascultători să vină la dispreţul ei, aruncă securea în Iordan. Cine nu ştie apoi ce înseamnă lemnul care apare, aducând din adânc securea şi făcând-o să plutească pe deasupra? Căci înainte de cruce era ascuns cuvântul despre pocăință. De aceea şi cel ce voise să spună ceva despre ea, a fost mustrat îndată pentru îndrăsneală. Dar după cruce s'a făcut tuturor lămurit, arătându-se la vremea sa prin cruce.

Cap. **31**

Acestea le spun, nu oprind pe vreunii de-a conduce, nici împiedecându-i de-a călăuzi pe unii dintre tineri la evlavie, ci îndemnându-i ca mai întâi să ia asupra lor deprinderea virtuții, pe măsura mărimii lucrului. Să nu se apuce dintr'odată de acest lucru, gândindu-se la partea lui cea plăcută şi la slujirea ce le-o vor face învățăceii, ca şi la faima ce şi-o vor agonisi la cei dinafară, fără să se gândească şi la primejdia care urmează. Şi să nu prefacă, înainte de aşezarea păcii, uneltele de războiu în unelte de plugărie. După ce am supus adecă toate patimile şi nu

[1]) 11 Regi 6, 5

ne mai turbură duşmani din nicio parte şi astfel nu mai e trebuință să folosim uneltele în slujbă de apărare, bine este să plugărim pe alții. Dar până ce ne stăpânesc patimile şi dăinuieşte războiul împotriva cugetului trupesc, nu trebue să ne luăm mâinile de pe arme, ci neîncetat trebue să ne ținem mâinile pe ele, ca nu cumva viclenii, folosind odihna noastră ca vreme de năvală, să ne robească cu cruzime. Celor ce s'au luptat bine pentru virtute, dar pentru multa lor smerită cugetare încă nu socotesc că au biruit, le zice cuvântul, îndemnându-i: „Prefaceți săbiile voaste în fiare de plug şi lăncile voastre în seceri".[1]) Prin aceasta îi sfătuieşte să nu mai atace în deşert pe vrăjmaşii biruiți, ci, spre folosul celor mulți, să-şi mute puterile sufleteşti dela deprinderea războinică, la plugărirea acelora, cari sunt

înfundați încă în faptele răutăți. Dar tot aşa pe cei ce au încercat, peste puterea lor, să facă aceasta înainte de a ajunge la o asemenea stare, fie din neexperiență, fie din lipsă de judecată, îi sfătueşte lucrul dimpotrivă: „Prefaceți fiarele voastre de pluguri în săbii şi secerile voastre în lănci".

Cap. 32

Căci la ce ne şi foloseşte plugăria, câtă vreme dăinuieşte războiul în țară şi ne împiedecă să ne bucurăm de roadele ei, silindu-ne să dăm belşugul mai degrabă vrăjmaşilor decât celor ce s'au ostenit? De aceea poate nu le îngădue Dumnezeu Israiltenilor, cari luptau încă în pustie cu feluritele popoare, să se ocupe cu plugăria, ca aceasta să nu-i împiedece dela deprinderile războinice. Dar după ce vrăjmaşii au ajuns sub mâna lor, îi sfătueşte să se ocupe cu ea, zicând: „Când veți intra în pământul făgăduinții, sădiți în el tot pomul roditor",[2]) dar înainte de a intra să nu sădiți. Sădirea urmează după intrare.

Şi pe drept cuvânt. Căci înainte de desăvârşire cele sădite nu

j Isaia 2. 4. [1])
Levit.eui 19, 23

sunt sigure, mai ales că cei ce vreau să sădească umblă încă încoace şi încolo, după năravul celor nestatornici. Pentrucă şi în lucrurile evlaviei este o rânduială şi o înşiruire, ca şi în oricare altul, şi trebue pornit şi în această viețuire dela început. Cei ce trec cu vederea cele dela început şi sunt atraşi de lucrurile mai plăcute, sunt făcuți de silă să țină seama de şirul rânduelii, aşa cum Iacov, atras de frumusețea Rachelei, nu s'a uitat la slăbiciunea ochilor Liei, dar cu toate acestea nu a putut ocoli osteneala dobândirii unei asemenea virtuți, ci a împlinit şi săptămâna ei de ani. Cel ce vrea să țină seama de ordinea viețuirii, trebue aşadar să nu meargă dela sfârşit spre început, ci să înainteze dela început spre desăvârşire.

Caş. 33

In felul acesta va ajunge şi el însuşi la starea râvnită şi va călăuzi şi pe cei supuşi, fără greşală, spre ținta virtuții. Dar cei

mai mulți, fără să fi făcut nicio osteneală, şi fără să fi izbândit vreun lucru mic sau mare de-al evlaviei, aleargă la întâmplare în numele ei, dovedind o cumplită lipsă de judecată, odată ce nu socotesc aceasta ca o primejdie. Ei nu numai că nu îngădue nimănui să-i îndemne la lucru, ci, colindând prin ulițele strâmte, atrag în jurul lor pe toți cei ce se nimeresc, făgăduindu-le marea cu sarea, asemenea acelora cari îşi tocmesc oameni plătiți, făcând cu ei învoieli despre hrană şi îmbrăcăminte. De fapt, cei ce iubesc acest lucru, dorind să apară înconjurați de mulțime şi să fie purtați pe mâini şi să se înfățişeze cu toată pompa de care sunt înconjurați învățătorii, îmbrăcați în fățărnicie teatrală, dacă vreau să nu fie părăsiți de cei cari fac această slujbă, trebue să le dăruiască multe pentru împlinirea plăcerilor lor şi să fie cu îngăduință față de poftele lor. Ei trebue să facă asemenea unui vizitiu care dă frâu liber cailor şi îi lasă pe drumul voilor lor, din care pricină aceştia îl duc prin gropi şi în prăpăstii, poticnin-du-se de toate câte le vin în cale, nefiind nimenea care să-i oprească şi să-i împiedece din pornirea lor iară rânduiala.

Cap. 34

Dar să audă unii ca aceştia pe fericitul Ezechiil, care îi plânge pe cei ce procură mijloace pentru plăcerile altora, şi se potrivesc voilor fiecăruia, îngrămădin-du-şi lor pe „vai". Căci zice: „Vai de cele ce cos pe-rinuțe pentru toate coaiele şi fac văluri pentru orice cap de orice vârstă, spre a pierde suflete pentru o mână de orz şi pentru o bucată de pâine".[5]) La fel şi aceştia, adunându-şi cele de trebuință din danii şi îmbrăcându-se în veştminte cusute din stofe moi, ruşinează prin vălurile lor pe cei ce trebue să se roage sau să tâlcuiască Scriptura cu capul descoperit, feminizând starea bărbătească şi pierzând suflete pe cari nu trebuia să le omoare. Ar trebui să asculte aceştia mai ales de Hristos, adevăratul învățător, respingând cu toată puterea slujba de conducere a altora. Căci zice acela către învățăceii Săi: „Iar voi să nu vă numiți Rabi".[2]) Dacă lui Petru, lui Ioan şi întregei cete a Apostolilor, le-a dat sfatul să stea departe de asemenea lucru şi să se socotească mici pentru asemenea vrednicie, cine va fi acela care să se închipuiască pe sine mai presus de ei şi să se socotească în stare de o vrednicie dela care

au fost opriți aceia? Sau poate, zicându-le să nu se cheme Rabi, nu îi opreşte de a fi, ci numai de a se numi?

Cep. 35

Iar dacă cineva, fără să vrea, fiindcă a primit pe unul şi pe al doilea, ar fi silit să conducă şi pe mai mulți, mai întâi să se probeze pe sine cu de-a-mănuntul, dacă este de aşa fel că poate învăța mai bine prin faptă decât prin cuvânt cele ce trebuesc

») lezechil 13. 18. s)
Matei 23, 8.

făcute, înfățişându-şi vieața sa ca chip al virtuții celor ce vreau să învețe. S'o facă aceasta, ca nu cumva cei ce l-ar copia, dată fiind sluțenia greşelii, să tocească trumusețea virtuții. Pe urmă să ştie că trebue să lupte pentru începători nu mai puțin ca pentru el însuşi. Căci precum pentru el, aşa va da socoteală şi pentru aceia, odată ce a primit să se îngrijească de mântuirea lor. De aceea şi sfinții se străduiau să nu lase pe ucenici mai prejos de ei înşişi în virtute, ci din starea dintâi să-i mute la o stare mai bună. Astfel Apostolul Pavel 1-a făcut pe Onisim din fugar mucenic; Ilie 1-a făcut pe Eliseiu din plugar prooroc; Moise 1-a împodobit pe Iosua mai mult decât pe toți, iar Eli I-a arătat pe Samuil mai mare decât pe sine. Căci cu toate că şi sârguință lor însăşi le-a ajutat acestor învățăcei la dobândirea virtuții, dar toată pricina sporirii lor a stat în faptul că au avut parte de învățători, cari au putut să aprindă scânteia înnăbuşită a râvnei lor spre o mai mare creştere, făcând-o să lumineze.- Prin aceasta învățătorii lor s'au făcut gură a lui Dumnezeu, slujind voia Lui între oameni, căci au auzit pe Gel ce zice: „De vei scoate lucru de cinste din cel nevrednic, vei fi ca gura Mea".

Cap. 36

Iată cum îi arată Dumnezeu lui Iezechiil slujba de învățător, învățându-1 ce fel din ce fel să-i facă pe învățăcei: „Iar tu fiul omului, zice, ia-ți ție o cărămidă şi o pune înaintea feții tale, şi închipuieşte pe ea cetatea Ierusalimului".[1]) Prin aceasta ne dă să înțelegem că învățătorul face pe învățăcel, din lut biserică sfântă.

Bine s'a spus şi cuvântul: „pune-o înaintea feţii tale", căci îmbunătăţirea învăţăcelului va merge repede de va fi pururea în vederea învăţătorului. Pentrucă înrâurirea neîncetată a pildelor bune întipăreşte chipuri foarte asemănătoare în sufletele cari

») lez 4, 1.

nu sunt prea învârtoşate şi înăsprite. De aceea au căzut Ghîezi şi Iuda, cel dintâiu prin furt, iar cei de-al doilea prin trădare, fiindcă s'au ascuns pe ei de ochii învăţătorului. Dacă ar fi stăruit pe lângă cei înţelepţi, nu ar fi greşit fiecare dintre ei. Iar că din negrija învăţăceilor îi vine primejdie şi învăţătorului, a arătat Dumnezeu tot acolo prin următoarele cuvinte, zicând: „Şi vei pune o tablă de fier între tine şi cetate şi va fi zid între tine şi ea".') Căci cel ce nu voieşte să aibă parte de pedeapsa celui fără grijă, după ce 1-a făcut din cărămidă cetate trebue să-i vestească pedepsele cari ameninţă pe cei ce cad iarăşi din această stare, ca, făcându-se acestea zid, să-1 despartă pe cel nevinovat de cel vinovat. Pentrucă poruncind aceasta lui Iezechiil, îi zice: „Fiul omului, te-am pus pe tine străjer casei lui Israil, şi de vei vedea sabia venind şi nu vei prevesti, şi va lua pe careva dintre ei, sufletul lui din mâna ta îl voiu cere".[2])

Csp, 37 r

Un asemenea zid îşi pune şi Moise sie-şi, zicând Israiltenilor: „la aminte la tine, să nu cauţi să urmezi lor, după ce au fost stârpiţi de tine".[3]) Căci se întâmplă celor ce nu prea au grijă să ia aminte la cugetul lor, după tăierea patimilor, că icoanele vechilor năluciri încep să răsară iarăşi ca nişte vlăstare. Dacă le va da cineva loc să pătrundă treptat în cugetare şi nu le va împiedeca intrarea, se vor sălăşlui iarăşi patimile în el, silindu-1 să-şi tacă vieţuirea o nouă luptă, după biruinţă. Căci se întâmplă ca unele dintre patimi, după ce au fost îmblânzite şi învăţate să mănânce iarbă la fel cu boii, să se sălbă-tăcească iarăşi, din negrija celui ce le paşte, şi să-şi recapete cruzimea fiarelor. Ca să nu se întâmple aşa dar aceasta, zice: „să nu cauţi să urmezi lor, după ce au fost nimiciţi de tine", ca nu cumva sufletul, câştigând deprinderea

[1]) *hz 4,* **3.** **[2]) Iez. 33, 8.** ***) Deut 7,** 2.

de a se îndulci cu asemenea năluciri, să se întoarcă la vechea răutate. Ştiind marele Iacob, că acestea, atunci când sunt cugetate şi contemplate neîncetat, vătăma şi mai mult cugetarea, întipărind chipurile cele mai limpezi şi mai vădite ale nălucirilor urâte, ascunde pe zeii străini în Sichem.[1]) Căci osteneala împotriva patimilor le ascunde şi Ie pierde pe acestea, nu pentru o vreme scurtă, ci „până în ziua de azi", adică pentru tot timpul, întru cât „azi" se prelungeşte cu tot timpul, însemnând totdeauna timpul de lată. Iar Sichem însemnează luptă, ceea ce arată osteneala împotriva patimilor. De aceea Iacob îi dă Sichemul lui Iosif, ca celui care dintre fraţii săi luptă cu cea mai mare osteneală împotriva patimilor.

Cap. 38

De fapt Iacob, spunându-le lor că a cucerit Sichemul cu sabie şi arc,[2]) arată că i-a trebuit luptă şi osteneală ca să pună stăpânire pe patimi şi să le ascundă în pământul Sichemului. S'ar părea însă că este o oarecare contrazicere între a ascunde zeii în Sichem şi a ţine un idol în ascunziş. Căci a ascunde zeii în Sichem, e lucru de laudă; iar a tine un idol în ascunziş, e lucru de ocară. De aceea a pecetluit lucrul din urmă cu blestem, zicând: „Blestemat cel ce ţine idol în ascunziş!"[3]) Şi de fapt nu este acelaşi lucru a ascunde ceva în pământ pentru totdeauna, şi a-1 ţine în ascunziş. Căci ceea ce a fost ascuns în pământ şi nu se mai arată vederii, se şterge cu vremea şi din amintire. Dar ceea ce e ţinut în ascunziş, nu e cunoscut de cei din afară, însă e văzut necontenit de cel ce 1-a pus acolo. Acesta îl are mereu în amintire ca pe un chip cioplit pe care îl poartă în ascuns. Căci tot gândul urât, care ia formă în cugetare, este o sculptură ascunsă. De aceea este ruşine a scoate la arătare asemenea gânduri, dar e primejdios şi de a ţine în ascuns un chip cioplit, precum şi mai primejdios este de a căuta formele dispărute, cugetarea înclinând cu uşu-rintă spre patima izgonită şi împlântând în pământ bronzul idolulului. Căci deprinderea virtuţii este de aşa fel că se cumpăneşte cu uşurinţă şi înfr'o parte şi într'alta, aple-cându-

') Gen 35, 4. ') Gen. 48, 22 «ţ Deut. 27, 15

se, dacă nu se poartă de grijă, spre cele protivnice.

Cap. 39

Aceasta pare că vrea să o arate Scriptura printr'un simbol, când zice: „Pământul pe care umblaţi se schimbă cu schimbarea popoarelor şi a neamurilor". Căci îndată ce s'a mişcat spre cele protivnice cel ce are deprinderea virtuţii, s'a mişcat şi aceasta, fiind un pământ împreună schimbător. De aceea chiar dela început nu trebue să se lase trecere spre cugetare nălucirilor, care obişnuesc să vateme gândul, precum nu trebue lăsată cugetarea să coboare în Egipt, căci de acolo este dusă cu sila la Asirieni. Cu alte cuvinte, dacă cugetarea a coborît în în-tunerecul gândurilor necurate (căci acesta este Egiptul), e dusă la lucru cu sila si fără să vrea de către patimi. De aceea şi legiuitorul, oprind simbolic pătrunderea plăcerii, a poruncit să fie păzit capul şarpelui, deoarece şi acela pândeşte călcâiul.') Căci scopul aceluia este să împingă pe om la făptuire, la care dacă nu ajunge, nu poate uşor să amestece veninul prin muşcătură. Dar silinfa noastră este să frângem însăşi prima răsărire a plăcerii (ftpoa3oM}i, căci aceasta fiind zdrobită, lucrarea va fi slabă. Poate nici Samson n'ar fi aprins semănăturile celor de alt neam, dacă n'ar fi legat cozile vulpilor, întorcându-le capetele dela olaltă.[2]) Căci cel ce poate înţelege cursa plănuită de gândurile viclene dela răsărirea lor, trecând peste începuturi (căci acestea se prefac la intrare că sunt cuvioase, uneltind să ajungă la ţintă), va vădi din compararea sfârşiturilor (cozilor) întreolaltă, ticăloşia gândurilor. Aceasta înseamnă că, legând coadă de coadă, pune între ele, ca o făclie, judecata care le dă pe fată.

Cap. 40

') Gen. 3, 15. A se vedea această interpretare a Socului si la Casian: „Despie cele 8 gânduri ale răutăţii", in această carte pag. 101. *) Jud. 15, 4.

Pentru ca ceea ce s'a spus să fie mai lămurit, voiu desvălui cele de mai sus cu pilda a două gânduri. Aceasta va

da şi celorlalte crezământ adevărat. Adeseori gândul curviei vine dela gândul slavei deşarte şi dă înfăţişări cuviincioase începuturilor căilor ce duc la iad, ascunzând alunecările primejdioase de mai târziu prin cari îi duce la temniţele iadului pe cei ce îi urmează fără judecată. Intâiu acest gând îl încântă pe cineva cu preoţia sau cu vieaţa sa de monah desăvârşit, făcând pe mulţi să vie la el pentru folos; apoi din cuvânt şi faptă îl tace să-şi închipue că şi-a agonisit un nume bun. Şi astfel, după ce 1-a încercuit deajuns cu asemenea cugetări *şi* 1-a atras departe de frezvia naturală, îmbiindu-i întâlnirea cu vreo femeie, aşa zisă cuvioasă, îi duce îndrăsnirea conştiinţei spre împlinirea lucrului necurat, târându-1 la cea mai de pe urmă ruşine. Cel ce vrea aşa dar să lege cozile, să ia aminte Ia sfârşiturile la cari vreau să ajungă cele două gânduri, cinstea slavei deşarte şi necinstea curviei, şi când le va vedea limpede împotrivindu-se înlreolaltă, atunci să credă că a făcut ca Samson.

Iarăşi, gândul lăcomiei pântecelui are ca sfârşit pe cel al curviei; iar al curviei are ca sfârşit pe cel al întristării. Căci îndată îl iau în primire pe cel biruit de asemenea gânduri, după ce le-a înfăptuit, întristarea şi nemulţumirea. Să se gândească aşa dar cel ce luptă, nu la gustul bun al bucatelor, nici la dulceaţa plăcerii, ci la sfârşiturile amândurora. Şi când îşi va înfăţişa întristarea, care urmează amândurora, să ştie că le-a legat coadă de coadă şi prin darea la iveală, a nimicit semănăturile celor de alt neam.

Cap. 41

Dacă, prin urmare, cel ce luptă cu patimile are lipsă de o atât de mare ştiinţă şi experienţă, să se gândească cei ce primesc să conducă pe alţii, de câtă cunoştinţă au ei trebuinţă, ca să călăuzească cu înţelepciune şi pe cei supuşi la cununa chemării de sus şi să-î înveţe limpede toate cele ale luptei; ca aceştia să nu închipuească numai icoana luptei, lovind cu **manile** în aer, ci şi în lupta însăşi cu vrăjmaşul să-i dea lovituri de moarte, ca să nu bată cu pumnii aerul în deşert, ci să-1 sdrobească pe vrăjmaşul însuşi. Căci acest războiu este mai

greu decât lupta atleților. Acolo cad trupuri de-ale atleților, cari uşor pot să se ridice. Dar aici cad suflete, cari odată răsturnate anevoie mai pot fi ridicate. Iar dacă cineva, luptând încă cu vieața pătimaşe şi iiind stropit cu sânge, s'ar apuca să zidească biserică lui Dumnezeu, din suflete cugetătoare, ar auzi de sigur cuvântul: „Nu tu îmi vei zidi Mie templu, căci eşti plin de sânge".[1]) Pentru că a zidi biserică lui Dumnezeu, e propriu stării de pace. Moise, luând cortul şi înfîngându-1 afară de tabără, arată deasemenea că învățătorul trebue să fie cât mai departe de zarva războiului şi să locuiască departe de locul învălmăşit al luptei, strămutat la o vieață paşnică şi nerăzboinică. Dar când s'ar afla astfel de învățători, ei au lipsă de învățăcei, cari să se fi lepădat în aşa fel de ei înşişi şi de voile lor, încât să nu se mai deosebească întru nimic de trupul neînsufețit, sau de materia supusă meşterului; că precum sufletul lucrează în trup ceea ce vrea, trupul nefăcând nimic împotrivă, şi precum meşterul îşi arată meşteşugul său în materie, nefiind împiedecat întru nimic de ea dela scopul său, aşa învățătorul să lucreze în învățăcei ştiința virtuții, fiindu-i cu totul ascultători şi neîmpotrivindu-i-se întru nimic.

Cap. 42

Căci a iscodi plin de curiozitate planurile învățătorului şi a vrea să pui la încercare cele poruncite de el, însemnează a pune piedecă înaintării tale proprii. Cu

n I Reg 5, 51.

siguranță nu ceea se pare celui neîncercaf întemeiat şi potrivit, este într'devăr întemeiat. Altfel judecă meşterul şi altfel cel fără meşteşug, lucrurile meşteşugului. Cel dintâi are ca regulă ştiința; celalalt socotința că aşa s'ar cuveni. Dar socotința aceasta foarte rar se acopere cu adevărul; de cele mai multe ori se abate dela linia dreaptă, fiind înrudită cu rătăcirea. Căci ce este mai nerațional la vedere decât ca să poruncească cârmaciul unei corăbii, purtate pe-o dungă în plutirea numită dreaptă de corăbieri, să şadă corăbierii lângă peretele cufundat părăsindu-1 pe cel care stă în sus, măcar că şi vântul îi

împinge spre peretele pe care acela a poruncit să-I îngreuneze ? După dreapta socotinţă s'ar cuveni să-i sfătuiască să îngreuneze peretele ce stă ridicat, nu să alerge la cel primejduit. Dar cei ce plutesc ascultă mai bine de cârmaciu decât de socotinţele lor. Căci nevoia îi înduplecă să asculte de meşteşugul celui ce a luat în mâna lui grija mântuirii lor, deşi ceea ce li se porunceşte, socotind după cele ce văd, nu li se pare convingător. Aşa dar cei ce au predat altora grija mântuirii lor, lăsându-şi toate socotinţele, să-şi supună gândurile meşteşugului celui priceput, judecând ştiinţa lui mai vrednică de crezare. Mai întâi, lăpădându-se de toate, să nu-şi lase nimic afară, nici cel mai mic lucru, temân-du-se de pilda lui Anania, care crezând că înşală pe oameni, a primit dela Dumnezeu osânda pentru furt.)

Cap. 43

Ci, cum se predau pe ei înşişi, aşa să predea şi toate ale lor, bine ştiind că ceea ce rămâne afară, trăgând necontenit cugetul într'acolo, îl va desface adeseori dela cele mai bune, iar pe urmă îl va rupe din frăţietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt să se scrie Vieţile Sfinţilor, ca fiecare dintre cei ce se apucă de unul din felurile acestea de vieţuire, să fie dus printr'o pildă asemănătoare spre adevăr. Cum s'a lepădat Eliseiu de lume, ca să nrmeze învăţătorului său? „Ara, zice, cu boii, şi douăsprezece perechi de boi înaintea lui; şi a tăiat boii şi i-a fript în vasele boilor".[1]) Aceasta îi arată căldura râvnei. Căci n'a zis: voiu vinde perechile de boi şi voiu iconomisi preţul după cuviinţă, nici n'a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorinţa care îl trăgea să fie lângă învăţător, a dispreţuit cele văzute şi s'a silit să se izbăvească mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedeca dela dreapta lui hotărîre, ştiind că amânarea adeseori se face pricină a răsgândirii. De ce apoi şi Domnul, îmbiind bogatului desăvârşirea vieţii după Dumnezeu, i-a poruncit să-şi vânză averile şi să le dea săracilor şi să nu-şi lase sie-şi nimic?[2]) Fiindcă ştia că ceea ce rămâne se face, ca şi întregul, pricină de îm-prăştiere. Dar socotesc că şi Moise, rânduind

celor ce vreau să se curăţească în rugăciunea cea mare, să-şi radă tot trupul.[3]) le-a poruncit prin aceasta să se lapede cu desăvârşire de averi, iar în al doilea rând să uite de familie şi de toţi cei apropiaţi în aşa măsură, încât să nu mai fie câtuşi de puţin turburaţi de amintirile lor.

-Cap 44

Chivotul a făcut vacile cele înjugate la căruţa lui, să-şi uite de fire. Căci deşi viţeii erau ţinuţi acasă, despărţiţi de ele, iar pe de altă parte nimenea nu le silea, au făcut drumul fără greşală, neabătându-se nici la dreapta nici la stânga şi nevădindu-şi prin întoarcerea grumazului dragostea de viţei, nici arătându-şi prin muget durerea pentru despărţirea de ei. Ci, apăsate şi de povara chivotului şi stăpânite şi de legea neînduplecată a firii, ele au mers totuşi drept înainte ca la o poruncă, neabătându-se de loc dela calea dreaptă,[4]) legătura firii fiind biruită de de respectul chivotului ce-l purtau. Dacă

[1]) I Reg, 19, 19. [2]) Lc. 18, 22 [Ji] Levit. 4, 8 ; Numerii 6, 7. [4]) I Reg 6, 12.

vacile acelea s'au purtat aşa, de ce n'ar face la fel şi cei ce vreau să ridice chivotul inteligibil? Ar trebui să facă aceasta chiar mai mult decât vacile, ca să nu fie mustrată firea raţională de către firea neraţională, prin compararea faptelor libere ale aceleia cu cele din necesitate ale acesteia, întru cât aceea nu face prin judecată cele ce le fac fiinţele neraţionale din necesitate. Poate şi Iosif de aceea rătăcea prin pustie, deoarece căuta prin legăturile de familie ţinutul desăvârşirii. De aceea şi omul, care în fond îl întreabă de pricina rătăcirii, aflând că aceasta este alipirea faţă de ai săi (căci nu ar fi zis de ei că pasc, ci că păstoresc, de n'ar fi avut o judecată greşită despre meşteşug), zice către el: „Au plecat de aici, căci i-am auzit zicând: să mergem în Dotaim".[1]) Dar Dotaim se tălmăceşte „părăsire destulă". Prin aceasta îl învaţă pe cel care rătăceşte încă, prin alipirea la cele ce ţin de trup, că nu se

poate ajunge altfel la desăvârşire, decât părăsind în deajuns dragostea pentru rudeniile după trup.

Cap. 45

Căci chiar dacă ar părăsi cineva Haranul, care înfăţişează simţurile (căci se tălmăceşte „peşteri") şi ar ieşi din valea Hebronului, adică din faptele de necinste, şi din pustie, unde se rătăceşte cel ce caută desăvârşirea, dacă nu s'a lepădat de toate în chip îndestulilor, nu va avea niciun lolos de îndelungata lui nevoinţă, neajungând la desăvârşire, din pricina dragostei pentru familie. Dar şi Domnul, îndreptând pe Măria Născătoarea de Dumnezeu, care îl căuta între rudenii[2]) şi socotind nevrednic de Sine pe cei ce iubeşte pe tatăl sau pe mama sa mai mult decât pe El,[3]) cere precum se cuvine, părăsirea legăturilor familiare.

Iar după ce au făcut aceasta, trebue sfătuiţi, dacă au ieşit de curând din turburări, să se îndeletnicească cu liniştirea şi să nu împrospăteze, prin drumuri dese, rănile produse

•) **Gen** 37, **17.** [s]) **Lc. 2, 44** [3]) **Mt.** 10, **37**

cugetării prin simţuri, nici să aducă alte forme vechilor chipuri ale păcatelor, ci să ocolească fu-rişarea celor nouă şi toată sârguinţă să le fie spre a şterge vechile închipuiri. De sigur liniştirea le este un lucru foarte ostenitor celor ce s'au lepădat de curând, căci amintirea, Iuându-şi acum răgaz, mişcă toată necurăţia care zace în ei, ceea ce n'a apucat să facă mai înainte pentru mulţimea lucrurilor cari prisoseau. Dar pe lângă osteneală, liniştirea are şi folos, izbăvind mintea cu, vremea de turburarea gândurilor necurate. Căci dacă vreau aceştia să-şi spele sufletul şi să-1 curăţească de toate petele cari îl necurăţesc, sunt datori să se retragă din toate lucrurile prin cari creşte înfinăciunea şi să dea cugetării multă linişte; de asemenea să se ducă departe de toţi cei cari îi întărită şi să fugă de împreuna petrecere cu cei mai apropiaţi ai lor, îmbrăţişând singurătatea, maica înţelepciunii.

Cap. 46

Pentrucă este uşor să cadă aceştia iarăşi în mre-jile din cari socotesc că au scăpat, când se grăbesc să petreacă în lucruri şi griji de tot felul. Şi nu e de niciun folos celor ce s'au strămutat la virtute, să se bucure de aceleaşi lucruri, de cari s'a despărțit, dispreţuindu-le. Căci obişnuinţa fiind o greutate care atrage la ea, este de temut ca nu cumva aceasta să le turbure iarăşi liniştea câştigată cu multă sârguinţă, prin îndeletniciri urîte şi să Ie împrospăteze amintirile relelor săvârşite. Pentrucă mintea celor ce s'au desfăcut de curând de păcat se aseamănă cu trupul care a început să se reculeagă dintr'o lungă boală, căruia orice prilej întâmplător i se face pricină de-a recădea în boală, nefiind încă destul de întrămat în putere. Căci nervii mintali ai acestora sunt slabi şi tremurători, încât e temere să nu năvălească din nou patima, care de obiceiu este aţâţată de împrăştierea în tot felul de lucruri. De aceea Moise
a poruncit celor ce vreau să nu pătimească nimic dela duşmanul pierzător, să rămână înăuntrul porţilor, zicând: „Să nu ieşiţi niciunul din casa voastră, ca să nu vă atingă pierzătorul".[1]) Iar Ieremia e vădit că porunceşte acelaşi lucru când zice: „Nu plecaţi Ia câmp şi nu umblaţi pe drumuri, căci sabia duşmanilor se află de jur împrejur".[2]) Căci e propriu numai luptătorilor viteji să meargă întru întâmpinarea duşmanilor şi să scape nevătămaţi de cursele lor. Iar dacă e careva din cei ce nu ştiu încă să se lupte, să rămână nesupărat acasă, asigurându-şi neprimejduirea prin liniştea sa. Aşa era Iisus al lui Na vi, despre care s'a scris: „Iar slujitorul Iisus, fiind încă tânăr, nu ieşea afară din cort".[3]) Căci ştia din istoria lui Avei că cei ce pleacă la câmp sunt ucişi de fraţii şi de prietenii după trup, pentrucă ies la luptă înainte de vreme.[4])

Cap. 47

Nu mai puţin se poate învăţa din istoria Dinei că este propriu cugetării copilăreşti şi femeieşti să încerce lucruri peste deprinderea ei şi să fie amăgită de închipuirea ce şi-o

face despre destoinicia proprie.[5]) Căci dacă aceea n'ar fi pornit prea curând la vederea lucrurilor din ținut, socotindu-se că e tare, şi n'ar fi fost vrăjită de farmecul lor, nu i s'ar fi stricat înainte de vreme puterea de discernământ a sufletului, amăgită de nălucirea lucrurilor ce cad sub simțuri, şi deci n'ar fi ajuns la împreunare încă nelegitimă cu raționamentul bărbătesc. Cunoscând Dumnezeu această patimă din oameni, adică cea a înaltei păreri de sine, şi voind să o smulgă cu rădăcini cu tot din deprinderea noastră, zice către legiuitorul Moise: „Faceți evlavioşi pe fiii lui Israel".[6]) El ştia că cel ce ia asupra sa, înainte de vreme, lupte cari întrec puterile sale, este străin de evlavie. Prin urmare

') Exod. 12, 22. [s]) Ierem. 6, 25. [3]) Exod. 33, 11. *) Gen. 4, 8. *) Gen 34, 1 urm. [e]) Leviticul 15, 31 Septuaginta.

să nu se amestece monachul, înainte de ce a dobândit deprinderea desăvârşită a virtuții, în turburările lumii, ci să fugă cât mai departe, aşezându-şi cugetarea la mare depărtare de sgomotele ce răsună de jur împrejur, Căci nu e de niciun tolos celor ce s'au desfăcut de lucruri, ca să fie ciocăniți din toate părțile de veştile despre ele şi, după ce au părăsit cetatea faptelor lumeşti, să se aşeze în poartă ca Lot,') rămânând plini de sgomotul de acolo. Trebue să iasă afară ca marele Moise, ca să înceteze nu numai faptele, ci şi veştile lor, precum zice: „Când voiu ieşi din cetate şi voiu întinde mâinile mele, vor înceta vocile".[2])

Cap. 48

Căci atunci vine desăvârşita liniştire, când nu numai faptele, ci şi amintirile lor încetează, dând sufletului timp să poată vedea chipurile întipărite şi să lupte cu fiecare dintre ele şi să Ie scoată din cugetare. De vor intra alte şi alte forme, nu va putea şterge nici întipăririle de mai înainte, cugetarea fiind ocupată cu cele cari vin. Prin aceasta osteneala de-a tăia patimile se face în chip necesar mai grea, acestea câştigând tărie din creşterea pe 'ncetul şi acoperind puterea de străvedere a sufletului cu nălucirile cari se adaugă mereu, asemenea unui râu în curgere necontenită. Cei ce vreau să

vadă uscată alvia râului, mai păstrând în ea doar câteva lucruri vrednice de cunoscut, nu folosesc nimic scoțând apa din locul în care cred că se află ceea ce caută, căci apa care curge umple îndată locul golit. Dar de vor opri cursul apei de mai în sus, li se va arăta pământul fără osteneală, apa rămasă ducându-se la vale dela sine şi lăsându-le pământul uscat, pentru a afla cele dorite. Tot aşa este uşor a goli formele cari dau naştere patimilor, când simțurile nu mai aduc pe cele dinafară. Dar când acestea trimit înlăuntru, ca pe un torent, formele supuse

») Geneza 19, 15 urm. 2) Exodul 9, 29.

simțurilor, nu este numai greu, ci şi cu neputință a cu**raţi** peste tot mintea de o asemenea inundație. Căci deşi nu-I turbură pe unul ca acela patimile, negăsind prilej de a se stârni, din lipsa întâlnirilor dese, dar strecurân-du-se pe nebăgate de seamă se întăresc şi mai mult, primind putere cu trecerea vremii.

Cap. 49

De asemenea pământul călcat necontenit, chiar dacă are mărăcini, nu-i scoate la iveală, căci bătătorirea picioarelor îi opreşte să răsară. Dar în sânul lui se întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice şi mai mustoase, şi acestea vor odrăsli îndată, atunci când le va îngădui timpul să răsară. Tot aşa patimile, împiedecate de lipsa întâlnirilor necontenite să iasă la arătare, se fac mai tari şi, crescând în linişte, năvălesc mai pe urmă cu multă putere, făcându-le războiul greu şi primejdios celor cari la început n'au avut grijă de lupta împotriva lor. De aceea şi Proorocul porunceşte să se nimicească sămânța din Babilon,[1]) sfătuind să se stârpească formele până ce sunt încă în tecile simțurilor, ca nu cumva, căzând în pământul cugetării, să odrăslească şi, adăpate fiind cu ploile îmbelşugate şi nefolositoare ale unei purtări de griji necontenite, să aducă rodul înmulțit al păcatului. Iar alt Prooroc fericeşte pe cei ce nu primesc nici puii patimilor, ci îi omoară împreună cu mama de care sunt încă lipifi: „Fericit, zice, cel ce va lua şi va izbi de piatră pruncii tăi".[2]) Dar poate şi marele Iov, gândindu-se la

sine, ne dă să înțelegem un asemenea lucru, zicând că papura şi rogozul sunt hrănite de baltă/) iar când e lipsită de râu toată planta se usucă; şi că leul furnicar se prăpădeşte când nu mai are ce mânca.[4]) Căci vrând marele Iov să arate cursele pe cari le întinde patima, i-a născocit un nume compus dela leul cel foarte îndrăsneț şi dela furnica cea foarte măruntă. De fapt momelile

Isaia 14, 22. >) Psalm 136, 8. ') Iov 8, 11. *) *lor* 4, 11.

(atacurile = ***npotfoXod)*** patimilor încep dela închipuirile cele mai mărunte, furişindu-se pe nebăgate de seamă ca o furnică, dar la sfârşit se umilă aşa de tare că alcătuesc pentru cel pe care l-au prins în cursă o primejdie nu mai mică decât năpustirea leului. De aceea luptătorul trebue să lupte cu patimile încă de atunci de când vin ca o furnică, punând în față puținătatea ca o momeală. Căci de vor ajunge la puterea leului, va ti greu să le biruiască şi tare îl vor strâmtora. Trebue să nu le dea nicidecum de mâncare. Iar mâncarea acestora, precum s'a spus adeseori, sunt formele sensibile venite prin simțuri. Căci acestea hrănesc patimile, înarmând Ia rând pe fiecare idol (chip) împotriva sufletului.

Cap. 50

De aceea legiuitorul a pregătit şi templului îngrădituri la ferestre,[1]) însemnând prin aceasta că cei ce vreau să-şi păzească cugetarea lor curată ca pe un templu, trebue să-şi îngrădească înaintea simțurilor piedeci, din gândurile cari se înfricoşază de judecata viitoare, precum s'au întocmit acolo îngrădituri la ferestre, ca să nu pătrundă nimic din cele necurate. Acestea au rostul să oprească intrarea formelor necurate, cari vreau să se< strecoare înăuntru. Poate de aceea s'a îmbolnăvit Ohozia, căzând de pe fereastra cu gratii.[2]) Căci a cădea de pe fereastra cu gratii, înseamnă a nesocoti gândurile răsplătirii viitoare în vremea ispitelor, fiind aplecat asupra plă-, cerilor. Şi ce poate fi mai cumplit ca boala ? Căci boala trupului este o stare contrară firii, cumpăna elementelor din trup stricându-se din pricina covârşirii unuia, ceea ce aduce o stare protivnică firii; iar boala sufletului înseamnă abaterea lui

dela judecata dreaptă, biruit fiind de patimile aducătoare de boală. Astfel de îngrădituri a împletit înaintea vederii celui ce poate să audă şi So-lomon, zicând: „Când ochii tăi vor privi la femeie străină,

>) Exod 27, 1 **urm. -)** 11 **Rftgi 1, 2.**

gura ta va grăi lucruri meşteşugite".[5]) Lucruri meşteşugite le zice celor pe cari am avea să le întâlnim după păcat, la vremea răsplătirii. Căci gândindu-ne la acestea cu o dispoziţie cuvenită, va fi oprită toată vederea primejdioasă dela ochii noştri. Dar a arătat şi ce dispoziţie trebue să aibă gândul în vremea aceea: „Căci te vei afla, zice, ca în inima mării şi ca un cârmaciu în mare furtună".

Cap. 51

Pentrucă de se va putea face cineva în vremea luptei cu vederea aţâţătoare, atât de viteaz, datorită pedepselor cari îl ameninţă, precum este cel ce se atlă în mijlocul mării înfuriate, va birui fără osteneală pe vrăjmaşii ce năvălesc aupra sa, nesimţind loviturile pe cari le primeşte, încât să poată zice: „M'au lovit şi n'am simţit durere, şi-au bătut joc de mine şi n'am ştiut nimic".[2]) Adecă aceia, zice, m'au lovit şi au socotit să-şi râdă de mine, dar eu n'am simţit nici rănile, căci erau dela săgeţi de copii, şi nu m'am întors nici spre vicleniile lor, făcându-mă că nici nu-i bag în samă. Tot aşa şi David, dispreţuind pe aceşti vrăjmaşi, a zis: „De-părtându-se dela mine vicleanul, n'am ştiut; n'am simţit nici când a venit, nici când s'a dus".[3])

Dar cel ce nu ştie nici aceea că simţurile au multă amestecare cu lucrurile supuse simţurilor, iar din această amestecare se naşte cu uşurinţă rătăcirea, şi nu-şi dă seama de vătămarea ce-i vine din acestea, ci convieţueşte cu ele fără grijă, cum va cunoaşte la vreme cursa rătăcirii, dacă n'a tost învăţat de mai înainte să le deosebească? Că între simţuri şi lucruri sensibile se naşte o luptă şi lucrurile sensibile pun bir asupra simţurilor, e vădit din războiul Asirienilor împotriva Sodomiţilor. Scriptura înfăţişând istoric întâmplarea dintre cei patru împăraţi ai Asirienilor şi cei cinci împăraţi din jurul Sodomei, spune că între aceştia la început s'au făcut

») Prorerbe 23, 33. ») Prov. 23, 35. ˢ) Psalm 10, 4

înfelegeri, învoeli şi jertfe de pace la Marea Sărată, pe urmă au slujit cei cinci doisprezece ani, iar în al treisprezecelea s'au răsculat şi într'al patrusprezecelea cei patru au pornit cu războiu împotriva celor [cinci şi i-au luat robi.')

Cap. 52

Istoria se isprăveşte aci. Noi însă din istoria aceasta avem să învăţăm cele ce ne privesc pe noi, şi anume să luăm cunoştinţă despre războiul simţurilor împotriva lucrurilor sensibile. Căci fiecare dintre noi, dela naştere până la doisprezece ani, neavând încă curăţită puterea de discernământ, îşi supune simţurile fără cercetare lucrurilor sensibile, slujind lor ca unor stăpâne: vederea, lucrurilor cari se văd; auzul, vocilor; gustul, sucurilor; mirosul, aburilor; pipăitul, lucrurilor cari pot mişca această simţire. Până Ia acea vârstă omul nu poate distinge sau destrăma nici una dintre percepţii, din pricina copilăriei. Dar când i se întăreşte cugetarea şi începe să simtă paguba ce-o sufere, plănuieşte îndată răscularea şi scăparea din această robie. Şi dacă s'a făcut puternic în cugetare, îşi întăreşte această hotărâre, declarându-se slobod pentru totdeauna, scăpat de stăpânii amarnici. Dar dacă judecata lui e prea slabă pentru această sforţare, îşi lasă iarăşi roabe simţurile, biruite fiind de puterea lucrurilor sensibile; şi acestea vor răbda mai departe robia, fără vreo nădejde de bine. De aceea şi cei cinci regi din istorie, fiind biruiţi de cei patru, „se aruncă în fântânile de smoală",[2]) ca să învăţăm că cei biruiţi de lucrurile sensibile se aruncă prin fiecare simţ, ca prin nişte prăpăstii şi fântâni, în smoala lucrului sensibil corespunzător cu acel simţ, ne mai înţelegând nimic din cele văzute, deoarece şi-au legat pofta de lucrurile pământeşti şi iubesc mai mult lucrurile de aici decât cele cunoscute cu mintea.

') Gei::**eza** 14. **') Geoeza** 14, 10.

Cap. 53

La fel şi robul care-şi iubeşte stăpânul, femeia şi copiii, renunţând la libertatea adevărată pentru legătura cu cele trupeşti, se face rob veşnic. De aceea i-a fost găurită urechea cu sula, ca nu cumva, auzind prin deschizătura firească a auzului, să primească vreun gând de libertate, ci să rămână necontenit rob, iubind cele de aici. Din această pricină a poruncit şi legea să fie tăiată mâna femeii care apucă de cele ruşinoase pe un bărbat când se bate,[1]) că având loc o luptă între gânduri, pentru alegerea între bunurile lumeşti şi cereşti, aceea, înlăturând alegerea celor din urmă, a ales pe cele ale facerii şi ale stricăciunii, deoarece prin mădularele cari ajută la naştere a arătat lucrurile făcute.

Nu e aşa dar de niciun folos a se lepăda de lucruri cei ce nu stăruesc în această judecată, ci se lasă târîţi şi duşi iarăşi de gând şi de aceea se întorc necontenit spre cele părăsite, vădindu-şi dragostea faţă de ele, ca femeia lui Lot.[2]) Căci aceea, întorcându-se, stă până azi, prefăcută în stâlp de sare, ca pildă celor ce nu ascultă. Tot astfel îi întoarce obişnuinţa, al cărei simbol este aceea, spre sine, pe cei ce vor să se despartă fără să se schimbe. Dar ce vrea să spună şi legea, care porunceşte ca cel ce intră în templu, după ce a împlinit cele ale rugăciunii, să nu se întoarcă pe aceeaşi poartă pe care a intrat, ci să iasă pe cea dimpotrivă făcându-şi drumul, neîntors, drept înainte? Nimic altceva decât că nu trebue să-şi slăbească cineva prin îndoieli încordarea păşirii înainte spre virtute. Căci neîncetatele aplecări spre lucrurile din cari am ieşit ne trag prin obişnuinţă cu totul spre cele dindărăt şi, slăbănogind pornirea spre cele dinainte, o întorc spre ele şi o fac să tânjască după vechile păcate.

[1]) **Deut. 25, 11, 12.**
[2]) **Gen. 19, 26**

Cap. 54

Fiindcă obişnuinţa trage pe om la sine cu putere şi nu-l lasă să se ridice la cea dintâi deprindere a virtuţii. Pentrucă din obişnuinţă se naşte deprinderea, iar din deprindere se face firea. Şi a strămuta firea şi a o schimba, este lucru anevoios. Chiar dacă e clintită puţin cu sila, îndată se întoarce la sine.

Iar dacă a fost scoasă din hotarele ei, nu se mai întoarce la integritatea ei, dacă nu se pune multă osteneală spre a o aduce la calea ei, căci vrea mereu să revină la deprinderea din obişnuinţă, pe care a părăsit-o. Priveşte la sufletul care se ţine lipit de obişnuinţe, cum şade lângă idoli, lipin-du-se de materiile fără formă, şi nu vrea să se ridice şi să se apropie de raţiunea, care caută să-l călăuzească spre cele mai înalte. El zice: „Nu pot să mă ridic înaintea ta, fiindcă mă aflu în rânduiala obişnuită a femeilor".[1]) Căci sufletul care se odihneşte de mulţi ani în lucrurile vieţii, şade lângă idoli, cari prin ei sunt fără formă, dar primesc forme dela meşteşugul omenesc. Sau oare nu sunt un lucru fără tormă, bogăţia şi slava şi celelalte lucruri ale vieţii, cari nu au în ele niciun chip statornic şi hotărit, ci simulând adevărul printr'o asemănare uşor de întocmit, primesc de fiecare dată alte şi alte schimbări? Formă le dăm noi, când prin gânduri omeneşti născocim închipuirea unui folos pe seama lucrurilor, cari nu slujesc spre nimic folositor.

Cap. 55

Căci când lărgim trebuinţa neapărată a trupului într'un lux fără rost, pregătind mâncarea cu nenumărate bunătăţi, iar hainele felurindu-le spre mole-şală şi desfătare, pe urmă învinuiţi de această deşertăciune, ca unii ce am urcat în deşert la consumuri desfătătoare o trebuinţă ce putea fi împlinită cu puţine,

') Gen 31, 35. Sufletul iu greceşte e femenin, iar raţiunea e de genul bărbătesc.

făurim apărări ca pentru nişte lucruri ce eram datori să le săvârşim, ce facem altceva decât ne silim să dăm formă materiilor fără formă? Bine s'a spus apoi despre un astfel de suflet că „şade", căci sufletul care s'a învârtoşat în asemenea judecăţi despre cele spuse, s'a lipit de lucrurile de aici, ca de nişte idoli, şi slujeşte de aci înainte obiceiului şi nu mai slujeşte adevărului; ba nici nu mai poate să se mai ridice la adevăr, ci prin obişnuinţe întinează firea lucrurilor, ca prin necu-răţia de fiecare lună. Iar prin şedere, Scriptura arată aci

13*.

') Ps. 107, 10. 8) **Exod 16, 2.**

***) Vezi această idee şi la Evagrie în .Capete despre deosebirea patimilor şi a gândurilor", în această carte la pag. 48. (P. G. 79, 1201).**

lenevirea dela cele bune şi iubirea de plăceri. Lene-virea, când vorbeşte despre: „Cei ce şedeau în întunerec şi în umbra morţii, ferecaţi în sărăcie şi fier".') Căci atât întunerecul, cât şi lanţurile sunt piedecă a lucrării. Iar iubirea de plăcere, când zice despre cei ce se întorceau cu inima în Egipt şi grăiau între olalfă: „Ne-am adus aminte de când şedeam lângă căldările cu carne şi mâneam carne până ne săturam".[3]) Cu adevărat lângă căldările cu carne şed cei ce-şi aprind dorinţele cu o căldură mustoasă şi necontenită. Iar maica iubirii de plăceri este lăcomia pântecelui, căci aceasta naşte iubirea de plăceri, dar şi multe din celelalte patimi. Pentrucă din aceasta, ca dintr'o rădăcină, puiesc celelalte patimi, cari, înălţându-se pe încetul, ca nişte arbori, peste aceea care le-a născut, îşi îfnping răutăţile până la cer. Iubirea de bani, mânia şi întristarea sunt puii şi mlădiţele lăcomiei pântecelui. Căci lacomul are mai întâiu lipsă de bani, pentru a-şi sătura pofta care arde pururea şi care totuşi nu poate fi săturată niciodată. Iar faţă de cei ce îl împiedecă dela agonisirea banilor, trebue să-şi aprindă mânia. Când însă mânia nu poate ajunge la ţintă, din pricina slăbiciunii, e urmată neapărat de întristare,[3]) De fapt cel ce se târăşte pe piept şi pe pântece, când are mijloacele cari îi împlinesc plăcerile se târăşte pe pântece, iar când e lipsit de acestea se târăşte pe piept, unde este mânia. Căci iubitorii de plăceri, când sunt lipsiţi de ele, se înfurie şi se amărăsc.

Cap. 56

De aceea marele Moise pune pe pieptul preotului hoşenul judecăţii,') ca semn al raţiunii, arătând prin sim-boale că preotul trebue să-şi înfrâneze prin judecata raţiunii pornirile patimii mâniei, căci hoşenul judecăţii este raţiunea. Dar preotul care stăpâneşte patima cu raţiunea este nedesăvârşit. De aceea desăvârşitul Moise scoate cu totul mânia, căci el nu poartă hoşenul raţiunii, ci scoate însuşi pieptul. „Căci luând, zice, pieptul, 1-a legănat, punându-1 înaintea Domnului".[2]) Sunt apoi alţii, cari nici nu scot mânia afară, nici nu stăpânesc patima cu raţiunea, ci o biruesc cu lucrul şi cu osteneala. Aceştia sunt cei ce scot pieptul împreună cu braţul, căci braţul este semnul ostenelii şi el lucrării. De asemenea a umbla pe

pântece este semnul cel mai adevărat al plăcerii. Căci de obiceiu pântecele este pricina plăcerilor. Când stomacul e plin, se aprind şi dorinţele după alte plăceri; iar când se află în lipsă, rămân şi acestea liniştite şi mai potolite. Dar aci încă este o deosebire între cel ce se află în curs de înaintare şi cel desăvârşit. Moise, lepădând cu desăvârşire plăcerea mâncărilor, a spălat pântecele şi picioarele cu apă,[3]) însemnând prin pântece plăcerea, iar prin picioare, umbletele şi intrările. Dar cel în curs de înaintare spală numai cele din pântece, nu lot pântecele. Iar între cuvintele „a spălat" şi „vor spăla", e mare deosebire. Primul lucru e de bună voie, al doilea se face din poruncă.

Cap. 57

Căci cel desăvârşit trebue să se mişte spre faptele virtuţii din râvna proprie; iar cel în curs de înaintare,

>) Exod 28, 6—7. *) Lev. 8, 29. [3]) Ier 9, 14.

ascultând de îndemnul povăţuitorului. Să mai băgăm de seamă că pieptul se scoate întreg, iar pântecele nu se scoate, ci se spală.[1]) Căci înţeleptul poate să-şi lapede şi să-şi taie toată mânia, dar pântecele nu-1 poate înlătura, Firea sileşte şi pe cel mai înfrânat să se folosească de hrana trebuitoare. Dar când sufletul nu ascultă de raţiunea dreaptă şi statornică, ci se lasă stricat de plăceri, se aprind măruntaiele. Fiindcă chiar dacă vasele trupului se umplu peste măsură, pofta rămâne totuşi setoasă şi pântecele continuă să crească în vreme ce coapsele cad. Căci cugetarea slăbeşte în naşterea celor bune, întru cât stomacul, aprinzându-se de bogăţia mâncărilor, slăbăno-geşte puterile duhovniceşti. Pe acestea le-a arătat cuvântul legii, prin coapsă. Aşadar iubitorul de plăceri se târăşte întreg pe pântece, aplecat cu totul asupra plăcerilor. Iar cel care a început să ducă vieaja cea virtuoasă taie seul pântecelui, lepădând mâncările cari îngraşă trupul. Şi anume cel ce se află în curs de înaintare spală cele din pântece, iar cel desăvârşit spală tot pântecele, lepădând cu desăvârşire cele ce prisosesc peste trebuinţa neapărată.

Cap. 58

Foarte potrivit s'a adăugat apoi la cuvintele: „pe piept şi pe pântece", cuvântul „vei umbla".[2]) Căci plăcerea nu stăpâneşte asupra celor ce stau pe loc şi sunt liniştiţi, ci asupra celor ce sunt mereu în mişcare şi plini de turburare. Dar mai mult decât din acestea, pornirea spre destrâu vine din lăcomia pântecelui. Din acest motiv şi tirea, voind să arate apropierea acestor patimi, a numit organele de împreunare „cele de sub pântece" (67toY«crrpca). arătând înrudirea lor prin vecinătate. Căci dacă slăbeşte această patimă, slăbeşte din sărăcirea celei de deasupra, iar dacă se aprinde şi se întărâtă, de acolo îşi primeşte puterea. Dar lăcomia pântecelui nu numai că o hrăneşte şi o alăptează pe aceasta, ci şi alungă toate virtuţile. Căci stăpânind şi

») Exod 29, 17 s) Gen 3, **14**

ţinând ea puierea, cad şi se nimicesc toate virtuţile: înfrânarea, cumpătarea, bărbăţia, răbdarea şi toate celelalte. Aceasta a arătat-o Ieremia acoperit, zicând că mai marele bucătarilor din Babilon a dărâmat de jur împrejur zidurile Ierusalimului,[1]) numind prin mai marele bucătarilor patima lăcomiei. Căci precum mai marele bucătarilor îşi dă toată silinţa să slujească pântecelui şi născoceşte nenumărate meşteşuguri ca să producă plăceri, tot aşa lăcomia pântecelui pune în mişcare tot meşteşugul ca să servească plăcerii în vremea foamei; iar felurimea mâncărilor dărâmă şi surpă la pământ întări-tura virtuţilor.

Cap. 59

De fapt mâncările gustoase şi meşteşugit drese se fac unelte de dărâmare ale virtuţii bine întărite, clătinând şi dărâmând statornicia şi tăria ei. Pe de altă parte precum belşugul alungă virtuţile, tot aşa puţinătatea surpă întăriturile păcatului. Căci aşa cum mai marele bucătarilor din Babilon a dărâmat zidurile Ierusalimului, adecă ale sufletului paşnic, trăgându-1 cu meşteşugul bucătăriei spre plăcerile trupului, tot aşa pâinea de orz a Israeliţilor, rostogolindu-se, a răsturnat corturile Ma-dianiţilor.[2]) Fiindcă hrana sărăcăcioasă, rostogolindu-se şi înaintând mult, risipeşte patimile curviei. Căci Madia-niţii poartă simbolul patimilor cuviei, fiindcă ei

sunt cei ce au adus desfrânările în Israil şi au amăgit mare mulţime dintre tineri. Şi foarte potrivit zice Scriptura că Madianiţii aveau corturi, iar Ierusalimul zid, căci toate cele ce înconjoară virtutea sunt întărite şi sigure, iar cele ce susţin păcatul sunt formă şi cort, nedeosebindu-se întru nimic de nălucire.

Cap. 60

De aceea sfinţii au fugit din cetăţi şi au ocolit împreuna vieţuire cu cei mulţi, cunoscând că împreuna petrecere cu

i) Ier. 52, 14. 3) Jud. 7, 13.

oamenii stricaţi aduce mai multă stricăciune decât ciuma. De aceea, neluând nimic, au părăsit avuţiile deşarte, fugind de împrăştierea adusă de ele. De aceea Ilie, părăsind ludeea, locuia în muntele pustiu al Carmilului, care era plin de fiare, neavând pentru stâm-părarea foamei nimic afară de copaci, căci se mulţumea cu ghindele copacilor, împlinindu-şi trebuinţa cu acestea. Eliseiu de asemenea ducea aceeaşi vieţuire, primind dela învăţătorul său, pe lângă alte virtuţi, şi pe aceea de a petrece prin pustiuri.[1]) Iar Ioan, locuind în pustia Iordanului, mânca acride şi miere sălbatecă, arătând celor mulţi că nu e greu să împlinească trebuinţa trupului şi osândindu-i pentru desfătările încărcate. *) Poate şi Moise, poruncind Israiltenilor ca să adune mana dela zi la zi, a pus această lege în chip general, rânduind ca omul să îngrijească de vieaţă numai pentru ziua de azi şi să nu se asigure de mai 'nainte. El a socotit că aşa se cuvine fiinţii raţionale să facă: să se mulţumească cu cele ce se nimeresc, căci îngrijitorul celorlalte este Hristos; să nu aibă grijă de cele dinainte, ca să pară că nu crede în harul lui Dumnezeu, care nu ar revărsa totdeauna darurile Sale necontenite.

Cap. 61

Şi scurt vorbind, toţi sfinţii, de cari n'a fost vrednică lumea,[3]) au părăsit-o, rătăcind prin pustiuri, prin munţi, prin peşteri şi prin crăpăturile pământului şi umblau în piei de oi şi

13*.

') II Reg. 2, 25 [2]) Mt 3, 3—4. [3]) Evrei 11, 38

de capre, lipsiți, sfrâmtorați, necăjiți, fugind de năravurile rele ale oamenilor şi de faptele smintite, cari covârşesc oraşele, ca nu cumva să fie duşi de vălmăşagul tuturor, ca de puterea unui puhoiu. Se bucurau de petrecerea cu fiarele şi socoteau vătămarea dela acestea mai mică decât cea dela oameni. Mai bine zis, au fugit de oameni, ca de nişte uneltitori şi s'au încrezut în fiare, ca în nişte prieteni. Căci acelea nu învață păcatul, iar de virtute se minunează şi o cinstesc. Aşa de pildă oamenii au dat pierzării pe Daniil, dar l-au scăpat leii, păzind ei pe cel osândit în chip nedrept din pismă, ca şi dreptatea batjocorită de oameni; în felul acesta au rostit ei judecata cea dreaptă cu privire la cel osândit pe nedrept. Astfel virtutea bărbatului s'a făcut oamenilor pricină de pismă şi de duşmănie, iar fiarelor prilej de sfială şi de cinste. In câte ființe a fost semănată dorința după mai bine!

Cap. 62

Să râvnim virtuțile sfinților şi, desfăcându-ne de poruncile slujirii trupului, să urmărim slobozirea. Pe asinul sălbatec, lăsat slobod de Ziditor în pustie, care nu aude răcnetele mănătorului şi-şi bate joc de zarva oraşului,[1]) chiar dacă l-am făcut până acuma să poarte poveri, în-jugându-l la patimile păcatului, să-l deslegăm de legături, oricât s'ar împotrivi cei ce îi sunt stăpâni nu prin fire, ci şi-au câştigat stăpânirea prin obişnuință. De sigur aceştia vor auzi şi se vor supune, dacă vom arăta nu numai cu limba şi cu glasul simplu, ci cu toată starea din lăuntru a sufletului, „că Domnul are trebuință de el".[2]) Şi îndată îl vor trimite pe el, ca, după ce va fi împodobit cu veştmintele apostoleşti, să se facă purtător al Cuvântului; sau, fiind slobozit să se întoarcă în străvechile imaşuri ale Cuvântului, să caute, dincolo de orice verdeață (ceea ce înseamnă a rămânea la frunzişul sau la litera dumnezeeştii Scripturi), ca să fie călăuzit la vieața cea necuprinsă, care rodeşte la un loc hrană şi desfătare multă. Dar se iveşte întrebarea, cum caută dincolo de orice verdeață asinul sălbatec lăsat slobod de Dumnezeu în pustie, odată ce are ca loc de petrecere pustia, iar ca sălaş pământul sărat,[3])

13*.

\) Iov 39, 5-7. •) Mt. 21, 3. ') Iov 39, 6.

ştiut fiind că pământul sărat şi pustia de cele mai adeseori nu sunt potrivite pentru creşterea verdeţei ? înţelesul este acesta, că numai cel pustiu de patimi este în stare să caute cuprinsul contemplaţiei în cuvintele dumneaeeştî, după* ce s'a uscat din el mustul patimilor.

Cap. 63

Să părăsim lucrurile lumeşti şi să tindem spre bunurile sufletului. Până când vom rămânea la jocurile copilăreşti, neprimind cuget bărbătesc? Până când vom lucra mai fără judecată ca pruncii, neîrivăfâhd nici măcar dela aceia cum se înaintează la lucrurile mai înalte? Căci aceia, schimbându-se cu vârsta, îşi schimbă şi aplecarea spre jocuri şi părăsesc cu uşurinţă plăcerea pentru cele materiale. Doar ştim că numai materia copilăriei e alcătuită din nuci, biciuri şi mingi. Copiii sunt împătimiţi de ele numai până ce au mintea nedesăvârşită şi le socotesc lucruri de preţ. Dar după ce a înaintat cineva cu vârsta şi a ajuns bărbat, le aruncă pe acelea şi se apucă de lucruri serioase cu multă sârguinţă. Noi însă am rămas la pruncie, minunându-ne de cele ale copilăriei, cari sunt vrednice de râs, şi nu vrem să ne apucăm de grija celor mai înalte şi să începem a ne gândi la cele cuvenite bărbaţilor. Ci părăsind cugetul bărbătesc, ne jucăm cu lucrurile pământeşti ca şi cu nişte nuci, dând prilej de râs celor ce judecă lucrurile urmând rânduiala firii. Căci pe cât este de ruşinos să vezi un bărbat întreg şezând în cenuşă şi desenând în ţărână figuri copilăreşti, tot pe atât de ruşinos este, ba chiar cu mult mai ruşinos să vezi pe cei ce umblă după agonisirea bunurilor veşnice, tăvălindu-se în cenuşa celor pământeşti şi ruşinând desăvârşirea făgăduinţii, prin îndeletnicirea stângace cu cele ce nu se potrivesc cu ei. Iar pricina acestei stări a noastre, pe cât se vede, stă în faptul că socotim că nu există nimic mai bun decât cele văzute şi nu cunoaştem, în comparaţie cu neînsemnătatea celor de acuma, covârşirea bunătăţilor viitoare; înconjuraţi de strălucirea bunătăţilor de aici, socotite de preţ, ne legăm deplin cu pofta de ele. Căci

totdeauna în lipsa celor mai bune se cinstesc cele mai rele, cari moşienesc dreptul acelora. Fiindcă dacă am avea o înțelegere mai înaltă despre cele viitoare, n'am rămânea lipiți de acestea.

Cap. 64

Să începem aşa dar a ne desface de cele de aici. Să lepădăm avuțiile, banii şi toate cele ce scufundă gândul şi-1 pogoară sub apă. Să aruncăm sarcina, ca să se ridice puțin corabia. Cuprinşi de furtună, să aruncăm şi multe dintre unelte, ca astfel cârmaciul, adică mintea, să se poată izbăvi împreună cu gândurile cu cari călătoreşte. Cei ce plutesc pe mare, când sunt cuprinşi de furtună dispreţuesc câştigul lor şi aruncă cu înseşi mâinile lor povara în mare, socotind avuția mai prejos de vieață. Astfel, ca nu cumva corabia prea plină să se primejduiască a se scufunda de greutatea încărcăturii, o uşurează, aruncând la fund comorile de preț. Dacă fac aceia aşa, de ce nu dispreţuim şi noi, de dragul vieții mai înalte, lucrurile cari trag sufletul la fund? De ce nu poate frica de Dumnezeu atâta cât poate frica de mare ? Aceia, din pofta după vieața vremelnică, nu socotesc mare lucru paguba mărfurilor; iar noi, cari zicem că ne străduim după vieața veşnică, nu dispreţuim nici măcar lucrul cel mai neînsemnat, ci alegem mai bine să pierim împreună cu povara, decât să ne mântuim lipsiți de ea. Să ne desbrăcăm deci, rogu-vă, de toate, căci vrăjmaşul ne aşteaptă Ia luptă gol. Oare atleții luptă îmbrăcați? Legea de luptă îi aduce în arenă desbrăcați. Fie că e cald, fie că e frig, aşa intră ei acolo, lăsând afară veştmintele. Iar dacă vreunul dintre ei nu vrea să se desbrace, nu primeşte nici lupta. Noi însă, cari am făgăduit să luptăm şi încă cu vrăjmaşi cu mult mai ageri decât cei ce luptă la arătare, nu numai că nu ne desbrăcăm, ci încercăm să luptăm luând pe umeri încă şi nenumărate alte poveri, dând vrăjmaşilor multe mânere de cari să ne poată prinde.

Cap. 65

Căci cum va lupta cu duhurile răutății cel ce umblă după avuții, când poate fi prins cu uşurință din toate părțile ? Sau cum va lupta cu duhul iubirii de argint cel împresurat de

•) Amos 2, 16. ²) Geneza 39, 7. ') Adică de haină,

bani? Cum va alerga ca să scape de urmărirea dracilor desbrăcati de orice grijă, cel îmbrăcat cu nenumărate griji, când Scriptura zice că chiar „cel desbrăcat va ti urmărit în ziua aceea"?[1]) Căci nu este gol acela care e îmbrăcat în veştmintele cusute cu multele împunsături ale grijii de lucrurile lumeşti; şi nu este gol nici acela care e împiedecat la alergare de gândurile pământeşti ale banilor şi averilor. Pentrucă cel gol e greu de prins, sau chiar cu neputinţă de prins de cei ce îi întind curse. Dacă Iosif ar fi fost gol, n'ar fi avut de ce să-1 prindă Egipteanca, pentrucă spune dumne-zeescul cuvânt că 1-a prins de veştmintele lui, zicându-i: „culcă-te cu mine!"[2]) Iar veştmintele sunt lucrurile trupeşti, prin cari prinzând plăcerea pe cineva îl atrage la ea. Deci cel ce le tine pe acestea în jurul său, va fi trântit la pământ în lupta cu cei ce le-au desbrăcat. De aceea luptătorul pentru neprihănire, când s'a văzut pe sine tras cu sila spre plăcerea şi unirea împreunării, fiind apucat de ceea ce era mai trebuincios trupului,[3]) şi-a dat seama că trebuia să se afle gol în casă cu stăpâna, care poate să pună stăpânire pe el cu sila, şi deci, pă-răsindu-şi veştmintele, a fugit şi a ieşit afară, umblând, ca în Raiu, gol în virtutea lui, asemenea omului dintâi. Căci acela primise dela Dumnezeu, ca pe-o cinste deosebită, desbrăcarea, până ce, prin neascultare, a ajuns la trebuinţa hainelor. Fiindcă până ce se lupta cu vrăj-maşii, cari îl sfătuiau să calce porunca Iui Dumnezeu, stătea gol în arenă, ca un luptător, dar după ce a fost biruit şi scos afară din luptă s'a îmbrăcat, după dreptate, lepădând desbrăcarea deodată cu deprinderea ele luptător.

Cap, 66

De aceea zice proverbul că*re cel ce găteşte pe hiptătoc: „Scoate-i haina, căci a trecut la rând".[1]) Pâsiă ce era afară de locui de luptă, i se potriveau bine hainele celor cari nu luptă, acoperindu'i bărbăţia luptătoare cu învelişul veştmintelor. Dar odată ce a trecut la luptă „scoale-i haina". Pentrucă trebue să se lupte gol, mai bine zis nu numai gol, ci şi uns. Căci prin desbrăcare luptătorul ou mai are de ce să fie prins de către

pro-tivnic; iar prin ungerea cu untdelemn, chiar dacă ar fi prins vreodată, i-ar aluneca din mâini. Untdelemnul îl scapă din prinsoare. De aceea protivnicii caută să arunce cu țarină unul în celalalt, ca, înăsprind prin praf alune-cuşul undelemnului, să se poată face uşor de apucat Ia prinsoare. Ceea ce este praful acolo, aceea sunt lucrurile pământeşti în lupta noastră; şi ceea ce este acolo untdelemnul, aceea este aci lipsa de griji. Şi precum acolo cel uns se desface cu uşurința din prinsoare, dar dacă ar lua pe el praf, cu anevoie ar scăpa din mâna protivnicului, tot aşa aci, cel ce nu se îngrijeşte de nimic, anevoie poate fi prins de diavolul, dar dacă e plin de griji şi îşi înăspreşte lunecuşul lipsei de griji a minții prin praful grijilor, cu anevoie va scăpa din mâna aceluia.

Cap. 67

Ține de sufletul desăvârşit să fie lipsit de griji, şi de cel necredincios să se chinuiască cu ele. Căci despre sufletul desăvârşit s'a spus că este „un crin în mijlocul mărăcinilor".[2]) Aceasta îl arată viețuind fără griji între cei apăsați de multe griji. Căci crinul şi în Evanghelie este icoana sufletului fără griji. El nu se osteneşte, zice, nici nu toarce, şi e îmbrăcat într'o slavă mai mare ca a Iui Solomon.[3]) Iar despre cei ce au multă grijă pentru cele trupeşti se zice: „Toată vieața necredinciosului e înnecată în grijă".[4]) Şi de fapt e cu adevărat neevkvfos lucra să întindem cât fine vieața grija pentru cele trupeşti şi să nu arătăm nicio sârguință pentru cele viitoare; să cheltuim toată vremea pentru trup, deşi nu are trebuință de multă osteneală, iar sufletului, care are atâta putință de creştere încât nu-i ajunge toată vieafa pentru desăvârşirea tei, sau să nu-i închinăm nici măcar o vreme cât de scurtă, sau, dacă ni se pare că-i închinăm! putină, să o facem aceasta fără vlagă şi cu nepăsare, amăgiți de suprafața lucrurilor văzute. In felul acesta noi pătimim ceea ce pătimesc cei prinşi, ca printr'o undiță, de cele mai urîte dintre femeile stricate, cari în lipsa frumuseții adevărate, născocesc una mincinoasă, ca o momeală pentru privitori, îndreptând prin tot felul de făinuri urîțenia lor. Căci odată ce am fost biruiți de

[1] Prov. 27, Î3. [s]) Cântare 2, 2. [»]) Mt. 6, 29. [4]) Prov. li, 28 (după LXX).

deşertăciunea lucrurilor de aici, nu mai putem vedea urîciunea materiei, fiind înşelați de patimă.

Cap 68

Din pricina aceasta nu ne mulțumim cu cele de neapărată trebuință, ci căutând saturarea, care aduce vătămare vieții, ne înverşunăm spre tot felul de câştiguri, nevăzând că măsura proprietății trebue să o dea trebuința trupului, iar ceea ce trece peste aceasta este urîciune şi nu mai este spre trebuință. Căci precum haina măsurată pe trup este şi spre trebuință şi spre podoabă, iar cea care flutură în toate părțile şi se împle-teceşte printre picioare şi se târîe pe pământ, pe lângă că este urîtă, se mai face şi piedecă la orice lucru, la fel agoniseala, care întrece trebuința trupului, este şi piedecă spre virtute şi este şi obiect de batjocură celor ce pot pătrunde firea lucrurilor. Drept aceea nu trebue să ținem seama de cei amăgiți de lucrurile sensibile, nici să ne luăm fără socoteală după cei împătimiți de cele pământeşti, fiindcă nu iau aminte la cele spirituale. Căci a crede acestora, socotind că au făcut uz de rațiune când şi-au ales să se bucure de cele de aici, este acelaşi lucru cu a face pe orbi, judecători în privința culorilor, sau pe surzi în privința sunetelor muzicale, după ce e ştiut că aceştia sunt lipsiți de simțurile prin cari să poată judeca aceste lucruri. Fiindcă orbi sunt şi cei a căror rațiune, cu care au să judece cele de laudă şi cele fără valoare, e ciuntită de puterile de judecată cele mai de trebuință.

Cap. 69

Unul dintre aceştia a fost şi Ahar, fiul lui Cârmi, care a mărturisit lui Iisus că a ascuns cele furate în cortul vieții sub pământ, iar argintul 1-a pus dedesubtul lor.[1]) Căci cel ce socoteşte că lucrurile felurite şi strălu-lucitoare ale materiei sunt mai de preț, iar rațiunea o pune dedesuptul acestora, pe drept cuvânt se amăgeşte asemenea unui dobitoc, predându-se pe sine nălucirii lucrului plăcut, ca unul ce a coborît rațiunea de pe tronul de stăpânitoare şi a aşezat-o în rândul

supuşilor, mai bine zis a osândiților. Pentrucă dacă aceasta ar fi fost ținută în cinstea ei şi ar fi avut în ea puterea de judecată a celor ce se văd, ar fi adus hotărîrea cea dreaptă, pedepsind pornirea care aleargă după lucrurile înşelătoare. Bine este dar să rămânem între hotarele lucrurilor de trebuință şi să ne silim cu toată puterea să nu trecem dincolo de acestea, căci dacă suntem duşi de poftă spre cele plăcute ale vieții, niciun temeiu nu mai opreşte pornirea noastră spre cele dinainte. Fiindcă ceea ce este peste trebuință nu mai are niciun hotar, ci o năzuință fără sfârşit şi o deşertăciune fără capăt sporeşte necontenit osteneala în jurul lor, hrănind pofta, ca pe o flacără prin adăugirea materiei.

Cap. 70

Căci cei ce au trecut odată hotarele trebuinții fireşti şi încep să înainteze în vieața materială, voesc să adauge la

[1]) Iisus Navi 7, 18 şi urm.

pâine ceva dulce pe deasupra, iar la apă, vinul care se face de aci înainte trebuincios, iar din acesta pe cel mai de pret. Ei nu mai vreau să se mulțumească cu veştmintele de trebuință, ci mai întâi îşi cumpără lână de cea mai frumoasă, alegând însăşi floarea lânei, apoi frec dela aceasta la stofele amestecate din in şi lână, pe urmă umblă după haine de mătasă, la început după cele simple, apoi după cele împestrițate cu războaie, cu fiare şi cu istorii de tot felul. îşi adună apoi vase de argint şi de aur, cari slujesc nu numai la mese, ci şi dobitoacelor, şi le aşează cu prisosință pe multe policioare. Ce să mai spunem despre ambiția lor atât de deşartă, pe care o întind până la cele mai necinstite trebuințe, neprimind să li se Iacă nici măcar vasele de necinste din altă materie, ci vrând să Ie facă argintul şi această slujbă ? Căci aşa este plăcerea. Se întinde pe sine până la cele mai de pe urmă şi cinsteşte lucrurile necinstite prin strălucirea materiei. Dar a căuta acest prisos e un lucru protivnic firii.

Cap. 71

Căci vieţuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduită aceeaşi nouă şi dobitoacelor, de către Făcător. „Iată v'am dat vouă, zice Dumnezeu cătră oameni, toată iarba câmpului, ca să fie vouă şi dobitoacelor spre mâncare".') Primind deci împreună cu necuvântătoarele o hrană de obşte, dar stricând-o prin născocirile noastre într'una mai desfătătoare, cum nu vom fi socotiţi, cu drept cuvânt, mai necuvântători decât acelea, dacă dobitoacele rămân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi oamenii, cinstiţi cu raţiune, am ieşit cu totul din vechea rânduiala? Căci cari sunt fripturile dobitoacelor, cari sunt nenumăratele meşteşuguri ale plăcintarilor şi bucătarilor, cari stârnesc plăcerile ticălosului de pântece? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarbă şi îndestulându-se cu ce se nimereşte şi folosindu-se de apa râurilor, dar şi de aceasta deştul de rar? De aceea le sunt puţine şi plăcerile de sub pântece, pentrucă nu-şi aprind dorinţele cu nicio mâncare grasă, încât nici nu ştiu totdeauna de deosebirea între bărbătuş şi femeiuşcă. Căci un singur timp al anului le stârneşte această simţire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însămânţarea aceleiaşi specii, spre păstrarea neamului; în cealaltă vreme aşa de mult se înstrăinează, încât uită cu totul de o astfel de dorinţă. Dar oamenilor, pofta nesăturată după plăcerile desfrânate, odrăslită din belşugul şi felurimea mâncărilor, le-a semănat dorinţe furioase, neîngăduindule patima să se liniştească în nicio vreme.

Cep. 72

Drept aceea, fiindcă mare este vătămarea ce vine din avuţii, dând imbold tuturor patimilor, ca o pricină aducătoare de boli, să smulgem însăşi pricina, dacă vrem să purtăm grijă de buna aşezare a sufletului. Să tămăduim patima iubirii de avuţie prin sărăcie. Să fugim de însoţirile cu oamenii netrebnici, îmbrăţişând singurătatea, căci petrecerea cu cei deşerţi e vătămătoare şi aduce stricăciune stării de pace. Precum cei ce se află într'un aer purtător de boală se îmbolnăvesc cu siguranţă, aşa cei ce petrec între tot felul de

oameni se umplu de răutatea acelora. Căci ce mai au la olaltă cu lumea cei ce s'au lepădat de lume? „Nimenea, zice, slujind în oaste, nu se încurcă cu trebile vieții, ca să fie pe plac conducătorului de oaste".') Pentrucă îndeletnicirea cu alte treburi împiedecă dela deprinderea eu lucrurile de războiu. Iar luptând nedeprinşi împotriva celor încercați în luptă, cum vom rămânea neînfrânți ? Mai bine zis, dacă trebue să spunem adevărul, ne vom lupta aşa de slăbănog şi destrămat, încât nu vom putea sta împotrivă vrăjmaşului

'} **II Tim 2, 4**

nici măcar când va zăcea întins, pentrucă cel căzut **în**tinde curse celor ce stau în picioare. Căci ceea ce pălesc în războaie, din pricina iubirii de bani, cei ce je-fuesc pe morți, fiind adesea ucişi după biruință de cei ce zac întinşi şi pierind în chip jalnic după ce au luat trofeele, din pricina unui câştig urât, aceasta o pățim şi noi acuma, apropiindu-ne de vrăjmaşul ce zace întins şi-şi dă răsuflarea. Precum aceia, atunci când scotocesc pe morți în căutarea după bani, apropiindu-se de vreunul numai pe jumătate mort, şi încercând să-1 desbrace, primesc pe nebăgate de seamă o rană de moarte şi se prăbuşesc, ruşinându-şi în chip nesocotit slava de pe urma biruinții, aşa pățim şi noi uneori după ce, prin neprihănire şi înfrânare, am doborît pe vrăjmaş, sau ni se pare că l-am doborît Indrăgostindu-ne adecă de veştmintele lui, cu alte cuvinte de lucrurile ce par oamenilor că sunt de cinste, ca bogăția, puterea, alesele purtări, mărirea, ne apropiem de el, dorind să luăm ceva din ale lui. Dar prin aceasta ne pierdem, ducându-ne pe noi înşine la junghiere.

Cap. 73

Aşa s'au pierdut cele cinci fecioare, cari prin curăție şi înfrânare au înfrânt pe vrăjmaş, dar prin asprimea de inimă, care se naşte din iubirea de bani, s'au împins pe ele înşile în sabia aceluia, care zăcând nu putea ucide pe cele ce stăteau în picioare. Să nu dorim aşadar nimic din ale aceluia, ca nu cumva, deodată cu cele ale lui, să pierdem şi sufletul nostru.

Căci el chiamă şi acum spre ele, şi îndeamnă pe toți, doar va afla ascultători. Dacă L-a chemat şi pe Domnul însuşi, zicându-I: „Toate Ți le voiu da Ție, de vei cădea şi Te vei închina mie",[1]) şi dacă a încercat să amăgească prin lucrurile ce par strălucitoare şi pe Cel ce n'are trebuință de ele, cum nu-şi va închipui că poate să amăgească pe oamenii

[1]) Mt. *4,* 9.

uşor de prins, cari sunt aşa de aplecați spre lucrurile sensibile? Să ne deprindem apoi mintea spre evlavie, după ce am câştigat deprinderea trupească. Căci deprinderea trupească spre puține este de folos, asemănân-du-se cu învățăturile copilăreşti. Iar evlavia, spre toate este de folos, gătind buna aşezare în sufletul celor ce doresc biruința împotriva patimilor vrăjmaşe.

Cap. 74

Căci precum se cuvine celor ce se pregătesc pentru jocurile de întrecere să-şi deprindă trupul şi să-şi mişte membrele neîncetat, iar bărbaților cari se pregătesc pentru luptele atletice să-şi cultive puterea luptătoare şi să se ungă pentru luptele sfinte, aşa se cade începătorilor în evlavie să-şi stăpânească lucrările. Fiindcă e frumos lucru să-şi stăpânească patimile aceia cari sunt îmboldiți de plăcerile cu cari au crescut împreună şi cari sunt împinşi aproape fără să vrea spre relele din obişnuință. Dar aceia cari au ajuns la deprinderea virtuții cu fapta şi se îngrijesc de aci înainte de cele ale cugetului, trebue să-şi păzească cu toată sârguință gândul ca nu cumva, fiind stârnit fără rânduiala, să fie dus spre ceva nedesăvârşit. Simplu vorbind, străduința celor dintâiu trebue să fie aceea de a-şi struni mişcările trupeşti, iar a celor din urmă, de a-şi stăpâni mişcările gândului, ca să se mişte cu bună tocmire numai spre viețuirea cea înțeleaptă şi să nu-1 tragă nicio nălucire lumească dela cugetările dumnezeeşti. întreaga poftă a cinstitorului de Dumnezeu trebue să se îndrepte spre ceea ce doreşte, încât să nu se mai găsească vreme ca patimile sale să făurească gânduri de ură față de

oameni. Pentrucă dacă fiecare patimă, când se mişcă spre ceea ce o stăpâneşte, tine gândul înlănţuit, de ce n'ar ţinea şi râvna virtuţii cugetarea slobodă de celelalte patimi. Căci să ne gândim cu ce sentiment priveşte cel ce se mânie la lucrurile dinafară, luptându-se în minte cu fata celui ce 1-a întristat? Şi cu ce sentiment le priveşte iubitorul de bani, când, răpit de năluciri, se uită la avuţiile materiale ? Iar desfrânatul adeseori, chiar aflându-se între mai mulţi, îşi închide simţurile şi, luând în el faţa dorită, vorbeşte cu ea, uitând de cei de faţă şi şade ca un stâlp tără de glas, neştiind nimic de cele ce se petrec înaintea ochilor, sau se grăiesc în jurul lui, ci întors spre cele dinlăuntru, este predat întreg nălucirii sale. Pe un astfel de suflet îl numeşte poate Scriptura femeie ce şade din pricina rânduielii,[1]) căci şezând departe de simţuri, îşi adună în sine lucrarea lui, ne mai primind nimic din cele de afară, pentru nălucirea ruşinoasă care-1 stă-pâneşre.

Cap. 75

Dacă acestea stăpânesc astfel gândul din pricina patimei, făcând simţurile să-şi înceteze lucrarea, cu cât mai vârtos nu va face dragostea de înţelepciune mintea să se lapede de lucrurile sensibile şi de lucrarea simţurilor, răpind-o în văzduh şi ocupând-o cu vederea celor inteligibile! Căci precum în cel ce s'a tăiat sau s'a ars nu poate intra alt gând afară de cel al suferinţii care îl stăpâneşte din pricina durerii, tot aşa nici cel ce se gândeşte la ceva cu patimă nu poate să se cugete la altceva, decât la patima care-i stăpâneşte mintea şi care îi pătrunde tot gândul cu licoarea ei. Fiindcă plăcerea nu primeşte alăturea de ea durere, nici bucuria întristare, şi nici veselia supărare. De asemenea, câtă vreme stăpâneşte durerea, ea nu primeşte să se apropie plăcerea, nici întristarea nu se însoţeşte cu bucuria, şi nici supărarea nu se amestecă cu veselia. Patimile protivnice nu se împletesc întreolaltă şi nu se împreună niciodată, nici nu se învoiesc la o întovărăşire prietenească, din pricina înstrăinării şi vrăjmăşiei lor neîmpăcate dela fire. Drept aceea, să nu se turbure curăţenia virtuţii cu gândurile lucrurilor lumeşti, nici limpezimea contemplaţiei să nu se

') Levitic 15, 25. Amintim din nou că sufletul în greceşte e de genul feraeain

întunece cu grijile trupeşti, ca chipul filosofiei adevărate, arătându-şi luminata sa frunmseţe, să nu mai fie hulit de gurile îndrăsneţe, «ici să se mai facă lucru de râs din pricina neiscusinţii celor oe-1 desemnează; ci să fie lăudat, dacă nu de oameni, de Puterile de sus şi de însuşi Stăpânul Hristos, dela care au cerut şi Sfinţii lauda, cum zice marele David, care a călcat peste slava omenească cerând lauda dela Dumnezeu: „Dela Tine e lauda mea",') şi iarăşi; „intru Domnul se va lăuda sufletul meu".[2]) Căci oamenii adeseori ponegresc şi din pismă cele bune. Dar amfiteatrul de sus judecă lucrurile fără părtinire şi încununează după adevăr cele ce se fac. Prin urmare acest amfiteatru să-1 desfătăm, căci el şi trebue să fie desfătat prin frumuseţea faptelor. Iar despre oamenii cari nu pot răsplăti pe cei ce bine au vietuit, nici nu vor primi pedeapsa pentru alţii, nu se cade să lungim vorba, dacă umbresc din pismă sau patimă faptele virtuţii, în numele păcatului, şi defăima vieaţa cunoscută lui Dumnezeu şi îngerilor, prin ocări născocite. Căci în vremea răsplătirii nu va veni răsplata bunătăţilor veşnice celor ce bine au vietuit, dela părerea oamenilor, ci dela adevărul însuşi al celor săvârşite în vieaţă. De aceste bunătăţi fie să avem parte noi toţi, prin harul şi iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, căruia fie slava împreună cu Tatăl şi cu Duhul sfânt, acum şi pururea şi în veacurile nemărginite ale vecilor. Amin.

') Ps 21, 28 [s]) Ps. 33, 2

Marcu Ascetul

Vieaţa şi scrierile lui

Marcu Ascetul a trăit în apropiere de Nil Ascetul. Şi el a fost, se pare, mulți ani egumen al unei mănăstiri de lângă Ancyra din Galatia. De acolo s'a retras mai târziu într'o pustie, unde a murit în prima jumătate a veacului al 5»lea. In care pustie s'a retras, nu se ştie. Ca şi Nil, tot aşa şi Marcu Ascetul este un învățăcel, sau cel puțin un admirator al Sf. Ioan Gură de Aur.

Fotie aminteşte nouă scrieri de»ale lui Marcu Ascetul. Toate aceste nouă scrieri s'au păstrat până azi. Ele sunt:

1. „Despre legea duhovnicească".[1]) Ea vrea să explice cum se înțelege şi cum trebue împlinită legea duhovnicească de care vorbeşte Ap. Pavel (Rom. 7, 14). Această „lege duhovnicească" cuprinde idealul desăvârşirii morale şi diferitele capete Înfăţişează tot cercul datoriilor morale ale omului.

2. „Despre acela cari socotesc că se îndreptățesc din fapte".') După cum arată cuvintele dela sfârşit şi o traducere siriacă, această scriere a fost la început una cu cea de mai înainte.

3. «Despre pocăință*.[8]) In aceasta se arată că pocăința e necesară pentru toți fără excepție şi constă în „alungarea gându» rilor, în rugăciune neîntreruptă şi în purtarea cu răbdare a năca. zurilor". Aceste trei virtuți generale fac pe oameni nepătimaşi

') De lege spirituali. Ed. în Migne P. G. 65, 905—930 şi Filocalia greacă, voi. I, p. 56—63 (ed. 11) Textul din Filocalia e împărţit în 200 capete, cel din Migne în 201.

[8]) De his.qui putant se ex operibus justificări. Ed. în Migne P. G. 65, 929—966 şi în Filocalia gr. voi. I, p, 63—73 (ed. 11). Textul din Migne e împărţit în 211 capete, cel din Filocalia in 226

[3]) De poenitentia. Ed. Migne P. G. 65, 965-984

(djcafl-etţ). Dar pocăinţa înţeleasă astfel se cuvine să o urmărească toată vieaţa atât cei păcătoşi, cât şi cei drepţi, dacă vreau să dobândească mântuirea. Nu există în vieaţa aceasta un capăt al ei. Prin ea, sau prin aceste virtuţi, începătorii au parte de introdu» cere în evlavie, cei dela mijloc de sporire şi cei desăvârşiţi de întărire. Ele niciodată nu îşi încetează lucrarea₅ decât în cel pornit, din neştiinţă, spre plăceri, sau în cel desnădăjduit, sau în cel atins de eroarea novaţiană, care respinge pocăinţa, pe temeiul locului din Evrei 6, 1-2. Dar Apostolul Pavel nu lapădă acolo pocăinţa, ci porunceşte ca temelia pocăinţii să rămână botezul cel unic în Hristos, osândind botezul de fiecare zi al creştinilor dintre Iudei (P. G. 65, 976). Sunt de osândit atât cei ce spun că nu mai au lipsă de pocăinţă după botez şi deci pot păcătui fără grijă, cât şi cei ce, ştiind că vor fi iertaţi prin pocăinţă, nu se lapădă de rele. Scriptura, condamnând ambele aceste erori, cere dela toţi pocăinţă, fie că păcătuesc greu, fie că sunt cât se poate de induhovniciţi, căci „cine dispreţueşte cele mici, va cădea pe încetul" (Sirach 19, 1). „Când cel înduhovnicit primeşte In sine ceva din cele care nu se cuvin şi zăboveşte pe lângă acel ceva fără să se pocăiască, lucrul acela mic, învechindu.se şi crescând, nu mai vrea să convieţuiască cu omul care l«a primit ca un , orfan, ci îl atrage spre înrudirea cu sine, aducându«şt.I aproape . prin prietenia Îndelungată, ca printr'o funie. Şi dacă, luptând prin rugăciune, îl taie dela sine, rămâne aşa de aproape de nepătimire cât de departe e păcatul săvârşit de patimă. Dar dacă tăria acestui păcat îl duce pe om până la capăt şi«l face să înceteze lupta, în chip necesar acel om va fi cucerit şi de celelalte patimi. . . Dar vei zice: N'a putut ruga pe Dumnezeu dela Început, de când s'a întâlnit cu păcatul, să mul lase să cadă până la capăt ? De sigur că a putut. Dar dispreţuind acest rău mic, l»a primit cu voia sa ca pe nimic şi nu s'a rugat pentru el, neştiind că acel rău mic se face introducere şi pricină a unuia mai mare" (P. G. 65,977).

Dar chiar cei care ar fi ajuns la atâta desăvârşire, încât nu mai păţesc nici aşa ceva, trebue să se căiască toată vieaţa pentru vreun cuvânt deşert spus vreodată, pentru vreo supărare asupra fratelui etc. (P. G. 65,980).

„Astfel pentru cele mici şi pentru cele mari pocăinţa rămâne neterminată până la moarte. Deşi nu o putem săvârşi cu fapta până atunci, totuşi suntem datori să o cultivăm cu intenţia, învaţă dela fire cum nu trebue să o părăsim până la moarte. Mintea nu se poate opri dela lucrarea raţională, ci, chiar dacă ar fi desăvârşită, lucrează bine pe planul celor de.a drâapta. Iar dacă, pe motiv că e desăvârşită, ar înceta să mai lucreze cele bune, de sigur s'ar apleca spre cele dea stânga. Dar fiind oprită dela cele de«a stânga, iarăşi e atrasă în chip firesc spre dreapta. Iar lucrarea pe planul celor de»a dreapta

constă şi la începători, şi la cei dela mijloc, şi la desăvârşiţi în rugăciune, în **alungarea gândurilor şi în răbdarea năcazurilor..." „Chiar dacă ne»am străduit până la moarte în pocăinţă, nici aşa n'am împlinit datoria noastră. Căci nimic nu cântăreşte cât împărăţia Cerurilor. Precum mâncăm, bem, grăim şi auzim, tot aşa de firesc suntem datori să ne pocăim. . . Hristos ne«a luat pe garanţie, aşteptând pocăinţa noastră} cine o părăseşte pe aceasta, nesoco. teste pe Cel ce ne.a luat pe garanţie". (P. G. 65,981).**

4. **„Despre botez", sau mai precis: ‚Răspuns celor ce se îndoesc despre dumnezeescul botez".[1]) Este o înfăţişare a efectelor botezului, în forma unui dialog. E desbătută întrebarea dacă botezul şterge cu totul păcatul, sau mai Iasă ceva din el, care irebue şters prin silinţe proprii. Botezul, declară Marcu Ascetul, are un efect desăvârşit, întrucât el nu numai şterge păcatul, ci şi împărtăşeşte pe Duhul Sfânt. Cel ce zice: „Văd altă lege în mădularele mele, care se împotriveşte legii duhului meu" (Rom.** 7, **23), nu e cel botezat, ci cel nebotezat încă. Dar lupta e necesară necontenit şi după aceea. Căci harul primit la botez** nu.l **face pe om neschimbăcios. Acest har e numai puterea dată omului de.a rămânea ferit de păcat. Dacă el nu pune în lucrare această putere, prin păzirea poruncilor, cade iarăşi în păcat, dar** nu **în al lui Adam, ci în al său propriu: „Nu spunem că tot omul, care a fost botezat şi a primit harul, este după aceea neschimbabil (âtpe7rto?) şi nu mai are lipsă de pocăinţă, ci că**

') Responsio ad eos qui de dirino baptismate dubitant. Ed. Migne P. G. 65, 985—1028.

dela botez, piin darul lui Hristos, ni s'a dăruit harul deplin ai lui Dumnezeu spre Împlinirea tuturor poruncilor. Deci orice om, care 1-a primit in chip tainic şi nu împlineşte poruncile, în măsura lipsei pe care n'o împlineşte e biruit de păcat, care nu este al lui Adam, ci al celui neglijent, întru cât, luând puterea de«a lucra, nu uapiineşte lucrul".[1])

Se pare că în acest tratat, ca şi în cele dela punctele **1**-2, Marcu Ascetul combate Masalianismul, care susţinea pe de o parte că în sufletul omului se află după botez şi Duhul Sfânt şi dia« voiul, iar pe de alta că orice prezenţă a harului în sine trebue să o simtă omul.")

Marcu Ascetul răspunde că prin botez se sâlăşlueşte în adâncul omului Duhul Sfânt, sau harul Lui, sau Iisus Hristos, fiind şters cu totul păcatul. Dar harul rămâne numai ca o putere (Sivafus) spre fapte bune, faptele însăşi având să le săvârşească omul. Şi pe măsură ce le săvârşeşte, se face descoperită prezenţa

harului din el. Prin faptul că botezul aşează în noi harul ca putere spre faptă, el ne eliberează, adecă ne face capabili să nu mai săvârşim răul, ci să săvârşim binele. Nu se mai lucrează răul prin noi în chip necesar, cum ziceau adversarii lui Marcu, ci numai dacă voim facem răul. Pe de altă parte aceiaşi adversari afirmau că păcatul strămoşesc nefiind şters prin botez, străduințele noastre au tocmai rostul de a»l şterge, la ceea ce Marcu răspunde că, dacă ar fi aşa, Hristos n'ar fi avut pentru ce să moară. In reali» tate păcatul e şters prin botez, faptele noastre numai actualizează puterea harului, care ea a desfiinţat păcatul şi ne«a făcut liberi spre săvârşirea lor. In păcat recădem numai dacă nu prelungim în fapte bune puterea harului, dar atunci cădem nu în păcatul lui Adam, ci în al nostru personal.

„Mărturisim cu adevărat că sfântul botez este desăvârşit şi în el e ascuns harul lui Hristos, care aşteaptă ascultarea noastră şi împlinirea poruncilor, a căror putere am primiUo prin har" (P. G. cit. **1001).** „Ap: înţeles din cele spuse înainte că curăţirea s'a făcut tainic **(pvucmxffis)** prin botez, dar efectiv se află prin porunci. Dacă botezându.ne nu ne-am eliberat de păcatul stră» moşesc, e vădit că nu

') P. G. 65, 1004 C.

•) Viller—Rahner, Op. c, p. 117, 216 urm

putem săvârşi nici faptele libertăţii. Iar dacă putem să le săvârşim pe acestea, e limpede că în chip tainic ne.am eliberat de robia păcatului... Dar pentru neglijarea porun» cilor Celui ce ne.a curăţit pe noi, suntem stăpâniţi de păcat *(unb* xfjc, d(iap-cfa; âv£pyou[xfl-a). Prin urmare sau arată>mi mie că cei botezaţi nu pot să împlinească poruncile libertăţii şi deci botezul nu este desăvârşit, sau, arătând noi că aceia au primit o astfel de putere, să mărturisească toţi că s'au eliberat prin harul lui Hristos, dar s'au predat pe ei înşişi în robia relelor, prin faptul că n'au împlinit toate poruncile şi de aceea s'au făcut iarăşi robi" {P. G. cit. 988). „Deci tu, omule, care ai fost botezat în Hristos, dă numai lucrarea, pentru care ai luat puterea, şi te împodobeşte pentru arătarea Celui ce locueşte în tine" (P. G. cit. 1005). „Mărturisim că puterea împlinirii poruncilor am primit«o şi de legăturile morţii ne»am slobozit. Deci suntem datori cu lucrarea. Şi dacă nu împlinim poruncile lui Dumnezeu, harul dat nouă "nu se va descoperi" (P. G. cit. 1008).

Unii dintre adversari cedau în privinţa faptelor rele, recu» noscând că ele stau în puterea noastră. Dar susţineau cu tărie că gândurile păcătoase nu stau în puterea noastră, chiar după ce suntem botezaţi. Ele vin şi ne stăpânesc fără să vrem, fiind o dovadă despre prezenţa păcatului strămoşesc în noi, din care şi izvorăsc.

Urmărind să demonstreze că gândurile păcatului nu provin în noi din păcatul lui Adam, nici nu ne sunt impuse cu sila de Satana, ci sunt produse de noi

prin primirea momelii celui rău, Marcu desfăşoară în această scriere o serie de remarcabile ana. lize de ordin psichologic şi pneumatologic. Ni se înfăţişează astfel în chipul cel mai precis înţelesul „atacului" sau al „momelii" Satanei, al aşa numitei TtpoapoAV), prima răsărire a unui gând de păcat, căreia îi dau un rol important aproape toate scrierile din Fiiocalie şi în generai toată literatura ascetică a Răsăritului. Se expune apoi procesul ce are loc în suflet în urma ivirii acestui atac, în cursul căreia se formează gândurile păcătoase şi se ajunge la fapta păcatului şi la patimă. „Atacul* sau „momeala", care vine dela Satana, nu este păcat. El este, după Marcu, gândul simplu

î s

şi izolat al păcatului (fiovoXoytoros ^patveia *izpdyfiaxoq, noYripaQ),* până nu e multiplicat, transformat într'o cugetare desvoltatâ, de aple. carea noastră asupra lui şi până nu s'a trezit în noi o dulceaţă, o plăcere pentru el. £ un gând.scânteie, de care ne dăm seama că nu l«am căutat şi nu l»am produs noi, ci a apărut dintr'odatâ, singuratec, ca o sugestie din senin şi e încă gând pur, fără nici un amestec de plăcere. El poate să stărue în noi, dar şi in acest caz dacă nu«l multiplicăm, nu.l desvoltăm în imagini, şi nu asociem la el o plăcere, nu e păcat. Păcate sunt abia „gândurile" pe cari le rodim noi din acel „atac", dar ele nu ni se impun cu sila, ca o creştere dintr'un păcat strămoşesc ce l«am purta în noi, sau ca o copleşire a noastră fără să vrem de către puterea sata. nică (P. G. cit. 1016). E adevărat că adeseori aceste gânduri DI se înfăţişează ca având o putere silnică asupra noastră, încât nu putem scăpa de ele. Dar aceasta se datoreşte faptului că prin obişnuinţă ne>am făcut iarăşi robi patimilor şi gândurile aluner,. tate de ele nu le mai putem alunga dintr'odată, ci ne trebue o luptă îndelungată pentru a topi treptat din noi puterea patimilor cari dau sevă acestor gânduri.

„Cine, crezând dumnezeeştii Scripturi şi împlinind porun. cile Domnului, nu ştie că... gândurile nu ne stăpânesc prin forţa for, ci prin puţinătatea credinţei noastre şi prin lipsa împlinirii poruncilor? De aceea nu toţi suntem într'o stare egală şi nu toţi suntem purtaţi de aceleaşi idei, deoarece pricinile gândurilor stau în voia noastră. Dacă ar fi silnice aceste pricini, avându«şi ori. ginea dela Adam, am fi stăpâniţi toţi la fel şi inevitabil. Dar nu este aşa. Să nu fie! Căci iată vedem că nu toţi suntem purtaţi la fel, nici la aceleaşi timpuri, nici spre aceleaşi lucruri, ci fie» care pe cât a crezut Domnului în privinţa bunurilor viitoare, dispretuind slava omenească şi patima voluptăţii, pe atât a scos afară şi gândurile şi se află mai liniştit decât cel împătimit de voluptate. De aceea ne deosebim unul de altul şi în concepţii

şi în vieaţă. Noi vrem să mistificăm adevărul când căutăm să stingem gândurile nu prin credinţa în Iisus, adecă nu prin lucrarea po. runcilor Lui, nici prin umilinţă şi smerită cugetare, împreunate cu durerea inimii, ci rămânând în voluptatea ascunsă, adecă în slava deşartă şi în dorul de»a plăcea oamenilor, in părerea de sine şi în închipuirea biruinţii şi a mândriei noastre şi a altora ca acestea, pe cari neisbândindu»le înmulţim gândurile poftitoare. De aceea nu putem să le stingem. De ce Încercăm să înlăturăm în chip nedrept efectele, păstrând pricinile din cari provin?" (P. G. cit. 1021).

Un loc Însemnat are în vieaţa duhovnicească, aşa cum o descrie Marcu Ascetul, inima. E cel dintâi dintre autorii din Filocalia, la care inima primeşte o asemenea importantă. Evagrie, Ion Casian, Nil consideră aproape exclusiv mintea ca loc şi ca factor central al fiinţii omeneşti. Ion Casian aminteşte de câteva ori locul din Prov. 4, 23, despre strâjuirea inimii, dar fără nici o analiză,[1]) fără a stărui asupra rolului inimii în vieaţa duhovnicească. La Marcu Ascetul inima are o mare importanţă în raport cu procesul transformării „atacului" satanic în gânduri păcătoase. Anume starea de puritate a omului e caracterizată prin unirea dintre minte şi inimă. Când mintea se desparte de inimă, dă loc în sine „atacului" satanic. „Noi am primit porunca să nu ne îngrijim de nimic, ci să ne păzim cu toată strâjuirea inima {Prov, 4, 23) şi să căutăm înlăuntrul nostru împărăţia Cerurilor. De aceea când se desparte mintea de inimă şi se opreşte din căutarea amintită, îndată dă loc atacului diavolului şi se face aptă să pri. mească sugestia rea". Dar daca mintea, după o luptă anumită, s'a eliberat de „atacul" satanic, are iarăşi puterea să ia aminte ta inimă şi să o păzească cu toată strâjuirea,'încercând **sâ** pătrundă neturburată în cele mai dinlăuntru cămări ale ei, unde nu suflă vânturi de»ate gândurilor rele, cari împing cu sita şi sufletul şi trupul în prăpăstiile voluptăţii si le aruncă în fântânile de asfalt* (P. G. 65, 1016).

Intru cât conţinutul acestei scrieri alcătueşte un fundament doctrinar pentru multe din manifestările vieţii ascetice şi mistice răsăritene, şi în special pentru metodele rugăciunii mintale, ne«am gândit să o traducem şi să>i facem loc in această ediţie ro« mânească a Filocaliei, chiar dacă nu e cuprinsă în ediţia greacă.

5. „Sfaturi folositoare de suflet către Nicolae*.[2]) Este o epi. stolă prin care Marcu răspunde la o scrisoare a ascetului Nicolae din Ancyra, un tânăr

0 Vezi in această carte p. 100, 101, 115, 122

2) *„Jltbq* NtxoAaov vou&eafac (poxaxpeAets". **Ed. la Migne P. G. 65, '.027—1050 şi în Filocalia gr. voi. 1, p. 73—81 led. II).**

prietin al său, după ce ei s'a retras din Ancyra în pustie şi nud mai poate da

sfaturi cu graiu viu ca mai înainte. Ca cel mai bun mijloc pentru a.şi stăpâni patimile îi recomandă gândul statornic la binefacerile lui Dumnezeu, dintre cari cea mai mare este întruparea şi suferinţele purtate de Hristos pentru noi. Cele trei rele cari ameninţă necontenit sufletul sunt: uitarea, lenea şi neştiinţa. împotriva lor trebue să se lupte cu: amintirea binefacerilor lui Dumnezeu, râvna şi cunoştinţa lu» minată.

6. „Dispută cu un scolastic".[5]) Este un dialog între un ascet bătrân, care e Marcu, şi un advocat. Advocatul cere socoteală despre teza susţinută de monachi că făcătorii de rele nu trebue traşi la judecată. Fără a se lăsa convins, advocatul pleacă şi bătrânul ascet continuă să vorbească despre acest lucru cu „fraţii")

7. „Consfătuirea minţii cu sufletul".[2]) Adevărurile desvol» tate în scrierea despre botez, le înfăţişează acum mintea înaintea sufletului. Ea vrea să-i arete că e o greşală să creadă că păcatul iui vine dela Adam, sau dela diavolul, sau din influenta altor oameni.

8. „Despre post".[8]) Lămureşte în patru capitole însemnă» tatea postului. Postul nu trebue să trezească mândrie. „Cine e mândru, nu se cunoaşte pe sine. Căci de s'ar cunoaşte pe sine şi prostia care se cuprinde în el, nu s'ar mai mândri. Iar cine nu se cunoaşte pe sine, cum poate să cunoască pe Dumnezeu?" (P. G. 65, 1116 C).

9. „Despre Melchisedec".*) E un tratat dogmaticpolemic îndreptat împotriva unor oameni cari, bazaţi pe cap. 7 al Ep. către Evrei, susţineau că Melchisedec a fost Fiul lui Dumnezeu, înainte de ce s'a întrupat din Fecioara Măria. Altfel n'ar fi fost fără tată, fără mamă, fără înaintaşi şi preot în veci. Această părere, pe care o respinsese şi Epifanie, o combate Marcu în chip temeinic.

Toate aceste scrieri le.a alcătuit Marcu la Ancyra, înainte de.a se retrage în pustie. Numai epistola către Nicolae şi poate scrierea despre post le»a compus în timpul petrecerii în pustie.

[1]) Disputatio cum q.iodam scolastico. Ed. P. G. 65, 1071—1102.
[2]) Consultatio inteliectus cum sua ipsius anima. Ed. P. G 65, 1103 — 11Î0.
***) De jejunio, P. G. 65, 1109—1118.**
***} De Melch'sedech, P. G 65, 1117—1140.**

Afară de aceste 9 scrieri, în Patroiogia lui Migne mai este pubticată sub numele lui Marcu o scriere întitulată •. «Capete despre trezvie", cuprinzând 26 capete şi două întrebări şi răspunsuri.*) Dar scrierea aceasta nu e a lui

Marcu, ci o compilaţie mai târzie din sentinţele lui Maxim Mărturisitorul şi din Omiliile lui Ma. carie Egipteanul.*)

Probabil că dela Marcu este şi scrierea „împotriva Nesto» rianilor", publicată de A. Papadopulos Kerameus după un ma» nuscris din Ierusalim din v. 13,[3]) şi în cazul acesta Marcu trăia încă pe la 430.*)

») Capitula de Temperantia Ed. P. G. 65, 1053—1070.

") Primele 25 capete din această scriere a lui Marcu corăspund astfel cu anumite capete din cele 2 centurii ale lut Maxim Mart : ȷ.Ilepc ▪SsoXoyJaţ xaî Tfjț Ivaapxou ofoovoftiac," (P. G. 90, 1083—1176; scrierea aceasta o traduc şi in Filocalia de faţă):

Maxim: Cent, I	**33, 39, 43, 53, 54, 67, 81, 82, 83, 84, 94, 96.**
Marcu:	**1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.**
Maxim: Cent. II	**9, 13, 31, 33, 46, 48, 49, 59, 73. 75, 79. 82, 89.**
Marcu:	**13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25.**

Iar cap. 26 din Marcu corăspunde cu cap. 15 din I Cent. a lui Maxim din „Cele cinci centurii despre virtute şi păcat" (P. G. 90, 1185). M. Vilier socoteşte că Maxim Mărt. a împrumutat dela Marcu (Aux sources de la spiritualii de S. Maxime, în Revue d'Ascetique, et de Mystique, 1930, Nr. 42, p. 157—158). Dar adevărul nu poate fi acesta.

3) **In „'AvaXexta EepoaoXufttTtx^ţ** crza.ypdkoyia.^. **St. Petersburg 1891, J. Kunze, biograful cel mai de seamă al lui Marcu (Markus Eremita, Leipzig 1895), susţine că e a lui Marcu Ascetul.**

[4]) Pentru ştirile acestea despre Marcu Ascetul am folosit de asemenea pe O. Bardenhewer. Op c, voi. IV, ed. î—2, p. 178—186 şi Viller-Rahner, Op. c p. 175-177.

A cuviosului si de Dumnezeu purtatorul parintelui nostru

Marcu Ascetul

Despre legea duhovnicească,in 200 de capete

fiindcă de multe ori aţi dorit să ştiţi ce este legea duhovnicească de care vorbeşte dumnezeescul Apostol,[2]) şi care este cunoştinţa şi lucrarea celor ce vor să o păzească, vom vorbi despre acestea, pe cât ne va fi cu putinţă.

2. Intâiu ştim că Dumnezeu este începutul, mijlocul şi sfârşitul oricărui bine; iar binele este cu neputinţă să fie crezut şi săvârşit altfel decât în Hristos Iisus şi Duhul Sfânt.

3. Tot binele e dăruit de Dumnezeu cu un rost oarecare şi cel ce-1 primeşte cu această credinţă, nu-I va pierde.

4. Credinţa neclintită este turn întărit. Iar Hristos se face toate celui ce crede.

5. Orice plănuire a ta să o începi cu Cel ce este , începutul a tot binele, ca să fie după voia Iui Dumnezeu

ceea ce ai de gând să faci.

'} **Iau împărţirea capetelor după Filocalia greacă. In P. G. 69, 905—930,** Tarată **puţin.**

***) Rom 7, 14**

6. Cel ce e smerit în cugetul său şi împlineşte o lucrare duhovnicească, când ceteşte dumnezeeştile Scripturi pe toate le aduce în legătură cu sine şi nu cu altul.

7. Roagă pe Dumnezeu să deschidă ochii inimii tale, şi vei vedea folosul rugăciunii şi al cetirii.

8. Cel ce are vreun dar duhovnicesc şi sufere împreună cu cel ce nu-1 are, îşi păstrează darul prin împreuna pătimire; iar cel mândru şi-1 va pierde, scu-fundându-se în gândurile trufiei.

9. Gura celui smerit în cugetare grăeşte adevărul; iar cel ce i se împotriveşte se aseamănă cu sluga aceea care a pălmuit peste obraz pe Domnul.

10. Nu te face ucenic al celui ce se laudă pe sine, ca nu cumva, în loc de smerita cugetare, să înveți mândria.

11. Să nu te înalți întru inima ta pentru că înțelegi cele zise în Scripturi, ca să nu cazi cu mintea în duhul hulirii.

12. Să nu încerci a deslega prin gâlceava un lucru încurcat, ci prin cele arătate de legea duhului, adică prin răbdare, rugăciune şi nădejdea care numai la un lucru se gândeşte.

13. Cel ce se roagă trupeşte şi încă nu are cunoştință duhovnicească, este ca orbul care strigă şi zice: „Fiul lui David, miluește-mă".[1])

14. Orbul de odinioară, după ce i s'au deschis ochii şi a văzut pe Domnul, închinându-se Lui, nu L-a mai mărturisit fiu a lui David, ci Fiu al lui Dumnezeu.

15. Să nu te înalți când verşi lacrimi în vremea rugăciunii, căci Hristos este Cel ce s'a atins de ochii tăi de ai putut vedea cu mintea.

16. Cel ce, asemenea orbului, şi-a lepădat haina şi s'a apropiat de Domnul, se face ucenicul Lui şi pro-poveduitorul învățăturilor celor mai înalte.

') **Luc.** 38, 38

~ ~- -«^ -«v ~w .. mu IWJU »u t

') Fapte 12, 10, (Vezi şi Maxim Mart.: Quaest, ad Tkalasium, P. G. 90, 329). [8]) Rom. 15, 4.

17. De va zăbovi păcatul în gândurile noastre, ne va umplea inima de semeție; iar de îl vom izgoni prin înfrânare şi nădejde, vom dobândi sdrobirea inimii.

18. Este o sdrobire de inimă lină şi folositoare, spre înmuierea ei; şi este alta ascuțită şi vătămătoare, spre pedepsirea ei.

19. Privegherea, rugăciunea şi răbdarea năcazurilor ce vin asupra noastră aduc inimii sdrobirea neprimejdi-oasă şi folositoare, dacă nu împrăştiem tovărăşia lor prin lăcomia după ceva. Căci cel ce rabdă în acestea, şi în celelalte va fi ajutat; iar cel nepăsător şi împrăştiat, la ieşirea din trup cumplit se va chinui.

20. Inima iubitoare de plăceri, în vremea ieşirii i se face sufletului închisoare şi lanț; iar cea iubitoare de osteneli îi este poartă deschisă.

21. Inima învârtoşată este poartă de fier zăvorită înaintea cetății; iar celui ce pătimeşte răul şi este strâm-torat, i se deschide dela sine, ca şi lui Petru.[1]) *

22. Multe sunt telurile rugăciunii, care de care mai deosebit. Totuşi niciuna nu este vătămătoare, decât aceea care nu mai este rugăciune, ci lucrare diavolească.

23. Un om voind să facă rău, s'a rugat, după obiceiu, mai întâi în cuget, şi prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu fiind împiedecat, mai pe urmă mult I-a mulțumit.

24. Iar David vrând să ucidă pe Nabal din Cârmei, după ce a luat înştiințare despre dumnezeeească răsplătire, tăindu-şi gândul acesta mult a mulțumit. Ştim iarăşi ce a făcut când a uitat de Dumnezeu, neoprindu-se până ce Natan proorocul nu i-a adus aminte de Dumnezeu.

25. Când îți aduci aminte de Dumnezeu înmulțeşte rugăciunea, ca atunci când II vei uita Domul să-şi aducă aminte de tine.

26. Cetind dumnezeeştile Scripturi, cugetă la cele ascunse într'ânsele; „căci câte mai 'nainte s'au scris, toate — zice — spre a noastră învățătură s'au scris".[2])

27. Scriptura numeşte credința „temelie a celor nădăjduite"iar pe cei ce nu cunosc sălăşluirea lui Hristos, i-a numit necercați.

28. După cum din cuvinte şi lucruri se vede cugetul, tot aşa se vede din faptele bune ale inimii răsplata viitoare.

29. Inima milostivă e vădit că va primi milostivire; iar cea care nu este aşa, pe cele dimpotrivă.

30. Legea libertății învață tot adevărul. Mulți o ştiu aceasta prin cunoştință; însă puțini o înțeleg, pentrucă înțelegerea e totdeauna în proporție cu împlinirea poruncilor ei.

31. Nu căuta desăvârşirea ei prin virtuți omeneşti, căci nu se va împlini desăvârşit printr'ânsele. Desăvârşirea ei e ascunsă în crucea lui Hristos.

32. Legea slobozeniei se cunoaşte prin cunoştința adevărată; se înțelege prin lucrarea poruncilor; şi se împlineşte desăvârşit prin mila lui Hristos.

33. Când ne vom sili să împlinim în conştiință toate poruncile lui Dumnezeu, vom înțelege că legea Domnului este fără prihană; că se cultivă prin faptele noastre cele bune, dar fără mila lui Dumnezeu nu este cu putință să se desăvârşească între oameni.

34. Cei ce nu se socotesc pe ei datornici întregei legi a lui Hristos, cunosc trupeşte legea lui Dumnezeu, „neînțelegând nici cele ce zic şi nici cele despre cari se rostesc cu tărie"/[1]) De aceea ei socotesc că împlinesc legea desăvârşit prin fapte.

35. Un lucru poate fi săvârşit bine la arătare, dar scopul celui ce 1-a săvârşit nu e bun. De asemenea poate fi rău la înfățişare, dar ținta făcătorului poate fi bună. Dar nu numai fapte săvârşesc unii, ci şi vorbe grăiesc în chipul în care am zis. Căci unii schimbă calitatea unui lucru prin neiscusința şi neştiința lor, alții prin intenția cea rea, şi iarăşi alții prin scopul evlavios.

¹) Evr. 11, 1. *) I Ti*. 1, 7.

36. Pc cel ce îşi ascunde defăimarea şi ocara punând înainte laude, cu greu îl pot descoperi cei mai simpli.

Asemenea acestuia este şi cel ce sub chipul smereniei, e plin de slava deşartă. Aceştia acoperind multă vreme adevărul cu minciuna, în cele din urmă sunt daţi totuşi pe faţă prin fapte.

37. Unul făcând un lucru la arătare bun, vatămă pe aproapele său; iar altul nefăcând un asemenea lucru, îl ajută cu gândul.

38. Este o mustrare din răutate sau din răzbunare, şi este alta întru frica de Dumnezeu şi pentru adevăr.

39. Pe cel ce a încetat de-a mai păcătuit şi s'a pocăit, nu-1 mai mustra; iar de zici că pentru Dumnezeu îl mustri, mai întâiu descopere-ti păcatele tale.

40. începătorul oricărei virtuţi este Dumnezeu, precum soarele, ai luminii de toate zilele.

41. Când săvârşeşti fapte virtuoase, adu-ţi aminte de Cel ce a zis: „Fără de mine, nu puteţi face, nimic".[1])

42. Prin necazuri şi-au gătit oamenii cele bune, după cum prin slava deşartă şi prin plăcere cele rele.

43. Cel nedreptăţit de oameni scapă de păcat, şi pe măsura mâhnirii sale, atlă sprijin împotriva lui.

44. Cel ce crede în răsplata lui Hristos, pe măsura credinţii sale rabdă bucuros toată nedreptatea.

45. Cel ce se roagă pentru oamenii ce-1 nedreptăţesc, îi înspăimântă pe draci; iar cei ce se luptă cu cei dintâi, e rănit de cei de al doilea.

46. E mai bine să fim batjocoriţi de oameni decât de draci; dar cel plăcut lui Dumnezeu pe amândoi i-a biruit.

47. Tot binele vine dela Domnul, după o anumită orânduire şi pleacă pe ascuns dela cei nemulţămitori, nerecunoscători şi leneşi.

48. Tot păcatul sfârşeşte în plăcerea oprită, precum orice virtute într'o mângâiere duhovnicească. Dacă stăpâneşte cel dintâiu, stârneşte pe cele proprii lui; iar dacă

') îoaa !5, 5.

stăpâneşte cea de a doua, de asemenea pe cele înrudite cu ea.

49. Ocara dela oameni aduce întristare inimii, dar se face pricină de curăţie celui ce o rabdă.

50. Neştiinţa îndeamnă la împotrivire faţă de cele ce sunt de folos şi neruşinându-se sporeşte numărul păcatelor.

51. Primeşte năcazurile, că întru nimic nu te păgubeşte în cele ce le ai de mai înainte; dar leapădă lăcomia, căci ai să dai socoteală.

52. După ce ai păcătuit în ascuns, nu încerca să uiţi. „Căci toate sunt goale şi descoperite pentru ochii Domnului, înaintea Căruia avem să dăm socoteală".')

53. Arată-te Stăpânului cu cugetul tău. „Căci omul caută la faţă, pe când Dumnezeu priveşte în inimă".[2])

54. Nu cugeta şi nu face nimic, fără un scop plăcut lui Dumnezeu. Căci cel ce călătoreşte fără scop, va osteni în zadar.

55. Cel ce păcătueşte fără să fie silit, cu greu se pocăeşte, pentrucă dreptatea lui Dumnezeu este fără de greşeală. ^

56. întâmplarea dureroasă face pe înţelept să-şi aducă aminte de Dumnezeu, şi întristează pe măsura ei pe cel ce a uitat de Dumnezeu.

57. Orice suferinţă fără voie, să te înveţe să-ţi aduci aminte de Dumnezeu; în acest caz nu-ţi va lipsi prilejul spre pocăinţă.

58. Uitarea în sine n'are nicio putere, dar se întăreşte din pricina negrijii noastre şi pe măsura acesteia.

59. Nu zice: ce să fac, căci ceea ce nu voesc aceea mi se întâmplă să fac. Ci, aducându-ţi aminte, cugetă la ceea ce eşti dator să faci.

60. Deci fă binele de care-ţi aduci aminte; şi cel de care nu-ţi aduci aminte, se va descoperi ţie. Şi să nu-ţi dai cugetul fară judecată uitării.

') Err. 4, 13. *) I. Sam 15, 7.

61. Scriptura zice că „iadul şi pierzarea sunt arătate înaintea Domnului".[1]) Acestea le zice despre neştiinţa şi uitarea inimii.

62. Căci iad este neştiinţa, fiindcă amândouă sunt întunecate. Şi pierzare este uitarea, pentrucă prin ea am pierdut din cele ce le aveam.

63. Ia seama la relele tale, nu la ale altuia; şi nu se va jefui de tâlhari casa de lucru a minţii tale.

64. Cel ce nu poartă grijă după puterea lui de toate virtuţile, săvârşeşte un păcat anevoie de iertat; dar rugăciunea şi milostenia întorc pe cei ce nu poartă de grijă.

65. Orice întristare după Dumnezeu face parte din fiinţa evlaviei. Căci adevărata dragoste se probează prin cele ce-i stau împotrivă.

66. Nu zice că se poate câştiga virtutea fără năcazuri ; căci virtutea neprobată în năcazuri, nu este întărită.

67. Gândeşte-te la sfârşitul oricărui năcaz fără voie şi vei atla în el peirea păcatului.

68. Multe sunt sfaturile aproapelui spre ceea ce este de folos; dar nimănui nimic nu i se potriveşte aşa de mult ca judecata conştiinţii sale.

69. Când cauţi tămăduire, ia seama la conştiinţă şi tot ce-ţi va spune ea, fă, şi vei avea folos.

70. Dumnezeu şi conştiinţa ştiu cele ascunse ale fiecăruia, deci prin acestea să primim îndreptarea.

70 b. Cel ce se osteneşte fără sfat, e sărac în toate. Iar cel ce aleargă cu nădejde e de două ori bogat.[2])

71. Omul încearcă câte poate după voia sa; iar Dumnezeu le sfârşeşte după dreptate.

72. De vreai să primeşti laudă dela oameni, iubeşte mai întâi mustrarea pentru păcate.

73. Oricâtă batjocură va răbda cineva pentru adevărul lui Hristos, va primi însutită slavă dela mulţime. Dar mai bine este a face binele pentru cele viitoare.

[1]) ProT. 15, 11. [2]) Numai în P. G. 65, 913 tinde poartă Nr. 71.

74. Când un om foloseşte pe altul prin cuvinte **sau** fapte, să ştie amândoi că e de faţă harul lui Dumnezeu. Iar cel ce nu înţelege aceasta, va fi stăpânit de cel ce înţelege.

75. Cel ce laudă pe aproapele în chip făţarnic, îl va osândi după o vreme şi va ti el însuşi ruşinat.

76. Cel ce nu cunoaşte cursele vrăjmaşului, va fi ucis cu uşurinţă; şi cel ce nu ştie pricinile patimilor, uşor va cădea.

77. Din iubirea de plăcere vine negrija şi din ne-grijă uitare; căci Dumnezeu a dăruit tuturor cunoştinţa celor de folos.

78. Omul sfătueşte pe aproapele precum ştie; iar Dumnezeu lucrează în cel ce aude, precum acela a crezut.

79. Am văzut oameni simpli smerindu-se cu fapta şi s'au făcut mai înţelepţi decât înţelepţii.

80. Alt om simplu, auzindu-i pe aceia că sunt lăudaţi, nu le-a urmat smerenia, ci, umpîându-se de slavă deşartă pentru simplitatea sa, a căzut în mândrie.

81. Cel ce dispreţueşte cunoştinţa şi se laudă cu lipsa de învăţătură, nu e simplu numai în cuvânt, ci şi în cunoştinţă.

82. Precum altceva e măestria cuvântului şi altceva priceperea, tot aşa altceva este simplitatea în cuvânt şi altceva priceperea.

83. Simplitatea euvintelor nu va iarnă pe cel prea-cuvios, precum nici măestria cuvintelor pe cel smerit la cuget.

84. Nu zice: nu ştiu ce se cuvine şi deci sunt nevinovat, dacă nu fac aceea. Dacă le-oi face pe toate câte ie ştii că sunt bune, ţi s'ar descoperi pe urmă şi celelalte, cunoscându-se una din cealaltă. De aceea nu-ţi foloseşte să cunoşti cele de al doilea, înainte de împlinirea celor dintâi. Căci „cunoştinţa îngâmfă",[1]) îndemnând la nelucrare, iar „dragostea zideşte", îndemnând la răbdarea tuturor.

85. Cuvintele dumnezeeştii Scripturi cefeşte-le prin fapte şi nu le întinde în vorbe multe, îngâmfându-te în deşert cu simpla lor înţelegere.

86. Cel ce a lăsat fapta şi se reazămă pe cunoştinţa simplă, tine în loc de sabie cu două tăişuri, băţ de trestie, care în vreme de războiu, cum zice Scriptura,[1]) găureşte mâna şi strecoară în ea otrava firii înainte de cea a vrăjmaşilor.

87. Tot gândul e măsurat şi cântărit la Dumnezeu. Căci poate fi cugetat sau cu patimă, sau cumpătat.

88. Cel ce a împlinit o poruncă, să aştepte ispita pentru ea. Căci dragostea țață de Hristos se probează prin cele protivnice.

89. Să nu dispreţueşti a avea grijă de gânduri. Căci lui Dumnezeu nu i se ascunde niciun gând,

90. Când vezi vreun gând că-ti făgădueşte slava omenească, să ştii sigur că-fi pregăteşte ruşine.

91. Vrăjmaşul cunoaşte dreptatea legii duhovniceşti şi de aceea caută numai să câştige consimțirea cugetului. Căci aşa fie că-1 va face pe cel căzut în puterea lui să se supună ostenelelor pocăinții, fie că, nepocămdu-se, îl va împovăra cu năcazuri fără voie. Ba se întâmplă uneori că îl face să lupte şi împotriva năcazurilor, ca în vieața aceasta să-i înmulțească durerile, iar la ieşirea sufletului să-1 dovedească necredincios din pricina lipsei de răbdare.

92. Față de încercările cari vin, mulți s'au împotrivit în multe chipuri. Dar fără rugăciune şi pocăință, nimenea n'a scăpat de asuprire.

93. Cele rele îşi primesc putere una dela alta; de asemenea şi cele bune cresc una prin alta şi pe cel părtaş de ele îl mână şi mai mult înainte.

94. Diavolul dispreţuieşte păcatele cele mici, căci altfel nu poate conduce spre cele mai mari.

') Is. 36, 6.

95. Rădăcina poftei ruşinoase e lauda omenească, precum a neprihănirii e mustrarea pentru păcat, şi anume nu numai când o auzim, ci când o şi primim.

96. Nimic n'a folosit cel ce s'a lepădat de toate şi se îndulceşte cu patima. Căci ceea ce făcea prin avuţie, face şi acum nea vând nimic.

97. De asemenea cel ce se înfrânează, dacă agoniseşte avere, e frate la cuget cu cel de mai înainte; căci mama lor este aceeaşi pentru plăcerea din cuget, iar tatăl este altul pentru deosebirea patimei.

98. Este câte unul care-şi taie o patimă pentru o plăcere mai mare şi e slăvit de cei ce nu-i cunosc intenția. Şi poate că unul ca acesta nu-şi dă seama el însuşi de sine, ostenindu-se prosteşte.

99. Pricina a tot păcatul este slava deşartă si plăcerea. Cel ce nu le urăşte pe acestea, nu va desrădă-cina patima.

100. „Rădăcina tuturor relelor s'a zis că este iubirea de argint".') Dar şi aceasta e vădit că se susține prin acelea.

101. Mintea devine oarbă prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava deşartă şi prin plăcere.

102. Câteşi trele sunt, după Scriptură, fiicele lipitoarei.[2]) fiind iubite de necumpătare cu iubire de maică.

103. Cunoştința şi credința, tovarăşele firii noastre, nu sunt tocite prin nimic altceva ca prin acelea.

104. Mânia, furia, războaiele, uciderile şi tot pomelnicul relelor, din pricina lor au prins atâta putere între oameni.

105. Iubirea de argint, slava deşartă şi plăcerea trebuesc urîte ca nişte mame ale relelor şi ca nişte mame vitrege ale virtuților.

106. Din pricina lor ni s'a poruncit, „să nu iubim lumea şi cele din lume*[1].[3]) Iar aceasta s'a zis, nu ca să urîm fără judecată făpturile lui Dumnezeu, ci ca să tăiem prilejurile celor trei patimi.

107. „Nimenea, zice Apostolul, slujind în oaste, nu se încurcă cu treburile vieții".[1]) Căci cel ce vrea să biruiască

•) 1. Tim. 6, 10 ²) Prov. 30, 15 ¹) I Io. 2, 15.

patimile, încurcându-se în acele treburi, e asemenea celui ce vrea să stingă focul cu paie.

108. Cel ce se mânie pe aproapele pentru avuție, pentru slavă, sau plăcere, încă n'a cunoscut că Dumnezeu chiverniseşte lucrurile întru dreptate.

109. Când auzi pe Domnul zicând: „De nu se va lepăda cineva de toate averile lui, nu este vrednic de Mine",[2]) nu înțelege cuvântul acesta numai despre averi, ci şi despre toate lucrurile păcatului.

110. Cel ce nu cunoaşte adevărul, nu poate nici crede cu adevărat. Căci cunoştința naturală premerge credinții.

•-Î II Tim. 2, **4. ») Luc-,** 14, ***3**

111. Precum Dumnezeu a împărțit fiecăreia dintre cele văzute ceea ce e potrivit cu firea ei, aşa a împărțit şi gândurilor omeneşti, fie că vrem, fie că nu vrem.

112. Dacă cineva, păcătuind în chip vădit şi nepocăindu-se, n'a pătimit nimic până la moarte, socoteşte că judecata lui va fi fără milă acolo.

113. Cel ce se roagă întru cuminţenie rabdă cele ce-i vin asupra-i. Iar cel ce ține minte răul, încă nu s'a rugat curat.

114. De ai fost păgubit, sau ocărit, sau prigonit de cineva, nu lua în seamă cele de față, ci aşteaptă cele viitoare; şi vei afla că acela ți-a fost pricină de multe bunătăți, nu numai în vremea de aici, ci şi în veacul viitor.

115. Precum celor ce s'au hrănit fără socoteală le foloseşte absintul amar, aşa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele. Căci leacurile acestea pe cei dintâi îi face sănătoşi, iar pe ceilalți îfpregăteşte spre pocăință.

116. De nu vrei să pătimeşti răul, să nu vrei nici să-1 faci, pentrucă lucrul dintâi urmează neapărat celui de al doilea. „Căci ce seamănă fiecare, aceea va şi secera".)

117. Semănând de bună voie cele rele şi secerân-du-le fără de voie, trebue să ne minunăm de dreptatea lui Dumnezeu.

118. Dar fiindcă s'a rânduit o vreme oarecare între semănat şi seceriş, nu credem în răsplată.

119. Păcătuind, să nu învinovățeşti fapta, ci gândul. Căci dacă mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul.

120. E mai rău cel ce săvârşeşte răul într'ascuns, decât cei ce săvârşesc nedreptate pe fată. Pentru aceasta, acela se va şi munci mai rău.

121. Cel ce împleteşte viclenii şi face răul într'ascuns este, după Scriptură, „şarpe ce şade în cale şi muşcă copita calului"/)

122. Cel ce, în acelaşi timp, laudă pentru unele pe aproapele, iar pentru altele îl vorbeşte de rău, e stăpânit de slava deşartă şi de pismă. Prin laude încearcă să-şi ascundă pisma, iar prin vorbele rele se înfățişează pe sine mai bun decât acela.

123. Precum nu pot paşte la un loc oile şi lupii, aşa nu poate avea milă cel ce îl lucrează cu viclenie pe aproapele.

124. Cel care amestecă pe ascuns în poruncă voia sa, e un desfrânat, cum s'a arătat în înțelepciune, şi pentru neputința de-a se înfrâna sufere durere şi ruşine.

125. Precum nu se îngădue apa şi focul la olaltă, aşa nu se îngădue întreolaltă apărarea-şi smerenia.

126. Cel care cere iertare de păcate iubeşte smerenia cugetului. Iar cel ce osândeşte pe altul, îşi pece-tlueşte relele sale.

127. Nu lăsa păcatul neşters, chiar dacă ar fi cât de mic, ca să nu te tragă pe urmă la rele mai mari.

¹) Gal. 6. 8. **') Gen. 49, 17.**

128. De vrei să ie mântueşti, iubeşte cuvântul adevărat şi nu lepăda niciodată, fără judecată, mustrarea.

129. Un cuvânt adevărat a schimbat puii de năpârci şi le-a arătat să fugă de mânia ce va să vie.[1])

130. Cel ce primeşte cuvintele adevărului, primeşte pe Dumnezeu Cuvântul. Căci zice: „Cel ce vă primeşte pe voi, pe Mine mă primeşte".[2])

131. Slăbănogul pogorît prin acoperiş[3]) este păcătosul mustrat de credincioşi pentru Dumnezeu, şi care primeşte iertarea pentru credința acelora.

132. Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-1 mustra pentru tot lucrul.

133. Cel ce se pocăeşte aşa cum se cuvine, e luat în râs de nebuni. Dar aceasta să-i fie semn de bună plăcere la Dumnezeu.

134. „Cel ce se luptă, se înfrânează dela toate" ;*) şi nu se odihneşte până nu va pierde Domnul sămânța din Babilon.[5])

135. Gândeşte-te că patimile de ocară sunt două-spezece. Dacă iubeşti cu voia pe una din ele, aceea va umplea locul celor unsprezece.

136. Păcatul este foc ce arde. Cu cât înlături materia, cu atât se stinge, şi cu cât adaugi, va arde mai mult.

') Mt. 3, **7. ») Mt.** 10, **40. ¹) Luc 5, 19. «) I Cor. 9, 25,**

***) Vezi motivai şi Ia Casian, în aceasta carte, p.** 102. **•) Luc. 14, 2.**

137. De ai fost înălțat prin laude, aşteaptă ocara. Căci zice: „Cel ce se înalță pe sine, umili-se-va".[6])

138. Când vom lepăda din cuget tot păcatul de bună voie, vom lua lupta şi cu patimile din obişnuință.

139. Obişnuința, care o ia înaintea^ voii şi a con-ştiinții, este amintirea fără de voie a păcatelor de mai 'nainte. La cel ce se nevoieşte, ea e împiedecată să înainteze până la patimă; iar la cel biruitor e răpusă până la momeală *(npoafioX-li).*

140. Atacul (momeala) este o mişcare fără imagini a inimii, care e prinsă îndată de cei încercați, ca într'o strungă.

141. Acolo unde se ivesc chipuri în gând, s'a produs consimțirea. Căci mişcarea fără chipuri este un atac nevinovat. Câte unul fuge şi de acestea ca buşteanul din foc; dar câte unul nu se întoarce până nu arde cu flacără.

142. Nu zi: nu vreau şi vine; căci cu siguranță dacă nu iubeşti lucrul însuşi, iubeşti pricinile lui.

143. Cel ce caută lauda, e supus patimii şi cel ce se plânge de necaz, iubeşte plăcerea.

144. Gândul celui împătimit de plăcere oscilează ca o cumpănă. Aci plânge şi se iângueşte pentru păcate, aci se luptă cu aproapele şi i se împotriveşte apărându-şi plăcerile.

145. Cel ce cearcă toate şi reține binele, va fugi pe urmă de tot răul.

146. Bărbatul îndelung răbdător are multă cumințenie ; asemenea şi cel ce-şi apropie urechea de cuvintele înțelepciunii.

147. Fără aducerea aminte de Dumnezeu nu poate fi cunoştință adevărată. Căci fără cea dintâi, cea de a doua e mincinoasă.

148. Celui învârtoşat la inimă nu-i foloseşte cuvântul unei cunoştințe mai subțiri, pentrucă dacă nu e înfricat, nu primeşte durerile pocăinții.

149. Omului blând îi foloseşte credincioşia, căci îl face să nu ispitească îndelunga răbdare a lui Dumnezeu şi să nu se rănească prin neascultare deasă.

150. Pe omul puternic să nu-1 mustri pentru slavă deşartă, ci arată-i viitoarea necinste. Căci în acest chip cel cuminte poate fi mustrat fără greutate.

151. Cel ce urăşte mustrarea, se supune patimii cu voia; iar cel ce o iubeşte, va lupta şi cu obişnuința.

152. Nu voi să auzi răutățile stăine; căci printr'o asemenea voință de-**a** auzi se sapă şi în tine trăsăturile răutăților.

153. Dacă îți intră în urechi cuvinte urile, mânie-te pe tine însuți şi nu pe cel ce le grăeşte. Căci dacă urechea e rea, rău e şi cel care o poartă.

154. Dacă cineva se nimereşte între oamenii **Gari** grăesc deşertăciuni, să se socotească pe sine însuşi vinovat de asemenea cuvinte; chiar dacă nu are vreo vină proaspătă, are vreuna mai veche.

155. De vezi pe cineva că te laudă cu fățărnicie, aşteaptă la vremea sa ocară dela el.

156. Necazurile de acum pune-le alăturea cu bunătățile viitoare, **şi** nici când descurajurea nu-ți va moleşi ne voința.

157. Când, pentru vreo binefacere trupească, lauzi pe vreun om ca bun, uitând de Dumnezeu, acelaşi om pe urmă ți se va arăta că e rău.

158. Tot binele vine dela Dumnezeu după orânduirea Lui; şi cei cari fac un lucru bun sunt slujitorii Lui.

159. Primeşte împletirea celor bune şi **a** celor rele, cu gând egal; şi Dumnezeu va netezi neegalitățile dintre lucruri.

160. Neegalitatea gândurilor aduce schimbările stărilor proprii. Căci Dumnezeu **a** rânduit în chip potrivit ca să vie după cele de voie, cele fără de voie.

161. întâmplările sensibile sunt puii celor inteligibile, împlinind cele cuvenite după voia lui Dumnezeu.

162. Din inima împătimită de plăcere, răsar gânduri şi cuvinte spurcate. Iar din fum cunoaştem materia, care mocneşte înăuntru.

163. Zăboveşte în cuget şi nu vei osteni în încercări. Iar plecând de acolo, rabdă necazurile ce vin asupra-ți.

164. Roagă-te să nu-ți vie încercare; iar când vine, primeşte-o ca pe **a** ta, nu ca pe una străină.

165. Ia-ți gândul dela orice lăcomie şi atunci vei putea să vezi uneltirile diavolului.

166. Cel ce zice că cunoaşte toate meşteşugurile diavolului, se dă pe sine ca desăvârşit, fără să ştie.

167. Când mintea iese din grijile trupeşti, vede, în măsura în care iese, lucrăturile vrăjmaşilor.

168. Cel purtat de gânduri, e orbit de ele. El vede — lucrările păcatului, dar pricinile lor nu le poate vedea.

169. Se poate întâmpla ca unul, împlinind pe față o poruncă, să slujească în ascuns patimei şi prin gânduri păcătoase să strice fapta bună.

170. Prinzându-te începutul vreunui păcat, nu zice: „nu mă va birui pe mine". Căci întru cât ai fost prins, ai şi fost biruit.

171. Tot ce se naşte începe dela ceva mic, şi pe măsură ce e hrănit creşte.

172. Meşteşugirea păcatului e ca o mreajă bine împletită; şi cel ce s'a încurcat dintr'o parte, de va fi cu nepăsare, va fi prins întreg.

173. Nu voi să auzi de nenorocirea duşmanilor; căci cei ce ascultă cu plăcere asemenea cuvinte, mănâncă roadele plănuirii lor.

174. Nu socoti că orice_necaz vine peste oameni din pricina păcatelor. Pentrucă sunt unii bine plăcuți şi totuşi încercați. E drept că s'a scris: „Necuvioşii şi nelegiuiții vor ii prigoniți". Dar tot aşa s'a scris: „Cei ce voiesc să trăiască cucernic în Hristos, prigoniți vor fi".[1])

175. In vreme de necaz, ia seama la momeala plăcerii. Căci întru cât alină năcazul e bine primită.

176. Unii numesc înțelepți pe cei ce deosebesc lucrurile sensibile. Dar înțelepți sunt cei ce stăpânesc voile lor.

177. înainte de desrădăcinarea relelor, să nu asculți de inima ta; căci cele ce le are puse înăuntru, pe acelea caută să le şi sporească.

»} **II Tim 3, 12**

178. Precum sunt şerpi ce se întâlnesc în păduri şi alții cari umblă prin case, aşa sunt patimi ce se în-chipuesc de către cuget, şi altele cari se lucrează cu fapta, măcar că se preschimbă unele într'altele.

179. Când vezi poftele ce zac înăuntru că se mişcă cu putere şi cheamă mintea ce viețuieşte în linişte, la vreo patimă, cunoaşte că mintea s'a ocupat mai înainte cu acestea şi Ie-a adus la faptă şi le-a aşezat în inimă.

180. Nu se înfiripă nor fără adiere de vânt, şi nu se naşte patimă fără gând.

181. De nu vom mai face voile trupului, cum zice Scriptura, uşor vor sfârşi în Domnul cele ce zăceau înainte în noi.

182. Idolii consistenți (chipurile) din fața minții sunt mai răi şi mai puternici Dar cei gândiți sunt pricinuitorii şi premergătorii celorlalți.

183. Este un păcat care stăpâneşte inima din pricina obişnuinții *(np^X^iq)* îndelungate; şi este un alt păcat care ne războieşte cugetarea prin lucrurile de fiecare zi.

184. Dumnezeu judecă faptele după intențiile lor. Căci zice; „Să-ți dea ție Domnul după inima ta".[1])

183. Cel ce nu stărueşte în cercetarea conştiinții, nu vrea să primească nici ostenelile trupeşti pentru credință.

186. Conştiința e o carte naturală. Cel ce o ceteşte cu fapta, face experiența ajutorului dumnezeesc.

187. Cel ce nu ia asupra sa de bună voie ostenelile pentru adevăr, e certat mai aspru de cele fără de voie.

188. Cel ce a cunoscut voia lui Dumnezeu şi o împlineşte după putere, prin osteneli mici scapă de cele mari.

189. Cel ce vrea să biruiască ispitele fără rugăciune şi răbdare, nu le va depărta dela sine, ci mai tare se va încâlci în ele.

•) **Ps. 26, 5**

190. Domnul e ascuns în poruncile Sale. Şi cei ce-L caută pe El, II găsesc pe măsura împlinirii lor.[1])

191. Nu zice: Am împlinit poruncile şi n'am aflat pe Domnul. Căci ai aflat adeseori cunoştința împreunată cu dreptate, cum zice Scriptura. Iar cei ce-L caută pe El cum se cuvine, vor afla pace.

192. Pacea esie izbăvirea de patimi. Dar ea nu poate fi aflaiă fără lucrarea Duhului Sfânt.

193. Altceva e împlinirea poruncii şi altceva e virtutea, chiar dacă acestea se prilejuesc una pe alta.

194. împlinirea poruncii stă în a împlini ceea ce s'a poruncit; iar virtutea, în a plăcea adevărului ceea ce s'a făcui.

195. Precum bogăția văzută este una, dar de multe feluri după chipul agonisirii, aşa şi virtutea este una, dar are multe moduri de activitate.[1])

196. Cel ce înşeală pe aiții şi grăeşte cuvinte fără fapte, se îmbogățeşte din nedreptate şi ostenelile lui vor trece în case străine, cum scrie Scriptura.[3])

197. Toate se vor supune aurului, zice; iar gândurile vor fi cârmuite de harul lui Dumnezeu.

198. Conştiința bună se află prin rugăciune, iar rugăciunea curată prin conştiință. Căci una are trebuință de alta, prin fire.

199. Iacob a făcut lui Iosif haină pestriță.[4]) Iar Domnul dărueşte celui blând cunoştința adevărului, precum s'a scris: „Domnul va învăța pe cei blânzi căile Sale".[5])

200. Fă totdeauna binele după putere. Iar în vremea lucrului mai mare, nu te întoarce spre cel mai mic. „Căci cel ce se întoarce înapoi, zice, nu este vrednic de împărăția cerurilor.*)

'} Ideile din cap. 187 şi 190 formează teme principale în concepţia SI. Maxim Mărturisitorul (P. G. 90, 369; sau P. G. 91, 1081, unde se spune : „Fiin(a virtuţii din fiecare este Cuvântul cel unic al lui Dumnezeu ; căci fiinţa tuturor virtuţilor este însuşi Domnul nostru Iisus Hristos"; Ambiguorum liber).

[s]) Ideea „modurilor virtuţii" o vom găsi iarăşi mult desvoltată la Sfântul Maxim Mărturisitorul. [3]) Prov. 5, 10. *) Gen 36. 3. [6]) Ps. 25, 9. •) Luc. 9. 62.

A aceluiasi

Despre cei ce-şi închipue că se îndreptează din fapte, în 226 de capete[1])

n cele scrise mai jos se va respinge de către cei ce cred tare şi cunosc adevărul, credința greşită în faptele din afară.

2. Domnul, vrând să arate că orice poruncă e o datorie, iar pe de altă parte că înfierea se dă oamenilor în dar pentru sângele Său, zice : „Când veți fi făcut toate cele poruncite vouă, ziceți: slugi netrebnice suntem şi ceea ce am fost datori să facem, aceea am făcut*.[2]) Deci împărăția Cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului, gătit slugilor credincioase.

3. Robul nu cere slobozirea ca plată, ci mulțumeşte pentru ea, ca un îndatorat, şi o primeşte în dar.

4. Hristos a murit, după Scripturi, pentru păcatele noastre şi celor ce îi slujesc bine, le dărueşte slobozirea. Căci zice: „Bine, slugă bună şi credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voiu pune ; intră întru bucuria Domnului tău".[3])

5. încă nu e slugă credincioasă cel ce se razimă pe simpla cunoştința ; ci cel ce crede prin ascultare lui Hristos, care a poruncit.

6. Cel ce cinsteşte pe Stăpânul, împlineşte cele poruncite. Iar greşind sau neascultând, rabdă urmările cari i se cuvin.

») Textul din P G. 65, 929—966, cu toate că e acelaşi cu cel din Filocalia greacă, e împărţit numai în 211 capete. *) Luc. 17, 10. ') Mt. 25, 21—23

7. Dacă eşti iubitor de învăţătură, fă-te iubitor şi de osteneală. Căci simpla cunoştinţă îngâmfă pe om.

8. încercările, cari ne vin pe neaşteptate, ne învaţă cu bun rost, să fim iubitori de osteneală şi ne atrag, chiar dacă nu vrem, la pocăinţă.

9. Necazurile, cari vin asupra oamenilor, sunt roadele păcatelor proprii. Iar dacă le răbdăm prin rugăciune, ne vom bucura iarăşi de venirea lucrurilor bune.

10. Unii oameni, fiind lăudaţi pentru virtute, s'au lăsat cuceriţi de plăcere, iar plăcerea aceasta nutrită de slava deşartă au socotit-o mângâiere. Alţii, mustraţi pentru păcat, s'au umplut de durere, şi durerea cea spre folos au socotit-o lucrare a păcatului.

11. Toti aceia cari, pentru faptul că se nevoiesc, dispretuesc pe cei mai nebăgători de samă, socotesc că se îndreaptă din lapte trupeşti. Şi tofi cei cari, reze-mându-se pe simpla cunoştinţă, nesocotesc pe cei lipsiţi de cunoştinţă, se găsesc cu mult mai neînţelepti decât aceia.

12. Cunoştinţa fără laptele, cari urmează din ea, nu e sigură, chiar dacă e adevărată. Căci fapta este întărirea oricărui lucru.

13. Adeseori, din negrija pentru fapte, se întunecă şi cunoştinfa. Căci lucrurile, a căror împlinire a fost nesocotită, s'au şters în parte şi din amintire.

14. Scriptura de aceea ne îndeamnă să dobândim cunoştinţa lui Dumnezeu, ca să-I slujim Lui cum se cuvine prin fapte.

15. Când împlinim poruncile la arătare, luăm cele cuvenite dela Domnul, pe măsura acestei împliniri; dar ne folosim după scopul ce-1 urmărim.

16. Cel ce vrea să tacă ceva şi nu poate, e socotit de către cunoscătorul de inimi, Dumnezeu, ca şi când ar fi făcut. Iar aceasta trebue să o înţelegem atât cu privire la cele bune, cât şi la cele rele.

17. Mintea fără trup face multe lucruri bune şi rele, Dar trupul fără minte nu poate iace niciuna din acestea, deoarece legea slobozeniei se cunoaşte înainte de faptă.

18. Unii, neîmplinind poruncile, socotesc că cred drept. Alţii, împlinindu-le, aşteaptă împărăţia ca o plată datorată. Şi unii şi alţii greşesc faţă de adevăr.

19. Stăpânul nu datorează plată robilor; dar iarăşi nici cei ce nu slujesc drept nu dobândesc slobozenia.

20. Dacă Hristos a murit pentru noi, după Scripturi, şi nu mai trăim nouă înşine, „ci Aceluia care a murit şi a înviat pentru noi",[1]) vădit este că suntem datori să-I slujim până la moarte. Cum vom socoti aşa dar înfierea ca ceva ce ni se datorează?

21. Hristos e Stăpân prin fiinţă şi Stăpân prin opera de mântuire, deoarece, neexistând noi, ne-a făcut, iar murind din pricina păcatului, ne-a răscumpărat prin sângele Său şi celor ce cred le-a dăruit harul.

22. Când auzi Scriptura zicând că Dumnezeu „va răplăti fiecăruia după faptele sale",[2]) să nu înţelegi că e vorba de fapte de o vrednicie egală cu Gheena sau cu împărăţia, ci că Hristos va răsplăti faptele necredinţii în El sau ale credinţii, nu ca un schimbător care cântăreşte preţul lucrurilor de schimb, ci ca Dumnezeu, Ziditorul şi Răscumpărătorul nostru.

23. Cei ce ne-am învrednicit de baia naşterii de a doua, săvârşim faptele bune nu pentru răsplată, ci pentru păzirea curăţeniei dată nouă.

24. Tot lucrul bun, pe care-l săvârşim prin firea noastră, ne face să ne reţinem dela răul contrar, dar nu ne poate adăuga un spor de sfinţenie, fără har.

25. Cei ce se înfrânează, se reţine dela lăcomia pântecelui; cel ce dispreţueşte avuţia, dela sgârcenie; cel liniştit, dela vorbărie; cel curat, dela iubirea de plăceri ; cel cuviincios, dela desfrânare; cel ce se ajunge cu ce are, dela iubirea de argint; cel blând, dela turbu-rare; cel cu cuget smerit, dela slavă deşartă; cel supus, dela iubirea de vrajbă;

cel ce mustră, dela fățărie. De asemenea cel ce se roagă, e străin de desnădejde; săracul,

n 'I o-. 5, 15. ') Ps. 62, 13.

de multă avuție; mărturisitorul, de tăgăduire; mucenicul, de slujirea la idoli. Vezi cum toată virtutea săvârşită până la moarte, nu e altceva decât reținerea dela păcat. Iar reținerea ^dela păcat e un lucru al firii, nu ceea ce aduce răsplata împărăției.

26. Omul de abia păzeşte cele ale firii lui. Hristos însă, prin cruce, dărueşte înfierea.

27. Este o poruncă restrânsă şi este alta cuprinzătoare. Prin cea dintâi, se porunceşte să dăm o parte din ceea ce avem celui ce n'are; printr'a doua, se porunceşte lepădarea de toate avuțiile.

28. Este o lucrare a harului, necunoscută celui slab la minte; şi este o altă lucrare a păcatului, care seamănă cu adevărul. Dar e bine să nu cercetăm prea stăruitor aceste lucruri, ca să nu rătăcim. Ci toate să le aducem, prin nădejde, lui Dumnezeu, căci el ştie folosul amândurora.

29. Cel ce vrea să străbată marea spirituală, rabdă îndelung, cugetă smerit, veghiază şi se înfrânează. De se va sili să treacă fără acestea patru, se va turbura cu inima, dar de trecut nu va putea.

30. Liniştirea e reținerea dela rele. Iar de-şi va lua cineva cu sine şi cele patru virtuți, pe lângă rugăciune, nu va avea alt ajutor mai sigur spre starea de nepătimire.

31. Nu se poate linişti mintea fără trup, precum nu poate fi surpat zidul dintre ele, fără linіştire şi rugăciune.[1])

32. „Trupul pofteşte împotriva duhului şi duhul împotriva trupului".[2]) iar cei ce umblă în duh nu vor împlini pofta trupului.

33. Nu există rugăciune desăvârşită tără o chemare a mintii. Iar cugetul care strigă neîmprăştiat, va fi auzit de Domnul.

i) Adecă nu-şi poate linişti cineva mintea, dacă nu-şi linişteşte şi trupul; da asemenna nu se poate străbate dela vieaţa după trup la cea în duh, fără linіştire şi rugăciune. !) Gal 5, 17.

') Ps. 51, 19. ⁸) Mt. 19, 30; 20, 16.

34. Mintea care se roagă neîmprăştiat, strâmtorează şi frânge inima; iar „inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi".[1])

35. Rugăciunea încă se numeşte virtute, deşi e maica virtuţilor. Căci le naşte pe acelea prin împreunarea cu Hristos.

36. Tot ce am săvârşi fără rugăciune şi nădejde bună, ne este pe urmă vătămător şi fără preţ-

37. Când auzi că „cei de pe urmă vor fi întâi şi cei dintâi vor fi pe urmă",[2]) înţelege pe cei părtaşi de virtuţi şi pe cei părtaşi de dragoste. Căci iubirea e cea din urmă dintre virtuţi, după rând, dar e cea dintâi dintre toate, după cinste, vădindu-le pe cele care s'au născut înaintea ei, ca fiind cele de pe urmă.

38. Dacă, în vreme ce te rogi, te copleşeşte trândăvia, sau eşti supărat în diferite chipuri de păcat, adu-ti aminte de moarte şi de muncile înfricoşate. Dar e mai bine să te lipeşti de Dumnezeu prin rugăciune şi nădejde, decât să te gândeşti la lucruri dinafară, chiar dacă sunt de folos.

39. Niciuna din virtuţi nu deschide singură, prin sine, uşa firii noastre, dacă nu sunt împletite toate între olaltă.

40. Nu e înfrânat cel ce se nutreşte cu gânduri. Căci chiar de sunt folositoare, nu-s mai folositoare ca nădejdea.

41. ***Păcat spre moarte este tot păcatul nepocăit. Chiar de s'ar ruga un Sfânt pentru un asemenea păcat al altuia, nu e auzit.***

42. Cel ce se pocăeşte cum se cuvine nu va respinge osteneala pentru păcatele vechi, ci îşi va câştiga printr'ânsa îndurarea Iui Dumnezeu.

43. Dacă suntem datori să facem în fiecare zi toate câte le are firea noastră bune, ce vom da lui Dumnezeu în schimb, pentru relele pe cari le-am făcut mai înainte?

44. Orice prisos de virtute am adăuga astăzi, el e o dovadă a negrijii trecute, nu un drept la răsplată.[1])

45. Cel ce se turbură cu mintea şi e liniştit cu trupul, este asemenea celui turburat trupeşte şi împrăştiat cu mintea.

46. Turburarea de bună voie fie a minţii, fie a trupului, o sporeşte pe cealaltă, cea a minţii pe cea trupească şi cea a

i) Vezi aceasta şi în „De baptismo" ; P. G 65, 1013. - i Mt. 5, *44*.

trupului pe cea a minții. Căci împreunarea lor dă naştere unui rău şi mai mare.

47. Mare virtute e a răbda cele ce vin asupra noastră şi a iubi pe cei ce ne urăsc, după cuvântul Domnului.[2])

48. Dovada iubirii nefățărite e iertarea nedreptăților.

49. Nu pot ii iertate din inimă greşelile cuiva, fără cunoştință adevărată. Căci aceasta îi arată fiecăruia toate greşelile câte le face.

50. Nu vei pierde nimic din tot ce vei ierta pentru Domnul, căci la timpul cuvenit îți vor veni înmulțite.

51. Când mintea uită de scopul cinstirii de Dumnezeu, fapta văzută a virtuții îşi pierde valoarea.

52. Dacă fapta rău plănuită îi este stricăcioasă oricui, cu mult mai mult celor ce nu au grijă de amănuntele ei.

53. Filosofează cu fapta despre voia omului şi despre răsplata lui Dumnezeu. Căci ştiința nu e mai înțeleaptă sau mai folositoare decât fapta.

54. Ostenelelor pentru evlavie le urmează mângâierea. Iar aceasta o cunoaştem prin legea lui Dumnezeu şi prin conştiință.

55. Unul a primit un gând şi 1-a ținut fără multă socoteală. Altul 1-a primit şi I-a confruntat cu adevărul. E de întrebat care dintre ei a lucrat cu mai multă evlavie ?

56. Răbdarea năcazurilor e semnul cunoştinței adevărate; Ia tel neînvinovățirea oamenilor pentru nenorocirile tale proprii.

57. Cel ce face binele şi caută răsplata, nu slujeşte lui Dumnezeu, ci voii sale.

58. Cel ce a păcătuit, nu va putea scăpa de răsplată, decât printr'o pocăință corespunzătoare cu greşeala.

59. Unii spun: „Nu putem face binele, dacă nu primim în chip simțit harul Duhului".[1])

60. Aceasta o spun pentrucă, zăcând pururea în plăceri, prin libera lor hotărîre, renunță ca nişte neajutorați la ceea ce

***1 A^e».sta era una din invâţătuiiie gitşite «le Masaliatiilor, cari susţineau că harul numai atunci e prezent când e simţit**

') In acest cap. se răspunde teoriei greşite din cap precedent, arătân-du-se că harul ne este dat ca putere, dar transformarea acestei puteri în fapte atârnă de noi. In P. G. 65, 937 acest cap. ţine în chip nimerit de cap. precedent. De asemenea cele 3 cap. cari urmează, 61—63, alcătuiesc în P. G. unul singur (56), în care Marcu Ascetul îşi expune învăţătura despre harul dat ca putere la botez şi despre actualizarea lui prin fapte, în termeni aproape identici cu cei din scrierea „Despre botez". [3]) Psalm 105, 7.

le este dat ca putere (TĂxatA 56va|itv).[2]}

61. Căci celor botezați în Hristos li s'a dăruit harul în chip tainic; dar el lucrează în ei pe măsura împlinirii poruncilor. Harul nu încetează de a ne ajuta în chip ascuns; dar atârnă de noi să facem sau să nu facem binele pentru care avem putere.

62. ***Mai întâia harul trezeşte tn chip dumnezeesc conştiința.*** Aceasta îi face şi pe cei făcători de rele să se căiască şi să placă lui Dumnezeu.

63. EI e ascuns de asemenea în învățătura ce ne-o dă aproapele. Iar uneori se iveşte în cuget şi prin cetire; sau învață mintea prin cugetarea naturală despre adevărul lui. Dacă deci nu vom ascunde talantul acestei cugetări, vom intra în chip simțit întru bucuria Domnului.

64. Cel ce cere lucrările Duhului înainte de împlinirea poruncilor e asemenea robului cumpărat cu bani, care, îndată ce a tost cumpărat, cere deodată cu prețul şi scrisoarea de slobozire.

65. Cel ce socoteşte necazurile venite dinafară ca aduse de dreptatea lui Dumnezeu, acela, căutând pe Domnul, a aflat deodată cu dreptatea Lui şi cunoştința.

66. Dacă vei înțelege ce zice Scriptura, că „în tot pământul stăpânesc judecățile lui Dumnezeu",[3]) orice întâmplare tj se va face învățător spre cunoştința de Dumnezeu.

67. Fiecare întâmpină ceea ce îi vine, după ideea sa. Dar numai Dumnezeu ştie cum i se potriveşte fiecăruia ceea ce îi vine.

68. Când suferi vreo ocară dela oameni, cugetă îndată Ia slava ce-ți va veni dela Dumnezeu.[2]) Şi ocara te va lăsa neîntristat şi neturburat; iar slava credincios şi nesupus osândei, când va veni.

69. Când eşti lăudat de mulțime, după bunăvoița Iui Dumnezeu, să nu amesteci nimic semeț în ceea ce ți-a hărăzit Domnul, ca nu cumva schimbându-te, să cazi în starea dimpotrivă.

;) Ioan 5, **44.**

70. Sămânța nu va creşte fără pământ şi apă; iar omul nu se va folosi fără osteneli de bună voie şi fără ajutor dumnezeesc.

71. Fără nor nu vine ploaie, iar fără conştiință bună nu poți plăcea lui Dumnezeu.

72. Nu respinge învățătura, chiar dacă eşti foarte cuminte. Căci iconomia Iui Dumnezeu e mai folositoare ca înțelepciunea noastră.

73. Când inima e mişcată de vreo plăcere dela locul ostenelilor de bună voie, devine anevoie de reținut, asemenea unui bolovan foarte greu, ce se rostogoleşte la vale.

74. Precum un vițel nedeprins, alergând după iarbă, ajunge la un loc mărginit de prăpăstii din amândouă părțile, la fel se află sufletul pe care gândurile l-au desfăcut pe 'ncetul de locul său.

75. Când mintea, dobândind bărbăție în Domnul, desface sufletul de obişnuințe învechite, atunci inima e chinuită de minte şi de patimă, ca de nişte călăi, cari o trag încoace şi încolo.

76. Precum cei ce plutesc pe mare rabdă cu plăcere arsura soarelui, la fel cei ce urăsc păcatul, iubesc

mustrarea. Pentrucă cea dintâi se împotriveşte vântului, cea de-a doua patimilor.

77. Precum fuga în timpul iernii sau Sâmbăta[1]) aduce durere trupului şi întinare sufletului, la fel răscoala patimilor în trupul îmbătrânit şi în sufletul sfinţit.

78. Nimenea nu e atât de bun şi de milos ca Domnul; dar nici El nu iartă pe cel ce nu se pocăeşte.

79. Mulţi ne întristăm pentru păcate; dar primim cu plăcere cauzele lor.

80. Sobolul, care se târîe sub pământ, fiind orb nu poate vedea stelele ; la fel cel ce nu crede lui Dumnezeu în privinţa celor vremelnice, nu poate crede nici în privinţa celor veşnice.

81. Cunoştinţa adevărată s'a dăruit oamenilor de către Dumnezeu, ca har înainte de har; şi ea învaţă pe cei ce se împărtăşesc de ea, să creadă înainte de toate în Cel ce le-a dăruit-o.

82. Când sufletul care a păcătuit nu primeşte necazurile ce vin asupra-i, atunci îngerii zic despre el: „Am doftorit Babilonul şi nu s'a vindecat".[2])

83. Mintea, care a uitat de cunoştinţa adevărată se luptă pentru cele protivnice, ca pentru unele ce-i sunt de folos.

84. Precum tocul nu poate zăbovi în apă, tot aşa nici gândul urît în inima iubitoare de Dumnezeu. Căci tot cel ce iubeşte pe Dumnezeu, iubeşte şi osteneala. Iar osteneala de bună voie e vrăjmaşă plăcerii prin fire.

85. Patima ajungând stăpână peste fapte cu ajutorul voinţii, se impune pe urmă silnic şi dacă nu vrea cel părtaş de ea.

86. De vin asupra noastră gânduri fără voie, să fim siguri că iubim cauzele lor; iar de vin gânduri cu voia, iubim şi lucrurile spre cari se îndreaptă.

i) **Matei 24,** 20. •) **Ieremia 51,** *9.*

67. Părerea de sine şi îngâmfarea sunt pricini ale hulirii; iar iubirea de argint şi slava deşartă sunt pricini ale neîndurării şi ale fățărniciei.

68. Când diavolul vede că mintea s'a rugat din inimă, aduce ispite mari şi răutăcios uneltite. Căci nu vrea să stingă virtuți mici prin ispite mari.

69. Un gând care zăboveşte arată împătimirea omului. Iar dacă e alungat repede, arată războiu şi împotrivire.

70. Trei sunt lucrurile spirituale, la care vine mintea când se schimbă: cel după fire, cel mai presus de fire şi cel împotriva tirii. Când vine la locul după fire, se descopere pe sine ca pricina gândurilor rele şi-şi mărturiseşte lui Dumnezeu păcatele, recunoscând pricinile patimilor. Când vine la locul cel împotriva firii, uită de dreptatea lui Dumnezeu şi se războeşte cu oamenii pe motiv că o nedreptățesc. Iar când e ridicată la locul mai presus de fire, află roadele Duhului Stânt, pe care le-a arătat Apostolul : iubire, bucurie, pace') şi cele următoare ; şi ştie că dacă alege grijile trupeşti, nu poate rămânea acolo. Dar dacă se desparte de locul acela, cade în păcat şi în necazurile care urmează păcatului, chiar dacă nu îndată, dar desigur la vremea sa, când ştie dreptatea lui Dumnezeu.

71. Atâta adevăr se cuprinde în cunoştința fiecăruia, câtă siguranță îi dau blândețea, smerenia şi dragostea.

72. Tot cel ce s'a botezat după dreapta credință a primit tainic tot harul. Dar se umple de cunoştința sigură a acestui fapt, după aceea, prin lucrarea poruncilor.

73. Porunca Iui Hristos, împlinită cu conştiință, dărueşte mângâiere după mulțimea durerilor inimii. Dar fiecare din acestea vine la timpul său.

74. Roagă-te stăruitor la orice lucru, ca unul ce nu poți tace nimic fără ajutorul Iui Dumnezeu.

75. Nimic nu ajută mai mult lucrării ca rugăciunea; şi pentru a câştiga bunăvoința lui Dumnezeu, nimic nu e mai de folos ca ea.

[1]) Galateni 5, 22,

96. Toată lucrarea poruncilor se cuprinde în ea. Căci nimic nu stă mai sus ca dragostea de Dumnezeu.

97. Rugăciunea neîmprăştiată e semn de iubire fată de Dumnezeu la cel ce stărue în ea. Negrija de ea şi împrăştierea ei, e dovada iubirii de plăceri.

98. Cel ce priveghează, rabdă şi se roagă nestrâm-torat, se împărtăşeşte în chip vădit de Duhul Sfânt. Iar cel ce e strâmtorat în acestea, dar rabdă totuşi cu voia, primeşte şi el îndată ajutor.

99. O poruncă se vădeşte mai aleasă ca alta. De aceea există şi o credință mai sigură ca altă credință.

100. Este o credință din auz, după Apostol,[1]) şi este o credință, care e adeverirea lucrurilor nădăjduite.[2])

101. Bine este să folosim prin cuvinte pe cei cari întreabă; dar mai bine e să conlucrăm cu ei prin rugăciune şi virtute. Căci cel ce, prin acestea, se aduce pe sine lui Dumnezeu, ajută şi aproapelui.

102. Dacă vrei să-1 foloseşti fără vorbă multă pe iubitorul de învățătură, îndeamnă-î la rugăciune, la credință dreaptă şi la răbdarea năcazurilor. Căci prin acestea se dobândesc toate celelalte virtuți.

103. Pentru lucrurile, pentru cari şi-a pus cineva nădejdea în Dumnezeu, nu se mai războieşte cu aproapele.

104. Dacă, potrivit Scripturii, tot ce ni se întâmplă fără voie îşi are pricina în cele săvârşite cu voia, nimeni nu e atât de duşman omului, ca el însuşi.

105. Tuturor relelor le premerge neştiința; iar a doua după neştiință e necredința.

106. Fugi de ispită prin răbdare şi prin rugăciune. Căci dacă i te împotriveşti fără acestea, vine asupra-ți şi mai năvalnic.

107. Cel blând pentru Dumnezeu e mai înțelept decât cei înțelepți şi cel smerit cu inima e mai puternic decât cei puternici. Căci ei poartă jugul lui Hristos întru cunoştință. [3])

'■) Romani 10, 17 ²) Evrei 11, î. ') Matei 11, 29

108. Toate câte le grăim sau le săvârşim fără rugăciune, ni se arată pe urmă sau greşite sau vătămătoare, şi ne dovedesc lipsiţi de cunoştinţă, prin lucrurile cari urmează.

109. Unul singur e drept din fapte, din cuvinte şi din gânduri. Din credinţă însă, din har şi din pocăinţă, sunt mulţi drepţi.

110. Precum celui ce se pocăeşte îi e străină cugetarea semeaţă, aşa celui ce păcătueşte de bună voie îi e cu neputinţă cugetarea smerită.

111. Cugetarea smerită nu e o osândire a noastră din partea conştiinţei, ci cunoştinţa harului lui Dumnezeu şi a compătimirii Lui.

112. Ceea ce e casa văzută pentru aerul obişnuit, aceea este mintea raţională pentru harul dumnezeesc. Cu cât scoţi mai mult materia afară, cu atât mai mult năvăleşte acela înăuntru; şi cu cât o mâni pe aceasta mai mult înăuntru, cu atât mai mult se retrage acela.

113. Materia casei sunt vasele şi mâncările; iar materia minţii, slava deşartă şi plăcerea.

114. Nădejdea în Dumnezeu face inima largă; iar grija trupească o îngustează.

115. Harul Duhului e unul şi neschimbat; dar lucrează în fiecare precum voeşte.

116. Precum ploaia, curgând în pământ, dă plantelor calitatea lor proprie, celor dulci dulceaţa şi celor acre acreala, aşa harul, intrând în inimile credincioşilor, le dărueşte lucrările cari se potrivesc cu diferitele virtuţi.

117. Celui ce flămânzeşte pentru Hristos, harul i se ace hrană; celui ce înseteează, beutură preadulce; celui ce tremură de frig, haină; celui ostenit, odihnă; celui ce se roagă, deplină încredinţare; celui ce plânge, mângâiere.

118. Deci când auzi Scriptura spunând despre Duhul Sfânt că s'a coborît peste fiecare dintre Apostoli,[1]) seu că a năvălit asupra unui prooroc,[2]) sau că lucrează,[3])

') Fapte 2, 3. a) I. Samoil 10, 10; Ezeehil 2, 2 s) I Corinteni 12, 11.

sau se întristează,[1]) sau se stinge,[2]) sau se mânie; şi iarăşi că unii au pârga Duhului,[3]) aljii sunt plini de Duh Sfânt,[4]) să nu cugeti la vreo tăiere, sau la vreo prefacere, sau la vreo schimbare a Duhului, ci crede, după cum am spus mai înainte, că el e nemutat, neschimbat şi atotputernic. De aceea, el rămâne în lucrări ceea ce este, dar în acelaşi timp salvează în liecare, în chip dumnezeesc, ceea ce trebue salvat. Căci el se revarsă peste cei botezați în chip desăvârşit, asemenea soarelui, dar fiecare dintre noi se luminează în măsura în care, urîndu-şi patimile cari-1 întunecă, le smulge din sine; precum de asemenea se întunecă în măsura în care, iu-bindu-le, cugetă la ele.

119. Cel ce urăşte patimile smulge pricinile lor. Iar cel ce se supune pricinilor e războit de patimi, chiar dacă nu vrea.

120. Când suntem stăpâniți de gânduri rele, să ne învinovățim pe noi înşine, şi nu păcatul strămoşesc.[5])

121. Rădăcinile gândurilor sunt păcatele văzute, pe cari le săvârşim cu manile, cu picioarele şi cu gura.

122. Nu poate sta de vorbă cu patima în minte, cel ce nu iubeşte pricinile ei.

123. Căci cine stă la târguiala cu slava deşartă, dacă dispretueşte ruşinea? Sau cine se tulbură pentru ocară, dacă iubeşte umilința? Cine primeşte plăcerea trupească, având inimă sdrobită şi smerită? Sau cine se îngrijeşte şi se luptă pentru cele vremelnice, dacă crede în Hristos?

124. Cel care, disprețuit fiind de cineva, nu se gâl-ceveşte cu cel ce-1 dispretueşte, nici cu cuvântul, nici cu gândul, a dobândit cunoştință adevărată şi arată credință tare Stăpânului.

125. Mincinoşi sunt fiii oamenilor, cari stau în cumpănă de-a face nedreptate.[6]) Dar Dumnezeu păstrează pe seama fiecăruia ceea ce este drept.

126. Dacă nici cel ce nedreptățeşte nu ajunge la vreun prisos, nici cel nedreptățit nu e lipsit de ceva, omul trece ca o

«j Efeseni 4, 30. s) I Tesal. 5, 19. SJ Romani 5, 23. <) Fapte 2, 4. 5) Tema desvoltată în scrierea „Despre botez". 6) Psalm 62, 10,

umbră, şi deci în deşert se turbură.*)

<) Psalm 39, 7.

127. Când vezi pe cineva îndurerat de multe ocări, cunoaşte că, după ce s'a umplut de gânduri de-ale slavei deşarte, seceră acum cu scârbă spicele seminţelor din inimă.

128. Cel ce s'a bucurat de plăcerile trupeşti mai mult decât trebue, va plăti prisosul cu osteneli însutite.

129. Mai marele e dator să spună supusului ceea ce e dator să facă; iar dacă nu e ascultat, să-i vestească venirea relelor.

130. Cel ce este nedreptăţit de cineva şi nu cere dela cel ce 1-a nedreptăţit ceea ce i se datorează, crede, cu privire la partea aceea, lui Hristos, şi va lua însutit în veacul acesta şi va moşteni vieaţa veşnică.

131. Aducerea aminte de Dumnezeu face să se nască în inimă osteneala şi durerea pentru cinstirea lui; şi tot cel ce uită de Dumnezeu caută plăcerea şi fuge de durere.

132. Nu zice că cel izbăvit de patimi nu mai poate avea necazuri. Căci chiar dacă nu pentru el, e dator totuşi să aibă necazuri pentru aproapele.

133. Când vrăjmaşul are în stăpânire multe zapi-suri de ale păcatelor uitate, îl sileşte pe datornic să le săvârşească şi prin aducerea aminte, folosindu-se cu viclean meşteşug de legea păcatului.

134. Dacă vrei să-ţi aminteşti neîncetat de Dumnezeu, nu respinge necazurile ca nedrepte, ci rabdă-le ca pe unele ce vin după dreptate. Căci răbdarea lor trezeşte şi înviorează amintirea prin fiecare întâmplare. Iar respingerea lor micşorează durerea şi osteneala spirituală a inimii şi prin aceasta produce uitarea.

135. Dacă vrei ca Domnul să-ţi acopere păcatele, să nu-ţi arăţi oamenilor virtuţile. Căci ceea ce facem noi cu acestea, aceea face Dumnezeu cu acelea.

136. Âscunzându-ţi virtutea, nu te mândri, ca şi când ai împlini dreptatea. Căci dreptatea nu stă numai în a ascunde cele frumoase, ci şi în a nu gândi nimic din cele oprite.

137. Nu te bucura când faci bine cuiva, ci când rabzi duşmănia care urmează, fără a pune la inimă răul. Căci precum urmează nopţile zilelor, aşa urmează răutăţile binefacerilor.

') Ideea că prin virtute sporim in cunoaştere, formează o temă principală a *Si* **Maxim Mărturisitorul.**

138. Slava deşartă, iubirea de argint şi plăcerea nu lasă facerea de bine nepătată, dacă nu s'au topit mai 'nainte prin frica lui Dumnezeu.

139. In durerile fără voie se ascunde mila lui Dumnezeu, care atrage la pocăință pe cel ce le rabdă şi izbăveşte de muncile veşnice.

140. Unii, împlinind poruncile, gândesc să le pună în cumpănă cu păcatele. Iar alții îşi câştigă bunăvoința lui Dumnezeu prin jertfa Celui ce a murit pentru păcatele noastre. E de întrebat care dintre aceştia cugetă drept?

141. Frica Gheenei şi dragostea împărăției dau puterea de a răbda necazurile. Iar aceasta nu vine dela noi înşine, ci dela Cel ce cunoaşte gândurile noastre.

142. Cel ce crede în cele viitoare se înfrânează dela plăcerile de aici, fără a face pe învățătorul. Iar cel care nu crede, caută plăcerea şi fuge de durere.

143. Să nu zici: cum se va deda săracul plăcerii, nea vând cele ce o pricinuesc? Căci cineva poate să se dedea plăcerii prin gânduri, în chip şi mai ticălos.

144. Altceva e cunoştința lucrurilor şi altceva cunoaşterea adevărului. Pe cât se deosebeşte soarele de lună, pe atât e mai de folos cea de a doua decât cea dintâi.

145. Cunoştința lucrurilor creşte în proporție cu împlinirea poruncilor; iar cunoaşterea adevărului, pe măsura nădejdii în Hristos.[1])

146. De vrei aşadar să te mântueşti şi să vii la cunoştința adevărului, încearcă totdeauna să te ridici peste lucrurile ce cad sub simțuri şi să te lipeşti de Dumnezeu numai prin nădejde. Căci în felul acesta, privind uneori pe alături fără să vrei, vei afla Domnii şi Stăpânii răsboindu-fe prin atacurile (8c<& t&v TîpoaSoX&v) ce le vor da asupra ta. Dar biruindu-le prin rugăciune şi rămânând cu bună nădejde, vei stărui în harul lui Dumnezeu, care te isbăveşte de urgia viitoare.

147. Cine înțelege ceea ce a spus în chip tainic sfântul Pavel, că lupta noastră e împotriva duhurilor răutății,) va

[1]) Efeeeni 6, 12 ') Luca 18, 1. [3]) Matei 19, 21 *) Evrei 4, 11 [6]) Luca 17. 21. «) Evrei 11, 1. ?) I Corinteni 9, 24. [8]) II Corinteni 13, 5.

înțelege şi parabola Domnului, prin care a arătat că trebue să ne rugăm neîncetat şi să nu ne lenevim.[2])

148. Legea porunceşte figurat să lucrăm şase zile, iar a şaptea să ne odihnim. Lucrarea sufletului stă în facerea de bine prin bani şi lucruri. Iar odihna lui, în a vinde toate şi a le da săracilor, după cuvântul Domnului.[3]) Şi cel ce a ajuns asifel la odihnă prin lepădarea de averi, petrece în nădejdea mintală. La această odihnă ne îndeamnă şi Pavel să intrăm cu sârguință, zicând: „Să ne silim să intrăm la această odihnă".[4])

149. Acestea le-am spus, nu nesocotind cele viitoare, nici hotărând că aici este răsplata obştească, ci fiindcă trebue să avem întâi harul Duhului Sfânt lucrând în inimă şi apoi să intrăm, pe măsura vredniciei noastre, în împărăția cerurilor. Aceasta descoperind-o şi Domnul a zis: „împărăția cerurilor este înăuntru vostru![5]) Dar a spus-o şi Apostolul: „Credința e adeverirea celor nădăjduite"[6]); şi iarăşi: „Alergați aşa ca să o luați"[1]); şi iarăşi: „Cer-cetați-vă pe voi înşivă de sunteți în credință. Sau nu cunoaşteți că Iisus Hristos locueşte în voi? Atară numai dacă nu sunteți creşlini netrebnici".[8])

150. Cel ce cunoaşte adevărul nu se împofriveşte necazurilor, cari vin asupra lui. Căci ştie că-1 conduc pe om spre frica de Dumnezeu.

151. Păcatele de odinioară, pomenite special după chipul lor, vatămă pe cel cu bună nădejde. Căci dacă îi apar în cuget însoțite de întristare, îl desfac de nădejde, iar dacă i se zugrăvesc fără întristare, îşi întipăresc din nou vechea întinăciune.

152. Când mintea, prin lepădarea de sine, se *ine* strâns numai de gândul nădejdii,') vrăjmaşul, sub motiv de mărturisire, îi zugrăveşte păcatele de mai înainte, ca să stârnească din nou patimile uitate prin harul lui Dumnezeu şi, pe nebăgate de seamă, să tacă pe om nedrept. Căci făcând vrăjmaşul aceasta, de va fi omul luminat şi urîtor de patimi, se va întuneca, turburându-se pentru cele făcute. Iar de va fi încă încețoşat şi iubitor de plăceri, va zăbovi desigur în convorbirea pătimaşe cu momelile, în cât amintirea aceasta nu-i va fi o mărturisire, ci început de păcătuire.

') MovoXoycOTOţ *kXlllț* poate avea trei înţelesuri: *a)* o nădejde tare ocupă sufletul în întregime j *b)* nădejdea care nu se gândeşte decât la un lucru ; *c)* nădejdea care nu-şi cuprinde obiectul prin imagini, ci numai printr'un gând lipsit de imagini, dat fiind că imaginile atrag mintea spre lucruri sensibile şl spre păcate. Poate că în azest loc sunt vizate toate aceste înţelesuri.

153. Dacă vrei să aduci lui Dumnezeu mărturisire fără osândă, nu pomeni special, după chipul lor, greşelile, ci rabdă cu bărbăție urmările lor.

154. întâmplările dureroase vin asupra noastră pentru păcatele făcute mai 'nainte, fiecare greşală aducând după sine ceea ce se leagă de tirea ei.,

155. Cel ce cunoaşte şi ştie adevărul, nu se mărturiseşte lui Dumnezeu prin amintirea celor săvârşite, ci prin răbdarea celor ce vin pe urmă asupra lui.

156. Când respingi durerea şi ocara, nu făgădui că te vei pocăi prin alte virtuți. Căci slava deşartă şi fuga de dureri obişnuiesc să slujească păcatului chiar şi prin cele de-a dreapta (prin virtuți).

157. Precum virtuțile obişnuesc să se nască din dureri şi din ocări, aşa păcatele se nasc din plăceri şi laude.

158. Orice plăcere irupească vine dintr'o lenevire de mai 'nainte. Iar lenevia se naşte din necredință.

159. Cel ce zace sub păcat nu poate birui singur cugetul trupesc. Căci ațâțarea se mişcă fără odihnă în mădularele sale.

160. De suntem pătimaşi, trebue să ne rugăm şi să ne supunem. Căci de abia cu ajutor ne putem război cu obişnuințele păcatului.

161. Cel ce-şi loveşte voia cu supunerea şi cu rugăciunea, este luptător cu bun meşteşug, vădind lupta mintală pe care o poarta, prin reținerea dela cele supuse simțurilor.

162. Cel ce nu-şi uneşte voia sa cu Dumnezeu se poticneşte în faptele sale şi cade în mâinile vrăjmaşilor.

163. Când vezi doi răi, având dragoste unul față de altul, cunoaşte că fiecare ajută să se împlinească voia celuilalt.

164. Cel ce cugetă semeț şi cel ce iubeşte slava deşartă se însoțesc cu plăcere unul cu altul. Căci cel dintâi laudă pe iubitorul de slavă deşartă, care-i cade înainte slugarnic; iar celalalt măreşte pe cel cu cuget semeț, care-1 laudă într'una.

') Mt. 6, 33.

165. Cel ce ascultă cu dragoste de adevăr scoate folos din amândouă părțile: pentru cele bune primind mărturie, se face şi mai grabnic la ele; pentru cele rele fiind mustrat, e silit să se pocăiască. După sporirea noastră trebue să ne fie şi vieața; şi după vieață suntem datori să înălțăm lui Dumnezeu rugăciunile noastre.

166. Bine este să ținem porunca cea mai cuprinzătoare şi să nu ne îngrijim de nimic în parte, ca astfel să nu trebuiască nici să ne rugăm pentru ceva aparte, ci să cerem numai împărăția lui Dumnezeu, după cuvântul Domnului.[1]) Iar dacă ne îngrijim de fiecare trebuință, suntem datori să ne şi rugăm pentru fiecare. Căci cel ce face sau se îngrijeşte de ceva fără rugă-

eiune, nu se află pe drumul cel bun care duce spre sfârşitul lucrului. Aceasta e ceea ce a spus Domnul: „Fără mine nu puteți face nimic".')

167. Cel ce nesocoteşte porunca rugăciunii, cade în neascultări şi mai rele, una predându-1 alteia, ca legat în lanțuri.

168. Cel ce primeşte necazurile de acuma, în nădejdea bunătăților de mai târziu, a aflat cunoştința adevărului şi se va izbăvi repede de mânie şi întristare.

169. Cel ce primeşte reaua pătimire şi necinstea pentru adevăr umblă pe calea apostolilor, luând crucea şi încingându-se cu lanțuri. Iar cel ce încearcă să aibă grijă de inima sa fără acestea, rătăceşte cu mintea şi cade în ispitele şi cursele diavolului.

170. Nu poate birui cel ce se războieşte nici gândurile rele fără să biruiască pricinile lor, nici pricinile fără gânduri. Căci când răpunem pe una în parte, nu peste mult suntem prinşi prin cealaltă de către amândouă.

171. Cel ce se luptă cu oamenii, de frica relei pătimiri şi a ocărilor, sau va pătimi aici necazuri şi mai multe, sau va fi muncit fără milă în veacul viitor.

172. Cel ce vrea să fie ferit de orice întâmplare rea e dator să-şi încredințeze toate trebile lui Dumnezeu prin rugăciune; apoi mintea lui să se țină strâns de nădejdea în El,

iar grija pentru lucrurile supuse simțurilor să o nesocotească cu toată puterea.

173. Când află diavolul pe un om, prins fără trebuință de cele trupeşti, mai întâi îi răpeşte trofeele cu-noştinții, pe urmă îi taie nădejdea în Dumnezeu, cum i-ar tăia capul.

174. Dacă ocupi vreodată poziția întărită a rugăciunii curate, nu primi în acea vreme cunoştința lucrurilor, ridicată în fața ta de vrăjmaşul, ca să nu pierzi ceea ce e mai de preț. Căci mai bine este să-1 săgetăm cu săgețile rugăciunii, stând închişi în cetățuia noastră,

[1] in 15, 5

decât să stăm de vorbă cu el, care ne aduce daruri, uneltind să ne desfacă de rugăciunea împotriva lui.

175. Cunoştința lucrurilor foloseşte omului în vreme de ispită şi de trândăvie. Dar în vreme de rugăciune îl păgubeşte.

176. Dacă ti s'a rânduit să înveți întru Domnul şi nu eşti ascultat, întristează-te cu mintea, dar nu te turbura la arătare. Căci întristându-te, nu vei ti osândit cu cel neascultător. Dar turburându-te, vei fi ispitit prin acelaşi lucru.

177. In vremea tâlcuirii, să nu ascunzi cele ce privesc pe cei de fată, povestindu-le lucrurile cuviincioase şi vrednice de laudă mai lămurit, iar pe cele greu de auzit, mai acoperit.

178. Celui ce nu se află în ascultarea ta să nu-i aduci greşala în tată. Căci aceasta ține mai mult de stăpânire, decât de sfătuire.

179. Cele spuse la plural se fac tuturor de folos, arătând fiecăruia în conştiință cele ale sale.

180. Cel ce vorbeşte drept e dator şi el să fie plin de mulțumire, ca unul ce primeşte cuvintele dela Dumnezeu. Căci adevărul nu este al celui ce grăeşte, ci al lui Dumnezeu, care i-1 dărueşte.

181. Nu te gâlcevi cu cei cari nu ți-au făcut mărturisire de supunere, când se împotrivesc adevărului, ca să nu-ți stârneşti ura, cum zice Scriptura.

182. Acela care cedează ucenicului când se împotriveşte unde nu trebue, îl rătăceşte în privința acelui lucru şi-I pregăteşte să nesocotească rânduelile supunerii.

183. Cel ce sfătueşte sau mustră întru frica lui Dumnezeu pe acela care păcătueşte, îşi câştigă sie-şi viriutea opusă greşelii. Iar cel ce ține minte răul şi osândeşte cu răutate cade în aceeaşi patimă, după legea duhovnicească.

184. Cel ce a învățat bine legea se teme de le-giuior; iar temându-se de EI, se tereşte de tot răul.

185. Nu vorbi cu două limbi, într'un fel arăiându-te cu cuvântul, şi într'alt fel aflându-te cu conştiința. Căci pe unul ca acesta Scriptura îl pune sub osândă.[1])

186. Adeseori cel ce spune adevărul e urît de cei fără de minte, după Apostol.[2]) Iar cel fățarnic este iubit. Dar nici una dintre aceste răsplăți nu ține multă vreme. Căci domnul va răsplăti fiecăruia, la vremea sa, ceea ce trebue.

187. Cel ce voeşte să înlăture relele viitoare e dator să poarte cu plăcere pe cele de acuma. Căci astfel, împăcându-se înțelepțeşte cu lucrurile, va ocoli prin dureri mici, pedepse mari.

188. Imprejmueşte-ți cuvântul cu întărituri dinspre partea laudei de sine şi cugetul dinspre partea înaltei păreri despre tine, ca nu cumva cedând să faci cele dimpotrivă. Căci binele nu se săvârşeşte numai de către om, ci şi de către Dumnezeu, atotvăzătorul.

189. Atotvăzătorul Dumnezeu precum dă răsplătiri cuvenite faptelor noastre, aşa şi cugetelor şi gândurilor noastre celor de bună voie.

190. Gândurile fără de voie răsar din păcatul de mai înainte; iar cele cu voia, din voința liberă. De aceea, cele din urmă, sunt pricinile celor dintâi.

191. Gândurile rele neintenționate le urmează întristarea. De aceea şi dispar degrabă. Iar celor intenționate le urmează bucurie. De aceea cu anevoe ne isbăvim de ele.

192. Iubitorul de plăcere se întristează de dojeniri şi de strâmtorări; iar iubitorul de Dumnezeu, de laude şi de prisosiri.

193. Cel ce nu cunoaşte judecățile lui Dumnezeu merge cu mintea pe un drum înconjurat de amândouă părțile de prăpăstii şi uşor e răsturnat de orice vânt. Când e lăudat, se umflă de mândrie; când e dojenit, se oțăreşte; când îi merge bine, îşi pierde cuviința;

») Sirach, 28, 15. a) Io. 8, 40.

când ajunge în suferințe, se tânguеşte; de înțelege ceva caută numaidecât să arate; când nu înțelege, se face că înțelege; dacă e bogat, se îngâmfă; dacă e sărac, se tace că nu e; când se satură, e plin de îndrăsneală; când posteşte, se umple de slavă deşartă; cu cei ce-1 mustră, se ia Ia ceartă; iar cei ce-1 iartă, îi socoteşte proşti.

194. Dacă, prin urmare, cineva n'a dobândit, prin harul lui Hristos, cunoştința adevărului şi frica de Dumnezeu, se răneşte cumplit nu numai de patimi, ci şi de alte întâmplări.

195. Când vrei să descurci un lucru încurcat, caută în privința lui ce place lui Dumnezeu, şi vei afla desle-garea folositoare.

196. Când Dumnezeu binevoeşte să se facă un lucru, toată zidirea ajută să se împlinească. Dar când El nu binevoeşte, se împotriveşte şi zidirea.

197. Cel ce se împotriveşte necazurilor, se războieşte fără să ştie cu porunca lui Dumnezeu. Iar cel ce le primeşte întru cunoştință adevărată, acela rabdă pe Domnul, cum zice Scriptura.

198. După ce a venit încercarea, nu întreba de ce, sau prin cine a venit, ci cum să o porți cu mulțumire, fără întristare şi fără pomenirea răului.

199. Răul dela altul nu ne sporeşte păcatul, dacă nu îl primim cu gânduri rele.

200. Dacă nu e uşor să afli pe cineva să placă lui Dumnezeu fără să fie încercat, trebue să mulțumim Iui Dumnezeu pentru toată întâmplarea.

201. Dacă Petru n'ar fi rămas fără izbândă în pescuitul de noapte,[1]) nu ar fi izbândit în cel de zi. Şi dacă Pavel nu şi-ar fi pierdut vederea ochilor,[2]) nu ar ti câştigat-o pe cea a minţii. Iar dacă Ştefan nu ar fi tost batjocorit ca hulitor, nu ar fi văzut pe Dumnezeu, când i s'au deschis cerurile.[3])

') Luca 5, 5—6. ') Fapte 9, 8. •) Fapte 7, 55.

202. Precum lucrarea după Dumnezeu e virtute, aşa necazul împotriva aşteptării se numeşte încercare.

203. Dumnezeu a încercat pe Avraam, adică i-a adus necaz cu folos, nu ca să afle cum este, căci Cel ce cunoaşte toate înainte de naşterea lor îl cunoştea şi pe el, ci ca să-i dea prilejuri pentru o credinţă desăvârşită.

204. Tot necazul vădeşte aplecarea voinţii, dându-i acesteia prilej să încline fie la dreapta, fie la stânga. De aceea necazul ce se întâmplă să vină se numeşte încercare, dând celui ce se împărtăşeşte de el cunoştinţa voilor sale ascunse.

205. Frica de Dumnezeu ne sileşte să luptăm cu păcatul. Dar luptând noi, însuşi harul lui Dumnezeu îl surpă.

206. înţelepciunea nu stă numai în a cunoaşte adevărul din înălţimea naturală, ci şi în a răbda răutatea celor ce ne fac nedreptate, ca pe a noastră proprie. Căci cei ce rămân la cea dintâi se umilă de mândrie; iar cei ce au ajuns Ia a doua au dobândit smerenie în cugetare.

207. De vrei să nu fii muncit de gâduri rele, primeşte umilirea sufletului şi necazul trupului. Iar aceasta nu numai în parte, ci în toată vremea şi locul şi lucrul.

208. Cel ce se lasă povăţuit de bună voie prin necazuri, nu va fi stăpânit de gândurile fără de voie. Iar cel ce nu primeşte pe cele ^îr»*âiu, va deveni, chiar dacă nu vrea, robul celor de a» ..

209. Dacă eşti nedreptăţit şi ţi se înăspreşte inima, nu te întrista, căci cu bun rost a fost pus în mişcare ceea ce ţi s'a întâmplat. Ci bucurându-tet alungă gândurile cari răsar, ştiind că, biruindu-le dela primul atac, va fi biruit împreună cu ele şi răul după ce a fost pus în mişcare; dar dacă gândurile continuă să se mişte, şi răul sporeşte.

210. Fără sdrobirea inimii, e cu neputinţă să ne izbăvim cu totul de păcat. Iar inima se sdrobeşte prin înfrânarea dela trei lucruri: dela somn, dela hrană şi dela lenevirea trupească. Căci prisosinţa acestora sădeşte iubirea de plăcere ; iar iubirea de plăcere primeşte gândurile rele. Pe de altă parte, ea se împotriveşte atât rugăciunii, cât şi slujirii cuvenite.

211. Dacă ai fost rânduit să porunceşti fraţilor, păzeşte rânduiala ta şi să nu treci sub tăcere cele cuvenite de frica celor ce se împotrivesc. Când vor asculta, vei avea plată pentru virtutea lor; când nu vor asculta, de sigur îi vei ierta şi vei lua de asemenea iertare dela Cel ce a zis: „Iertaţi şi se va ierta vouă".[1])

212. Toată încercarea se aseamănă cu un târg. Cel ce ştie să facă negustorie, câştigă mult; iar cel ce nu ştie, sufere pagubă.

213. Pe cel ce nu ascultă de un cuvânt nu-1 sili cu ceartă; ci câştigul, pe care el 1-a lepădat, adunăţi-1 ţie. Căci hotărîrea de a nu pune răul la inimă îţi va folosi mai mult decât îndreptarea lui.

214. Când vătămarea ce izvorăşte dela unul se întinde Ia mulţi, nu trebue să ai îndelungă răbdare, nici să cauţi folosul tău, ci al celor mulţi, ca să se mântuiască. Căci e mai folositoare virtutea multora, decât cea a unuia.

215. De va cădea cineva în orice fel de păcat şi nu se va întrista pe măsura greşelii, cu uşurinţă va cădea iarăşi în aceeaşi cursă.

216. Precum leoaica nu se apropie cu prietenie de junincă, la fel neruşinarea nu primeşte de bunăvoie întristarea după Dumnezeu.[2])

217. Precum oaia nu se împreună cu lupul, pentru naşterea de pui, aşa nici durerea inimii cu neruşinarea, pentru zămislirea virtuţilor.

218. Nimenea nu poate avea durere şi întristare după Dumnezeu, de nu va iubi mai 'nainte pricinile lor.

219. Frica de Dumnezeu şi mustrarea primesc între ele întristarea. Iar înfrânarea şi privegherea se însoţesc cu durerea.

•■) Luca 6, 37 -) ÎI Cor. 7, 10.

220. Cel ce nu se lasă povățuit de poruncile şi de îndemnurile Scripturii, va fi mânat înainte de biciul calului şi de boldul asinului.[1]) Iar de se va împotrivi şi acestora, i se vor strânge fălcile în zăbale şi frâu.[2])

221. Cel biruit cu uşurință de cele mici e robit neapărat şi de cele mari. Iar cel ce le dispretueşte pe acelea, le va sta împotrivă şi celor mari, întru Domnul.

222. Nu încerca să foloseşti prin mustrări pe cel ce se laudă cu virtuțile, fiindcă acela nu poate ti şi iubitor de fală şi iubitor de adevăr.

223. Tot cuvântul lui Hristos descopere mila şi dreptatea şi înțelepciunea lui Dumnezeu, şi toarnă prin auz puterea lor în cei ce ascultă cu plăcere. Dar cei nemilostivi şi nedrepți, ascultând fără plăcere, nu au putut cunoaşte înțelepciunea lui Dumnezeu, ba L-au şi răstignit pe Cel ce o grăia. Deci să băgăm şi noi de seamă de ascultăm cu plăcere de El. Căci chiar El a zis: „Cel ce mă iubeşte pe Mine va păzi poruncile Mele şi va fi iubit de Tatăl Meu şi Eu îl voiu iubi pe el şi Mă voiu arăta lui".[3]) Vezi cum a ascuns arătarea Sa în porunci? Dar dintre toate poruncile, cea mai cuprinzătoare este dragostea către Dumnezeu şi către aproapele. Iar aceasta ia ființă din înfrânarea dela cele materiale şi din liniştirea gândurilor.

224. Domnul, ştiind aceasta, ne porunceşte zicând: „Să nu vă îngrijiți de ziua de mâine".[4]) Şi cu dreptate. Pentrucă cel ce nu s'a izbăvit de cele materiale şi de grija lor, cum se va izbăvi de gândurile rele? Iar cel învăluit de gânduri, cum va vedea păcatul, care este acoperit de ele ? Căci ***păcatul e un întunerec şi o ceață a sufletului,*** ce se lasă din gânduri, din cuvinte şi din fapte rele. Şi păcatul se naşte aşa că diavolul ispiteşte pe om printr'o momeală care nu-1 forjează şi îi arată începutul păcatului, iar omul intră în vorbă cu el din pricina iubirii de plăcere şi a slavei deşarte. Căci deşi prin judecată nu voieşte, dar cu lucrarea se îndulceşte şi îl primeşte. Iar cel ce nu-şi vede acest păcat cuprinzător, cum se va ruga pentru el ca să se curățească? Şi cel ce nu s'a curățit, cum va atla locul

1 > Prov. 26, 3. *) Ps 32, 9. J, Io. 14, 21. ') Matei 6, 37.

ființei curate? Iar de nu-1 va afla, cum va vedea casa cea mai dinlăuntru a Iui Hristos, dacă suntem casa lui Dumnezeu, după cuvântul prorocesc, evangeiicesc şi apostolesc?

225. Trebue, aşadar, ca urmare a celor spuse mai 'nainte, să căutăm casa aceasta şi să stăruim a bate la uşa ei prin rugăciune, ca, fie acum, fie în ceasul morții, să ne deschidă stăpânul şi să nu ne spună ca unora, cari n'am avut grijă: „Nu vă ştiu pe voi de unde sunteți".[1]) Ba suntem datori nu numai să cerem şi să luăm, ci să şi păstrăm ceea ce ni s'a dat. Căci sunt unii, cari şi după ce au primit, au pierdut. De aceea, poate, cunoştința simplă, sau chiar şi o experiență întâmplătoare a lucrurilor spuse mai 'nainte o au şi cei mai tineri şi mai târzii la învățătură. Dar trăirea stăruitoare, cu răbdare, n'o au decât cei evlavioşi şi mult încercați dintre bătrâni, cari, pierzând-o adeseori din neatenție, au căutat-o iarăşi cu osteneli de bună voe şi au aflat-o. Să nu încetăm să facem şi noi la fel, până când o vom dobândi într'o astfel de măsură, încât să nu o mai putem pierde, întocmai ca aceia.

226. Aceste puține învățături ale legii duhovniceşti le-am cunoscut din cele multe. Asupra lor stărue neîncetat şi marele Psalmist, vrând să le învețe şi să le împlinească cei ce cântă neîntrerupt în Domnul Iisus: Lui I se cuvine slava, stăpânirea şi închinarea, acum şi în veci. Amin.

0 **Luca 13, 25.**

Răspuns acelora cari se îndoiesc despre Dumnezeescul Botez[1])

nii socotesc Sfântul Botez desăvârşit, întemein-du-se pe Scriptură, care zice: „Scoală-te, primeşte botezul şi spală-te de păcatele tale",[2]) sau: „Spălati-vă şi fiți curați",[3]) sau: „Dar v'ati spălat, dar v'ați curătM V) precum şi alte multe de felul acesta. Alții însă susțin că păcatul cel vechiu se desființează abia prin nevoințe, aducând şi ei mărturia Scripturii, care zice: „Să ne curățim pe noi înşine de toată întinăciunea trupului şi a duhului".') Ba aceştia susțin că chiar şi lucrarea însăşi a păcatului se află în ei după Botez.

Ce vom zice noi la acestea, sau cui vom crede? Răspuns

Trebue să credem propovedaniei Apostolilor şi să rămânem pe lângă mărturisirile lor şi să nu ispitim puterea lui Dumnezeu prin socotințe omeneşti. De asemenea să nu primim iarăşi de bunăvoie jugul robiei, ci să ținem strâns la libertatea noastră prin împlinirea poruncilor. Căci pe măsura împlinirii lor aflăm tot adevărul, precum trebue să ştim limpede că pe măsura ne-împlinirii lor stăm sub puterea păcatului. Numai fiindcă am socotit deşartă propovedania, ascultând mai mult de

***) 1 Corinteni 6, 11. [5]) II Corinteni 7, 1.**

curiozitatea noastră decât de cuvântul lui Dumnezeu, s'a tăcut deşartă şi credința noastră şi ne ailăm încă în păcate.

întrebare

Noi nu spunem că propovedania este deşartă, ci căutăm să aflăm adevărul.

Răspuns

Dacă ținem propovedania de adevărată, să împlinim toate poruncile şi atunci vom şti de mai suntem stăpâniți de păcat. Căci Sfântul Botez este desăvârşit, dar nu desăvârşeşte pe cel ce nu împlineşte poruncile. Drept aceea să nu credem socotințelor omeneşti, ci mai de grabă dumnezeeştei Scripturi, care spune: „Hristos a murit pentru păcatele noastre",[1]) sau: „Ne-am îngropat cu El prin botez",[2]) sau: „Cel ce a murit s'a îndreptat de păcat",[3]) sau „Păcatul nu va mai stăpâni peste noi",[4]) de vom împlini poruncile; iar de nu le împlinim, suntem necredincioşi şi stăpâniți de păcat. Căci credința stă nu numai în a ne fi botezat în Hristos, ci şi în a împlini poruncile Lui. Că odată ce ne-am îngropat cu El prin Botez, ne-a şi ridicat pe noi şi ne-a aşezat împreună cu Sine în cele cereşti, e vădit din Scripturi.[5]) Dar nu e mai puțin vădit că ne-a dai şi porunci, ca, împlinindu-le, să aflăm desăvârşirea pe care ne-a dat-o nouă. Iar de nu le vom împlini, ne vom arăta stăpâniți de păcat.

Dacă zicem deci că păcatul se desființează prin fapte, atunci „Hristos a murit în deşert"[6]) şi toate cele spuse sunt mincinoase. Şi dacă aceştia spun că Botezul nu este desăvârşit, ci dobândesc desăvârşirea prin ne-voințe, deşartă este pentru ei şi legea libertății şi toată legiuirea Noului Testament e desființată. Ba aceştia II fac şi pe Hristos însuşi nedrept, odată ce porunceşte celor botezați să săvârşească fapte de-ale libertății, câiă

') I. Corinteni 15, 3. a) Romani 6, 4. *) Romani 6, 3. 4) Romani 6, 14. *; Efeseni 2, 6. s) Galateni 2, 21.

vreme ei sunt robi}i de păcat împotriva voii. Iar harul lui Dumnezeu nu mai e în acest caz har, ci răsplata nevoințelor noastre. Căci dacă prin fapte (scăpăm de păcat), atunci nu mai putem spune că prin' har. Iar dacă prin har, fapta nu mai e faptă, ci poruncă a Celui ce ne-a eliberat, şi faptă a libertății şi a credintii. Acestea li le-a spus Sfântul Pavel mai înainte Galatenilor, potrivit cu iconomia dumnezeească, sfătuindu-i ca pe unii ce erau la fel de necredincioşi ca şi aceştia de acum.

Dar noi nu avem aceeaşi necredință în harul lui Dumnezeu. Să nu fie! Nici nu tăgăduim credința în propovedania apostolică. Ci, chiar dacă suntem ținuți sub păcat şi după Botez, aceasta nu se întâmplă din pricină că Botezul ar fi nedesăvârşit, ci pentrucă nesocotim porunca şi ne alipim de plăceri de bună voie, cum ne mustră dumnezeească Scriptură. Căci omul se întoarce cu voia sa liberă la păcatul său, „ca un câine care vine la vărsătura sa".') Pentrucă nici Botezul, nici Dumnezeu, nici Satana nu sileşte voia omului. Oare n'au auzit aceştia că poruncile lui Hristos, cele date după Botez, sunt o lege a libertății? Căci zice Scriptura: „Aşa să lucrați şi aşa să grăiți, ca unii ce veți avea să fiți judecați prin legea libertății".[2]) Şi iarăşi zice Sfântul Petru: „Adăugați la credința voastră virtutea".[3]) Iar după ce spune cele următoare, adaugă zicând: „Cel care nu are acestea e orb cu vederea micşorată, uitând de curățirea păcatelor lui de demult".[4]) Ați putut înțelege din cele spuse că e vorba de curățirea întâmplată în chip tainic prin Botez, dar care e aflată efectiv **(âvspyw?)** prin porunci.

Dacă însă, botezându-ne, nu ne-am eliberat de păcatul strămoşesc, e vădit că nu putem săvârşi nici faptele libertății. Iar dacă putem să le săvârşim pe acestea, arătat este că tainic ne-am eliberat de robia păcatului, precum este scris: „Legea Duhului vieții m'a slobozit pe

») II Petru 2, 21. *> lacob 2, 13. *) II Petru 1, 5. *) Ii Petru 1, 9

mine de legea păcatului şi a morții",[1]) dar nesocotind poruncile Celui ce ne-a curățit pe noi, suntem purtați de păcat. Drept aceea, sau arată-mi tu mie că cei botezați nu pot împlini

poruncile libertății şi atunci Botezul nu e desăvârşit; sau, arătând noi că aceştia au primit o astfel de putere, să mărturisească toți că au fost eliberați prin harul lui Hristos, dar s'au predat pe ei înşişi în robia păcatelor prin faptul că n'au împlinit toate poruncile, şi de aceea iarăşi s'au supus lor. Şi dovada s'o ia chiar din mărturia adusă de ei: „Să ne curățim pe noi înşine, fraților, de toată întinăciunea trupului şi a duhului".[2]) Căci cel robit păcatului cum se poate curați însuşi pe sine de toată întinăciunea trupului şi a duhului, odată ce nu are libertatea şi puterea trebuincioasă, ci e ținut sub păcat? Iar dacă ai stăpânire peste patimi, poți cunoaşte că nu eşti ținut sub ele prin puterea lor, ci din pricina voinții tale. Deci toate câte ni le spune dumnezeească Scriptură despre curățire, ni le spune ca unor oameni liberi şi ca unor oameni liberi ne dă îndemnul să nu rămânem în asemenea gânduri, ci să iubim libertatea, având puterea să înclinăm spre ceea ce vrem, fie bine, fie rău.

întrebare

Dacă ne-am eliberat la Botez, de ce nu vedem aerul libertății, cum îl văd cei ce se nevoiesc?

Răspuns

Vederea noastră este întunecată de plăcerile cu voia şi de nesocotirea poruncilor, pe cari aceia le-au împlinit. Căci am spus mai înainte că omul se eliberează prin darul lui Hristos, dar voia sa stăruie pe lângă ceea ce iubeşte, chiar după ce s'a botezat, din pricina libertății sale. Când Iisus zice: „Cei ce se silesc răpesc împărăția Cerurilor",[3]) vorbeşte despre voia noastră, vrând ca fiecare din noi să se silească potrivit cu Botezul, ca să nu se abată spre rău, ci să stăruiască în bine. De sigur,

») Romani 8, 2 **•) II Cor. 7, 1. ») Matei 11. 12.**

precum omul pătimea de silă sub robia Stăpâniilor (rele), Dumnezeu putea să ne slobozească şi să ne facă neschimbători tot cu sila. Dar n'a făcut aşa, ci prin Botez ne-a scos cu sila din robie, desființând păcatul prin cruce, şi ne-a

dat poruncile libertății, dar a urma sau nu poruncilor a lăsat la voia noastră liberă. Drept aceea, împlinind poruncile ne arătăm dragostea față de Cel ce ne-a eliberat; iar nepurtând grijă de ele, sau neîmpli-nindu-le, ne dovedim împătimiți de plăceri.

Dar aceştia se poticnesc chiar în gândurile lor când zic: „Vrem să împlinim poruncile, dar nu putem, fiind ținuți cu puterea de păcat; de aceea trebue să ne nevoim mai întâi şi să ştergem păcatul ca să putem împlini poruncile libertății". Ei nu înțeleg însă ce zic, nici ceea ce vreau să dea ca lucru sigur. Căci dacă nu ai peste tot libertate şi nu poți împlini poruncile, prin cari nevoințe zici că ştergi păcatul? Pentrucă nevoințele celor credincioşi sunt porunci. Tu deci zici: „Nu pot împlini poruncile, până ;nu mă voiu curați întâi prin nevoințe". Dar arată-mi atunci nevoințele, de cari zici că sunt afară de porunci, şi voiu crede părerii tale. Dacă îmi arăți rugăciunea, ea e poruncă; dacă îmi arăți postul, e tot poruncă ; privegherea, de asemenea e poruncă; dărnicia, la fel e poruncă; punerea sufletului, tot poruncă este; curățirea gândurilor, e şi ea poruncă; crucea, moartea şi orice altă faptă a virtuții ai mai numi, toate sunt porunci. De aceea celor ce au primit puterea de a împlini poruncile, Hristos le porunceşte ca unor credincioşi să se nevoiască să nu se întoarcă spre cele dinapoi, nu pentrucă prin porunci ar avea să şteargă păcatul, ci ca să nu se mai întoarcă pe ei înşişi la cele dinapoi. Deci aceste porunci nu scot afară păcatul (căci aceasta s'a făcut numai prin cruce), ci păzesc condițiile libertății noastre. Căci spune-mi mie: dacă scoți afară păcatul lui Adam prin fapte, de ce s'a zis că „Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi ?"')

Dar la acestea nu au ce răspunde, ci pun doar întrebări cari se bat cap în cap, căutând să folosească orice pentru

[1]) I Corinteni 15, 3.

socotințele lor şi neascultând de adevărul Scripturii. Deci zic aceştia: „Dacă păcatul se şterge prin Botez, de ce lucrează iarăşi în inima noastră?" Dar noi am arătat de multe ori pricina, spunând că nu vreo rămăşiță a păcatului lucrează în

>) II Cor. 10, 5.

noi după Botez (căci acesta dă deslegarea deplină), ci că noi înşine ne înfă-şurăm cu voia liberă în legăturile cari au fost deslegate prin împlinirea poruncilor. Căci gândul, care zăboveşte în jurul vreunei plăceri sau mânii, nu e un semn al păcatului rămas, ci al unei împătimiri libere. Pentrucă avem puterea să stingem gândurile şi să surpăm „toată înălțarea care se ridică împotriva cunoaşterii lui Dumnezeu",') cum zice Scriptura. Prin urmare gândul rău este, pentru aceia cari îl sting în ei, semn al dragostei de Dumnezeu, nu al păcatului. Căci nu atacul (rcpoofoXij) gândului este semn al păcatului, ci convorbirea pretinoasă a minții cu el? Pentrucă dacă nu-1 iubim, de ce zăbovim cu el? Căci dacă n'am săvârşit fapte rele este cu neputință să lungim vorba cu el în inimă, odată ce îl urîm din toată inima. Prin urmare, dacă chiar şi când e urît un gând stăpâneşte cu putere mintea (căci nu spun că nu se întâmplă aceasta) acest fapt nu este o rămăşiță din păcatul lui Adam, ci un semn al necre-dinții de după Botez. Căci dacă după Sfântul Botez, măcar că putem împlini poruncile, nu le împlinim, chiar dacă nu vrem suntem ținuți sub păcat până ce, împlinind toate poruncile, vom ruga pe Dumnezeu prin po-căință să şteargă păcatul necredinții noastre. Pentrucă două sunt pricinile lucrării păcatului în noi şi amândouă sunt dela noi: una lucrează pe măsura neîmplinirii poruncilor, iar cealaltă ne stăpâneşte cu putere datorită faptelor noastre rele de după Botez. Şi numai Dumnezeu înlătură această lucrare, dacă îl rugăm prin milostenie, prin rugăciune şi prin răbdarea năcazurilor ce vin asupra noastră. Dar şi pe acestea ni le dărueşte, în chip ascuns, tot harul dat nouă prin Botez.

întrebare

Atunci nu cumva a păcătuit şi Pavel după Botez, dacă era stăpânit de păcat cu voia lui? Căci zice: „Văd altă lege, luptându-se împotriva legii mintii mele".')

Răspuns

Aşa strică şi celelalte locuri din Scriptură, cei rătăciţi de înţelegerea lor păcătoasă. Dar ia capitolul acesta de mai sus şi vei afla că Sfântul Pavel nu grăeşte despre sine, cum era după Botez, ci despre Iudeii necredincioşi, vrând să-i convingă că tără harul lui Hristos, dat prin Botez, e cu neputinţă să tie biruit păcatul. Căci zicând: „Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia?",) adauge: „Mulţumesc lui Dumnezeu prin Iisus Hristos, Domuul nostru,[3]) că legea Duhului vieţii m'a slobozit pe mine de legea păcatului şi a morţii".[4]) De aceea zice: „Legea este duhovnicească, iar eu sunt trupesc, vândut sub păcat".[5]) De aci urmează că toate ale legii şi ale templului şi ale jertfelor îşi află plinirea desăvârşită în noi cei cari am primit în chip tainic harul Duhului la Botez. Căci a spus de noi că suntem templu al Duhului[6]) şi ne îndeamnă să aducem jertte duhovniceşti,) numindu-ne Iudei întru ascuns şi nu la arătare,[8]) şi tăiere împrejur a inimii în duh, nu în literă. Ba a mai spus că cerescul legiuitor Hristos a scris legea duhovnicească prin Duh în cei credincioşi, nu în table de piatră, ci în table de carne ale inimii.*)

Deci precum a spus despre acestea că se află întru ascuns, tot aşa trebue să le înţelegi şi pe toate celelalte, pe cari

[1]) Rom. 7, 15. [s]) Rom. 7, 24. *>) Rom. 7. 25. [4]) Rom. 8, 2. [6]) Rom. 7, 14 «) I Corinteni 6, 19. ') I Petru 2, 5 *) Romani 2, 29. [9]) II Corinteni 3, 3.

le-a amintii ca chipuri. Dar fiindcă n'am crezut încă cu tărie lui Hristos şi nu ne-am socotit pe noi datori faţă de toate poruncile Lui, nici nu ne-am lepădat de noi înşine după cuvântul Lui, nu cunoaştem tainele mai sus pomenite, pe cari le-am primit din clipa Botezului. Când însă ne vom mustra pentru puţinătatea credinţei noastre şi vom crede în El cu sinceritate prin împlinirea tuturor poruncilor Sale, atunci, câştigând în noi înşine trăirea lucrurilor mai sus pomenite, vom mărturisi că într'adevăr Sfântul Botez este desăvârşit şi prin El ni s'a dat harul, însă stă ascuns în chip nearătat, aşteptând ascultarea noastră şi împlinirea poruncilor, pentru cari am primit putere prin el.

De aceea, câți încă n'am împlinit poruncile libertății, încă n'am ajuns la Ierusalimul cel liber (căci Ierusalimul de sus este liber şi el e maica noastră,[1]) care ne renaşte prin baia naşterii celei de-a doua), ci suntem încă pe drumul lui Cain şi rătăcim, umblând razna. Căci cel ce se ceartă întru neştiință şi se împotriveşte adevărului arată că nu merge pe drumul drept, ci s'a abătut dela drum. De aceea fericitul Pavel, văzându-ne că suntem zăbavnici în urcuşul spre desăvârşire, zice: „Aşa să alergați ca să o luați".[2]) Iar dacă n'am ajuns încă la cetate, când vom vedea templul şi când vom intra în el, ca să ne învrednicim să aducem jertfă Ia altar?

Dar ce vorbesc despre credință, despre templu şi despre altar, când n'am lăsat în urmă nici măcar fiarăle din trestie,[3]) pe cari Proorocul roagă pe Dumnezeu să le certe, ca să nu-i răpească animalele cele dintâi născute, cari au tost rânduite să fie aduse ca jertfă de Iudeul cel din ascuns. Căci în această stare ne aflăm dacă, după tine, Iudeul din ascuns există, potrivit cu cuvântul lui Pavel, dar templul încă n'a fost zidit de Fiul lui David, nici altarul n'a fost încă pregătit de El. Pentrucă aceasta o susține fățiş cel ce zice că şterge păcatul lui Adam prin nevoințe şi nu prin harul lui Dumnezeu.

[1]) Galateni 4, 26. In greceşte Ierusalimul, ca nume de cetate, e de genul femenin. [2]) I Corinteni 9, 26. [3]) Psalm 68, 31.

Dar harul acesta se află în noi în chip ascuns dela Botez, însă nu ni se va face văzut decât atunci când, după ce vom fi străbătut bine drumul poruncilor, vom aduce ca jertfă Arhiereului Hristos gândurile cele sănătoase ale firii noastre, nu pe cele muşcate de fiare.[1]) Căci cele mai multe din ele sunt luate de fiare când se abat dela calea. poruncilor, adică dela răbdarea năcazurilor. Sărind din calea cea dreaptă, ele o iau atunci razna, învinuind de aceasta mai de grabă pe alții, decât pe stăpânul lor. Abia puține din ele umblă pe calea cea dreaptă şi aceasta fiindcă sunt păzite de rugăciune, legate de nădejde şi îmboldite de încercări. Şi numai acestea ajung la cetate şi la templu, unde sunt aduse jertfă.[2])

Cetatea este dreapta socoteală întru Hristos, care e plină de lumină. Când aceasta chiverniseşte cu evlavie şi după lege lucrurile, vieţueşte în pace şi dreptate. Dar când greşeşte, se predă duşmanilor spre dărâmare. Iar templul este locaşul sfânt al sufletului şi al trupului, care e zidit de Dumnezeu. In sfârşit altarul este masa nădejdii aşezată în acest templu. Pe ea se aduce de către minte şi se jertfeşte gândul întâi născut al fiecărei întâmplări, ca un animal întâi născut adus ca jertfă de ispăşire pentru cel cel aduce, dacă îl aduce neîntinat.

Dar şi acest templu are un loc în partea dinăuntru a catapeteasmei. Acolo a intrat Iisus pentru noi ca Inainte-

[1]) In cele 153 capete despre rugăciune (vezi această carte, pg. 91), in cap. 126 se spune : „Rugăciune săvârşeşte acela, care aduce totdeauna primul său gând ca rod lui Dumnezeu".

Poetul V. Voiculescu zice către Dumnezeu in poezia „Aşteptare sub cortul pustiei". (Destin, Bucureşti, Cartea Românească, 1933, pg. 26): „Te-aştept. Pe masa punerii inainte aşez gândurile frământate, azimă căsuţă".

") Asemănarea gândurilor cu oile ce pot fi sfâşiate de fiare, e luată dela Evagrie. Vezi scrierea acestuia: „Capete despre deosebirea patimilor şi a gândurilor", în această carte, pg. 61 ; vezi şi Migae, P G. 79, col. 1220.

mergător,') locuind dela Botez în noi, „afară numai dacă nu suntem creştini netrebnici V) Acest loc este încăperea cea mai dinăuntru, mai ascunsă şi mai sinceră a inimii, încăpere care dacă nu se deschide prin Dumnezeu şi prin nădejdea raţională şi înţelegătoare, nu putem cunoaşte în chip sigur pe Cel ce locueşte în ea şi nu putem şti de-au fost primite jertfele de gânduri, sau nu. Căci precum la început, în vremea lui Israil, focul mistuia jertfele, tot aşa se întâmplă şi acum. Deschizându-se inima credincioasă prin nădejdea mai sus pomenită, Arhiereul ceresc primeşte gândurile întâi născute ale minţii şi le mistue în focul dumnezeesc, de care a spus: „Foc am venit să arunc în lume şi cât aşi vrea să fie încă de pe acum aprins"![3])

Iar gânduri întâi născute a numit pe cele cari nu apar într'a doua cugetare a inimii, ci sunt aduse îndată dela prima aruncare (^poapolri) şi răsărire în inimă, lui Hristos.[4]) Căci cele ce i se aduc din vălmăşagul cugetării le-a numit Scriptura şchioape, oarbe şi pocite, şi de aceea ele nu sunt primite ca zeciuieli de către Arhiereul ceresc şi Stăpânul Hristos.

Că după Botez noi suntem pricina oricărui gând rău, s'a

»} Evrei 6, 20. a) II Corinteni 13. 5. ») Luca 12. 49 4) Un gând odată ivit face să se nască după el si in legătură cu el un altul. Sau cu alte cuvinte se desvoltă în altul. Deci nu trebue să aşteptăm un gând să se desvolte în altul, sau să apară altul după el, dintr'o prelungire a cugetării, ci îndată să-1 aducem lui Dumnezeu, adică să ne repedem cugetul la Dumnezeu ca să punem acest gând în legătură cu El, sau să-1 avem pe Dumnezeu ca însoţitor în desvoltarea mai departe a primului gând. Căci prezenţa Iui Dumnezeu în cugetul nostru va opri desvoltarea gândului ivit pe o pantă primejdioasă. De sigur aci e vorba de un gând bun. Căci gândul rău trebue nimicit îndată, tot prin îndreptarea cugetului spre Dumnezeu.

Păzirea aceasta a gândurilor dela prima lor apariţie, pentru a fi aduse lu[1] Dumnezeu când sunt bune, sau pentru a fi alungate când sunt rele, trebue să formeze, împreună cu purtarea necazurilor şi cu rugăciunea neîntreruptă, slujba lăuntrică necontenită a omului evlavios, adică pocăinţa de toată vieaţa. De observat că gândurile pot fi ţinute curate numai când strădania aceasta e împreunată cu purtarea necazurilor. Acestea nu stau numai într'o alăturare întâmplătoare, ci într'o legătură necesară.

dovedit cu mărturii din Scriptură. Dar dacă e trebuinfă să se dovedească aceasta şi prin înlănțuirea firească a cugetării, vom spune: O omule, care zici că şi după botez eşti împins la lucru fără vină de către păcatul lui Adam şi făgădueşti să îl înlături pe acesta prin nevoințe, află că te împotriveşti chiar cuvintelor tale şi chiar în ele te poticneşti. Căci dacă zici că gândurile rele sunt păcatul lui Adam, învață dela Pavel că, odată ce te-ai îmbrăcat în Hristos prin Botez,[1]) ai putere şi arme să le surpi. „Iar armele ostăşiei noastre nu sunt trupeşti, ci puternice înaintea Iui Dumnezeu, ca să dă-rîme întăriturile; noi surpăm gândurile minții şi orice înălțare care se ridică împotriva cunoaşterii lui Dumnezeu".[2]) Dar dacă, având putere împotriva lor, nu le alungi dela primul lor atac (npoapo?^?), e

vădit că iubeşti plăcerea din pricina necredinţii şi consimţi cu ele, şi atunci tu eşti pricina acestei lucrări a lor, nu Adam.

întrebare

Cum poate iubi plăcerea din pricina necredinţii, sau cum poate consimţi cu gândurile, cel ce s'a închis în chilie şi posteşte în fiecare zi, cel ce petrece în înfrânare, în sărăcie, în înstrăinare de toate, în rugăciune şi în purtarea altor multe supărări (necazuri) de felul acesta ?

Răspuns

Bine ai zis că cel ce face unele ca acestea, suportă multe supărări. Căci dacă am împlini fără supărare şi cu bucurie virtuţile mai sus pomenite, nu am iubi plăcerea cu mintea. Dar fiindcă ne lăsăm pătrunşi de supărare, e cu neputinţă ca simfind durerea ostenelilor trupeşti, să nu stăm de vorbă cu gândurile cari răsar ca nişte momele **(rcpoopoXaî)** şi să nu ne mângăiem cu ele amărăciunea de pe urma ostenelilor. Dacă n'am căuta asemenea mângâieri am dovedi că nu suntem supăraţi de osteneli. Iar aceasta ni se întâmplă deoarece nu

i) Galateni 3, 27. ²) Cor. 10, 4—5.

primim aceste osteneli de dorul bunurilor viitoare, ci de frica ispitelor ce vin în vieaţa de aici asupra noastră.

Din pricina aceasta socotim în chip greşit că numai fapta rea este păcatul nostru, pe când gândul dinainte de ea zicem că e o lucrare străină. Dar e cu neputinţă să alunge lucrarea gândului aceia cart socotesc că nu e a lor, ci că e străină. Există de sigur şi fără consimţământul nostru (6îx« **auvSuawfiou)** câte un gând neplăcut şi urît care pătrunzând pe furiş, răpeşte' cu sila mintea la sine. Totuşi, să ştii sigur că şi acesta îşi are pricinile în noi. Căci sau ne-am predat după Botez vreunui gând rău, ajungând până la faptă, şi de aceea ne-am făcut vinovaţi chiar fără să ni se pară, sau ţinem în noi de bună voie niscai seminţe ale răutăţii, şi de aceea se întăreşte cel rău. Şi acela, siăpânindu-ne prin seminţe, nu pleacă până ce nu le aruncăm pe acestea. Iar dacă ne stăpâneşte prin fapta

noastră rea, va fi fugărit de abia atunci când vom aduce lui Dumnezeu osteneli vrednice de El. De aceea eu nici acest păcat nu-1 numesc păcat al lui Adam, ci mai de grabă al celui ce a făcut răul şi are seminţele. Chiar dacă în amândouă aceste cazuri pricina este un gând, care a pătruns ca un hoţ (căci amândurora le premerg gândurile), eu îţi voiu spune că pricina adevărată este cel ce avea putere să-1 facă curat dela prima răsărire (âx **r.poaŞoXfj;)** şi nu 1-a curăţit, ci a stat de vorbă cu el până a ajuns la faptă. Iar dacă nu 1-a putut răpune înainte de-a ajunge la faptă, din pricina slăbiciunii minţii, cum poate făgădui să-1 izgonească după săvârşirea faptei?

Dacă totuşi poţi face aceasta după faptă, trebue să înţelegi că şi înainte de faptă îţi ajuta Dumnezeu dacă voiai. Şi când vezi că ţi-a venit ajutorul prin inimă, înţelege că nu ţi-a venit harul de afară printr'o mutare din altă parte, ci că harul, dat ţie prin Botez în chip ascuns, a lucrat acum aşa de tare, încât ai urît gândul şi l-ai

alungat De aceea Hristos, slobozindu-ne de orice silă, n'a împiedecat aruncarea **(TOpaŞoM))** gândurilor în inimă. Aceasta, pentru ca unele din ele, fiind urîte de noi, îndată să fie şterse, altele, fiind iubite, în măsura în care sunt iubite să şi rămână; şi astfel să se arete şi harul lui Dumnezeu şi voia omului, ce anume iubeşte: ostenelile din pricina harului, sau gândurile din pricina plăcerii. Şi să nu ne mirăm că nu suntem luaţi în stăpânire cu sila numai de cele pe cari Ie iubim, deoarece este între ele o înrudire păcătoasă, cum este şi între gândurile cari sunt aruncate în noi **(itpoaŞoXaf)** şi între pofte, ca şi între diferitele noastre pofte între ele, astfel încât fiecare poftă predă gândul, care a aprins-o pe ea, după ce a zăbovit mai mult, poftei apropiate, sau acel gând este atras de pofta a doua fără să vrem, împins fiind cu sila şi de obişnuinţa cu cea dintâi. Căci cine, plin fiind de slavă deşartă, va putea tugi de mândrie ? Sau, desfă-tânduse cu hrană îmbelşugată, nu va fi luat în stăpânire de curvie ? Sau cine, dându-se pradă sgârceniei, nu va fi înnăbuşit de lipsa de milă? Şi cum, cei lipsiţi de toate acestea, nu se vor întărită fără voie şi nu vor îm-proşca cu furie? De aceea trebue să înţelegem că din pricina noastră

i) Rom. 8, 2.

suntem luați în stăpânire de păcat, dar după Duhul suntem sloboziți de robia cu sila. „Căci legea Duhului vieții, zice, m'a slobozit pe mine de legea păcatului şi a morții".[1]) Deci atârnă de noi, cari am auzit şi am aflat poruncile Duhului, ca să umblăm sau după trup, sau după duh. Dar e cu neputință să umble după duh cei ce iubesc lauda oamenilor sau odihna trupului, precum e cu neputință să viețuiască după trup cei ce prețuesc cele viitoare mai mult decât cele de acum. De aceea noi, cari am fost amăgiți aşa de mult, suntem datori să urîm de aci înainte lauda oamenilor şi odihna trupului, prin cari odrăslesc gândurile rele chiar dacă nu vrem noi; şi să spunem din inimă Domnului cuvântul Proorocului: „Oare n'am urît, Doamne, pe cei ce te urăsc pe Tine, şi nu m'am topit împotriva duşmanilor Tăi? Cu ură desăvârşită i-am urît pe ei, şi duşmani mi s'au făcut mie".[1])

Şi cu adevărat duşmani ai lui Dumnezeu sunt gândurile rele, cari împiedecă să se facă voia Lui. In vreme ce Acela „vrea ca toți oamenii să se mântuiască şi să vină la cunoştința adevărului",[2]) acestea ne amăgesc prin patimi şi ne închid calea spre mântuire. Despre ele şi Domnul a spus că nu vin dela Adam, ci pornesc din inimă şi de aceea spurcă pe om.[3]) Pe de altă parte e sigur că nu sunt din credință, ci din slava deşartă. „Căci cum puteți crede, când primiți slavă dela oameni şi slava cea dela unul Dumnezeu n'o căutați?"[4])

Deci să urîm slava deşartă şi să credem Lui în privința tuturor, împlântând în El, ca în pământ, orice gând al inimii şi al nădejdii fără imagini. Căci făcând aşa, precum la începutul credinții venite prin Botez Trupul lui Hristos s'a lăcut mâncare credinciosului, tot aşa acum mintea, devenită tare în credință şi curată, prin lepădarea gândurilor şi prin nădejdea înțelegătoare, se va face mâncare a lui Iisus. Pentrucă El a zis: „Mâncarea mea este să fac voia Tatălui meu".[5]) Iar aceasta este „ca toți oamenii să se mântuiască şi să vină la cunoştința adevărului", după cuvântul lui Pavel. Mâncarea lui Iisus este deci adevărul cuprins în credința înțelegătoare, împreunată cu nădejdea, credință care numai e din auz, ci din lucrarea

0 Ps. 139, 21—22. ') I Tim. 2, 4. ›› Mt. 15, 18. *) Io. 5, 44. [6]) Ioan 4, 34 «) Rom. 10, 17. [7]) Evr. II, 1.

Preasfântului Duh şi despre care spune Scriptura că e adeverirea lucrurilor nădăjduite ; căci este o credință din auz[6]) şi credința aceasta care e adeverirea lucrurilor nădăjduite.[7]) Dar cel nebotezat sau cel iubitor de slavă deşartă nu poate veni la cunoştința adevărului. Căci întâi se dă Botezul în Biserica universală şi prin Botez se dă în chip tainic

(jiuorix©?) harul care, locueşte astfel în chip ascuns (xpuxcxwțX Pe urmă, pe măsura împlinirii poruncilor şi a nădejdii înțelegătoare, acesta se descopere celor ce cred în Domnul, care a zis: „Cel ce crede în mine, precum a spus Scriptura, râuri de apă vie vor curge din pântecele lui. Iar aceasta a spus-o despre Duhul, din care vor avea să ia cei ce cred în El".) De aceea noi credem că prin Botez am primit slobozenia şi curățirea în chip tainic. Căci luăm aminte la cel ce zice: „Iar acum v'ați spălat, acum v'ah" îndreptat, acum v'ap! curățit".[2]) Şi acestea le scrie Corintenilor, cari încă nu erau curățiți prin lepădarea gândurilor cu ajutorul nădejdii înțelegătoare şi sfințiți prin lucrarea din inimă a Duhului, ci erau încă răi, şi nedrepți şi răpitori, iar aceasta chiar şi tată de frați. Dar li le-a scris ca să arate că cei botezați, după darul lui Hristos au primit în chip tainic curățirea, dar după puținătatea în credință e stăpânit fiecare de pofta sa, fiind tras şi vrăjit de ea. Căci s'a scris: „Pe urmă pofta zămislind naşte păcat, iar păcatul odată săvârşit aduce moarte".[3]) Aşadar păcatul cu gândul vine din pofta proprie, iar din el rezultă fapta păcatului, pe care Scriptura a numit-o moarte.

Că harul Duhului este în noi dela Botez, învățân-du-ne tot adevărul, după cuvântul Domnului,[4]) poți să cunoşti din Scriptură şi chiar din efectele ce le simțim. Iată ce zice în Fapte fericitul Petru către mulțime: „Po-căiți-vă şi să se boteze fiecare dintre voi în numele Domnului nostru Iisus Hristos spre iertarea păcatelor; şi ve-ți lua darul Sfântului Duh".[3]) Dar îndată ce careva nu cre"de e luat în stăpânire de păcat. Iată cum îi ceartă Apostolul pe cei doisprezece bărbați din Efes, cari s'au botezat fără credință. EI i-a întrebat: „Primitați voi

i) Io. 7, 38-39. ') I Cor 6, II. ") Iac. 1, 14 — 15. «) Io 16, 15 s) Fapte 2, 38

Duhul Sfânt crezând? Ei însă i-au răspuns: Nici n'am auzit măcar că este Duh Sfânt. Zise deci Pavel către ei: Dar

cu ce botez v'ați botezat? Iar ei au spus: Cu botezul lui Ioan. Atunci a grăit Pavel: Ioan a botezat cu botezul pocă-infîi, spunând norodului să creadă în Cel ce o să vină după el, adecă în Iisus. Auzind ei aceasta s'au botezat în numele Domnului Iisus. Şi punându-şi Pavel manile peste ei, a venit Duhul Sfânt asupra lor".')

Incredințatu-te-ai acum că chiar dela Botez li se dă Duhul Sfânt celor ce cred cu tărie, iar celor ce nu cred sau cred rău şi nu sunt botezați nu li se dă? Iar că noi suntem cei cari II îniristăm şi II stingem în noi, aflați dela Apostolul care zice: „Duhul să nu-1 stingeți, proro-ciile să nu le scoborîți" ;[2]) şi iarăşi: „Nu întristați pe Duhul Sfânt, în care ați fost pecetluiți pentru ziua răscumpărării".) Dar aceste mărturii nu le aducem ca să spunem că tot omul, care a fost botezat şi a primit harul, rămâne după aceea neschimbabil şi nu mai are trebuință de pocăință. Ci prin ele arătăm că chiar dela Botez, după darul lui Hristos ni s'a dăruit harul desăvârşit al lui Dumnezeu spre împlinirea tuturor poruncilor, dar că pe urmă tot cel ce 1-a primit în chip tainic, dar nu împlineşte poruncile, pe măsura neîmplinirii e luat în stăpânire de păcat, care nu e al lui Adam, ci al celui care a nesocotit poruncile, întru cât luând puterea lucrării (xijV **Suvajjittv** T75C **âpyaataț)** nu săvârşeşte lucrul. Căci neîm-plinirea poruncilor vine din necredință. Iar necredința nu este un păcat străin, ci al celui care nu crede, făcân-du-se pe urmă maică şi începătură a oricărui păcat.

Deci fie că vrem să ne desăvârşim repede, lie încet, suntem datori să credem în chip desăvârşit lui Hristos şi să lucrăm toate poruncile lui, odată ce am luat dela El puterea unei astfel de lucrări; dar nu împlinindu-le una câte una şi pe fiecare în parte, ci îmbrățişind deodată pe cele singulare şi asttel împlinindu-le pe toate în acelaşi timp. Căci sunt porunci mai generale, cari cuprind în ele o mare mulțime din celelalte. Prin urmare n'avem

») Fapte 19, 2—6. ') Tes. 5, 19—20. ') Efes. 4, 30

altă datorie decât să purtăm această luptă împotriva necredinței noastre şi să nu nesocotim poruncile cuprinzătoare, prin cari ni se descopere în chip limpede harul dat nouă. De acest lucru se roagă şi Sfântul Pavel să avem parte, zicând : „Pentru aceasta îmi plec genunchii înaintea Tatălui Domnului nostru Iisus Hristos, să vă dea vouă Domnul putere ca să vă întăriți prin Duhul său în omul dinlăuntru şi ca să locuiască Hristos întru toată încredințarea şi simțirea în inimile voastre prin credință".[1])

Dar e vremea să întăresc, precum am spus, această mărturie şi prin efectele ce le simțim. Căci în măsura în care, crezând, lucrăm poruncile, lucrează şi Duhul Sfânt în noi roadele Sale. Iar „roadele Duhului sunt, cum zice Sfântul Pavel: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea".[2]) Cine este, aşa dar, atât de străin de aceste roade după Botez, încât să îndrăsnească a tăgădui că a primit harul Duhului la Botez ? Pe de altă parte cine stă atât de neîntrerupt în fiecare zi sub înrâurirea acestor roade, până n'a împlinit în chip desăvârşit poruncile, încât să poată spune: „Sunt desăvârşit şi neschimbabil" ? Aceasta arată că precum harul este desăvârşit, dar noi nu suntem desăvârşiți din pricina neîmplinirii poruncilor, tot aşa Sfântul Botez este desăvârşit față de noi, dar noi suntem nedesăvârşiți față de el.

Drept aceea, o omule, care ai fost botezat în Hristos, dă numai lucrarea, pentru care ai luat puterea **(8&? ^ âpyaaEav, efț y)v - rtjv S6vap,cv sD^cpas)** şi te pregăteşte ca să primeşti arătarea celui ce locueşte întru tine. Şi astfel ți se va arăta ție Domnul, potrivit făgăduinții, în chip duhovnicesc, precum însuşi ştie: „Iar Domnul este Duhul; şi unde este Duhul Domnului, acolo este libertate".[3]) Atunci vei înțelege ceea ce s'a spus că: „împărăția cerurilor în lăuntrul vostru este".[4])

'} *Ei.* **3, 14-17. ²) Gal. 5, 22—23. ')**
II Cor. 3, 17. <) Lc. 17, 21.

Dar mai trebue ştiut şi aceea că poruncile parțiale, fiind din numărul celor parțiale, se întregesc prin acelea, cari se

numesc şi singulare. Şi cei ce au împlinit poruncile parţial, pe măsura aceasta vor intra în împărăţie. Dar cei ce voesc să ajungă la desăvârşire, sunt datori să împlinească toate poruncile în mod cuprinzător. Iar cea care le cuprinde pe toate este lepădarea sufletului propriu, care e moartea. Şi precum până când cineva mai trăeşte în trup e în lipsă cu împlinirea acesteia, tot aşa până Ia ieşirea din trup nu poate fi ferit de atacul gândului **(âSex-roe. efvai ir.poa|3oXfjc 06 SOvaxai),** pentru lipsa mai sus pomenită.

Prin urmare dacă vreunul dintre credincioşi, fiindcă a împlinit poruncile, află în sine oarecare lucrare duhovnicească pe măsura vieţuirii sale, să creadă că a luat de mai înainte puterea pentru ea, întru cât a primit prin Botez harul Duhului, pricina tuturor virtuţilor, adecă nu numai a virtuţilor ascunse şi duhovniceşti, ci şi a celor arătate; şi nimenea dintre cei virtuoşi să nu-şi închipue că a făcut vreun bine oarecare numai prin puterea lui. Căci omul bun, zice Cuvântul, nu dela sine, ci „din vistieria cea bună a inimii scoate cele bune".[1]) Iar prin vistierie înţelege pe Duhul cel Sfânt ascuns în inima credincioşilor. „Căci asemenea este împărăţia Cerurilor unei comori ascunse în ţarină, pe care atlând-o omul a ascuns-o şi ducându-se a vândut toate şi a cumpărat ţarina aceea".') Acest cuvânt tâlcueşte foarte potrivit cele spuse. Căci cel ce a înţeles limpede că dela Botez are pe Hristos ascuns în sine, după cuvântul Apostolului, aruncă toate lucrurile lumii şi stărueşte numai în inima sa, păzind-o cu toată străjuirea[3]) şi privind ţintă la sfârşitul vieţii, cum zice proverbul. De aceea el nu trebue să-şi închipue că alungă păcatul lui Adam prin nevoinţe; dar nici păcatele cari se nasc în el după Botez nu treh e să-şi închipue că le scoate afară altfel, decât prin Hrisks.

') Lc 6, 45. ») Mt. 13, 44. ') Prov. 4, 23.

Căci „El este cel ce lucrează în voi şi să voiţi şi să lucraţi după bunăvoinţă".[1]) Adăugând Apostolul cuvintele „după bunăvoinţă", a arătat că a binevoi să lucrăm virtuţile atârnă de noi. Dar şi cuvintele Domnului: „Fără de Mine nu puteţi lace

nimic",[2]) sau: Nu voi m'ați ales pe Mine, ci Eu v'am ales pe voi",[3]) au acelaşi înțeles. Poate aşa trebue înțeles şi versetul: „Toate printr'ânsul s'au făcut şi fără de El nimic nu s'a făcut din tot ce s'au făcut",[4]) dacă în „toate" se cuprind şi faptele noastre; la fel cuvintele: „Nimenea nu vine la Tatăl, decât prin Mine".[5]) De aceea şi Prorocul n'a zis: „Din Ierusalim îți vor aduce Ție împărații daruri în templul Tău" (cum se cuvenea şi cum se făcea), ci: „Din templul Tău îți vor aduce Ție împărații daruri în Ierusalim".[6]) Aceasta pentrucă mintea, care e împăratul fiecăruia, ia întâi din templul cel ascuns al inimii îndemnurile bune şi frumoase dela Hristos, care locueşte acolo, şi le duce până la viețuirea virtuoasă, pe care Prorocul a numit-o Ierusalim; şi apoi iarăşi le aduce prin intențiunea cea bună lui Hristos, care i le-a dăruit mai înainte.

Iar acestea le-am spus nu înlăturând cele viitoare, ci mărturisind că puterea pentru împlinirea poruncilor am primit-o şi de legăturile morții am fost deslegați. Deci datoria, care ne rămâne nouă, este aceea a lucrării, şi de nu vom lucra poruncile lui Dumnezeu, harul dat nouă nu se va descoperi. Căci odată ce murisem în păcat, cum am mai fi putut face noi binele, dacă nu ne-ar fi înviat însuşi Domnul prin baia naşterii de-a doua şi nu ne-ar fi dăruit harul Duhului ? Drept aceea să cunoaştem că odată ce ni s'a dăruit harul desăvârşii al Duhului spre împlinirea tuturor poruncilor, el ne dă ajutorul spre creşterea cea după Hristos, şi el ne întăreşte până la moarte pe noi lucrătorii săi, „până când toți vom fi ajuns la unirea credinței şi a cunoştinței Fiului lui Dumnezeu,

') Filip. 2, 13. ') Io. 15, 5. ') Io. 15, 5. *) Io. 1, 3. [5]) Io. 14, 6. «) Ps. 68, 30.

la starea bărbatului desăvârşit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos".') Aceasta este învățătura părintească, de care am vorbit mai înainte.

întrebare

Atunci pe cine primeşte în chip tainic cel ce s'a botezat? Pe Hristos, sau pe Duhul Sfânt? Căci odată ai spus că locueşte în el Hristos, altădată că Duhul Sfânt?

Răspuns

Pe Duhul Sfânt îl primim prin Botez. Dar fiindcă acesta e numit şi Duhul lui Dumnezeu şi Duhul Fiului, de aceea prin Duhul primim şi pe Tatăl şi pe Fiul.

întrebare

Atunci Duhul este Treimea?

Răspuns

Noi nu spunem prin aceasta că Treimea este o singură persoană. Dar fiindcă Duhul nu se desparte de Tatăl şi de Fiul, de aceea mărturisim că în El se află Treimea, dată fiind dumnezeirea Sa. Căci precum în Tatăl este Fiul şi Duhul Slânt şi iarăşi în Fiul Tatăl şi Duhul, aşa şi în Duhul este Tatăl şi Fiul, nu prin amestecarea celor trei ipostasuri, ci prin unitatea aceleiaşi voințe şi dumnezeiri. Drept aceea şi noi, fie că numim pe Tatăl în parte, fie că pe Fiul, tie că pe Duhul, prin numele cel unul numim Treimea, în înțelesul în care am spus.

întrebare

Cum zice Scriptura că Ierusalimul este ceresc, iar tu ai zis că este în inimă?

i] Ef. *4*, 13.

Răspuns

Nu numai Ierusalimul, ci şi celelalte bunuri câte vor avea să le primească drepții Ia înviere ştim că sunt sus. Dar arvunile şi pârga lor lucrează duhovniceşte în inimile celor cu credință tare încă de pe acum. Aceasta pentru ca, dobândind siguranța despre cele viitoare, să disprețuim toate cele de aici şi să iubim pe Dumnezeu până la moarte. De aceea n'a zis:

i) Evt. 12, 22 •) Filip. 3, 12. ') Rom. 8, 35. M Rom. 8, 38. [6]) Rom 8, 39

„Aveți să vă apropiați", ci: „V'ați apropiat de muntele Sionului şi de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc".[1]) Căci capabili de ele ne-am făcut încă dela Botez. Dar numai cei tari în credință se învrednicesc să ajungă la ele, cei cari mor în fiecare zi pentru dragostea lui Hristos, adică se ridică mai presus de toată preocuparea vieții de aici şi nu mai cugetă la nimic altceva decât la un singur lucru : să ajungă la dragostea desăvârşită a lui Hristos, care este deschizătura cea mai dinăuntru a inimii, unde a intrat ca Inaintemergător Isus. Aceasta a căutat-o mai presus de toate şi Sfântul Pavel. De aceea a zis: „Alerg după ea, doar voi prinde-o, întru cât prins am fost şi eu de Hristos".[2]) (Adică mă străduesc să-L iubesc, întru cât şi eu am fost iubit). Iar după ce a prins această iubire, n'a mai vrut să se gândească la nimic altceva, nici la necazurile trupului acestuia, nici la minciunile creațiunii, ci a lepădat aproape orice gând nemai răbdând nici măcar o clipă să fie lipsit de lucrarea Duhului Deci arătând toate câte le-a disprețuit pentru această dragoste duhovnicească, zice : „Cine ne va despărți pe noi de iubirea Iui Hristos ? Oare necazul, ori strâmtorarea, ori prigoana, ori foamea, ori golătatea, ori primejdia, ori sabia?",[3]) ca să^continue mai încolo: „Sunt încredințat că nici moartea, nici vieata"[4]) şi nici una din cele ce urmează; şi iarăşi: „Nicio altă făptură nu va-putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Isus Domnul nostru".[5])

Aceasta pentrucă n'a primit să se gândească la niciuna dintre acestea, ci numai cum să stărue în aceea.

întrebare

Dar cum ai spus cu puțin înainte că Duhul locueşte în noi.

RSspans

Vorbind de pârgă n'am înțeles vreo parte a întregului, nici vreo secțiune oarecare a Duhului (căci acesta nici nu se taie, nici nu se schimbă), ci am indicat capacitatea noastră de primire, întru cât nu putem face loc în noi întregei lucrări a

Duhului, fără numai prin împlinirea poruncii desăvârşite, adecă a morții. (Căci şi moartea lui Hristos pentru adevăr este o poruncă a lui Dumnezeu). Deci precum soarele, fiind desăvârşit, trimite tuturor la fel raza sa desăvârşită, simplă şi egală, dar pe urmă fiecare pe măsura în care are ochiul curățit, primeşte lumina, tot aşa şi Sfântul Duh pe cei ce cred în El i-a făcut capabili de toate lucrările şi darurile Sale încă din clipa Botezului, dar nu tuturor le-a dat să pună la fel în lucrare darurile, ci fiecăruia după vrednicia şi pe măsura împlinirii poruncilor, adică pe cât mărturiseşte şi face arătată prin fapte bune măsura credinții în Hristos. De aceea zice: „A trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului în inimile noastre, care strigă : Ava părinte!";[1]) şi: „însuşi Duhul mărturiseşte împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu".[2])

Iar că nimenea nu scoate singur din sine păcatul lui Adam, ci numai Hristos, după măsura credinții în El, aflǎ dela Apostol, care zice: „Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi" ;[3]) şi iarăşi: „Iar Dumnezeu învederează dragostea Sa către noi prin aceea că, fiind noi păcătoşi, Hristos a murit pentru noi" ;[4]) şi: „Ne-am îngropat cu El prin Botez, ca precum s'a sculat Hristosdin morți, aşa şi noi să umblăm întru înoirea vieții" şi celelalte,-[1]) şi iarăşi: „Cine a

1) Gal. 1, 6. ⁹) Rom, 8, 6. •) I Cor. 15, 3. ♦) Rom. 5, 84.

murit este slobod de păcat";[8]) sau: „Cu harul sunteți mântuiți prin credință şi nu din fapte, ca să nu se laude cineva";[3]) şi iarăşi: „Căci erați întunerec, iar acum sunteți lumină în Domnul; umblați deci ca nişte fii ai luminii";[4]) şi: „Iar noi nu suntem fiii celei roabe, ci ai celei slobode. Intru libertatea, în care ne-a slobozit Iisus, stați cu tărie" ;[5]) şi iarăşi: „Ca nişte oameni liberi, dar nu ca şi cum ați avea libertatea drept acoperemânt al vicleniei".') Vezi cum celor ce le zici tu nevoințe, prin cari afirmi că scoți atară păcatul, Scriptura le zice fapte ale învierii, ale libertății şi ale luminii? Dar şi faptele acelea, de cari tu zici că sunt păcatul lui Adam, Scriptura le numeşte abateri ale libertății. Căci atunci când zice: „Să nu aveți libertatea ca acoperemânt al vicleniei",, sau: „Nu întristați pe Duhul Sfânt"[7]) sau ne îndeamnă, „să nu facem

voia cărnii şi a gândurilor",[8]) sau întreabă: „După ce ați început în duh, căutați acum desăvârşirea în trup" ?*), sau spune „Nu suntem datori trupului, să viețuim după trup"'^, Scriptura arată că acestea şi cele asemenea stau în puterea noastră să le facem sau să nu le facem, şi deci nu învinueşte pe Satana sau păcatul lui Adam, ci pe noi.

Iar dacă vrei să asculți cu băgare de seamă, îți voi spune ție acestea în chipul cel mai rezumativ: Tu zici că gândurile ce îmbracă diferite chipuri *(nexaayri^omxabq)* sunt păcatul lui Adam. Dar iată că Pavel ne mustră în chip limpede şi vădit pe noi ca pricini ale acestei răutăți a cugetării, zicând: „Nu vă faceți după chipul veacului acesta, ci vă preschimbați întru înnoirea minții voastre".[1'] Dacă însă acestea nu atârnă dela voia noastră, ci vin dela stăpânirea silnică a Satanei şi sunt o rămăşiță a păcatului lui Adam, de ce suntem învinuți de Scriptură, odată ce suntem ținuți sub păcat fără voia noastră şi suntem stăpâniți silnic de Satana ? Oare vom fi trimişi Ia munci fără vină? Sau poate e nedrept Dumnezeu, odată ce a poruncit cele mai presus de capacitatea firii şi cere dela noi,

[8]l **Efes 2, 3. ») Gal. 3, 30. io) Rom. 8, 12. n) Rom. 12, 2.**

contrar firii, cele mai presus de puterea noastră? Aceasta nu poate fi. Să nu fie!

Dar eu te voiu întreba, iar tu să-mi dai răspuns: Suntem sau nu datori să aducem în fiecare zi lui Dumezeu atâi e, câtă poate aduce firea noastră în baza puterii ce i s'a dat ? Cu siguranță că vei răspunde: da, pentrucă Dumnezeu a dăruit-o aceasta firii şi potrivit cu puterea ne-a rânduit şi poruncile. Dacă, aşa dar, binele pe care M aducem astăzi este datoria pentru astăzi, arată-mi mie cu ce vei plăti păcatul vechiu, fie al tău, fie al lui Adam? Eu îți voiu spune că nu numai că nu poți arăta cu ce vei plăti pentru acela, dar nici datoria de fiecare zi nu o poți plăti întreagă. Şi de unde e vădit acest lucru? Din faptul că nu te afli totdeauna în aceleaşi virtuți. Căci cu cât sporeşti virtutea astăzi, cu atât Je-ai dovedit dator pentru ziua de ieri, făcând arătată puterea firii. Fiindcă prin sporul de azi s'a dovedit că nu există un spor

sau un scăzământ al firii, ci al voinții, şi de aceea suntem biruiți de păcat.

întrebare

Să zicem că e aşa. Dar eu ştiu un lucru: dacă Adam n'ar fi păcătuit, eu n'aşi fi avut experiența momelii răului (7ipoaŞoXf]ţ),

Răspuns

Nici aceasta n'ai spus-o drept. Căci a nu avea experiența momelii răului, e propriu firii neschimbabile, nu celei omeneşti. Dar noi suntem de-o singură fire cu Adam. Deci trebuia ca acela să fie ca noi şi noi ca acela. Drept aceea să te încredințeze însuşi omul dintâi că n'a fost nici neschimbabil, nici schimbabil în chip unilateral spre rău şi deci n'a călcat porunca diu necesitatea firii, ci din buna plăcere a voinții. Şi precum acela avea putința să asculte de momeala Satanei, dar avea şi puterea să se împotrivească, aşa şi noi.

întrebare

Acuma te mai rabd, că nu desființezi momeala (atacul) Satanei.

RSspuns

Dar eu n'am desființat-o nici în cele spuse mai înainte, niciodată. Doar ştiu că Iov a fost ispitit de diavolul. Iar Scriptura zice: „Nu ne este nouă lupta împotriva sângelui şi a trupului, ci împotriva începătoriilor, împotriva stăpânirilor, împotriva căpeteniilor întunerecului veacului acestuia, împotriva duhurilor răutății, răspândite în văzduhuri";') şi iarăşi: „Stați împotriva diavolului şi va fugi dela voi;[2]) iar în alt loc: „Duşmanul vostru, diavolul, umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită".[3])

Dar fiindcă voi socotiți[4]) că gândurile rele nu sunt ale noastre, ci vin din alte izvoare, spunând odată că sunt păcatul Iui Adam, altădată că sunt însuşi Satana şi iarăşi altădată că

sunt momeala *(npoapolf^)* aruncată de Satana, noi vom spune că altceva este păcatul lui Adam, altceva Satana, altceva momeala Satanei şi altceva gândurile noastre rele, chiar dacă îşi au punctul de plecare în momeală. Satana este însuşi ipostasul diavolului, care a încercat să-L ispitească chiar şi pe Domnul. Păcatul lui Adam este călcarea poruncii de către primul om. Momeala aruncată de Satana, este arătarea unui lucru rău în torma exclusivă a unui gând **(jtovoX6yiaTo; â|icpâveia repâ^atoţ nfivijpoO).** Ea toloseşte puţinătatea credinţei noastre ca prilej să se apropie de mintea noastră. Căci dacă am primit porunca să nu

i) Efes 6, 11—12. ') Iac. 4, 7. 'JlPetru 5, 8 M In textul grec: noi socotimne îngrijim de nimic, ci să păzim cu toată strâjuirea inima noastră[1]) şi să căutăm împărăţia Cerurilor, aflătoare înlăuntrul nostru, îndată ce se depărtează mintea de inimă şi de căutarea amintită, dă loc momelii diavolului şi se face în stare să primească şoapta lui cea rea. Dar nici atunci nu are diavolul puterea să stârnească gândurile noastre cu forţa, pentrucă dacă ar fi aşa nu ne-ar cruţa şi ne-ar aduce cu sila orice gând şi nu ne-ar îngădui să cugetăm la nimic bun. El are numai puterea să ne arate în forma exclusivă a unui gând, la prima lui răsărire înţelesuri păcătoase, spre a ispiti lăuntrul nostru, dându-i prilej să încline fie spre ceeea ce vrea el, fie spre po-runca lui Dumnezeu, întru cât acestea se împotrivesc întreolaltă. Astfel dacă-1 iubim, ne mişcăm îndată gândurile spre lucrul arătat şi cugetarea noastră începe să se ocupe în chip pătimaş cu el; dacă însă îl urîm, nu putem zăbovi, ci urîm şi momeala însăşi. Iar dacă

momeala stărue chiar când e urîtă (căci se, întâmplă şi acest lucru), aceasta nu e din pricina unei alipiri proaspete, ci pentrucă s'a întărit printr'o veche obişnuință. De aceea rămâne neclintită pe loc, ca gând simplu, fiind împiedecată de neplăcerea inimii să progreseze la o cugetare desvoltată şi la patimă. Căci arătarea aceasta izolată, fiind urîtă de cel ce e atent la sine însuşi, nu are puterea să târe cu sila mintea în vălmăşagul pătimaş de gânduri, decât numai prin împătimirea inimii după plăceri. Aşa dar de vom lăpăda cu totul împătimirea după plăceri, nu vom mai putea fi vătămați nici de apariția gândului simplu al vechilor obişnuințe, iar conştiința nu va mai avea îndoeli în ce priveşte siguranța celor viitoare. Căci cunoscând mintea împotrivirea trândavă a acestei obişnuințe şi mărturisind lui Dumnezeu vechea pricină, îndată e înlăturată şi această ispită.

Si iarăşi va avea mintea putere să vegheze asupra inimii şi să o păzească cu toată strâjuirea, încercând să pătrundă în

i) Prov 4, 23.

cele mai dinlăuntru şi mai netulburate cămări ale ei, unde nu sunt vânturi de-ale gândurilor rele, cari împing cu sila şi sufletul şi trupul în prăpăstiile voluptății şi le aruncă în fântânile de smoală;') de asemenea nici vreo cale largă şi încăpătoare, pardosită cu cuvinte şi cu chipuri de-ale înțelepciunii lumeşti, care să vrăjească pe cei ce pornesc pe ea, oricât de înțelepți ar fi. Cămările acestea curate, cari sunt cele mai de dinlăuntru! sutletului, şi casa lui Hristos nu primesc nimic din lucrurile goale ale veacului acesta, fie că sunt raționale, fie că sunt neraționale, fără numai acestea trei, pe care le-a numit apostolul: credința, nădejdea şi dragostea.

Deci cel ce este iubitor de adevăr şi primeşte osteneala inimii poate să nu fie atras înafară nici de obişnuinţele vechi în felul în care am arătat, ci să vegheze asupra inimii şi să străbată tot mai înăuntru şi să se apropie numai de Dumnezeu, fără să se scârbească de ostene-lele atenţiei şi ale stăruinţii. Căci nu poate să nu se ostenească cu inima cel ce ia aminte la împrăştierile gândului şi la plăcerile trupeşti, având să stea mereu închis între anumite hotare (să se circumscrie), nu numai în cele dinafară, ci şi în cele dinăuntru. Mai ales că acele împrăştieri şi plăceri adeseori abat şi cugetul şi fapta.

Prin urmare e drept că momeala ca gând simplu exercită o putere silnică atunci când stărueşte, chiar dacă e urîtă. Dar convorbirea gândurilor ce se adaugă atârnă de voia noastră liberă. Aceasta au arătat-o şi cei ce n'au păcătuit întru asemănarea călcării lui Adam, întru cât momeala n'au putut-o împiedeca, dar convorbirea prietenoasă cu ea au lăpădat-o cu totul.

întrebare

Oare n'am primit în chip necesar greşala lui Adam, care este păcatul nostru cu gândul?

Răspuns

Păcatul cu gândul nu e greşala lui Adam, ci semnul împătimim fiecăruia după plăceri. Dar nici greşala n'am primit-o, căci dacă ar fi aşa, în temeiul moştenirii ar trebui să călcăm tofi în chip necesar porunca şi să nu mai fim învinovăţiţi de Dumnezeu, păcătuind în chip necesar în temeiul moştenirii naturale.[1]) Dar nu este aşa. Căci nu călcăm toţi porunca, precum nu toţi o păzim. De aci se poate spune limpede despre păcat că nu se întâmplă în chip necesar, ci e o împătimire după plăceri. Tu întrebi de ce Domnul, venind pentru greşala, nu a desfinţat-o în Botez, ci şi acum fiecare are

---

[1]) Această tâlcuire a locului din Facere 14, 10 se află si la Nil Ascetul, Cuvânt Ascetic, cap, 52, în această carte pag. 200 (P. G. 79, 784).

puterea să calce porunca sau să nu o calce ? Eu îți voi răspunde: călcarea, avându-şi pricina în voia liberă, precum s'a dovedit, nu a primit-o nimeni în chip necesar. Dar moartea, care e din pricina ei şi e necesară, am moştenit-o pentrucă ea este înstreinare de Dumnezeu. Căci murind primul om, adică înstrăinându-se de Dumnezeu, nu mai puteam viețui nici noi în Dumnezeu. De aceea a venit Domnul, ca să ne facă iarăşi vii prin baia naşterii de-a doua şi să ne împace cu Dumnezeu, ceea ce a şi făcut. Aşadar n'am primit greşala, pentrucă altfel ar fi stăpânit în chip necesar şi peste El acela care a împărățit şi peste „cei ce n'au păcătuit întru asemănarea greşelii lui Adam".[2])

întrebare

Să zicem că Adam a săvârşit greşala prin voință şi pentru aceasta, fiind de aceeaşi natură cu el, şi noi

') E vorba de noi cei botezaţi, cari nu mai putem aduce ca scuză pentru păcatele noastre moştenirea păcatului strămoşesc Noi nu mai putem spune că avem în noi moştenirea păcatului lui Adam. Dar Mereu Ascetul nu neagă o prezenţă a unei asemenea moşteniri în cei nebotezaţi. Aceasta se vede din faptul că atribue Botezului rolul de-a ne fi eliberat de silnicia păcatului, de-a ne fi dat puterea să nu mai păcătuim dacă vrem, de-a ne fi dat curăţirea. (Răspuns la întrebarea II, in această carte p. 281).

s) Rom. 5, 14.

cădem prin voință. Dar arunci n'a avui el şi momeala tot prin voință ?

RSspurs

E sigur că momeala a avut-o în chip necesar. Dar momeala nu e nici păcat, nici dreptate, ci dovada libertății voii. De aceea s'a şi îngăduit să se arunce momeala în noi, ca pe cei ce înclină spre împlinirea poruncii să-i încununeze ca pe unii ce sunt credincioşi, iar pe cei ce înclină spre plăcere să-i osândească ca pe unii ce sunt necredincioşi. Dar şi aceasta trebue să o ştim că nu suntem judecați îndată după fiecare hofărîre, ca cercați sau netrebnici, ci după ce vom fi fost pro-

baţi toată vieaţa noastră pământească prin momeli, ară-fându-ne aci biruitori, aci biruiţi, aci căzând, aci ridi-cându-ne, aci rătăcind, aci umblând bine. Abia atunci, în ziua ieşirii din trup, socotindu-se toate, vom fi judecaţi potrivit cu ele. Prin urmare momeala nu este păcat. Să nu fie! Căci deşi ea arată în chip necesar lucrurile în forma simplă a unui gând, dar noi am primit în Domnul puterea lucrării duhovniceşti şi stă în puterea noastră să le judecăm dela prima răsărire de cuget, spre a şti dacă e vorba de ceva vătămător sau de ceva folositor, şi astfel să lăpădăm sau să primim gândurile cari vin; deci acestea nu se înmulţesc din necesitate, ci din buna plăcere. Să zicem totuşi ca tine, că şi acestea odrăslesc în temeiul necesităţii şi al moştenirii. Dar atunci de ce ne osândeşte dumnezeească Scriptură pentru gândurile rele ? Sau cum putem opri gândurile, cari ne turbură din necesitate şi în temeiul moştenirii? Iar dacă răspunzi: „Putem prin harul, pe care l-am primit dela Botez", allă că şi aşa noi suntem pricina, având dela Dumnezeu putere să le înlăturăm dela cel dintâi început al răsăririi lor în cuget. Iar dacă face cineva pe altul pricină a păcatelor sale, nu numai că nu păcătueşte fără teamă, ci huleşte îmtporiva lui Dumnezeu, învinovăţindu-L că îngădue să fie războiţi oamenii fără vină.

întrebare

De ce atunci eu, care sunt botezat şi mă rog lui Dumnezeu şi cerşesc harul **Lui** şi voiesc cu toată puterea să mă izbăvesc şi să mă mântuesc de gândurile rele, totuşi nu pot? Nu e vădit că fapta păcătoasă a lui Adam ne-a lăsat această moştenire, căreia nu-i putem rezista ?

RSspuns

Ar trebui ca noi, cari suntem raţionali, să ştim ce auzim. Dar fiindcă sufletul, întunecat de iubirea de plăcere şi de slava deşartă, a căzut în adâncul neştiintii, nu mai aude nici porunca Scripturii şi nu mai ascultă nici de rânduiala firii, nici de povăţuirea celor încercaţi, ci urmează numai socotinţelor proprii. Căci cine crezând dumnezeeştei Scripturi şi împlinind poruncile Domnului, nu vede cum pe măsură ce sporeşte în

acestea, se depărtează gândurile şi se încredinţează că acelea nu ne stăpânesc prin puterea lor, ci prin puţinătatea credinţii şi neîmplinirea poruncilor ? Aceasta e cauza pentru care nu ne aflăm toti în aceaşi stare şi nu suntem purtaţi de aceleaşi cugetări: fiindcă pricinile gândurilor stau în voia noastră slobodă. Căci dacă ar veni în chip silnic dela Adam, toţi am fi stăpâniţi de ele la fel şi am fi ţinuţi sub puterea lor tără a fi în stare să le rezistăm. Ba n'am mai avea trebuinţă nici de îndemnurile Scripturii, dacă gândurile ne-ar stăpâni firea prin moştenire şi nu prin voinţa iubitoare de plăcere. Dar nu este aşa. Să nu fie! Pentrucă vedem că nu toţi suntem purtaţi de ele la fel, nici la aceleaşi timpuri, nici spre aceleaşi fapte, ci fiecare în măsura în care a crezut Domnului în privinţa bunurilor viitoare, dispreţuind slava omenească şi împătimirea de plăceri, în aceeaşi măsură a înlăturat gândurile şi s'a făcut mai liniştit decât cel împătimit de du {ceţurile vieţii. De aceea ne deosebim unul de altul şi în cugetare şi în vieaţă. Noi vrem să îmbrobodim adevărul, când căutăm să stingem gândurile nu prin credinţa

în Iisus, adică nu prin lucrarea poruncilor Lui, nici prin umilinţă şi smerită cugetare, împreunate cu osteneala inimii, ci rămânând la împătimirea ascunsă după plăcere, adecă la iubirea de slavă deşartă, la dorul de-a plăcea oamenilor, la înalta părere de sine, Ia închipuirea biruinţii, la mândrie şi la toate celelalte asemănătoare, pe cari nedobândindu-le ne înmulţim gândurile poftitoare. De ce încercăm să înlăturăm în chip greşit efectele, păstrând pricinile din cari provin?

Iar dacă totuşi susţii că e mincinos cuvântul nostru şi suntem stăpâniţi de gânduri fără vina noastră, să ne cercetăm cu şi mai multă luare aminte, ca unii ce ne mărturisim lui Dumnezeu. Cine nu ştie că ne îngrămădim patimile mai sus pomenite în fiecare zi cu lucrul, cu cuvântul şi cu cugetarea? Şi cine nu ştie că pe cei ce ne ajută la aceasta îi iubim ca pe nişte binefăcători, iar pe cei ce ne împiedecă îi ocolim ca pe nişte duşmani? Dar dacă iubim patimile amintite aşa de mult încât le şi apărăm pe faţă, cum vom urî momeala lor în forma

de gând simplu şi prim **(tîjv |iovoX6ytotov autwv npoofioXifjv) ?** Iar dacă a fost primită prima răsărire de cuget, cum nu îi vor urma acesteia gândurile atârnătoare de ea?

întrebare

Să zicem că acestea sunt aşa. Dar atunci de ce a făgăduit Domnul în Evanghelii să facă dreptate celor ce strigă către El ziua şi noaptea?1)

Răspuns

Domnul nu spune parabola către cei ce zac -în patimile lor cu voia, ci către cei războiți numai de obişnuințe. De aceea celor nedreptățiți de duşmani le-a făgăduit să le facă dreptate, dar pe cei cari lapădă porunca ajutătoare îi mustră zicând: „Ce mă chemați Doamne,

Doamne, şi nu faceți cele ce vă spun ? "') Pe aceştia îi aseamănă cu bărbatul nebun ce-şi clădeşte casa pe nisipul voilor sale.)

Drept aceea nu te întemeia, cu o minte nestatornică şi cu o judecată nesocotită, pe toate bănuelile tale, ca şi când ar fi adevărate, aci zicând: „Eu sunt botezat şi rog pe Dumnezeu şi chem harul Lui, voind cu toată puterea să mă izbăvesc de gândurile rele, dar nu pot, tiind stăpânit fără vină de gânduri", aci aşteptând iarăşi dreptatea Domnului, pe care a vestit în Evanghelii că o va face, înfătişându-te totdeauna pe tine nevinovat. Aceasta este o mare hulă.

Dar te voiu întreba şi eu de temeiul înaltei păreri ce |i-o faci despre tine, ca să-mi dai răspuns. Şi ştiu că, strâns de adevăr, sau vei grăi cuvinte de şi mai mare fudulie, sau vei mărturisi vina ta. Iată întrebarea:

întrebare

De ce Domnul, odată ce a spus că „va face dreptate în grabă",*) nu face în grabă, ci întârzie şi te lasă în gândurile rele, măcar că te rogi din toată inima şi fără şovăire, precum ai spus?

Răspuns

La această întrebare tu răspunzi: „Eu cred că pricina, pentru care întârzie să facă ceea ce a spus, nu e alta decât răbdarea mea. Căci cu cât va răbda cineva să fie războit mai mult, cu atât se va şi slăvi mai mult". Eu socoteam că în răspunsul tău se va arăta numai înalta părere ce ți-o faci despre tine. Dar fu af adaus şi o hulă. Căci pentrucă să te poți lăuda pe tine cu răbdarea mincinoasă, L-ai înfățişat şi pe Dumnezeu mincinos în cuvântul Său, iar gândurile rele, cari, după cuvântul Domnului, ies din inimă şi spurcă pe om,[4]) nu mai sunt, după tine, prilejuri ale

i) Luca 6, 46. ²) Luca 6, 49. ³) Luca 18, 8. ⁴) Matei 15, 19—20

răutătji, ale voluptății şi ale oricărui păcat, cum zice Scriptura, ci ale răbdării. Dar eu niciodată n'am aflat, nici în Vechiul, nici în Noul Testament, lăudați pe cei stăpâniți de gânduri rele, ci mai degrabă osândiți ca vinovați- Căci Dumnezeu, precum urăşte gândurile rele, aşa urăşte şi inima care le naşte. De aceea, cei ce le avem pe ele, suntem datori să plângem ca nişte iubitori ai păcatalui şi nu să ne trufim, ca unii ce am fi războiți de rele străine. Cunoaşte deci, o omule, că Domnul priveşte la inimile tuturor şi celor ce urăsc prima răsărire de gând rău (t©v *novrjp&v* IvSopjjjuxTtov ttjv Ttpwxivotav) îndată le vine în ajutor (le face dreptate), precum a făgăduit, şi nu lasă roiul vălmăşagului de gânduri să năvălească şi să întineze mintea şi conştiința lor; iar pe cei ce nu stârpesc primele înmuguriri, prin credință şi nădejde, ci se lipesc cu dulceață de ele pe motivul că vrea să le cunoască bine şi să le probeze, îi lasă, ca pe unii ce sunt lipsifi de credință şi vreau să se ajutoreze singuri, să fie izbiți şi de gândurile ce urmează, pe cari de aceea nu le surpă fiindcă vede că momeala lor este iubită de aceia şi nu este urîtă dela prima mijire.

Iar dacă după toată această limpede înfățişare se mai află cineva, care nu crede cele spuse, să purceadă a învăța adevărul cu lucrul însuşi. Şi dacă nu crede nici Scripturii şi nu vrea să se încredințeze pe sine nici cu lucrul, s'a dovedit că iubeşte plăcerea părerii de sine. Căci ce e mai dulce ca această părere de sine, care socoteşte păcatul cu gândul ca străin şi

face pe oameni mai de grabă să se trufească şi să se înalțe, ca nişte nevinovați, în loc să-şi mărturisească şi să-şi plângă iscodirile păcătoase ?

întrebare

Tu ai spus că fapta de neascultare a lui Adam n'am primit-o, dar moartea lui am primit-o. Dar unde stăpâneşte moartea, stăpânesc şi gândurile rele.

Răspuns

O ce necredință I De ce a venit atunci Domnul în trup, dacă nu ca să moară pentru toți, potrivit Scripturilor, şi să surpe pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul?[2]) Iar dacă socoteşti că moartea cea din Adam mai stăpâneşte până acum din altă pricină decât pentru necredința noastră, e vădit că bagatelizezi venirea lui Hristos şi pi Botezul de nedesăvârşit, odată ce şi cei botezați sunt ținuți încă sub moartea protopărintelui, fără o vină proprie. Dar atunci, o omule, cum se mai poate spune că te-ai făcut un nou Adam cu harul lui Hristos şi nu mai porți nimic din cel vechiu în chipt necesar, decât ceea ce se naşte din credința ta stricaă şi din neascultarea ta ? Doar ştim că Domnul a venit pentru noi, a murit pentru noi, ne curățeşte pe noi prin Botez, ne aşează în raiul Bisericii, ne îngădue să mâncăm din tot pomul din raiu, adecă să iubim pe tot cel botezat în Biserică şi să-1 răbdăm în înfrângerile ce le sufere şi să nu-1 urmărim pe fiecare în toate zigzagurile Iui şi pentru lucrurile cari ni se par bune să-1 iubim, iar pentru cele cari ni se par rele să-1 urîm. Căci aceasta înseamnă a mânca din pomul cunoştinței binelui şi al răului, din care, gustând mintea, îndată se poticneşte în propriile ei păcate şi îşi descopere, prin iscodirea răutăcioasă a aproapelui, goliciunea ei, de care mai înainte nu ştia, fiind acoperită de vălul înțelegerii şi al milei. De aceea îi s'a poruncit celor aşezați în raiul Bisericii: „Nu judecați, ca să nu fiți judecați",[2]) „iertați şi vi se va ierta vouă".[3]) Pe scurt **li** s'a spus:

2Evr. 2, 14, ') Mt 7, 1 ») Lc, 6, 27. [4]) Mt 7, 12j Lc. 6, 31.

„Câte vreți să vă facă vouă oamenii, faceți şi voi lor asemenea. Căci aceasta este legea şi prorocii".[4]) Precum ai făcut îți va fi ție. Dar de câte ori n'am călcat aceste porunci! De câte ori n'am osândit pe aproapele fără milă! De câte ori nu l-am urît, sau nu l-am nedreptățit, fără să fim nedreptățiți!

Iar dacă aşa esle, ce mai batjocorim pe Adam şi-1 mai învinuim şi pentru rele streine? Căci dacă am căzut în aceeaşi moarte, am călcat şi porunca cu voia, ca şi acela. Aşa dar trei lucruri i s'au întâmplat lui Adam, şi nu cum socoteşti tu. Acestea sunt; atacul (momeala) pin orânduire mai înaltă, călcarea poruncii prin necredință şi moartea prin dreapta judecată a lui Dumnezeu, ca urmare nu atât a atacului prin iconomie, cât a călcării din necredință. Noi am moştenit numai moartea lui Adam, pentru motivul că nu puteam să ne facem din morți vii, până nu a venit Domnul şi ne-a făcut pe toți vii. Iar prima înmugurire de gând **(tfjv rcpunovoiav)** o avem prin orânduire (x«T **'okovoji(av)** ca şi acela; tot asemenea puterea de-a asculta sau nu de ea, după cum ne e voia. Dar păcătuirea cu gândul o avem din voia liberă. Despre aceasta ne încredințează „cei ce n'au păcătuit întru asemănarea greşelii lui Adam", cum zice Apostolul.[3]) Căci dacă aceia, fiind din Adam, au putut să nu păcătuiască întru asemănarea greşelii lui Adam, e vădit că şi noi putem.

De ce mai aducem atunci scuze pentru păcate şi spunem lucruri nedrepte împotriva lui Dumnezeu, că adică ar îngădui să fim războiți de rele streine? Suntem datori să ştim exact că toată vina ce izvorăşte din Adam fiind desființată de Domnul, oricine mai pătimeşte de vreun păcat, i se întâmplă aceasta pentrucă a disprețuit prin necredința sa, sau prin iubirea de plăcere, desăvârşirea pe care a primit-o în chip tainic la Botez. Căci chiar dacă omul încă n'a cunoscut ce-a primit, fiind nedesăvârşit în credință şi cu lipsuri în lucrarea poruncilor, dar Dumnezeu i-a dăruit desăvârşirea. Fiindcă zice: „Tot darul desăvârşit de sus este, pogorându-se dela Părintele luminilor".[2]) Iar acest dar desăvârşit nu-1 află cineva oricum,

---

3Rom, 5, 14. *) Iac, 1, 17.

chiar dacă ar folosi toată istejimea lumească, ci numai din lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, în analogie cu ceea ce împlineşte din ele. Căci după cum e deosebită împlinirea lor, aşa e deosebită şi descoperirea darului. Deci nimenea să nu se bizue în cuvinte şi în forme, dacă nu are înțelegerea aceasta. Căci zice: „Nu cel ce se laudă pe sine este cercat, ci cel pe care îl laudă Domnul".[4]) Dar chiar şi acela, care primeşte laude dela Domnul, e dator să se folosească de cuget drept şi să ştie exact că oricât ar fi luptat cineva împotriva necredinții sale şi oricât ar fi înaintat în credință şi orice bun ar fi dobândit, nu numai prin cunoştința simplă, ci prin lucrare, n'a aflat sau nu va putea afla nimic mai mult, decât cea ce primise în chip tainic prin Botez. Iar aceasta este Hristos. Pentrucă zice: „Câți în Hristos v'ați botezat, în Hristos v'ați şi îmbrăcat".[2]) Dar Hristos, fiind Dumnezeu desăvârşit, a dăruit celor ce s'au botezat harul desăvârşit al Duhului, care nu primeşte nici un adaus dela noi, ci ni se descopere şi ni se arată potrivit cu lucrarea poruncilor, sporindu-ne credința „până când toți vom fi ajuns la unirea credinței, la bărbatul desăvârşit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos".[3]) Aşa dar orice i-am aduce Lui după ce-am fost născuți din nou, a fost ascuns de mai înainte de El în noi, potrivit cu ceea ce s'a scris: „Cine a cunoscut gândul lui Hristos, sau cine I-a dat Lui ceva mai înainte, ca să i se întoarcă după aceea ca răsplată? Pentrucă dela EI şi pentru El şi întru El sunt toate. Lui i se cuvine slava în vecii vecilor. Amin".[4])

4II. Cor 10, 18. ') Gal. 3, 27 ') Ei 4, 13 *) Rom. 11, 34-36.

ii **Editat in Filocalia greacă (ed** II) **voi. I. pg, 73—81 şi in P. G. 65, 1027 -1050 (Ad Nicolaum. Praeaepta anim&e salut aria). împărţirea în cele 13 parii o iau din P. G.**

A Aceluiaşi

Epistolă către Nicolae monahul[1]) Prea

doritului fiu Nicolae,

ai dăunăzi te frământai mult pentru mântuirea ta şi aveai multă grijă pentru vieața după Dumnezeu. De aceea ai venit la noi, povestindu-ne despre tine, prin ce fel de osteneli şi fierbinte pornire aveai de gând să te lipeşti de Domnul, printr'o vieţuire cât mai îngrijită, prin înfrânare, prin toată reaua pătimire, luptând în priveghiere multă şi în rugăciune întinsă. Ne mai spuneai ce războaie şi roiuri de patimi trupeşti se aprind în tine şi se ridică împotriva sufletului din legea păcatului, care se oşteşte împotriva legii minţii. Şi te plângeai că şi mai mult eşti turburat de patima mâniei şi a poftei. De aceea, ne cereai vreo metodă şi vreun cuvânt de învăţătură şi întrebai de ce osteneli şi lupte folosindu-te, ai putea să te ridici mai presus de patimile stricăcioase, mai sus pomenite.

In vremea aceea, am dat, pe cât era cu putinţă, în persoană, dragostei tale îndemnurile ce trebuiau, înfăţişându-ţi ideile şi gândurile folositoare de suflet şi arătându-ji prin ce fel de osteneli şi stăruinţe ascetice, pline de înţelegere şi de luminată cunoştinţă raţională,

potrivit cu Evanghelia, poate sufletul, vieţuind prin credinţă şi ajutat fiind de har, să biruiască relele, cari ţâşnesc înăuntru din păcat, dar mai ales patimile amintite. Pentrucă lupta trebue dusă neîncetat şi cu mai multă sârguinţă împotriva acestor patimi, căci ele şi-au pus în chip deosebit pecetea pe suflet, prin obişnuinţa lui cu ele, târîndul cu multă putere după ele. Aceasta, până ce va supune mişcările trupeşti şi neraţionale ale păcatului, cărora se supunea mai înainte şi de cari era târît, după ce se robise, prin consimţirea de bună voie, amintirii necontenite a gândurilor şi cugetării la cele rele.

Pe urmă ne-am despărţit de tine. Dar numai cu trupul, nu şi cu inima. Căci am venii în pustie, la adevăraţii slujitori şi luptători ai lui Hristos, ca luptându-ne şi noi cât de puţin şi nevoindu-ne împreună cu fraţii, cari se oştesc împotriva lucrărilor vrăjmaşe, şi cu cei ce se împotrivesc vitejeşte patimilor, să lepădăm lenevia şi să aruncăm dela noi negrija, şi să luăm asupra noastră sârguinţă şi grija, silindu-ne să câştigăm buna plăcere a lui Dumnezeu. De aceea, m'am gândit să trimit curăţiei tale prin scrisoare un mic îndemn şi un sfat folositor sufletului, ca cetind pe scurt în scrisoarea noastră smerită lucrurile de cari ţi-am vorbit în persoană, să scoţi cu sârguinţă un folos duhovnicesc, ca şi cum am fi noi înşine de faţă.

2. Aşa dar, tiule, începutul purtării tale plăcute lui Dumnezeu trebue să faci să pornească dela aceasta:

Să te gândeşti statornic şi pururea, într'o meditaţie neîntreruptă, la toate binefacerile de cari ţi-a făcut parte iubitorul de oameni Dumnezeu, spre mântuirea sutletului tău; şi să nu încetezi a-ţi aminti de multele şi marile Lui binefaceri, acoperindu-le cu uitarea păcatului sau trândăviei şi prin aceasta lăsând să treacă vremea ceealaltă fără folos şi fără să aduci mulţumire. Căci aceste amintiri neîncetate, împungând inima ca un ac, o mişcă totdeauna spre mărturisire, spre smerenie, spre mulţumire adusă cu suflet sdrobit şi spre toată sârguinţă bună. Ele ne îndeamnă să-i răsplătim lui Dumnezeu cu purtările noastre bune şi cu toată virtutea, întru cât ne fac să cugetăm pururea cu bună conştiinţă la cuvântul prooro-

cesc: „Ce voiu da în schimb Domnului pentru toate câte mi le-a dat mie?".') Să cugete deci sufletul la toate binefacerile, de cari i-a făcut parte iubitorul de oameni Dumnezeu începând dela naştere; sau din câte primejdii a fost izbăvit adeseori; sau în câte rele a căzut şi în câte greşeli s'a rostogolit fără să fie predat, după dreptate, duhurilor cari l-au amăgit ca să-1 piardă şi să-1 ducă la moarte, ci, cu îndelungă răbdare, Stăpânul iubitor de oameni, trecând cu vederea greşalele, 1-a păstrat, aşteptând întoarcerea lui; să cugete iarăşi că, slujind de bună voie duhurilor rele prin patimi, El îl hrănea, acoperindu-1 şi ocrotindu-1 în tot chipul, iar la urmă l a călăuzit prin Duhul cel bun pe drumul mântuirii şi i-a pus în inimă dragostea de vieață ascetică şi 1-a împuternicit să părăsească cu bucurie lumea şi toată amăgirea plăcerilor trupeşti, împodobindu-l cu schima îngerească a rânduielii ascetice şi pregătind lucrurile în aşa fel, ca să fie primit cu uşurinfă de sfinții bărbați, în obştea frăției.

Iar cugetând la acestea cu bună conştiință, cine nu va petrece totdeauna întru sdrobirea inimii? Cine nu se va umplea de nădejde tare, având atâtea dovezi de binefacere, iară ca el să fi făcut vreun bine mai înainte? Căci oricine va cugeta aşa: Dacă fără să fi făcut eu niciun bine, ba chiar păcătuind mult înaintea Lui şi petrecând în necurățiile trupului şi în alte multe răutăți, totuşi nu mi-a făcut după păcatele mele, nici nu mi-a întors după fărădelegile mele,[2]) ci mi-a rânduit atâtea daruri şi haruri spre mântuire, dacă mă voiu hotărî cu totul să-I slujesc de aci înainte numai Lui prin viețuire curată şi prin împlinirea virtuților, de câte bunătăți şi daruri duhovniceşti nu mă va învrednici, întărindu-mă, îndreptân-du-mă şi călăuzindu-mă spre tot lucrul bun ?

'} Psalm 116, 12. ') Psalm 103, 10.

De aceea, cel ce se gândeşfe totdeauna la aceasta şi nu uită de binefacerile lui Dumnezeu, se ruşinează şi se îndreaptă şi se nevoieşte spre toată virtutea bună şi spre toată lucrarea dreptății, gata totdeauna să facă cu râvnă voia lui Dumnezeu.

3. Aşa dar, iubite fiule, având, prin harul lui Hristos, ca pe o înțelepciune firească, această meditație şi gândire sănătoasă, păstreaz-o totdeauna în tine. Să nu te Iaşi copleşit de uitarea pierzătoare, nici împiedecat de nepăsarea, care face mintea deşartă şi o abate dela vieața; să nu-ți laşi cugetarea întunecată de neştiința, care e pricina tuturor relelor, nici amăgită de negrija, care e tot ce poate fi mai rău; să nu te laşi târît de plăcerea trupului, nici biruit de lăcomia pântecelui; să nu te laşi cu mintea robit de poftă, nici să nu lucrezi în tine spurcăciunea prin învoirea cu gândurile desfrânate ; să nu te laşi biruit de mânia, care naşte ura de frați. In sfârşit să nu întristezi şi să nu te laşi întristat pentru vreo pricină tristă şi nefericită, care să te facă să îngrămădeşti amintiri de gânduri rele împotriva aproapelui, încât să te pomeneşti abătut dela rugăciunea curată căfre Dumnezeu şi să-ți laşi mintea robită, privind cu gând sălbatec pe fratele tău, care are acelaşi suflet. Căci prin aceasta conştiința îți va fi înlănțuită de purtarea nesocotită a cugetului trupesc şi de duhurile rele, cărora ai fost predat spre pedeapsă până la o vreme; şi anume până când mintea, sfârşită în toate privințele şi copleşită de întristare şi de moleşire, după ce a pierdut sporul după Dumnezeu pentru pricinile de mai înainte, va începe iarăşi, cu multă smerenie, să ia dela capăt calea mântuirii. In telul acesta, ostenindu-se mult în rugăciuni şi în priveghieri de toată noaptea şi împrăştiind pricinile amintite prin smerenie şi mărturisire către Dumnezeu şi către aproapele, ea începe iarăşi vieata de înfrânare. Şi luminată de luminile cunoştinții evanghelice, ea cunoaşte atunci, cu harul lui Dumnezeu, că cel ce nu s'a predat pe sine desăvârşit crucii, în cuget de smerenie, şi nu s'a aruncat pe sine la picioarele tuturor, ca să fie călcat, înjosit şi disprețuit, nedreptățit, batjocorit şi luat în râs, iar el să le rabde toate acestea cu bucurie şi să nu pretindă pe seama sa câtuşi de puțin lucrurile omeneşti: slavă sau cinste, sau laudă, sau plăcere de mâncare, de băutură, sau de haină, nu se poate face creştin adevărat.

4. Deci stând în fața noastră asemenea iupte, nevoințe şi cununi ale evlaviei, până când ne vom batjocori cu întățişarea

prefăcută a evlaviei, slujind Domnului doar la arătare, încât altfel suntem socotiți între oameni şi altfel ne descoperim Domnului, care cunoaşte cele ascunse? Căci în vreme ce suntem socotiți de alții sfinți, ne aflăm încă sălbateci după năravuri; având chip de evlavie, n'am dobândit încă puterea ei înaintea lui Dumnezeu; socotiți de mulți feciorelnici şi curați, înaintea Celui ce cunoaşte cele ascunse suntem întinați înăuntru de necurățiile gândurilor desfrânate şi înnoroiați de mişcările patimilor. Şi pentru prefăcuta noastră nevoință de acum, suntem robii laudelor omeneşti şi ne orbim mintea. Deci până când vom umbla în deşertăciunea minții, neprimind înțelepciunea evanghelică, prin care putem cunoaşte viețuirea cerută de conştiință, ca să o urmăm cu sârguință şi să atlăm şi îndrăsnirea conştiinței?

Până când ne mai rezemăm încă pe dreptatea părută a omului dinafară, în lipsa adevăratei cunoştințe, şi ne amăgim pe noi înşine cu îndeletnicirile dinafară, vrând să plăcem oamenilor şi vrând slăvi, cinstiri şi laude dela ei?

Căci va veni de sigur Cel ce descopere cele ascunse ale întunerecului şi dă la iveală sfaturile inimilor,[1]) Judecătorul care nu greşeşte şi care nu se lasă ruşinat de bogat, nici nu se milostiveşte de sărac, care dă la o parte înfățişarea de dinafară şi scoate la arătare adevărul ascuns înăuntru. Acela va încununa pe luptătorii

[1]) **I Cor,** 4, 5.

adevărați, cari au viețuit potrivit cu conştiința, în fața îngerilor şi înaintea Tatălui Său, iar pe cei ce au îmbrăcat chipul cucerniciei cu prefăcătorie şi au arătat numai oamenilor o părută bună viețuire şi s'au bizuit pe aceasta în deşert, amăgindu-se nebuneşte pe ei înşişi, îi va da pe față înaintea Bisericii Sfinților şi a toată oastea cerească, ca apoi să-i trimită ruşinați cumplit în întunerecul cel mai dinafară, asemenea fecioarelor nebune. Pentrucă şi acestea şi-au păzit fecioria dinafară a trupului, dat fiind că întru nimic n'au fost învinovățite în privința aceasta, ba au avut în parte şi

untdelemn în candelele lor, adică au fost părtaşe şi de oarecari virtuți şi isprăvi dinafară şi de oarecari dureri. De aceea candelele lor au şi ars până la o vreme. Dar din pricina negrijii, neştiinții şi a trândăviei, n'au fost cu prevedere şi n'au cunoscut cu de-a-mănuntul roiul patimilor ascunse înlăuntru şi puse în lucrare de duhurile rele. Din această pricină cugetarea lor a fost stricată de înrâuririle vrăjmaşe, încât s'au învoit cu ele prin gândurile lor. Şi aşa au fost amăgite într'ascuns şi biruite de pisma cea a tot rea, de ciuda care urăşte binele, de vrajbă, de gâlceava, de ură, de mânie, de amărăciune, de pomenirea răului, de fățărnicie, de furie, de mândrie, de slava deşartă, de dorința de-a plăcea oamenilor, de bunul plac, de iubirea de argint, de trândăvire, de pofta trupească ce trezeşte în gânduri voluptatea, de necredință, de lipsa de temere, de laşitate, de întristare, de împotrivire, de moleşire, de somn, de înalta părere de sine, de voința de-a se scuza, de îngâmfare, de lăudăroşenie, de nesăturare, de risipă, de sgârcenie, de desnădejdea care-i mai cumplită decât toate, şi de celelalte mişcări subțiri ale păcatului. Ele socoteau că şi lucrarea faptelor bune sau viețuirea cuvioasă se înfăptueşte cu puteri omeneşti şi de aceea căutau să culeagă laude dela oameni. Din această pricină chiar dacă au fost părtaşe de unele daruri, le-au vândut duhurilor rele pentru slava deşartă şi plăcerea dela oameni. Impărtăşinduse şi de alte patimi, ele au amestecat în purtările bune cugetele rele şi trupeşti. De aceea le-au făcut necurate şi neprimite asemenea jertfei lui Cain, lipsindu-se de bucuria Mirelui şi fiind lăsate afară de nunta cerească.

5. Cugetând deci la acestea, cântărindu-le şi pro-bându-le, să cunoaştem şi să înțelegem în ce stare ne aflăm, ca, până mai avem încă vreme de pocăință şi de întoarcere, să ne îndreptăm pe noi înşine. Aceasta pentru ca faptele noastre cele bune, fiind săvârşite cu curățenie, să fie adevărate şi curate, neamestecate cu cugetul trupesc, ca să nu fie respinse ca o jertfă pătată din lipsa temerii, grijii şi a cunoştinfii adevărate şi ca nu cumva să răbdăm osteneala fecioriei, a înfrânării, a privegherii, a postului şi a relei pătimiri şi să ne cheltuim zilele

vieții, şi totuşi, pentru pricinile mai 'nainte pomenite ale patimilor, părutele noastre dreptăți să fie aflate ca o jertfă pătată şi să nu fie primită de Hristos, Arhiereul ceresc.

Aşa dar, o fiule, cine vrea să ia crucea şi să-1 urmeze lui Hristos, prin neîncetata cercetare a gândurilor din sine, prin multă grijă pentru mântuire, prin înțelegere şi multă sârguinfă pentru Dumnezeu şi prin întrebarea slujitorilor Iui Dumnezeu, cari sunt de acelaşi suflet şi de acelaşi gând şi cari poartă aceeaşi luptă, trebue să-şi sporească, înainte de toate, cunoştința şi înțelegerea. Aceasta din motivul ca nu cumva, neştiind pe unde şi cum umblă, să călătorească în înfunerec, lipsit de lumina sfeşnicului. Căci cel ce călătoreşte după socoteala sa, fără cunoştinfa evanghelică şi fără călăuzirea cuiva, de multe se împiedecă şi cade în multe gropi şi curse ale celui rău, mult rătăceşte şi prin multe primejdii trece şi nu ştie la ce țintă va ajunge. Pentrucă sunt destui cari au trecut prin multe osteneli şi nevoințe şi au răbdat pentru Dumnezeu rele pătimiri şi scârbe multe. Dar prin faptul că au umblat după socoteala lor şi n'au putut deosebi lucrurile, nici n'au cerut sfatul aproapelui, aceste osteneli ale lor^au rămas deşarte şi fără rost.

6. Tu deci fiule iubite, precum ți-am spus la începutul acestui cuvânt de povățuire, nu uita binefacerile iubitorului de oameni Dumnezeu, de cari ai avut parte, lăsându-te furat de păcat şi de nepăsare. Ci punând înaintea ochilor tăi binefacerile de cari te-ai împărtăşit dela începutul vieții tale şi până acum, tie trupeşti, tie duhovniceşti, zăboveşte cu gândul la ele, după cum s'a spus: „Nu uita toate binefacerile Lui".') Fă aceasta pentru ca inima să ți se mişte cu uşurință spre frica lui Dumnezeu şi spre dragoste, ca să-I întorci în schimb, după putere, o vieață curată, o petrecere virtuoasă, o conştiință cucernică, o judecată cumpănită, o credință dreaptă, un cuget smerit şi, simplu vorbind, să te poți dărui întreg lui Dumnezeu. Căci ruşinându-te de amintirea atâtor bunătăți, de cari te-ai bucurat din partea Stăpânului bun şi de oameni iubitor, inima ta se va umplea de dragostea şi de dorul Lui

printr'o mişcare pornită chiar din ea însăşi, mai bine zis conlucrând şi darul de sus. Pentrucă îți vei da seama că lucrurile minunate, pe cari nu le-a făcut altora cu mult mai buni, ți Ie-a făcut ție, prin iubirea Sa de oameni cea negrăită.

Sileşte-te, aşa dar, să păstrezi neîncetat în amintire toate binefacerile dăruite ție de Dumnezeu. Dar mai ales aminieşte-ți neîncetat de harul acela mare şi minunat şi de acea binefacere de care ți-a făcut parte, cum ne-ai povestit, pe când călătoreai împreună cu mama ta deîa Locurile Sfinte la Constantinopol, când s'a pornit acea furtună înfricoşată şi nestăpânită şi acel vârtej mare în vreme de noapte, în urma căruia toți cei din corabie, împreună cu corăbierii şi cu mama ta, au pierit în adânc. Âminteşte-ți că singur tu cu alți doi ați scăpat atunci, fiind aruncați ca printr'o minune dumnezeească de valurile mării la țărm. Aminteşte-ți apoi cum ți s'a rânduit să vii după aceea la Ancyra, unde ai fost primit cu dragoste părintească de cineva, şi cum te-ai însoțit pe urmă

[1]) Ps. !03, 2.

cu prea evlaviosul fiu Epifanie, ca amândoi călăuziți de un cuvios bărbat, să veniji la calea adevărului şi să fiți primiți de nişte sfinți slujitori ai lui Dumnezeu ca fii adevărați.

7. Pentru toate aceste mari binefaceri dăruite ție de Dumnezeu, cu ce lucru vrednic de ele ai putea să mul-tămeşti Celui ce a chemat sufletul tău la vieata veşnică? Căci tu, după dreptate, nu mai trebue să-ți trăeşti ție, ci lui Hristos care a murit şi a înviat pentru tine/) având să vieţuieşti întru toată virtutea dreptății, să împlineşti toate poruncile şi să cauți „care este voia cea bună, desăvârşită şi bineplăcută Iui Dumnezeu",[2]) silindu-te cu toată puterea să urmezi ei.

Drept aceea, tiule, supune-ți tinerețea ta Cuvântului lui Dumnezeu, aşa cum însuşi Cuvântul o cere: „Trupul tău predă-1 jertfă vie, sfântă, bineplăcută lui Dumnezeu, slujbă cuvântătoare".[3]) Tot mustul poftei trupeşti svântă-I şi uscă-1

cu mâncare puţină, cu băutură puţină şi cu privegheri de toată noaptea, ca să spui şi tu din inimă: „Făcutu-m'am ca o piele atârnată la fum; dar dreptăţile tale nu le-am uitat".[4]) Şi cunoscând că eşti al lui Hristos, răstigneşte ţi trupul, după cuvântul Apostolului, dimpreună cu patimile şi cu poftele lui;*) şi omoară-ţi mădulările omului pământesc, *) adecă nu numai lucrarea desfrânării, ci şi necurăţia lucrată de duhurile rele în trupul tău.

Ba cel ce aşteaptă cununa fecioriei adevărate, neîntinate şi desăvârşite, nu-şi poartă lupta numai până aci, ci, urmând învăţăturii apostoleşti, se luptă să omoare până şi icoana şi mişcarea patimii. Dar nici cu atâta nu se mulţămeşte acela care, cuprins de o puternică dragoste, vrea să se sălăşîuiască în trupul său fecioria îngerească şi neprihănită, ci se roagă ca şi însăşi amintirea simplă a poftei să fie stinsă, chiar dacă se iveşte numai în minte ca o adiere de gând, fără mişcarea şi lucrarea patimei trupeşii. Iar la această stare e cu putinţă să

») 11 Corint. 5, 15- s) Romani 12, 2. ') Romani 12, 1. «) Psalm 119, 83. 6) Galateni 5, 24. 8) Colos. 3, 5.

se ajungă, dacă peste tot se învrednicesc vreunii de asemenea har, numai prin ajutorul de sus şi prin puterea şi darul Duhului.

Astfel, cel ce aşteaptă cununa fecioriei curate, nemateriale şi neprihănite, îşi răstigneşte trupul prin osteneli şi nevoinţe şi îşi omoară mădularele omului pământesc prin înfrânare stăruitoare şi răbdătoare, stricând pe omul cel dinafară, subţiindu-1, scorojindu-1 şi făcându-1 numai schelet. Aceasta pentru ca, prin credinţă şi lupte şi prin lucrarea harului, omul dinlăuntru să se înoiască,) înaintând din zi în zi spre toi mai mult bine, crescând în dragoste, împodobindu-se cu blândeţe, veselindu-se cu bucuria Duhului, încununându-se cu pacea lui Hristos, sporind în evlavie, întărindu-se întru bunătate, învăluin-du-se în frica lui Dumnezeu, luminându-se prin înţelegere şi cunoştinţă, strălucind de înţelepciune şi călăuzit de smerenie.

Iar înoindu-se mintea prin Duhul cu acestea şi cu alte asemenea virtuți, descopere în sine pecetea chipului dumnezeesc, înțelege frumusețea spirituală şi negrăită a asemănării cu Domnul şi pătrunde bogăția legii lăuntrice a înțelepciunii, care îl învață şi se lasă învățată dela sine.

Subțiază-ți deci trupul tânăr, o tiule, şi îngraşă-ți sufletul nemuritor cu cele spuse înainte; iar mintea înoeşte-ți-o cu virtuțile mai înainte înşirate, prin conlucrarea Duhului. Căci trupul tânăr, îngrăşat cu felurite mâncări şi cu băutură de vin, e ca un porc gata de junghiere. Sufletul lui e junghiat de aprinderea plăcerilor trupeşti, iar mintea e robită de tierberea poftelor rele, neputând să se împotrivească plăcerilor trupului. Căci îngrămădirea sângelui pricinueşte împrăştierea duhului. Mai ales băutura de vin nici să n'o miroasă tinerețea, ca nu cumva prin focul îndoit, născut din lu-

i) II Corinteiii 4, **16** crarea patimei dinăuntru şi din băutura de vin, turnată dinafară, să i se înfierbânte peste măsură plăcerea trupului şi să alunge dela sine plăcerea duhovnicească a durerii născută din străpungerile inimii şi să aducă în ea întunecare şi împietrire. Ba de dragul poftei duhovniceşti, tinerețea nici la saturarea de apă să nu se gândească. Căci puținătatea apei ajută foarte mult la sporirea cumpătării. După ce vei proba aceasta cu lucrul, vei lua singur încredințarea prin experiență. Căci acestea nu ți le rânduim şi hotărâm fiindcă vrem să-ți punem asupra un jug silnic, ci, îndemnândute şi sfătuindu-te cu dragoste, ți le dăm ca pe o socotință şi cale bună de urmat spre sporirea în fecioria adevărată şi în cumpătarea deplină, lăsând la sloboda ta alegere să faci ce vrei.

8. Să vorbim acum puțin şi despre patima nerațională a mâniei, care pustieşte, zăpăceşte şi întunecă tot sufletul, şi-1 arată pe om asemenea fiarelor în vremea mişcării şi lucrării ei, mai ales pe cel ce alunecă lesne şi repede spre ea. Patima aceasta se sprijină mai ales pe mândrie; prin ea se întăreşte şi se face nebiruită. Căci până ce e udat copacul diavolesc al amărăciunii, al supărării şi al mâniei, cu apa puturoasă a

mândriei, înfloreşte şi înfrunzeşte îmbelşugat şi aduce mult rod al fărădelegii. Iar clădirea celui rău în suflet nu poate fi doborîtă, până ce are ca sprijin şi întărire, temelia mândriei. Dacă vrei, aşa dar, să se uşte în tine arborele fărădelegii (adecă patima amărăciunii, a mâniei şi a supărării) şi să se facă neroditor, ca venind securea Duhului să-1 taie şi să-1 arunce în toc cum zice Evanghelia, şi să-1 scoată afară împreună cu toată răutatea; şi dacă vrei să se dărîme şi să se surpe casa fărădelegii, pe care cel rău o zideşte cu vicleşug în suflet (şi o face aceasta adunând de fiecare dată în gând ca pietre felurite pricini întemeiate sau neîntemeiate, provocate de lucruri şi de cuvinte referitoare la cele materiale şi ridicând în suflet o clădire a răutății, căreia îi pune casprijin şi întărire gânduri de mândrie), să ai smerenia Domnului neîncetat în inimă. Să te gândeşti cine a fost El şi ce s'a făcut pentru noi, şi din ce înălțime de lumină a dumnezeirii, — descoperită după putință ființelor de sus şi slăvită în ceruri de toată firea rațională a îngerilor, Arhanghelilor, Scaunelor, Domniilor, începăto-riilor, Stăpâniilor, Heruvimilor şi Serafimilor şi a nenumitelor Puteri spirituale, ale căror nume n'au ajuns până la noi, după cuvântul tainic âl Apostolului,[1]) — în ce adânc de smerenie omenească s'a coborît, prin negrăita Sa bunătate, asemănânduse întru toate nouă, celor ce şedeam în întunerecul şi în umbra morții" şi ajunsesem robi prin călcarea lui Adam, fiind stăpâniți de vrăjmaş prin lucrarea patimilor.

9. Căci aflându-ne noi într'o astfel de robie înfricoşată şi stăpâniți fiind de moartea nevăzută şi vicleană, nu s'a ruşinat de noi Stăpânul întregei firi văzute şi nevăzute, ci umilindu-Se pe Sine şi luând asupra Sa pe omul căzut sub patimile de ocară şi sub osânda dumnezeească, „s'a făcut întru toate asemenea nouă, afară de păcat",[2]) adică afară de patimile de ocară. El a luat toate pedepsele trimise asupra omului pentru păcatul neascultării de către hotărîrea dumnezeească: moartea, osteneala, foamea, setea şi cele asemenea acestora, fă-cându-Se ceea ce suntem noi, ca noi să ne facem ceea ce este El; „Cuvântul trup s'a făcut",[3]) ca trupul să se facă Cuvânt; „fiind bogat, s'a făcut sărac pentru noi, ca noi să ne

îmbogățim cu sărăcia Lui„;[5]) s'a făcut asemenea nouă din multa iubire de oameni, ca noi să ne facem asemnea Lui prin toată virtutea. Căci de unde a venit Hristos, de acolo se înnoeşte, prin harul şi puterea Duhului, omul zidit cu adevărat după chipul şi asemănarea lui, Dumnezeu. Iar prin această înnoire ajunge la măsura dragostei desăvârşite, care aruncă afară frica,[6])nemaiputând să cadă niciodată. Căci „dragostea niciodată nu cade",[7]) fiindcă „dragostea, zice Ioan, este Dumnezeu şi cine rămâne în dragoste în Dumnezeu rămâne".[2]) De această măsură s'au învrednicit Apostolii şi cei ce s'au nevoit asemenea lor întru virtute şi s'au înfățişat pe ei desăvârşiți Domnului, urmând lui Hristos cu dragoste desăvârşită, în toată vieața lor.

Gândeşte-te, aşa dar, totdeauna fără uitare la umilirea aceasta atât de mare, pe care a luat-o Domnul asupra Sa, din negrăita Sa iubire de oameni; adică la sălăşluirea în Maica lui Dumnezeu-Cuvântul, la luarea omului asupra Sa, la naşterea din femeie, la creşterea treptată cu trupul, la ocări, la înjurături, la batjocuri, la luarea în râs, la bârfiri, la biciuiri, la scuipări, la luarea în bătaie de joc, la hlamida roşie, Ia cununa de spini, la osândirea lui de către căpetenii, la strigătul Iudeilor celor fărădelege şi de acelaşi neam cu El, împotriva lui: „Ia-L, ia-L, răstigneşte-L",[3]) la cruce, la piroane, la suliță, la adăparea cu otet şi fiere, la triumful păgânilor, la râsul celor cari treceau şi ziceau : „De eşti Fiul lui Dumnezeu, pogoară-te de pe cruce şi vom crede Ție",[4]) şi la celelalte patimi, pe cari le-a răbdat pentru noi: la răstignire, la moarte, la aşezarea de trei zile în mormânt, la coborîrea la iad; pe urmă la roadele patimilor, cari şi cât de mari au fost: la învierea din morți» la scoaterea din iad şi din moarte a sufletelor, cari s'au împreunat cu Domnul, la înălțarea la ceruri, la şederea de-a-dreapta Tatălui, la cinstea şi la slava mai presus de toată Incepătoria, Stăpânirea şi de tot numele ce se numeşte, Ia

---

îj Ef. 2, 21 ; Colo», 1, 16. ") Evr. 4, 15. [8]) lo, 1, 14. 4) II Cor, 8, 9;
[6]) 1 Io 4, 18.
7I Cor. 13, 8. [3]) I. Io. 4, 16. ■) Ioan 19, i5. «) Matei 27, 40—42.
>) Filipeni 2, 6—11.

închinarea ce-o aduc toți îngerii Celui întâi născut din morți, din pricina patimilor, după cuvântul Apostolului, care zice: „Aceasta să se cugete în voi, ceea ce şi în Hristos Iisus, care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit a fi întocmai cu Dumnezeu, ci s'a umilit pe Sine, chip de rob luând, întru asemănarea omului făcându-se şi la înfățişare atlându-se ca omul; şi s'a smerii pe Sine ascultător iăcându-Se până la moarte, iar moartea a crucii, de aceea şi Dumnezeu L-a preaînălțat pe El şi i-a dăruit Lui nume mai presus de tot numele, ca în numele Iui Iisus Hristos tot genunchiul să se plece, al celor cereşti, al celor pământeşti şi al celor de desubt",... şi următoarele.[1]) Iată la ce slavă şi înălțime L-au ridicat, după dreptatea lui Dumnezeu, pe Domnul făcut om, pricinile mai înainte spuse.

10. Prin urmare, de vei păstra în inima ta fără uitare, cu dragoste şi cu simțire aceste amintiri, nu te va stăpâni patima amărăciunii, a mâniei şi a supărării. Căci temeliile patimii mândriei, fiind săpate prin smerenia lui Hristos, la care te vei gândi, se va surpa uşor şi dela sine toată clădirea fărădelegii, adică a mâniei şi a supărării. Căci ce inimă aspră şi împietrită nu se va frânge de va avea necontenit în minte marea smerenie a dum-nezeirii Unuia născut pentru noi şi amintirea tuturor patimilor mai înainte spuse? Cine nu se va face de bunăvoie pământ, cenuşe şi pulbere de călcat de către toți oamenii? Iar dacă se va smeri şi se va frânge sufletul astfel, privind la smerenia Domnului, ce mânie va mai putea să stăpânească asupra lui? Dar tot aşa de vădit e că uitarea acestor gânduri folositoare şi de vieață făcătoare, şi sora ei lenea, şi ajutătoarea şi tovarăşa lor neştiința, cari sunt patimile cele mai adânci şi mai lăuntrice, mai greu de surprins şi de îndreptat, cari acoperă **şi** întunecă sufletul cu multă grijă, lac să se încuibeze **şi** să lucreze în el şi celelalte patimi, întru cât sădesc nepăsarea şi alungă frica de păcate, pregătind drum şi lucrare uşoară fiecărei patimi. Căci odată ce sufletul e acoperit de uitarea atotpăcătoasă, de lenea stricăcioasă **şi** de neştiință, maica şi doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipeşte

cu uşurință de tot ce se vede, se cugetă sau se aude. De pildă de va vedea frumusețe de

femeie, îndată se va răni de pofta trupească. Şi aşa succedându-se amintirile lucrurilor privite cu patimă şi cu plăcere, zugrăvesc din nou înăuntrul sufletului icoanele lor, prin întipărirea înțelesurilor şi a gândului păcătos. Iar urmarea este că întinează mintea pătimaşă şi nenorocită prin lucrarea duhurilor rele.

11. Apoi şi trupul dacă e gras şi tânăr, sau plin de must, când e ațâțat de amintiri caută să împlinească cu patimă cele cuprinse în ele, fiind împins de pottă, sau săvârşeşte uneori necurații în vis ori în somn. Căci chiar dacă nu a avut cineva amestecare cu femeia la arătare şi e socotit cast, feciorelnic şi curat de oameni, ba chiar are renume de sfânt, înaintea Iui Dumnezeu, care vede cele ascunse, e socotit ca spurcat, desfrânat şi necumpătat; şi pe dreptate va fi osândit în ziua aceea, de nu va plânge şi nu se va tângui, topindu-şi trupul necontenit cu posturi, privegheri şi rugăciuni, iar mintea lecuindu-şi-o şi îndreptându-şi-o prin amintiri sfinte şi prin meditarea cuvântului dumnezeesc, aducând pocăință cuvenită lui Dumnezeu, înaintea căruia a şi cugetat şi făcut relele. Fiindcă nu minte glasul care a zis: „Iar eu vă zic vouă: tot cel ce priveşte la femeie spre a o pofti pe ea, a şi preacurvit cu ea în inima sa".[8]) De aceea e de folos tânărului să nu se întâlnească, de e cu putinfă, de loc cu femei, chiar de sunt socotite sfinte. Iar de se poate, să viețuiască despărțit chiar şi de oameni, căci atunci poartă războiul mai uşor şi îl cunoaşte mai bine; mai ales dacă va fi cu luare aminte la sine însuşi şi va petrece în cumpătare, cu puțină băutură de apă, în priveghere multă şi rugăciuni, şi se va sili să fie împreună cu Părinți duhovniceşti încercați, lăsându-se înțelepții şi călăuzit de ei.

8Matei 5, 28
») I Saruuil 17. **49 urm.**

Căci e primejdios lucru a fi cineva singur, fără martori, a se călăuzi după voia sa şi a convieţui cu cei neîncercaţi în războiul duhovnicesc. Unii ca aceştia sunt

JJ.\l< »iyl V, ±4..»i 4t mm -^'^4. 4.' Π .t U. U .. «tf »- w-V* -;

birui|i de alte feluri de războaie. Căci multe sunt meşteşugirile păcatului şi se ţin bine ascunse; şi felurite curse şi-a întins vrăjmaşul pretutindeni. De aceea, dacă e cu putinţă, e bine să te sileşti şi să te strădueşti a fi sau a te întâlni neîncetat cu bărbaţi cunoscători. In felul acesta, deşi nu ai tu însuţi făclia adevăratei cunoştinţe, fiind încă nedesăvârşit cu vârsta duhovnicească şi prunc, dar însoţindu-te cu cel ce o are, nu vei umbla în întu-nerec, nu te vei primejdui de laţuri şi de curse şi nu vei cădea între fiarele lumii spirituale, cari pândesc în întunerec şi răpesc şi ucid pe cei ce umblă în el fără făclia spirituală a cuvântului dumnezeesc.

12. Ştiu că vrei şi tu, fiuie, să dobândeşti înlăuntrul tău făclia luminii înţelegătoare şi a cunoştinţii duhovniceşti, ca să poţi umbla fără să te poticneşti în cea mai adâncă noapte a veacului acestuia, şi paşii să-ţi fie îndreptaţi de Domnul. Căci ai dorit foarte tare calea Evangheliei, după cuvântul prorocesc, adică să urmezi cu credinţă întocată poruncilor evanghelice mai desăvârşite şi să te Iaci părtaş, prin dorinţă şi rugăciune, de patimile Domnului. De aceea, am să-ţi arăt o metodă minunată şi o regulă a chipului duhovnicesc de vieaţa. Ea nu are lipsă de osteneală şi de nevoinţă trupească, ci de osteneală sufktească, de supravegherea minţii şi de un cuget atent, care e ajutat de trica şi de dragostea lui Dumnezeu. Prin această metodă vei putea cu uşurinţă să pui pe fugă mulţimea vrăjmaşilor, asemenea fericitului David, care a răpus pe un uriaş al celor de alt neam prin credinţă şi încredere în Dumnezeu, şi aşa a pus pe fugă cu uşurinţă, împreună cu poporul său, zecile de mii ale duşmanilor.[1])

Ţinta cuvântului nostru este să atragă atenţia asupra celor trei uriaşi puternici şi tari ai celor de alt neam, pe cari se reazămă toată puterea protivnică a lui Holo-fern cel spiritual. Dacă aceştia vor fi răpuşi şi ucişi toată puterea duhurilor

necurate va slăbi cu uşurinţă, până se va topi cu totul. Cei trei uriaşi ai celui rău, cari sunt socotiţi ca cei mai tari, sunt cele trei rele amintite mai 'nainte: neştiinţa, maica tuturor relelor; uitarea, sora împreună lucrătoare şi slujitoarea ei; şi nepăsarea trândavă, care tese vestmântul şi acoperemântul norului negru aşezat peste suflet şi care le sprijineşte pe amândouă, le întăreşte, le susţine şi sădeşte în sufletul cel fără grijă răul înrădăcinat şi statornic. Prin nepăsarea trândavă, prin uitare şi prin neştiinţă se întăresc şi se măresc proptelele celorlalte patimi. Căci ajufându-se întreolaltă şi nepufând să fiinţeze fără să se susţină una pe alta, ele se dovedesc puteri tari ale vrăjmaşului şi căpetenii puternice ale celui rău. Prin ele se întăreşte şi pe ele se reazămă toată oastea duhurilor răutăţii, ca să-şi poată duce la îndeplinire planurile. Fără ele nu se pot susţine nici cele mai 'nainte spuse.

13. De vrei, aşa dar, să dobândeşti biruinţă împotriva patimilor mai 'nainte pomenite şi să pui pe fugă uşor mulţimea vrăjmaşilor spirituali de alt neam, adună-te în tine însuţi prin rugăciune şi prin ajutorul lui Dumnezeu. Pătrunzând astiel în adâncurile inimii, caută urma acestor trei uriaşi puternici ai diavolului, adică a uitării, **a** nepăsării trândave şi a neştiinţii, cari sunt propteaua duşmanilor spirituali de alt neam Şi pe sub cari furişân-du-se celelalte patimi ale răutăţii, lucrează, vieţuesc şi prind putere în inimile celor iubitori de plăcere şi în sufletele neînvăţate. Şi prin multa atenţie şi supraveghere **a** minţii, tolosindu-te şi de ajutorul de sus, vei afla relele necunoscute celorlalţi şi socotite că nici n'ar fi rele, dar cari sunt mai stricăcioase decât celelalte. Iar prin armele dreptăţii, cari sunt contrare lor, adică prin amintirea cea bună, care e pricina tuturor bunătăţilor, prin cunoştinţa luminată, prin care sufletul, priveghind, alungă dela sine întunerecul neştiinţii, şi prin râvna cea bună, care îndrumă şi zoreşte sufletul spre mântuire, vei birui întru puterea Duhului Sfânt, prin rugăciune si cerere, vitejeşte şi bărbăteşte pe cei trei uriaşi mai sus pomeniţi ai vrăjmaşilor spirituali. Prin amintirea cea prea bună, cea după Dumnezeu, socotind totdeauna „câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt

drepte, câte sunt curate, câte sunt cu nume bun, fie că e virtute, fie că e laudă",') vei alunga dela tine uitarea atotpăcătoasă; prin cunoştinţa luminată şi cerească vei nimici neştiinţa pierzătoare a întunerecului; iar prin râvna atotvirtuoasă şi prea bună, vei scoate afară nepăsarea trândavă, care lucrează în suflet păcatul necredinţii în Dumnezeu, înrădăcinat acolo. De vei câştiga aceste virtuţi, nu prin simpla voinţă a ta, ci cu puterea lui Dumnezeu şi cu conlucrarea Duhului Sfânt, prin multă atenţie şi rugăciune, vei putea să te izbăveşti de cei trei uriaşi mai 'nainte pomeniţi ai celui viclean. Căci armonia cunoştinţii adevărate cu amintirea cuvintelor lui Dumnezeu şi cu râvna cea bună, când va fi silită să stăruie în suflet, prin harul lucrător, şi va fi păzită cu grijă, va şterge din el urmele uitării, ale neştiinţii şi ale nepăsării trândave şi le va reduce la nefiinţă, iar pe urmă va împăraţi în suflet harul, întru Domnul nostru Iisus Hristos, căruia fie slava şi stăpânirea în vecii vecilor, Amin.

¦j **Filipeai** 4, **8.**

Diadoch ai Foticeei

Vieaţa şi scrisul iui

Sub numele lui Diadoch al Foticeei e cunoscută o scriere de cuprins duhovnicesc, împărțită într'o sută de capete. încă din veacul al 7.1ea, Sf. Maxim Mărturisitorul şi Sofronie din Ierusalim citează din această scriere şi II socotesc ca autor pe Diadoch, episcop de Foticeea. Acesta nu poate fi decât acei Diadoch, **epi»** scop al Foticeei din Epirul vechiu, care la anul 458 semnează împreună cu alți ierarhi o scrisoare către împăratul Leo I, anun. țându.i moartea patriarhului Proterie din Alexandria, ucis dc monofiziți.[9])

Altceva nu se ştie despre vieața acestui ierarh, care a tre« buit să fie un mare ascet şi un adânc cunoscător al tainelor **vieţii** mistice, după cum rezultă din scrierea sa amintită, care s'a bu» curat de o deosebită prețuire în timpul de după el, cum arată mulțimea manuscriselor în cari s'a păstrat.

Dela **el** a mai rămas şi o «Vedere",[10]) în care, în forma **unui** dialog purtat în vis între el şi Ioan Botezătorul, se discută asupra problemelor în legătură cu vederea lui Dumnezeu **pe** pământ **şi** în vieața viitoare.')

---

9) J. D. Mar.si, Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio, Florenţa 1757—1764, voi. VII, 619.

10) "Opaaij tot» *dfloxi âkuzSâypu* dTtiaxfJTiou **<&arax*js tfjţ 'Hne^pou, ed. de Justinos Bithynos in N4« Ztd)V 6 (voi. 9; Ierusalim 1909) p. 247—251,**

. O ediţie mai bună: W. N. Beneşevici, „Viziunea" lui Diadoch, episc. Foticeei în Epir (Memoriile Academiei Imperiale de Ştiinţe din St. Petersburg. Seria a VIH-a. Clasa Istoric-filosofică, voi. VIII Nr. 11, St. Petersburg 1908. In ruseşte).

') Dela Diadoch a mai rămas şi o predică „Despre înălţarea Domnului nostru Iisus Hristos", Migne P. G. 65, 1114—1148. „Cuvântarea contra Aria-nilor", P. G. 65, 1149—1166, fiind din v. IV, nu e a lui Diadoch.

') Migne P. G. 65, 1167—1212 Traducerea lati&ă e făcută de Fr. Turrianus la 1570 şi are ca titlu: „Capita centura de perfectione spirituali".

!) Textul acesta, reprodus în ed. 2 a Filocaliei (Atena 1893), voi. I, pg. 140—164, e întitulat: „A6yo; <xaxTjTOt6;, Sojpyjplvos e£? p' xecpc&aca rcpax-TtXĂ yvd>aea>; xal StaxptOSWS TCVeujiaTtXfjţ.". Traducerea românească am făcut-o după el, neavând la îndemână textele mai critice editate de C. Popov şi J. E Weiss-Liebersdorf. Ediţia lui C. Popov a apărut în 1903 la Chiev, iar a lui Weiss-Liebersdorf in 1912 la Leipzig, în „Bibliotheca Teubneriana".

Scrierea iui amintită în 100 capete nu e tipărită fn Patro» logia Iul Migne, decât într'o traducere latină,[1]) măcar că un text grec al ei fusese publicat încă în 1782 la Veneția, în Fi. localia.')

Această scriere este un tratat complet asupra vieții duhov. niceşti, scris de un om care a practicat.o. Ea ne lămureşte mai bine decât multe volume groase despre duhul în care se trăia în lumea monachală. Ea ne arată că în vremea sinoadelor ecume. nice şi a marilor certe hristologice, nici învățătura despre trăirea creştină nu era lipsită de dispute. Scrierea aceasta are şi o parte polemică, în care respinge învățături greşite.

După Diadoch scopul vieții duhovniceşti este unirea sufle, tului cu Dumnezeu prin dragoste (cap. 1-2). El face deosebirea între „chipul" lui Dumnezeu în om şi „asemănarea" cu Ei. (Cap. 4, 88). Prin păcatul strămoşesc „chipul" dumnezeesc s'a întinat, s'a spălăcit. Harul Botezului curăță „chipul", îl spală de întinăciunea păcatului. Dar prin aceasta încă nu avem şi „ase. mânarea". Spălarea chipului se face fără colaborarea noastră lucrarea aceasta a harului încă n'o simțim. „Asemănarea" începem să o câştigăm pe măsură ce ne sporim sforțările noastre pentru o vieață virtuoasă şi o atingem deplin când a crescut în noi dragostea de Dumnezeu în mod covârşitor. Abia după ce am sporit în „asemănare", în dragoste, ni se face şi harul „simțit". „Harul, cum am zis, chiar din clipa în care ne botezăm se ascunde în adâncul minții. Dar îşi acopere prezența față de simțirea minții. Dîn moment ce începe insă cineva să iubească pe Dumnezeu cu toată hotărîrea, o parte din bunătățile harului intră in comu. niune într'un chip tainic cu sufletul prin simțirea minții. Căci pe măsură ce sporeşte sufletul, şi darul dumnezeesc îşi arată dulceața sa mintii" (cap. 77). .Două bunuri ne aduce nouă sfântul har al Botezului renaşterii, dintre cari unul covârşeşte pe celalalt in chip nesfârşit. Cel dintâi ni se dă îndată. Căci ne înoeşte chiar în apă şt luminează toate trăsăturile sufletului, adică „chipul", îndepărtând toată sbârcitura păcatului nosiru. Iar celalalt aşteaptă ca să înfăp» tuiască împreună cu noi, ceea ce este „asemănarea". Când începe deci mintea să guste întru multă simțire dulceața Prea Sfântului Duh, suntem datori să ştim că începe harul să zugrăvească aşa zicând peste chip, asemănarea" (cap. 88).

Prin această deosebire Diadoch vrea să combată Masalia* nismul. Pentru acesta harul şi experiența prezenții harului erau identice. Abia această experiență este o dovadă că omul este eliberat de păcat şi de diavol. De aceea, prețuind exclusiv rugă» ciunea, ca mijloc a! experierii harului, nesocoteau

taina Botezului ca mijlocitoare a harului care şterge, fără să avem conştiința, păcatul din noi. Cei ce combăteau Masalianismul (mai ales Marcu Ascetul şi Diadoch al Foticeei), prețuind ca şi adversarii lor trăirea mistică a harului, trebuiau să distingă „chipul" lui Dum» nezeu, de «asemănarea" cu Dumnezeu, pentru a putea distinge şi harul Botezului, care restabileşte acest chip fără să ne dăm noi seama, de trăirea conştientă a harului, care realizează treptat „asemănarea" nu numai prin rugăciune, cum ziceau Masalienii, ci prin sforțările cu voia spre toată virtutea.

Porniți pe calea deprecierii Botezului şi a harului nesesi/.at de conştiință, dăruit prin această taină, Masalienii afirmau că Botezul nu alungă pe diavol din sufletul omului, aşa dar nu şterge nici păcatul cu totul, ci în omul botezat sălăşlueşte şi harul şi păcatul, şi Duhul Sfânt şi diavolul.

Această teorie o respinge Diadoch, arătând că, dacă până la Botez înăuntrul sufletului se află diavolul, dela Botez înăuntrul lui se sălăşlueşte harul, iar diavolul e scos afară. De aci înainte sufletul este influențat de har dinăuntrul său ; iar diavolul îl influ» ențează numai dinafară, prin mustul trupului şi prin simțurile lui. „Unii au născocit că atât harul cât şi păcatul, adică atât Duhul adevărului cât şi duhul rătăcirii se ascund în mintea celui ce se botează. De aceea zic că o persoană îmbie mintea spre cele bune, iar cealaltă îndată spre cele protivnice. Eu însă am înțeles din dumnezeştiile Scripturi şi din Însăşi simțirea minții că înainte de Sfântul Botez harul îndeamnă sufletul spre cele bune dinafară, iar Satana foieşte în adâncurile lui, încercând să stăvilească toate ieşirile minții înspre dreapta. Dar din ceasul în care ne renaşterii, diavolul e scos afară, iar harul intră înăuntru. Ca urmare aflăm că, precum odinioară stăpânea asupra sufletului rătăcirea, aşa după Botez stăpâneşte asupra lui adevărul. Lucrează, ce e drept, Satana asupra sufletului şi după Botez, ca şi mai înainte, ba de multe ori chiar mai rău. Dar nu ca unul ce se află la un loc cu harul, să nu fie, ci învăluind oarecum mintea în fumul dulcețu» rilor nera{ionale, prin mustul trupului" (cap. 76). Cu alte cuvinte, până nu se sâlăşlueşte harul în adâncul sufletului, lucrează chiar din el dracii cei mai subțiri, oprindud dela dorirea binelui şi îndemnându.l la patimi sufleteşti. Dar după ce se sâlăşlueşte harul în minte, vin la rând dracii mai materiali, cari ațâță trupul spre patimi trupeşti, ca să despartă mintea din comuniunea cu harul (cap. 81). „Harul lui Dumnezeu se sâlăşlueşte în însuşi adâncul sufletului. De aceea din însuşi adâncul inimii simțim oarecum izvorînd dragostea de Dumnezeu, când ne gândim fierbinte la El. Iar dracii de aci înainte se mută şi se încuibează în simțurile trupului, lucrând prin firea uşor de influențat a trupului asupra celor ce sunt încă prunci cu sufletul. . .

De aceea harul, prin simțirea mintii înveseleşte trupul cu o bucurie negrăită la cei ce sporesc în cunoştinţă iar dracii, prin simțurile trupului robesc sufletul, îmbiindud, ucigaşii, cu sila spre cele ce nu vrea, când ne aflã mai ales umblând fără grijă şi cu nepăsare pe calea ere» dinții" (cap. 79).

Vieafa duhovnicească începe cu frica de Dumnezeu. „Ni« menea nu poate iubi pe Dumnezeu din toată inima, dacă nu se teme mai întâi de El întru simțirea inimii" (cap. 16). Prin frică începe să se curețe sufletul de păcate. Dar chiar înainte de aceasta trebue să se desfacă de grijile lumeşti. Până ce sufletul e nepă» sâtor şi dornic de plăceri nu simte frica de Dumnezeu. Dar când începe să se curețe cu multă luare aminte, atunci simte frica de Dumnezeu ca pe un medicament al vieții. Curățindu.se astfel tot mai mult, ajunge ia dragostea desăvârşită, in care nu mai este frică, ci nepătîmîre (cap. 17). „Cel ce iubeşte pe Dumnezeu, crede cu adevărat în El şi împlineşte cu evlavie poruncile. Iar cel ce crede numai şi nu este în iubire, nu are nici credința, pe care crede că o are" (cap. 21).

După curățirea de patimile trupeşti, lucrare în care rol mare are ascultarea şi înfrânarea, trebue să se facă şi curățirea minții de gânduri rele, lucru care cere o liniştire a minții. „Cei ce se nevoesc trebue să»şi păzească pururea cugetul neînviforat, ca mintea deosebind gândurile ce intră în ea, pe cele bune şi trimise de Dumnezeu să le aşeze în cămările memoriei, iar pe cele urîte şi drăceşti să le arunce afară din visteriile firii" (cap. 26). „Dar numai Duhul Sfânt poate curați mintea cu adevărat.'. . Căci strâ. lucind El necontenit în cămările sufletului, nu numai că se fac arătate în minte micile şi Întunecoasele năvăliri ale dracilor, ci se şi slăbesc, fiind vădite de lumina aceea sfântă şi slăvită. De aceea zice Apostolul: a *Duhul sâ nwl stingeți**) (cap. 28).

Curățindu.se mintea, se pune în lucrare simțirea ei, care este un organ prin care mintea se rapoartă Ia cele nevăzute şi dumnezeeşti, ca simțurile trupului la cele văzute (cap. 24, 30). „Simțirea aceasta a minții", sau a „inimii", sau a „sufletului", nu trebue înțeleasă însă ca o vedere materială a lui Dumnezeu. „Nimenea să nu nădăjduiască, auzind de simțirea minții că i se va arăta în chip văzut slava lui Dumnezeu. Spunem numai ca cel ce şi.a curățit sufletul simte printr'o gustare negrăită mângă. ierea dumnezeească, dar nu că i se arată ceva din cele nevăzute. *Pentrucă acum umbtăm prin credința, nu prin oedere,* zice fericitul Pavel. Dacă deci i se va arăta vreunui nevoitor fie vreo lumină, fie vreo formă cu chip de foc, fie glas, să nu primească nicidecum o astfel de vedere. Căci este amăgire vădită a vrâj» masului" (cap. 36, vezi şi 37, 38), „Că mintea, când începe să fie lucrată cu putere de lumină

dumnezeeească, se face întreagă străvezie, încât îşi vede în chip îmbelşugat lumina sa, nimenea nu se îndoeşte. Căci aşa devine când puterea sufletului birueşte cu totul asupra patimilor. Dar că tot ce i se arată într'o formă oarecare, fie ca lumină, fie ca foc, vine din reaua uneltire a vrăjmaşului, ne învață limpede dumnezeescul Pavel, spunând că acela se preface în înger al luminii" (cap. 40).

') I Tesaloniceni 5, 19.

Dar înaintarea aceasta în vieața duhovnicească, spre nepă» timire, dragoste şi vedere tainică, nu se face fără lupte. „Când mintea începe să simtă harul Preasfântului Duh, atunci şi Satana mângâie sufletul printr'o simțire dulce, în timpul odihnei de noapte, când vine ca o adiere de somn uşor peste el". Ceea ce ajută atunci sufletului să alunge adierea dulce a Satanei este numele Domnului Iisus. „Dacă deci mintea va fi aflată ținând în amintire fierbinte numele sfânt al Domnului Iisus şi se va folosi ca de o armă de numele acela preasfânt şi preamărit, va pleca amăgitorul viclean" (cap. 31, 32).

Cu cât se îmbogăţeşte sufletul mai mult de darurile lui Dumnezeu, cu atât „îngădue Domnul mai mult să fie supărat de draci, ca să învețe tot mai mult să facă deosebire între bine şi rău şi să se facă mai smerit" (cap. **77).**

Diadoch are comună cu mulți scriitori din Răsărit teoria deosebirii dintre „teolog" şi „gnostic". Teologul este propovădui» torul, cuvântătorul tainelor dumnezeeşti, care a primit darul cu» vântului, al învățăturii, care e totodată şi darul înțelepciunii. Spre deosebire de el, gnosticul a primit darul „cunoştinții", al unirii cu Dumnezeu şi al trăirii acestei uniri. Drumul gnosticului este mai ales acela al rugăciunii, al însingurării în adâncurile trăirii mistice, departe de orice grijă (cap. **7**-11).

„Poate nota cea mai surprinzătoare a acestei scrieri, zice ViilenRahner (Op. c. 223), este că vieața duhovnicească apare dela început până la sfârşit ca o „trăire" şi că la orice pas se vorbeşte de „experiență"... Aceasta e o caracterizare justă. Nu tot aşa de potrivită este însă observația că „Diadoch aparține ***teologiei de sentiment,*** direcția pietății răsăritene, a cărei formă decăzută extremă este Masalianismul". Trăirea mistică de care vorbeşte Diadoch nu poate fi identificată pur şi simplu cu o stare sentimentală, împreunarea celor două cuvinte „simțirea minții" este o dovadă îndestulătoare despre acest adevăr.[11])

---

[11]) Pentru ştirile biografice şi bibliografice am folosit opera citată a lui Bardenhewer (voi. IV, Fr. i Br. 1924, pag. 186—189) şi pe cea a lui Viller-Rahner (pag. 216—228).

FERICITUL DIADOCH

Episcopul Foticeii

Definiţii)

1. Definiția credinții: cugetare nepătimaşă despre Dumnezeu.

2. Definiția nădejdii: călătoria mintii spre cele nădăjduite.

3. Definiția răbdării: stăruința neîncetată de a vedea cu ochii înțelegerii pe Cel nevăzut, ca văzut.

4. Definiția neiubirii de argint: a vrea să nu ai bani, aşa cum vrea cineva să aibă.

5. Definiția cunoştintii: a te uita pe tine când te gândeşti la Dumnezeu.

6. Definiția smeritei cugetări: uitarea atentă a isprăvilor tale.

7. Definiția nemânierii: dorință multă de a nu te mânia.

8. Definifia curăției: simțire pururea lipită de Dumnezeu.

9. Definiția iubirii: sporirea prieteniei fată de cei ce ne ocărăsc.

10. Definiția desăvârşitei desfătări în Dumnezeu: a socoti bucurie tristețea morții.

***) Filocalia greaca, ed. II, voi. I, p. 140.**

A aceluiasi
CUVANT ASCETIC,

despre vieaţa morală, despre cunoştinţă şi despre dreapta socoteală duhovnicească, împărţit în 100 de capete[12])

raţilor, oricărei vederi (contemplaţii) duhovniceşti să-i premeargă credinţa, nădejdea şi dragostea, dar mai ales dragostea. Căci acelea ne învaţă să nesocotim bunătăţile văzute; iar dragostea ne leagă sufletul însuşi de bunătăţile lui Dumnezeu, adulmecând printr'o simţire a minţii urma Celui nevăzut.

2. Singur Dumnezeu e bun prin fire. Dar şi omul se face bun prin Cel cu adevărat bun, dacă îşi cultivă modurile vieţuirii. Din această stare nu se mai poate schimba, când sufletul, prin cultivarea binelui, a ajuns în Dumnezeu aşa de mult, cât poate vrea cu puterea care lucrează în el. Căci zice: „Fiţi buni şi milostivi, ca Tatăl vostru cel din ceruri".[13])

3. Răul nu este în fire, nici nu este cineva rău prin fire. Căci Dumnezeu nu a făcut ceva rău. Când însă cineva, din pofta inimii, aduce la o formă ceea ce nu are fiinţă, atunci aceea începe să fie ceea ce vrea cel ce face aceasta. Se cuvine deci ca prin cultivarea necontenită a amintirii lui Dumnezeu

---

12Textul grec ed:tsi în Fsiocaiia greacă, ed. 11, voi. I, p 140—164. O traducere latină în Migne. P. G 65, col. 1167—1212. La traducerea noastră am folosit si acest text latin.
•) Luca 6, 36.

să ne ferim de a ne deprinde cu răul. Căci e mai puternică firea binelui, decât deprinderea răului. Fiindcă cel dintâi este, pe când cel de al doilea, nu este, decât numai în faptul că se face.

4. Toți oamenii suntem „după chipul" Iui Dumnezeu; dar „după asemănare" nu sunt decât aceia, cari prin multă dragoste şi-au robit libertatea lor lui Dumnezeu. Când deci nu suntem ai noştri, atunci suntem asemenea Celui ce prin dragoste ne-a împăcat cu Sine. La aceasta însă nu va ajunge cineva, de nu-şi va convinge sufletul său să nu se mai lase vrăjit de slava vieții uşoare.

5. Libertatea voinții se arată în voirea sufletului rațional, care e gata să se mişte spre orice ar vrea. Pe aceasta să o convingem să fie gata numai spre bine, ca prin amintirile cele bune să nimicim totdeauna pomenirea răului.

6. Lumina cunoştinții adevărate stă în a deosebi fără greşeală binele de rău. Căci atunci calea dreptății, atrăgând mintea spre Soarele dreptății, o duce la lumina nestârşită a cunoştinții, ca pe una care caută de aci înainte cu îndrăsnire dragostea. Trebue deci să smulgem într'o pornire nemânioasă dreptatea dela cei ce îndrăsnesc să o necinstească. Căci râvna evlaviei îşi arată biruința nu urînd pe cineva, ci mustrându-î.

7. Cuvântul duhovnicesc umple de siguranță simțirea minții, căci e purtat de lucrarea dragostei ce izvo-reşie din Dumnezeu. De aceea mintea noastră se îndeletniceşte, **iară** să fie silită, cu grăirea despre Dumnezeu. Căci nu simte atunci vreo lipsă care provoacă grijă. Fiindcă atât de mult se lărgeşte prin vederi, cât vrea lucrarea dragostei. Bine este deci să aşteptăm totdeauna cu credință, ca să primim prin dragoste iluminarea pentru a cuvânta. Căci nimic nu e mai sărac decât

cugetarea care, stând afară de Dumnezeu, filosofează despre Dumnezeu.

8. Nici cel ce nu este încă luminat nu se cade să se apropie de vederile duhovniceşti; nici cel învăluit din belşug de lumina bunătății Preasfântului Duh să nu înceapă a cuvânta. Pentrucă lipsa luminii aduce neştiință; iar belşugul nu îngădue să se vorbească. Căci sufletul fiind atunci beat de dragostea către Dumnezeu, vrea să se desfăteze cu glas tăcut de slava Domnului. Prin urmare numai cel ce tine mijlocia iluminării, trebue să purceadă a grăi despre Dumnezeu. Căci această măsură dărueşte sufletului cuvinte pline de strălucire. Iar strălucirea iluminării hrăneşte credința celui ce grăeşte întru credinjă. Căci rânduiala este ca cel ce învață pe alții să guste, prin dragoste, el mai întâi din rodul cunoştinții, aşa cum plugarul care se osteneşte, trebue să se împărtăşească el mai întâi din roade.

9. Atât înțelepciunea, cât şi cunoştința, cât şi celelalte daruri dumnezeeşti sunt ale unuia şi aceluiaşi Duh Sfânt. Dar fiecare din ele îşi are lucrarea sa deosebită. De aceea unuia i s'a dat înțelepciune, altuia cunoştința întru acelaşi Duh, mărturiseşte Apostolul.') Cunoştința leagă pe om de Dumnezeu prin experiență, dar nu îndeamnă sufletul să cuvinteze despre lucruri. De aceea unii dintre cei ce petrec în vieața monahală sunt luminați de ea în simțirea lor, dar la cuvinte dumnezeeşti nu vin. Dacă însă se dă cuiva pe lângă cunoştință şi înțelepciune, în duh de frică, lucru ce rar se întâmplă, aceasta descopere însăşi lucrarea cunoştinții, prin dragoste. Fiindcă cea dintâi obişnueşte să lumineze prin trăire, a doua prin cuvânt. Dar cunoştința o aduce rugăciunea şi liniştea multă, când lipsesc cu desăvârşire grijile; iar

înțelepciunea o aduce meditarea fără slavă deşartă a cuvintelor Duhului, şi mai ales harul lui Dumnezeu care o dă.

10. Când facultatea impulsivă (mânia) a sufletului se porneşte împotriva patimilor, trebue să ştii că este vreme de tăcere, căci este ceas de luptă. Iar când vede

') I Cor. 12, 8.

cineva că starea aceasta de nelinişte a ajuns la linişte, fie prin rugăciune, fie prin milostenie, să se lase mişcat de dragostea cuvintelor, asigurând însă prin legăturile smeritei cugetări aripile minții. Căci până nu se smereşte cineva foarte prin dispretuirea de sine, nu poate grăi despre măreția lui Dumnezeu.

11. Cuvântul duhovnicesc păstrează sufletul celui ce-1 grăeşte pururea neiubitor de slavă deşartă. Căci mângâind toate părțile sufletului prin simțirea inimii, îl face să nu mai aibă trebuință de slava dela oameni. De aceea îi păzeşte pururea cugetarea fără năluciri, pre-făcând-o întreagă în dragoste de Dumnezeu. Dar cuvântul înțelepciunii lumeşti îl îndeamnă pe om pururea spre iubirea de slavă. Căci neputând mângâia şi satisface pe cei ce-1 grăesc, prin experiența simțirii, le dărueşte plăcerea laudelor, fiind el însuşi o plăsmuire a oamenilor iubitori de slavă. Vom cunoaşte deci fără rătăcire această înrâurire a cuvântului lui Dumnezeu, dacă vom cheltui ceasurile când nu grăim, în tăcere lipsită de griji şi în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu.

12. Cel ce se iubeşte pe sine, nu poate iubi pe Dumnezeu. Dar cel ce nu se iubeşte pe sine, din pricina bogăției covârşitoare a iubirii lui Dumnezeu, II iubeşte pe

Dumnezeu, fiindcă unul ca acesta nu caută niciodată slava sa, ci pe a lui Dumnezeu. Căci cel ce se iubeşte pe sine caută slava sa. Iar cel ce iubeşte pe Dumnezeu, iubeşte slava Celui ce 1-a făcut pe el. Fiindcă e propriu sufletului simţitor şi iubitor de Dumnezeu să caute pc de o parte pururea slava lui Dumnezeu în toate poruncile pe cari Ie împlineşte, iar pe de alta să se desfăteze întru smerenia sa. Căci lui Dumnezeu I se cuvine slavă, pentru măreţia Lui, iar omului smerenie, ca prin ea să ajungem să fim ai lui Dumnezeu. De vom face aceasta şi noi, bucurându-ne întocmai ca Sfântul Ioan Botezătorul de slava Domnului, vom începe să zicem neîncetat: „Acesta trebue să crească, iar noi să ne micşorăm".[1])

13. Ştiu pe cineva, care iubeşte aşa de mult pe Dumnezeu, plângând totuşi că nu-I poate iubi cât vrea, încât sufletul lui este necontenit într'o astfel de dorinţă fierbinte, că Dumnezeu se slăveşte în el, iar el este ca şi când n'ar fi. Despre sine nu ştie ce valoare are, iar laudele cuvintelor nu-1 îndulcesc. Căci din multa dorire a smereniei nu-şi cunoaşte vrednicia sa, ci slujeşte lui Dumnezeu după rânduiala preoţilor. Iar din multa iubire de Dumnezeu îşi ascunde amintirea vredniciei, îngropând cu smerenie undeva în adâncul dragostei de Dumnezeu lauda ce i se cuvine din pricina acestei vrednicii, ca să-şi pară în cugetarea sa totdeauna o slugă netrebnică, fiind cu totul străin de vrednicia sa, prin dorul după smerenie. Acest lucru suntem datori să-1 facem şi noi, fugind de orice cinste şi slavă, pentru covârşitoarea bogăţie a dragostei Domnului, care ne-a iubit aşa de mult pe noi.

14. Cel ce iubeşte pe Dumnezeu întru simţirea inimei, acela este cunoscut de El. Căci în măsura în care primeşte cineva în simţirea sufletului dragostea lui Dumnezeu, în aceeaşi măsură ajunge în dragostea Iui Dumnezeu. De aceea unul ca acesta nu încetează să se dorească după lumina cunoştinţii cu o dragoste aşa de puternică, încât să-şi simtă* topindu-se până şi tăria oaselor, ne mai ştiindu-se pe sine, ci fiind prefăcut întreg de dragostea lui Dumnezeu. De unul ca acesta putem spune şi că este în vieaţa aceasta şi că nu este. Căci petrecând în trupul său, călătoreşte, datorită dragostei,

afară din el, mişcându-se necontenit cu sufletul către Dumnezeu. Arzând cu inima neîntrerupt de focul dragostei, s'a lipit de Dumnezeu prin puterea neslăbită a unui mare dor, ca unul ce a ieşit odată pentru totdeauna din iubirea de sine pentru dragostea de Dumnezeu: „Căci dacă ne-am ieşit din minte, zice, este pentru Dumnezeu, iar de suntem cu mintea întreagă, este pentru voi".[1])

[1]) II Cor. 5, 13

15. Când începe cineva să simtă cu îmbelşugare dragostea lui Dumnezeu, începe să iubească şi pe aproapele întru simțirea duhului. Şi aceasta este dragostea despre care grăesc toate Sfintele Scripturi. Căci prietenia după trup se desface foarte uşor când se găseşte o cât de mică pricină. Pentrucă nu a fost legată cu simțirea duhului. Dar în sufletul ce stă sub înrâurirea Iui Dumnezeu, chiar dacă s'ar întâmpla să se producă vreo supărare, totuşi legătura dragostei nu se desface dintr'ânsul. Căci aprinzându-se pe sine însuşi din nou de focul dragostei lui Dumnezeu, îndată revine iarăşi la starea cea bună şi cu multă bucurie primeşte dragostea aproapelui, chiar dacă a fost ocărît sau păgubit mult de către acela. Pentrucă acest suilet topeşte în dulceața lui Dumnezeu amărăciunea iscată de gâlceava.

16. Nimenea nu poate să iubească pe Dumnezeu din toată inima, dacă nu se va teme de El mai întâi „întru simfirea inimii. Căci numai curățindu-se şi în-muindu-se sufletul prin înrâurirea temerii, vine la dragoste lucrătoare. Dar nu va veni cineva la temerea de Dumnezeu în chipul arătat, dacă nu va părăsi toate grijile lumeşti. Căci numai când ajunge mintea Ia linişte multă şi la negrijă, o strâmtorează frica de Dumnezeu, cură-țind-o întru simțire multă de toată grosimea pământească, ca astfel să o aducă la marea dragoste a bunătății lui Dumnezeu. Astfel frica este o stare proprie a drepților cari încă se curățesc, fiind împreunată pe jumătate cu dragoste. Iar dragostea desăvârşită este proprie drepților curățiți deplin, în cari nu mai este frică. „Căci dragostea desăvârşită, zice, scoate afară frica".[1]) Dar de amândouă au parte numai drepții, cari

lucrează virtuțile cu ajutorul Duhului Sfânt. De aceea zice Scriptura într'un loc: „Temeți-vă de Domnul toți sfinții Lui";[2]) iar în alt loc: „Iubiți pe Domnul toți cuvioşii Lui".[3]) Prin acestea îmvățăm limpede că frica de Dumnezeu este proprie

«) I lo. 4, 18 ˢ) Ps 34, 10. •) Ps 31, 24

drepților ce se curățesc încă, fiind împreunată, cum s'a zis, pe jumătate cu dragoste; iar dragostea desăvârşită e proprie drepților curățiți, în cari nu mai este gândul vreunei temeri, ci o ardere neîncetată şi o alipire a suiletului de Dumnezeu, prin lucrarea Duhului Sfânt. Căci s'a zis: „Lipitu-s'a suiletul meu de Tine şi dreapta Ta m'a sprijinit".[14])

17. Ranele primite de trup, dacă s'au înăsprit şi s'au umplut de murdărie, nu simt lucrarea leacului: dar după ce sunt curățite, simt lucrarea leacului, ajungând prin el la tămăduire desăvârşită. Aşa şi sufletul: câtă vreme e neîngrijit şi acoperit în întregime de lepra voluptății, nu poate simți frica lui Dumnezeu, chiar dacă i-ar vesti cineva neîncetat judecata înfricoşată şi aspră a a lui Dumnezeu. Dar când începe să se curățească cu multă luare aminte, simte frica lui Dumnezeu ca pe un leac adevărat al vieții, care mustrându-1, îl arde ca într'un foc lără durere. Pe urmă, curățindu-se treptat, ajunge la curățirea desăvârşită, sporind în dragoste pe măsură ce se micşorează frica din el. In felul acesta ajunge la dragostea desăvârşită, în care, cum am zis, nu mai este frică, ci nepătimirea deplină, produsă de slava lui Dumnezeu. Să avem deci ca laudă neîncetată, mai presus de toate laudele, întâi frica lui Dumnezeu, apoi dragostea, care este plinirea legii desăvârşirii în Hristos.

18. Sufletul care nu s'a izbăvit de grijile lumeşti, nu iubeşte nici pe Dumnezeu cu adevărat şi nu dispre-țueşte nici pe diavolul cum trebue. Căci grija vieții îi este ca un acoperemânt, care îl împovărează. Din această pricină mintea nu-şi poate cunoaşte dreptul de judecată asupra acestor fel de lucruri, ca să dea fără greşeală hotărârile judecății sale. Deci în toate chipurile retragerea din lume e folositoare.

---

[14]) Ps 63, 9

19. Ține de sufletul curat cuvântul fără pismă, râvna fără răutate şi dragostea neîncetată față de

Domnul slavei. Atunci şi mintea îşi potriveşte cumpenele sale cu exactitate, fiind de față în cugetarea sa ca în cel mai curat loc de judecată.

20. Credința fără faptă şi tapta fără de credință vor fi la fel de lepădate. Căci credinciosul trebue să-şi arate credința, aducând Domnului fapte. Pentrucă nici părintelui nostru Avraam nu i s'ar fi socotit credința spre dreptate, dacă nu ar fi adus pe fiul său ca rod al ei.

21. Cel ce iubeşte pe Dumnezeu, acela crede totodată cu adevărat şi săvârşeşte faptele credinții cu evlavie. Iar cel ce crede numai şi nu este întru dragoste, nu are nici credința însăşi, pe care socoteşte că o are. Căci crede cu o minte uşuratică ce nu lucrează sub greutatea plină de slavă a dragostei. Drept aceea, credința lucrătoare prin dragoste este marele izvor al virtuților.

22. Când cercetăm adâncul credinții, se turbură, dar când îl privim cu dispoziția simplă a inimii, se înseninează. Căci adâncul credinții fiind apa uitării relelor, nu rabdă să fie cercetat de cugetări iscoditoare. Să plutim deci pe aceste ape cu simplitatea înțelegerii, ca să ajungem la limanul voii lui Dumnezeu.

23. Nimenea nu poate iubi sau crede cu adevărat, dacă nu se are pe sine însuşi pârîş al său. Căci când conştiința noastră se turbură prin mustrările ce şi le face, nu mai e lăsată mintea să simtă mireasma bunurilor supralumeşti, ci îndată e cuprinsă de îndoială: pe de o parte doreşte acea mireasmă cu ardoare pentru experiența lor anticipată prin credință, pe de alta nu o mai poate prinde cu simțirea inimii prin dragoste, din pricina deselor împunsături ale conştiintii mustrătoare. Dar curăjindu-ne pe noi înşine printr'o atenție mai fierbinte, vom câştiga ceea ce dorim în Dumnezeu, dobândind o şi mai deplină experiență.

24. Precum simțurile trupului ne mână spre cele ce ni se arată bune oarecum cu sila, tot aşa obişnueşte să ne

călăuzească simțirea mintii spre bunurile nevăzute, după ce a gustat odată din ele. Căci fiecare se doreşte totdeauna după ceea ce e înrudit cu sine: sufletul ca netrupesc, după bunurile cereşti, iar trupul ca pământ, după desfătarea pământească. Deci la experiența simțirii nemateriale vom ajunge fără rătăcire, dacă vom subția materia prin osteneli şi dureri.

25. însăşi lumina sfintei cunoştințe ne învață că simțirea naturală este una, dar e împărțită în două lucrări, din pricina neascultării lui Adam. Deci una şi simplă este şi lucrarea Duhului Sfânt, coborîtă în acea simțire. Dar pe aceasta nimenea nu o poate cunoaşte, decât numai cei ce s'au lepădat cu bucurie de plăcerile vieții, pentru nădejdea bunurilor viitoare, şi au veştejit toată dorința simțirilor trupeşti prin înfrânare. Mintea acelora, mişcându-se cu toată puterea numai spre acele bunuri, datorită lipsei de griji, simte întâi ea în chip negrăit bunătatea dumnezeească. Pe urmă împărtăşeşte şi trupului din bucuria sa, pe măsura înaintării sale, având un dor nemărginit de-a se mărturisi. „Căci întru El a nădăjduit, zice, inima mea şi am fost ajutat; şi a înflorit trupul meu, şi cu voia mea mă voiu mărturisi Lui".[1]) Bucuria adevărată ce se revarsă atunci în sutlet şi în trup este o înştiințare neînşelătoare despre vieața cea nestricăcioasă.

26. Cei ce se nevoiesc trebue să-şi păstreze cugetarea pururea neturburată, ca mintea deosebind gândurile ce trec prin ea, pe cele bune şi trimise de Dumnezeu să le aşeze în cămările amintirii, iar pe cele întunecoase şi drăceşti să le arunce afară din jitnițele firii. Căci atunci când marea e liniştită, pescarii văd până în adâncuri, încât nu Ie scapă aproape niciunul din peştii cari mişună acolo. Dar când e turburată de vânturi, ascunde în negura turburării ceea ce lasă cu prisosință să fie văzut când e liniştită şi limpede. Meşteşugul celor ce pun la cale vicleşugurile pescăreşti nu mai are atunci

') P»a!m 287. (Septuaginta ; in rom., ed. Sf. Sinod 19Î4).

nicio putere. Aceasta se întâmplă să o păţească şi mintea contemplativă, mai ales atunci când dintr'o mânie nedreaptă se turbură adâncul sufletului.

27. Sunt foarte puţini aceia cari îşi cunosc cu de-amănuntul toate greşalele lor şi a căror minte nu e răpită niciodată dela pomenirea lui Dumnezeu. Căci precum ochii noştri cei trupeşti, când sunt sănătoşi pot vedea toate, până şi ţânţarii cari sboară în aer, dar când sunt acoperiţi cu albeaţă sau de niscai urdori, chiar dacă vine înaintea lor vreun lucru mare nu-1 văd decât foarte şters, iar pe cele mici nici nu le prind cu simţul vederii, tot aşa şi sufletul, de îşi va subţia cu luare aminte coaja care i-a venit din iubirea de lume, va socoti chiar şi cele mai mici greşeli ale sale, ca foarte mari şi va vărsa neîncetat lacrimi peste lacrimi cu multă mulţumire. Căci s'a spus: „Drepţii se vor mărturisi numelui Tău".[1]) Dar de va stărui în dragoste de lume, chiar dacă ar săvârşi vreo ucidere, sau altă faptă vrednică de mare pedeapsă, o va privi foarte liniştit, iar celorlalte greşeli nu le va da nicio însemnătate, ci Ie va socoti adeseori ca isprăvi. De aceea nu se va ruşina netrebnicul nici chiar să le apere cu căldură.

28. Numai Duhul Sfânt poate să curăţească mintea. Căci de nu va intra Cel puternic să dezarmeze şi să lege pe tâlhar, nu se va slobozi nicidecum prada. Deci se cade ca prin toate şi mai ales prin pacea sufletului să dăm odihnă Duhului Sfânt în noi, ca să avem sfeşnicul hunoştinţii luminând în noi totdeauna. Căci răspân-dindu-şi el neîncetat lumina în cămările sufletului, nu numai că se fac arătate în minte acele mici şi întunecate atacuri (momeli) ale dracilor, ci se şi slăbesc, liind date pe faţă de lumina aceea sfântă şi slăvită. De aceea Apostolul zice: „Duhul să nu-1 stingeţi!",[2]) adică nu lucraţi, sau nu gândiţi cele rele, ca să nu întristaţi bunătatea Duhului Sfânt şi să vă lipsiţi de sfeşnicul acela

¹) Psalm 140, 14. *) I Tesaloniceni 5, 19.

ocrotitor. Căci nu se stinge Cel veşnic şi de vieaţă făcător, ci de-1 vom întrista se va depărta dela noi, lăsând mintea înceţoşată şi neluminată.

29. Precum am mai spus, ştim că nu există decât o singură simţire naturală a sufletului, căci cele cinci se deosebesc după trebuinţele trupului nostru, cum ne învaţă

Preasfântul şi de oameni iubitorul Duh al lui Dumnezeu. Dar ea se împarte în tot atâtea părţi câte feluri de mişcări sufleteşti există, din pricină că mintea s'a făcut lunecoasă în urma neascultării. Astfel o parte din ea e dusă de lafurea pătimaşă a firii noastre, şi de aceea simţim plăcere de bunătăţile vieţii. Altă parte se îndulceşte adeseori de mişcarea raţională şi mintală a firii noastre, întru cât mintea noastră doreşte să alerge spre frumuseţile cereşti, când petrecem în curăţie. Dar când vom dobândi deprinderea de a nesocoti bunurile din lume, vom putea să unim şi pofta pământească a sufletului cu dorinţa lui raţională. Iar de acest lucru ne va face parte împărtăşirea de Duhul Sfânt. Căci dacă n'ar lumina dumnezeirea Lui cu putere cămările inimii noastre, n'am putea să gustăm binele cu o simţire neîmpărţită, adică cu toată afecţiunea sufletului.

30. Simţirea minţii constă în gustarea precisă a realităţilor distincte din lumea nevăzută. Căci precum prin simţul gustului trupesc, când se află în stare de sănătate, deosebim fără greşala cele bune de cele rele şi dorim cele bune, tot aşa mintea noastră, când începe să se mişte în deplină sănătate şi tără griji, poate să simtă din belşug mângăierea dumnezeească şi să nu mai fie răpită niciodată de contrarul aceleia. Şi precum trupul, gustând din dulceţurile pământeşti, experiază fără greşeală simţirea lor, aşa şi mintea, când se află deasupra cugetului trupesc, poate să guste tără să se înşele mângăierea Duhului Sfânt. („Gustaţi, zice, şi vedeţi că e bun Domnul"') şi să păstreze amintirea gustării neuitată

») Psalm 34, 9.

prin lucrarea dragostei, încât să-şi poată da seama fără greşeală' de cele ce-i sunt de folos, după Sfântul care zice: „Şi aceasta mă rog, ca dragostea voastră să prisosească tot mai mult şi mai mult, în cunoştinţă şi simţire, ca să pretuip cele ce sunt de folos".[15])

---

15 Fslipsni J, ° '0

31. Când mintea noastră începe să simtă harul Preasfântului Duh, Satana caută şi el să ne mângăe sufletul printr'o simţire la aparenţă plăcută, aducând peste noi, în vremea liniştirii de noapte, o adiere asemenea unui somn foarte uşor. Dar dacă mintea va fi găsită ţinând în pomenire fierbinte sfântul nume al Domnului Iisus şi va folosi preasfântul şi slăvitul nume al Lui, ca pe o armă împotriva înşelăciunii, se va depărta amăgitorul viclean. Insă de aci înainte se va aprinde statornic împotriva sufletului. Iar urmarea va fi că mintea cunoscând cu deamănuntul înşelăciunea celui viclean, va câştiga ^i mai multă experienţă în a deosebi aceste două lucrări.

32. Mângâierea cea bună vine sau în vreme de veghe a trupului sau ca o arătare în somn a vreunui bun viitor; însă numai când cineva, stăruind în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu, s'a lipit de dragostea Lui. Iar mângâierea amăgitoare vine, cum am spus, totdeauna ,când cel ce se nevoeşte e furat de o toropeală uşoară, amestecată cu o jumătate de pomenire a Iui Dumnezeu. Cea dintâi, ca una ce e dela Dumnezeu, îndeamnă în chip vădit sufletele nevoitorilor spre dragoste, umplându-le de multă bucurie. Cea de a doua, obişnuind să învălue sufletul într'o adiere amăgitoare, încearcă să fure prin somnul trupului simţirea minţii sănătoase, care păstrează pomenirea Iui Dumnezeu. Deci dacă mintea se va afla, cum am spus, stăruind cu luare aminte în pomenirea Domnului Iisus, va risipi adierea dulce la părere a vrăjmaşului şi se va porni cu bucurie la războiul împotriva lui, având ia] îndemână ca armă, pe lângă har, experienţa dobândită.

33. Se întâmplă uneori că sufletul se aprinde spre dragostea lui Dumnezeu, fiind luat de o mişcare neşo-văelnică şi lipsită de năluciri; el atrage atunci oarecum şi trupul în adâncul dragostei aceleia negrăite, iie că aceasta se întâmpă în vremea de veghe, iie, cum am zis, când cel care e stăpânit de lucrarea sfântului har ajunge în stare de somn. Atunci el nu mai cugetă la nimic, decât la aceea spre ceea ce e mişcat. Când i se întâmplă aşa ceva, trebue să ştie că aceasta este lu-

crarea Duhului Sfânt. Căci îndulcindu-se atunci întreg de acea dulceață negrăită, nu mai poate cugeta la nimic altceva, fiind copleşit de o bucurie adâncă. Dar dacă mintea, ailându-se sub o astfel de lucrare, zămisleşte vreo îndoială sau vreun înțeles întinat, şi se foloseşte de sfântul nume spre a se apăra de cel rău, şi nu numai pentru a primi dragostea lui Dumnezeu, trebue să înțeleagă că acea mângăere cu înfățişare de bucurie este dela înşelătorul. Bucuria aceasta este lipsită de calitate şi de intimitate, fiind produsă de vrăjmaşul care vrea ca sufletul să preacurvească. Căci atunci când vede mintea lăudându-se cu experiența simțirii sale, el îmbie sufletului anumite mângăeri bune la aparență, ca acesta, distrat de dulceața aceea moale şi umedă, să nu poată cunoaşte amestecul celui viclean. Din aceasta să cunoaştem, prin urmare, Duhul adevărului şi duhul înşelăciunii. Căci este cu neputință să guste cineva cu simțirea din dulceața dumnezeească, sau să experieze prin simțire amărăciunea dracilor, dacă nu s'a umplut de încredințarea că harul s'a sălăşluit în adâncul minții, iar duhurile rele petrec împrejurul mădularelor inimii, — lucru care dracii nu vreau să fie niciodată crezut de oameni, ca nu cumva, ştiind aceasta sigur, să se înarmeze împotriva lor cu pomenirea lui Dumnezeu.

34. Alta este dragostea naturală a sufletului şi alta cea care vine în el dela Duhul Sfânt. Cea dintâi e moderată şi e pusă în mişcare şi de voința noastră, atunci când vrem. De aceea e şi răpită cu uşurință de duhurile rele, când nu ținem cu tărie la hotărârea noastră. Ceea-laltă aşa de mult aprinde sufletul de dragostea căire Dumnezeu, încât toate părțile lui se lipesc de dulceața negrăită a acestei iubiri, printr'o afecțiune de o simplitate infinită. Căci mintea, umplându-se atunci de lucrarea duhovnicească, se face ca un isvor din care țâşnesc dragostea şi bucuria.

35. Precum se linişteşte marea turburată când se varsă untdelemn în ea, furfuna ei fiind biruită de calitatea aceluia, aşa şi sufletul nostru se umple de o linişte fericită când se toarnă în el dulceața Duhului Sfânt, Căci se lasă biruit cu bucurie de nepătimirea şi de dulceața negrăită care-1

umbreşte, potrivit cu Sfântul care zice: „Suflete al meu, supune-te Iui Dumnezeu".[1]) De aceea, ori câte întărîtări ar încerca atunci dracii să aducă în suflet, el rămâne fără mânie şi plin de toată bucuria. Dar la această stare nu va veni şi nu va rămâne cineva, fără numai dacă îşi va îndulci sufletul său neîncetat cu frica lui Dumnezeu. Pentrucă celor ce se luptă, frica Domnului Iisus le dă un anumit fel de curăție. Căci „frica Domnului, zice, e fără prihană; ea rămâne în vecii vecilor".[2])

36. Auzind despre simțirea minții, nimenea să nu creadă că i se va arăta slava lui Dumnezeu în chip văzut. Căci zicem că sufletul simte, când e curat, printr'o anumită gustare negrăită, mângâierea dumnezeească, dar nu că i se arată ceva din cele nevăzute. „Fiindcă acum umblăm prin credință şi]nu prin vedere",; cum zice fericitul Pavel.[3]) Deci dacă i se va arăta vreunuia dintre cei ce se nevoiesc, fie vreo lumină, fie vreo figură în chip de foc, fie vreun glas, nicidecum să nu primească o astfel de arătare. Căci este o înşelăciune vădită a vrăjmaşului, care a amăgit pe mulți prin neştiință, făcându-i să se abată dela calea adevărului. Noi însă ştim că până ce petrecem în trupul acesta stricăcios, suntem departe de Dumnezeu, adică nu putem să-**L** vedem în chip văzut nici pe El, nici altceva din minunile cereşti.

37. Visurile, cari sunt trimise sufletului de iubirea lui Dumnezeu, sunt mărturiile neînşelătoare ale unui suflet sănătos. De aceea nu trec dela o înfățişare la aita, nici nu îngrozesc simțirea, nici nu aduc râsul sau plânsul aşa deodată. Ci se apropie de suflet cu toată blândețea, umplându-1 de bucurie duhovnicească. De aceea şi după ce s'a trezit trupul din somn, sufletul caută cu mult dor să prelungească bucuria visului. Dar în nălucirile aduse de draci totul se întâmplă dimpotrivă. Ele nici nu rămân la aceeaşi înfățişare, nici nu arată multă vreme o formă neturburată. Căci ceea ce nu au dracii din voie liberă, ci împrumută numai din dorința de a amăgi, nu poate să-i îndestuleze pentru multă vreme. De aceea spun lucruri mari şi amenință cumplit, luându-şi adeseori chip de ostaşi; iar uneori şi cântă în suflet cu strigăt. Dar mintea recunoscându-i din aceste semne, când

e curată, trezeşte trupul, iar uneori se şi bucură fiindcă a putut cunoaşte viclenia lor. De aceea, vădindu-i adeseori chiar în vis, îi înfurie grozav. Dar se întâmplă uneori că nici visele bune nu aduc bucurie sufletului, ci aşează în el o întristare dulce şi lacrimi tără durere. Iar aceasta se întâmplă celor ce au înaintat mult în smerenia cugetării.

38. Am arătat, precum am auzit dela cei ce au făcut experiența, deosebirea dintre visurile bune şi cele rele. Ne va ajunge însă pentru sporirea la cât de multă virtute, să nu ne încredem nicidecum în nicio nălucire. Căci visurile de cele mai multe ori nu sunt nimic altceva decât chipuri ale gândurilor, sau, precum am zis, batjocuri ale dracilor. Chiar dacă ni s'ar trimite vreodată de către bunătatea lui Dumnezeu vreo vedere şi n'am primi-o, nu s'ar supăra pentru aceasta preadoritul Domn Iisus pe noi. Căci ştie că facem aceasta' pentru vicleşugurile dracilor. De sigur, deosebirea arătată mai înainte

este precisă. Dar se Infâmplă că sufletul, înlinându-se pe nesimțite, din pricină că furat de vreun gând (lucru de care cred că nimenea nu e cruțat), nu mai poate distinge precis şi crede celor cari nu sunt bune, ca şi cum ar fi bune.

39. Să luăm următoarea pildă pentru înțelegerea lucrului: o slugă e chemată de stăpân, noaptea la poarta curții, după o lipsă îndelungată; dar ea necunoscându-1 precis, nu-i deschide uşa, căci se teme ca nu cumva înşelândo asemănarea glasului, să se facă pierzătoare a lucrurilor ce iau fost încredințate de stăpân. Domnul acesteia, nu numai căinu se va mânia pe ea când se va face ziuă, ci o va învrednici de multe laude, fiindcă a socotit că şi vocea stăpânului este înşelăciune şi n'a voit să piardă lucrurile lui.

40. Nu trebue să ne îndoim că atunci când mintea începe să se afle sub lucrarea puternică a luminii dumnezeeşti, se face întreagă străvezie, încât îşi vede cu îmbelşugare propria ei lumină. Căci aceasta se întâmplă, zice, când puterea sufletului pune stăpânire asupra patimilor. Dar

că tot ce i se arată într'o anumită formă, fie ca lumină, fie ca foc, se întâmplă din uneltirea vrăjmaşului, ne învață limpede dumnezeescul Pavel, zicând că acela se preface în chipul îngerului luminii.') Prin urmare nu trebue să se apuce cineva de vieața ascetică cu nădejdea aceasta, ca nu cumva să afle Satana prin aceasta sufletul gata pentru răpire; ci cu nădejdea ca să ajungă numai să iubească pe Dumnezeu cu toată simțirea şi convingerea inimii, ceea ce înseamnă: din tot sufletul, din toată inima şi din tot cugetul.[2]) Căci cel ce e adus de lucrarea harului lui Dumnezeu la această stare, a ieşit din lume, chiar dacă este în lume.

41. Se ştie că ascultarea este bunul cel dintâi în toate virtuțile începătoare, fiindcă nimiceşte părerea de sine şi naşte în noi smerita cugetare. De aceea, celor

») ii Cor. 11, 14. 'j Luca 10, 27

ce stăruesc în ea cu bucurie, li se tace intrare şi uşă spre dragastea lui Hristos. Pe aceasta nesocotind-o Adam, s'a rostogolit în adâncul iadului; şi pe aceasta iubind-o Mântuitorul, în scopul mântuirii, a ascultat până la cruce şi moarte pe Părintele Său. Iar făcând aceasta, nu s'a aflat întru nimic mai prejos de măreția Sa. Căci stingând vina neascultării omeneşti prin ascultarea Sa, a adus iarăşi la vieața fericită şi veşnică pe cei ce vietuesc în ascultare. Prin urmare aceasta trebue să se îngrijeaseă să o aibă în primul rând cei ce pornesc lupta cu părerea de sine, adusă de diavolul. Căci mergând aceasta înainte, ne va arăta fără rătăcire toate cărările virtuților.

42. înfrânarea este un nume de obşte, care se adaugă la numele tuturor virtuților. Deci cel ce se nevoeşte trebue să se înfrâneze în toate. Căci precum oricare mădular al omului, chiar dacă e dintre cele mai mici, de va fi tăiat, face urîtă întreaga înfățişare a omului, fie cât de mic mădularul care lipseşte, tot aşa cel ce neglijează chiar şi numai o singură virtute, strică toată frumusețea înfrânării, fără să ştie. Se cuvine deci să ne ostenim nu numai pentru virtuțile trupeşti, ci şi pentru cele cari pot curăti omul nostru cel dinlăuntru. Căci ce folos va avea cel ce-şi păzeşte trupul feciorelnic, dacă suflefu{ şi-1 lasă să desfrâneze cu dracul neascultării? Sau

cum se va încununa cel ce s'a înfrânat dela lăcomia pântecelui şi dela toafă pofta frupească, dar n'a avut grijă de închipuirea de sine şi de iubirea de slavă şi n'a răbdat nici cel mai mic necaz, care e măsura cu care se va măsura lumina dreptăţii celor ce au împlinit faptele dreptăţii în duh de smerenie?

43. Cei ce se nevoesc trebue să urască toate patimile neraţionale în aşa fel, încât să le ajungă ura faţă de ele o adevărată obişnuinţă. Dar înfrânarea de mâncări trebue să o păzească în aşa fel, ca să nu câştige careva vreo scârbă faţă de vreuna din ele. Acesta ar fi un lucru vrednic de osândă şi cu totul drăcesc. Căci nu ne înfrânăm dela ele, fiindcă ar fi vrednice de ocară (să nu fie), ci, ca depărtându-ne de multele mâncări, să pedepsim cu dreaptă măsură mădularele aprinse ale trupului; apoi, ca să avem destul prisos ca să-1 putem da săracilor, drept semn al dragostei adevărate.

44. A mânca şi a bea din toate cele puse înainte, mulţumind lui Dumnezeu, nu este ceva care se împotriveşte canonului cunoştinţii. Căci toate, zice, erau bune foarte.[1]) Dar a te înfrâna cu bucurie dela cele multe şi dulci, este un lucru şi mai potrivit cu dreapta socoteală şi cu cunoştinţa. Insă n'am putea dispreţui cu bucurie lucrurile dulci de aici, dacă n'am gusta cu toată simţirea şi încredinţarea dulceaţa lui Dumnezeu.

45. Precum trupul îngreunat de mulţimea mâncărilor face mintea molâe şi greoaie, fot aşa când e slăbit de prea multă înfrânare face partea contemplativă a sufletului, posomorită şi neiubitoare de cunoştinţă. Deci mâncările trebue să se potrivească cu starea trupului. Când trupul e sănătos, trebue să fie chinuit atât cât trebue, iar când e slăbit, să fie îngrijit, dar cu măsură. Căci cel ce se nevoieşte nu trebue să-şi slăbească trupul decât atâta cât trebue ca să-i înlesnească lupta, ca prin oste-nelele trupului şi sufletul să se curăţească după cuviinţa.

46. Când dracul slavei deşarte se aprinde puternic împotriva noastră, luând ca motiv venirea vreunor fraţi, sau a oricărui alt străin la noi, bine este să lăsăm cu acest prilej ceva din asprimea dietei noastre obişnuite. Prin aceasta vom face pe drac să plece fără ispravă, ba mai de grabă pîângându-

şi încercarea neisbutită. Totodată vom împlini cu dreaptă judecată legea dragostei, păzind în aceeaşi vreme taina înfrânării nedesvăluită, prin pogorământul ce l-am primit.

47. Postul are în sine laudă, dar nu la Dumnezeu. Căci este numai o unealtă, ducând spre cumpătare pe cei ce vreau. Deci cei ce se nevoiesc nu se cade să se fălească cu el, ci să aştepte numai cu credință în Dum-

«) **Gen. 2; 31**

nezeu siârşiiul după care o doresc. Căci meşterii nici-unui meşteşug iv.z se laudă cu uneltele lor, ca şi când ar fi rezultatul meşteşugului lor, ci aşieaplâ fiecare să isprăvească lucrul de care s'a apucat, ca din e! să arate destoinicia meşteşugului lor.

48. Precum pământul udat cu măsură face să răsară cu cel mai mare spor sămânța curată semănată în el, dar înnecat de multe ploi aduce numai spin! şi mărăcini, aşa şi pământul inimii, de vom folosi vinul cu măsură, va scoate la iveală, curate, semințele ei fireşti, iar pe cele semănate de Duhul Sfâni în ea le va tace să răsară foarte înfloritoare şi cu mult rod; dar de o vom scălda în multă băutură, va preface în spini şi mărăcini toate gândurile ei.

49. Când mustea noastră înnoaiă în valurile băuturii, nu numai că vede in somn cu patimă chipurile zugrăvite de draci, ci işi p ăsruueşte şi în sine anumite vederi frumoase, îmbrățişând cu foc nălu. iriie sale, ca pe nişte amante. Căci înfierbându-se mădularele ce servesc la împreunarea trupească de căldura vinului, mintea e silită să-şi înfățişeze vreo umbră plăcută a patimei. Se cuvine deci ca folosindu-ne de dreapia măsură, să ne ferim de vătămarea ce vine din lăcomie. Căci dacă nu s'a născut în minte plăcerea, care să o împingă spre zugrăvirea păcatului, ea rămâne întreagă lipsită de năluciri şi, ceea ce-i mai mult neafemeiată.

50. Cei ce vor să-şi înfrâneze părțile trupului cari se umfiă, nu trebue să umble după băuturile drese, pe cari meşterii acestei născociri le numesc aperitive, fiindcă deschid drumul spre pântece belşugul de mâncări. Căci nu numai calitatea lor e vătămătoare pentru trupurile celor ce se nevoiesc, ci şi însăşi amestecarea lor prostească răneşte foarte

tare conştiinţa temătoare de Dumnezeu. Ce-i lipseşte doar vinului, ca să fie muiată asprimea lui prin amestecarea cu felurite dulcegării?

51. Domnul nostru Iisus Hristos, învăţătorul acestei sfinţite vieţuiri, a fost adăpat cu oţet în vremea patimilor de către cei ce slujeau poruncii diavoleşti, ca să ne lase (îmi pare mie) o pildă învederată despre dispoziţia ce trebue să o avem în timpul sfinţitelor nevoinţe. Căci nu trebue să se folosească, zice, de mâncări şi băuturi dulci, cei ce se luptă împotriva păcatului, ci să rabde mai de grabă, **iară** şovăire, acreala şi amărăciunea luptei. Dar s'a mai adăugat şi isop în buretele ocării ca să ni se arate deplin modul în care ne putem curaţi. Căci acreala este proprie nevoinţelor, iar curăţirea e proprie desăvârşirii.

53. Nimic nu te împiedecă să chemi doftorul la vreme de boală. Căci trebuia ca experienţa omenească să dea odată naştere acestui meşteşug. De aceea au şi existai leacurile, mai înainte de a ti aflate. Dar nu trebue să ne punem nădejdea vindecării în ei, ci în Iisus Hristos, Mântuitorul şi Doftorul nostru cel adevărai. Iar aceasta o spun celor ce urmăresc ţinta înfrânării în chinovii şi în cetăţi, pentru faptul că nu pot să aibă neînceiat credinţa lucrătoare prin dragoste, datorită împrejurărilor ce Ii se întâmplă; dar şi pentru ca să nu cadă în slava deşartă şi în ispita diavolului, din cari pricini unii dintre ei se laudă adeseori că nu au trebuinţă de doftori. Dacă însă cineva îşi duce vieaţa retrasă în locuri mai pustii, numai între doi sau trei fraţi de acelaşi tel, să se lase pe sine cu credinţă numai în grija Domnului, care ne fămădueşte toată boala şi toată neputinţa, în orice pătimiri ar cădea[1]). Căci după Domnul, îi ajunge pustia ca

') E de remarcat atitudinea pozitivă a lui Diadoch faţă de medicină şi in general faţă de ştiinţă. Natura in calitate de revelaţie naturală e dată minţii noastre ca o carte, la a cărei descifrare fiecare generaţie işi aduce aportul ei, sporind tezaurul ştiinţii care aşa dar şi ea ne descopere înţelepciunea Creatorului şi pune în valoare pentru vieaţa noastră puterile depozitate de Dumnezeu în natură tocmai în acest scop. Diadoch merge aşa de departe în recomandarea medicinii, încât consideră refuzul ei drept mândrie. De sigur creştinul trebue să-şi pună nădejdea nu numai în puterea medicamentelor, ci şi în Făcătorul acestei puteri, ca rezultatul să

fie mai sigur. Numai pe pustnici îi mângâie de lipsa doctorului, spunându-le că credinţa lor trebue să fie atât de mare încât să suplinească lipsa aceluia.

să-1 mângăe în boala lui. Fiindcă unul ca acesta nu e lipsit niciodată de lucrarea credinții, nici nu are prilej să se fălească cu virtutea răbdării, ci se foloseşte de pustie ca de o bună acoperitoare. De aceea „sâlăşlueşte Domnul în casă pe cei ce viefuesc în singurătate".[1])

54. Când din pricina unor boale trupeşti ce ni se întâmplă, ne scârbim de noi înşine, trebue să ştim că sutletul nostru este încă rob poftelor trupului. De aceea doreşte el fericire pământească şi nu vrea să se despartă de bunătățile vieții, ci socoteşte un mare neajuns să nu se poată folosi din pricina boalelor, de frumusețile vieții. Dar de va primi cu mulțumire supărările boalei, va cunoaşte că nu e departe de hotarele neprihănirii. Drept aceea, atunci şi moartea o aşteaptă cu bucurie, ca fiind mai de grabă pricină a vieții adevărate.

55. Sufletul nu va dori să se despartă de trup, până nu-şi va pierde orice plăcere pentru lumea de aici. Căci toate simțurile trupului se împotrivesc credinței, fiindcă ele sunt numai pentru birurile de acum, iar aceea vesteşte măreția bunurilor viitoare. Se cuvine deci ca cel ce se nevoieşte să nu se gândească niciodată la pomi cu ramuri bogate şi umbroase, la izvoare cu ape curgătoare, la grădini felurite şi înflorite, la case împodobite şi la petreceri cu rudeniile; de asemenea să nu-şi amintească de ospețele cari s'ar întâmpla la praznice, ci să se folosească numai de cele strict trebuincioase cu toată mulțumirea, iar încolo să socotească vieața ca o cale străină, pustie de orice plăcere trupească. Căci numai strâmto-rând astfel cugetarea noastră, o vom îndrepta întreagă pe urmele vieții veşnice.

56. Că vederea, gustul şi celelalte simțuri slăbesc ținerea de minte a inimii, când ne folosim de ele peste măsură, ne-o spune cea dintâi, Eva. Căci până ce n'a privit a pomul oprit cu plăcere îşi amintea cu grijă de porunca dumnezeească. De aceea era acoperită de aripile dragosteidumnezeeşti, nedându-şi seama din această pricină de goliciunea ei. Dar când a privit la pom cu plăcere şi s'a

atins de el cu multă poftă şi în sfârşit a gustat din rodul lui cu o voluptate puternică, îndată s'a pătruns de dorința după împreunarea trupească, aprinzându-se de patimă prin faptul că era goală. Şi astfel toată pofta ei şi-a întors-o spre gustarea lucrurilor de aici, amestecând, din pricina fructului plăcut la vedere, în greşeala ei şi greşeala lui Adam. De atunci, cu anevoie îşi mai poate aduce omul aminte de Dumnezeu, sau de poruncile Lui. Deci noi, privind pururea în adâncul inimii noastre cu necontenita pomenire a lui Dumnezeu, să petrecem în această vieață înşelătoare, ca nişte lipsiți de vedere.[1]) Căci e propriu înțelepciunii duhovniceşti să păzească pururea neînaripat dorul privirilor. La aceasta ne îndeamnă şi mult încercatul Iov, zicând: „Inima mea nu s'a luat după ochii mei".[2]) Lucrul acesta este cu adevărat semnul celei mai de pe urmă înfrânări.

57. Cel ce petrece pururea în inima sa, e departe de foaie lucrurile frumoase ale vieții. Căci umblând în duh, nu poate cunoaşte poftele trupului. Unul ca acesta făcându-şi plimbările în cetatea întărită a virtuților, le are pe acestea ca păzitori la porțile cetății curăției. De aceea uneltirile dracilor împotriva lui rămân fără succes, chiar dacă ar ajunge săgețile poftei josnice până la ferestrele firii.

58. Când sufletul nostru începe să nu mai poftească lucrurile frumoase ale pământului, se furişează de cele mai multe ori în el un gând de trândăvie, care nu-i îngădue să stea cu plăcere nici în slujba cuvântului şi nu-i lasă nici dorința hotărîtă după bunurile viitoare; ba îi înfățişează şi vieața aceasta trecătoare ca neavând niciun rost şi fiind cu fotul

[1]) Aici avem esenţa rugăciunii mintale

incapabilă de vreo faptă vrednică de-a fi numită virtute; şi însăşi cunoştința o dispretueşte, ca pe una ce a fost dată şi altor mulți oameni, sau ca pe una ce nu ne făgădueşte nimic desăvârşit. De această patimă moleşitoare şi aducătoare de toropeală vom scăpa de ne vom fine cu tărie cugetul noslru între hotare foarte înguste, căutând numai la pomenirea lui Dumnezeu. Căci numai întorcându-se astfel mintea la căldura ei, va putea să se izbăvească fără durere de acea împrăştiere nesocotită.

59. Când îi închidem mintii toate ieşirile cu pomenirea lui Dumnezeu, ea cere o ocupație care să dea de lucru hărniciei ei. Trebue să-i dăm deci pe: ***Doamne*** //st/se,[1]) prin care îşi poate ajunge deplin scopul. „Căci nimenea nu numeşte Domn pe Iisus, fără numai în Duhul Sfânt".[2]) Dar aşa de strâns şi de neîncetat să privească la acest cuvânt în cămările sale, încât să nu se abată nicidecum spre niscai năluciri. Căci toți aceia cari cugetă neîncetat la acest nume sfânt şi slăvit în adâncul inimii, vor putea vedea odată şi lumina minții lor. Pentrucă dacă e ținut strâns în amintire, el arde toată pata de pe fața sufletului, printr'o simțire puternică. „Căci Dumnezeul nostru este foc mistuitor",[3]) ce arde toată răutatea. Ca urmare Domnul atrage sufletul la iubirea puternică a slavei Sale. Căci zăbovind numele acela slăvit şi mult dorit prin pomenirea minții în căldura inimii, sădeşte în noi numaidecât deprinderea de-a iubi bunătatea Lui, nemai fiind nimic care să ne împiedece. Acesta este mărgăritarul cel de mult preț, pe care-1 poate agonisi cineva vânzând toată averea sa, ca să aibă o bucurie negrăită de aflarea lui.)

60. Alta este bucuria începătoare şi alta cea desă-vârşifoare. Cea dintâi nu e lipsită de lucrarea închipuirii

) Una din cele mai vechi mărturii despre rugăciunea lui Iisus 16) I Cor. Î2, 3.
•) Deuteronom 4, 2; Evrei 12, 18. 17) Mt. 13, 46.

(de năluciri); ceealaltă are ca putere smerita cugetare. Iar la mijlocul lor se atlă întristarea iubitoare de Dumnezeu şi lacrima fără durere. „Căci întru înmulțirea înțelepciunii stă spor de amărăciune şi cine-şi înmulțeşte cunoştința îşi sporeşte suferința".[1]) De aceea sufletul trebue îmbiat întâi la nevoințe prin bucuria începătoare, ca apoi să fie mustrat şi

---

16Iov 31, 7 Observăm că Diadoch îşi ia citatele totdeauna din Septua-girita, căreia îi corespunde la toi ediţia Sf. Sinod din 1914. Când citatele corespund şi în text il Scripturii din 1938 (tradus din ebraică), am dat locurile din ea fără mcio observare. Când insă se află numai în Septuagintă, adecă in ediţia din 1914, am pus în paranteză : LXX,

17Iov 31, 7 Observăm că Diadoch îşi ia citatele totdeauna din Septua-girita, căreia îi corespunde la toi ediţia Sf. Sinod din 1914. Când citatele corespund şi în text il Scripturii din 1938 (tradus din ebraică), am dat locurile din ea fără mcio observare. Când insă se află numai în Septuagintă, adecă in ediţia din 1914, am pus în paranteză : LXX,

probat de către adevărul Duhului Sfânt pentru relele pe cari le-a făcut şi pentru împrăştierile de cari se mai face vinovat. „Căci întru mustrări, zice, ai pedepsit pe om pentru fărădelege şi ai subțiat ca pe-o pânză de păianjen sufletul lui".[2]) Iar după ce mustrarea aceasta va fi probat sufletul ca într'un cuptor, acesta va primi bucuria lără năluciri, în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu.

61. Când sufletul se turbură de mânie, sau se încețoşează de aburii vinului, sau se supără de o întristare grea, mintea nu poate să țină pomenirea lui Dumnezeu (oricât de mult s'ar sili). Căci fiind întunecată întreagă de furia patimilor, se înstrăinează cu totul de simțirea sa. De aceea lucru dorit nu are unde să-şi întipărească pecetea sa, ca mintea să poarte fără uitare chipul întărit, dat fiind că memoria cugetării s'a învârtoşat din pricina asprimii patimilor. Dar izbăvindu-se sufletul de acestea, chiar dacă lucrul bun a fost lurat pentru scurtă vreme de uitare, folosindu-se mintea îndată de agerimea ei, se prinde iarăşi cu căldură de lucrul acela mult dorit şi mântuitor. Fiindcă are atunci harul însuşi, care cugetă împreună cu sufletul şi strigă împreună cu el: ***„Doamne Iisuse Hristoase".*** Căci harul învață sufetul cum învață mama copilul, străduindu-se împreună cu el să spună numele tată, până când îl aduce la deprinderea de-a rosti limpede, în loc de orice altă vorbă copilărească, numele tatălui, chiar când doarme. De aceea zice Apostolul: „Asemenea şi Duhul stă întra'jutor neputințelor noatre. Căci a ne ruga precum trebue nu ştim, ci însuşi

!) Ecl. 1, 18 •) P» 38, 12 (LXX)

Duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite".[1]) Pentrucă fiind noi prunci fată de desăvârşirea virtuții, avem trebuință numaidecât de ajutorul Lui, ca unind şi îndulcind Ei toate gândurile noastre cu dulceața Sa, să ne putem mişca din toată inima spre pomenirea şi spre dragostea lui Dumnezeu şi Tatăl nostru. De aceea întru Dânsul, cum zice tot dumnezeescul Pavel, strigăm neîncetat, când suntem călăuziți de El să numim pe Dumnezeu, Tată: „Ava Părinte".[2])

62. Mânia obişnueşie mai mult decât celelalte patimi să turbure şi să zăpăcească sufletul. Dar uneori îi şi foloseşte cât se poate de mult. Căci când ne folosim de ea fără turburare împotriva celor necuvioşi, sau înîr'im fei sau altul neînirânați, ca, sau să se mântuiască, sau să se ruşineze, prilejuim sufletului un spor de blândețe : fiindcă lucrăm potrivii cu scopul dreptății şi al bunătății iui Dumnezeu. Pe lângă aceasta, adeseori, mâniindu-no tare împotriva păcatului, dăm sufletului vigoare, scăpâadu-1 de moleşală. De asemenea nu încape nicio îndoială că mâniindu-ne împotriva duhuîui stricăciunii, când suntem în mare întristare şi descurajare, ne aflăm cu cugetul mai presus de lauda cea spre moarte. Ca să ne învețe aceasta, Domnul s'a mâniat şi s'a turburat de două ori împotriva duhului iadului, deşi făcea toate câte voia cu o voință neturburată.[3]) Aşa a înfrors sufletul lui Lazăr în trup. Încât mie îmi pare că mânia neprihănită a fost dăruită firii noastre de Dumnezeu, care ne-a zidit, mai de grabă ca o armă a dreptății. Dacă s'ar fi folosit Eva de ea împotriva şarpelui, nu ar fi fost robită de plăcerea aceea pătimaşe. Astfel mie mi se pare că cel ce se foloseşte cu neprihănire de mânie, din râvna cuvioşiei, se va afla mai cercat în cumpăna răsplătirilor, decât cel ce nu se mişcă nicidecum la mânie, pentru greutatea de a se mişca a minții. Fiindcă cel din urmă se dovedeşte a nu-şi fi deprins

») Rom. 8, 26. ») Rom. 8, 5. ') Ioan II, 33 urm.

vizitiul să stăpânească frânele simțurilor omeneşti. Iar celalalt luptă strunind caii virtuții şi e purtat în mijlocul bătăliilor cu dracii, conducând neîntrerupt cu frica lui Dumnezeu carul cel cu patru cai al înfrânării. Pe acesta îl atlăm numit în Scriptură, la înălțarea dumnezeescului Ilie, „carul lui Israil", pentru motivul că Dumnezeu a vorbit întâia oară Iudeilor despre cele patru virtuți în chip deosebit. Iar cel ce s'a hrănit aşa de mult cu neprihănirea a fost înălțat la cer pe un car de foc, pentrucă s'a folosii, socotesc, de virtuțile sale ca de nişte cai, viețuind întru Duhul care la răpit pe el într'un vârtej de foc.[1])

63. Cel ce s'a împărtăşit de sfânta cunoştinţă şi a gustat din dulceaţa lui Dumnezeu, nu mai trebue să judece pe nimeni niciodată. Fiindcă dreptatea căpeteniilor lumii acesteia e copleşită cu totul de dreptatea lui Dumnezeu, mai bine zis mi e nimic faţă de dreptatea lui Dumnezeu. Căci care ar fi deosebirea între fiii lui Dumnezeu şi oamenii veacului acestuia, dacă dreptul acestora n'ar apărea ca nedesăvârşit faţă de dreptatea acelora? De aceea cel dintâi se numeşte drept omenesc, iar cea de-a doua dreptate dumnezeească. Astfel Mântuitorul nostru fiind ocărit nu răspundea cu ocară, dat la chinuri nu ameninţa",[2]) ci răbda în tăcere să tie desbrăcat şi de haine şi pentru mântuirea noastră a suferit durere; ba, ceea ce e mai mult, se ruga Tatălui pentru cei cu cari chinuia.[3]) Dar oamenii lumii nu încetează să se judece până ce nu-şi iau cu adaus înapoi lucrurile dela cei cu cari se judecă, mâi ales când îşi primesc dobânzile înainte de a li se plăti datoria. Aşa încât dreptul lor se face adeseori început de mare nedreptate.

64. Am auzit pe unii oameni evlavioşi, zicând că nu trebue să îngăduim să ni se ia lucrurile ce le avem pentru

!) II Regi 2, 11—12. ') I Petru 2, 23. s) Luca 23, 34.

susţinerea noastră, sau pentru ajutorarea săracilor, ca să nu ne facem pricină de păcat celor ce ne nedreptăţesc pe noi, prin faptul că răbdăm, mai ales dacă se întâmplă să pătimim aceasta dela creştini. Dar aceasta nu înseamnă alceva, decât a ţine cineva la ale sale mai mulf decât la sine însuşi, pentru o pricină neraţională. Pentrucă dacă părăsesc rugăciunea şi paza inimii şi încep puţin câte puţin să umblu după judecăţi împotriva celor ce voiesc să mă păgubească şi să aştept pe la uşile judecătoriilor, vădit este că cele pentru cari mă judec le socotesc mai însemnate decât mântuirea mea, ca să nu zic şi decât însăşi porunca mântuitoare. Căci cum mai ascult atunci în întregime de cuvântul evanghelic, care-mi porunceşte : „Şi dela cel ce ia ale tale, nu cere îndărăt",[18]) dacă nu rabd cu

---

18Matei 5, 40. ») II Corinteni 11, 20. ») Matei 19, 21

bucurie, după cuvântul apostolic, răpirea lucrurilor mele,[2]) sau dacă, judecându-mă şi primind înapoi cele ce mi-au fost luate cu sila, cu aceasta nu-1 izbăvesc de păcat pe acel lacom? Deci dat fiind că judecătoriile stricăcioase nu judecă potrivit cu judecata nestricăcioasă a lui Dumnezeu, căci vinovatul are toată încrederea în legile acestea în fața cărora îşi apără pricina sa, bine este să suferim sila celor ce vreau să ne nedreptățească şi să ne rugăm pentru ei, ca prin pocăință şi nu prin întoarcerea lucrurilor ce le-au răpit dela noi să fie izăbviți de păcatul lăcomiei. Căci aceasta o vrea dreptatea lui Dumnezeu, ca să primim nu lucrul lă-comit, ci pe lacomul însuşi, izbăvit de păcat prin pocăință.

65. E foarte potrivit şi cât se poate de folositor, ca odată ce am cunoscut calea evlaviei să vindem îndată toate avuțiile noastre, iar banii de pe ele să-i împărțim după porunca Domnului,[3]) ca nu cumva, pe motiv că vrem să împlinim poruncile totdeauna, să nesocotim porunca mântuitoare. Căci făcând aşa vom dobândi întâi negrija cea bună şi apoi sărăcia nepândită de curse, care ne ține cugetul mai presus de orice nedreptate şi de orice judecată, dat fiind

că nu mai avem materia care aprinde focul din cei lacomi. Dar mai mult decât celelalte virtuți ne va încălzi şi ne va odihni la sânul ei, pe noi cei rămaşi goi, smerita cugetare. Ea ne va fi ca o mamă care îşi încălzeşte copilul, luându-l în brațele sale, când din simplitate copilărească acela şi-a aruncat departe de el haina de care s'a desbrăcat, găsind plăcere, din pricina nerăutății, mai de grabă în goliciune, decât în culoarea pestriță a hainei. Căci zice Scriptura: „Domnul păzeşte pe prunci; de aceea m'am smerit, iar El m'a mântuit".')

66. Domnul ne va cere socoteală despre milostenia ce-am făcut-o după cât avem, nu după cât nu avem.') Dacă deci ceea ce aveam de dat vreme îndelungată, voiu cheltui de frica lui Dumnezeu în vreme scurtă, mânat de o pornire fierbinte, cum voiu mai fi învinuit eu care nu am nimic? Dar va zice cineva: de unde vor fi miluiți în viitor săracii, cari s'au obişnuit să fie

') Psalm i!6, 6 LXX). ■)II Corinteni 8, 12,

ajutați cu măsură şi pe rând din ale noastre? Să învețe unul ca acesta să nu hulească pe Dumnezeu, din pricina iubirii sale de bani. Doar nu va lipsi lui Dumnezeu puterea să poarte de grijă de zidirea Sa, cum a făcut-o dela început, nici n'au fost lipsiți săracii de hrană sau de îmbrăcăminte, înainte de a fi fost stârnit acesta sau acela la milostenie. Bine este deci când cineva, împărțind ale sale într'o slujire bună şi în deplină conştiință, îşi lapădă cugetul nesocotit şi lauda; ce vine din bogăție, urându-şi poftele sale. Iar aceasta înseamnă să ne urîm srfletul nostru, întru cât nemai putându-ne bucura de împărțirea de bani, ne disprețuim sufletul nostru foarte, ca unii ce nu mai facem niciun bine. Căci până ce suntem plini de bani, ne bucurăm mult (dacă se întâmplă să săvârşim binele) de împărțirea lor, ca unii ce slujim cu bucurie poruncii dumnezeeşti. Dar după ce am dat tot ce am avut, vine asupra noastră o întristare şi o umilință lără margini, ca asupra unora ce nu fac
nimic vrednic de dreptate. Prin aceasta sufletul se întoarce asupra sa cu malta smerenie, ca ceea ce nu poate câştiga în fiecare zi prin milostenie să-şi agonisească prin rugăciunea ostenitoare, prin răbdare şi prin smerită cugetare. „Căci săracul şi lipsitul zice, vor lăuda numele Tău Doamne".

Nici darul (harisma) cuvântării de Dumnezeu nu ua fi dat cuiua de Dumnezeu, de nu se oa fi pregătit pe sine astfel, încât să se fi lepădat de toate averile sale pentru slava Evangheliei lui Dumnezeu, ca în sărăcie iubitoare de Dumnezeu să vestească bogăția împărăției lui Dumnezeu. Căci aceasta vrea să o arate, de sigur, cel ce a zis: „Gătit-ai întru bunătatea Ta săracului, Dumnezeule", adăugând: „Domnul va da cuvânt celor ce binevestesc cu putere multă".')

67. Toate darurile (harismele) Dumnezeului nostru sunt bune foarte şi dătătoare de toată bunătatea. Dar niciunul nu ne aprinde şi nu ne mişcă inima aşa de mult spre iubirea bunătății Lui, cum o face harisma cuvântării de Dumnezeu (teologia). Căci aceasta fiind un rod timpuriu al bunătății lui Dumnezeu, dărueşte sufletului cele dintâi daruri. Ea ne face mai întâi să disprețuim cu bucurie toată dragostea de vieață, ca unii ce avem, în locul poftelor stricăcioase, ca bogăție

negrăită, cuvintele lui Dumnezeu. Apoi luminează mintea noastră cu focul care o preschimbă, încât o face să tie în comuniune cu duhurile slujitoare. Să păşim deci, iubiţilor, cu toată inima spre această virtute, cei ce ne-am pregătit pentru ea. Căci ea este frumoasă, atotvăzătoare şi depărtează toată grija, hrănind mintea cu cuvintele lui Dumnezeu în fulgerările luminii negrăite; ca să nu spun multe, ea pregăteşte sufletul raţional pentru comuniunea nedespărţită cu Dumnezeu, prin Sfinţii Proroci, ca şi între oameni (o minune!) să se cânte limpede stăpânirea Iui Dum-

») Psalm 67, U —12

nezeu, în sunete dumnezeeşti, armonizate de această dumnezeească aducătoare a miresei la mirele ei.')

68. Mintea noastră adeseori se simte îngreunată la rugăciune, din pricina marei îngustimi şi concentrări a acestei virtuţi. Dar îmbrăţişează cu bucurie contemplarea şi cuvântarea de Dumnezeu, dată fiind lărgimea şi libertatea de mişcare ce i-o procură vederile dumnezeeşti. Ca să nu-i dăm aşa dar minţii putinţa să spună multe, sau chiar să sboare peste măsură, să ne îndeletnicim cel mai mult cu rugăciunea, cu cântarea Psalmilor şi cu cetirea Scripturilor, netrecând cu vederea nici tâlcuirile bărbaţilor învăţaţi, a căror credinţă se cunoaşte din cuvinte. Pentrucă făcând aceasta, nu lăsăm mintea să amestece cuvintele sale în cuvintele harului, precum nu-i îngăduim să fie furată de slava deşartă şi să fie împrăştiată de multa plăcere a vorbăriei, ci o păzim în vremea contemplaţiei înafară de orice lucrare a închipuirii şi facem prin aceasta ca aproape toate cugetările ei să fie întovărăşite de lacrimi. Căci odihnindu-se în ceasurile de liniştire (isihie) şi îndulcindu-se mai ales cu dulceaţa rugăciunii, nu numai că se va elibera de neajunsurile mai sus pomenite, ci va prinde şi mai multă putere spre a se deda cu agerime şi fără osteneală contemplaţiilor dumnezeeşti, sporind totodată cu multă smerenie în darul deosebirii. Dar trebue să ştim că este şi o rugăciune mai presus de orice lărgime. Aceasta însă e proprie

') Psalm i!6, 6 LXX). ')II Corinteni 8, 12,

numai acelora, cari sunt plini în toată simţirea şi Încredinţarea lor de harul Duhului Sfânt.

69. Harul obişnueşte la început să umple sufletul de lumină prin simţire multă. Dar înaintând omul în nevoinţe, adeseori harul lucrează nesimţit tainele sale în sufletul contemplativ (văzător) şi cuvântător de Dumnezeu. Făcând la început aşa, el vrea ca, bucurându-ne, să ne mâne spre contemplaţiile dumnezeeşti, ca pe unii ce

') Avem aci cunoscuta icoană a nunţii pentru unirea sutktului cu Dura-sexen. Icoana e uşurată de (aptul că în greceşte sufletul e de genul femeninsuntem chemaţi dela neştiinţă la cunoşinţă. La mijlocul ne voinţelor însă, vrea să ne păstreze cunoştinţa nepătată de slava deşartă. Prin urmare trebue să ne lase să ne întristăm într'o anumită măsură, ca unii ce am fi părăsiţi, ca şi mai mult să ne smerim şi să ne supunem slavei Domnului, dar totodată să ne şi bucurăm cu măsură, într'aripaţi de nădejdea cea bună. Căci precum multa întristare învălue sufletul în desnădejde şi necredinţă, aşa şi multa bucurie îl îmbie la părerea de sine. De sigur e vorba despre cei ce sunt încă prunci. Iar la mijloc, între iluminare şi părăsire, se află încercarea; precum la mijloc între întristare şi bucurie se află nădejdea. „Căci aşteptând, zice, am aşteptat pe Domnul şi a căutat spre mine";') şi iarăşi: „După mulţimea durerilor mele în inima mea, mângăerile Tale au veselit sufletul meu".[2])

70. Precum uşile băilor, deschizându-se necontenit, împing căldura dinlăuntru afară, aşa şi sufletul când vrea să vorbească multe, chiar dacă le-ar spune toate bune, împrăştie şi slăbeşte puterea ţinerii de minte prin poarta grăitoare. Prin aceasta mintea uită să spună lucrurile cari se cuvin la vreme poîrivită şi împărtăşeşte de-a-valma oricui se nimereşte o amestecătură de gânduri, nemai având nici pe Duhul Sfânt, care să-i păzească cugetarea ferită de năluciri. Căci lucrul bun scapă totdeauna vorbăriei, fiind străin de orice vălmăşag şi imaginaţie. Bună este deci tăcerea la vreme, ea nefiind decât mama gândurilor prea înţelepte.

71. însuşi cuvântul cunoştinţii ne învaţă că multe patimi supără la început sufletul contemplativ (văzător) şi cuvântător de Dumnezeu. Dar mai mult decât toate, mânia şi

ura. Iar aceasta o pătimeşte nu atât pentru dracii cari le stârnesc pe acestea, cât din pricina înaintării sale. Pentrucă până ce sufletul e dus de cugetul lumii, chiar dacă vede că ceea ce e drept e călcat în picioare de unii sau de alții, rămâne nemişcat şi ne-

') Ps. 39, i (LXX) ª) Ps. 93, 59 (LXX)

turburat, căci îngrijindu-se de poftele sale, nu-1 interesează ceea ce e drept în ochii Iui Dumnezeu. Dar când începe să se ridice deasupra patimilor, disprețul lucrurilor de aici şi dragostea lui Dumnezeu nu-1 mai lasă să sufere a vedea nesocotit ceea ce este drept, nici în sine nici în altul, ci se mânie şi se turbură împotriva făcătorilor de rele, până ce nu vede pe batjocoritorii dreptății că se fac apărătorii ei cu cuget cuvios. De aceea pe cei nedrepți îi urăşte, iar pe cei drepți îi iubeşte peste măsură. Căci ochiul sutletului nu mai poate fi înşelat când acoperemântul lui, adică trupul, a devenit . prin înfrânare o țesătură foarte subțire. Totuşi este cu mult mai bun lucru a plânge nesimțirea celor nedrepți, decât a-i urî. Căci deşi aceia sunt vrednici de ură, dar rațiunea nu vrea ca sufletul iubitor de Dumnezeu să fie turburat de ură. Fiindcă până ce se află ura în suflet, nu lucrează în el cunoştința.

72. Mintea cuvântătoare de Dumnezeu (teologică), îndulcindu-şi şi încălzindu-şi sufletul cu înseşi cuvintele lui Dumnezeu, dobândeşte nepătimirea în măsură potrivită. Căci „cuvintele Domnului, zice, sunt cuvinte curate, argint lămurit în foc pe seama pământului".') Iar mintea cunoscătoare (gnostică), întărită prin experiența cu lucrul, se ridică mai presus de patimi. Dar şi mintea cuvântătoare de Dumnezeu gustă din experiența celei cunoscătoare, dacă se tace pe sine mai smerită, precum şi mintea cunoscătoare gustă din virtutea contemplativă (văzătoare), dacă îşi păstrează nerătăcită puterea discriminatoare a sutletului. Căci nu se întâmplă ca să se dea amândouă darurile în întregime fiecărei minți. Iar pricina este ca amândouă să se minuneze de ceea ce are mai mult cealaltă decât ea şi aşa să sporească în ele smerita cugetare, împreună cu râvna dreptății. De aceea zice

') Psalm i!6, 6 LXX). ª)II Corinteni 8, 12,

Apostolul: „Unuia prin Duhul i s'a dat cuvânt de înțelepciune, altuia, cuvânt de cunoştinţă în acelaşi Duh".[2])

[1]) Psalm 12, 6, [2]) I Cor 12, 8 urm.

73. Când sufletul e plin de belşugul rodurilor sale fireşti, îşi face cu glas mai mare şi cântarea de psalmi şi vrea să se roage mai mult cu vocea. Dar când se află sub lucrarea Duhului Sfânt, cântă şi se roagă întru toată destinderea şi dulceaţa, numai cu inima. Stării de suilet celei dintâi îi urmează o bucurie amestecată cu închipuiri, iar celei din urmă, lacrimi duhovniceşti şi după aceea o mulţumire iubitoare de linişte. Căci pomenirea, rămânând fierbinte din pricina glasului domol, face inima să izvorască anumite cugetări înlăcrimate şi blânde. Atunci se pot vedea cum se seamănă seminţele rugăciunii cu lacrimi în pământul inimii, în nădejdea bucuriei secerişului ce va urma. Totuşi, când suntem apăsaţi de multă tristeţe, trebue să facem cântarea rugăciunii cu un glas puţin mai mare, lovind sufletul cu sunete, în nădejdea bucuriei, până ce nourul acela greu va fi împrăştiat de valurile melodiei.

74. Când sufletul ajunge ia cunoştinţa de sine, produce şi din sine o oarecare ardoare şi sfială iubitoare de Dumnezeu. Căci nefiind turburat de grijile vieţii, naşte o anumită dragoste plină de pace, care caută cu măsură pe Dumnezeul păcii. Dar e desfăcut de grabă dela acest gând, fie pentrucă pomenirea lui Dumnezeu e furată de simţuri, fie pentrucă firea îşi cheltuieşte repede virtutea sa din pricină că e săracă. De aceea înţelepţii Elinilor nu aveau cum trebue ceea ce credeau că au dobândit prin înfrânare, deoarece mintea lor nu stătea sub înrâurirea înţelepciunii netrecătoare şi adevărate. Dar ardoarea venită în inimă dela Preasfântul Duh este întreagă numai pace. Apoi ea nu slăbeşte nicidecum şi cheamă toate părţile sufletului la dorul după Dumnezeu. Ea nu iese afară din inimă şi înveseleşte tot omul cu o dragoste şi cu o bucurie fără margini. Se cuvine deci, ca după ce o cunoaştem, să căutăm să ajungem la ea. Căci dragostea naturală este un

semn al firii însănătoşite prin înfrânare. Dar ea nu poate duce mintea la nepătimire, ca dragostea duhovnicească.

75. Aerul din jurul nostru se face curat când suflă vântul dela Miazănoapte, din pricina naturii subțiri şi înseninătoare a acestui vânt. Dar când suflă cel dela Miazăzi, se încarcă, datorită naturii cețoase, a acestui vânt, care aduce, în virtutea oarecărei înrudiri, din ținuturile sale nouri peste tot pământul. Aşa şi sufletul, când stă sub suflarea Duhului adevărat şi Sfânt, se află întreg înafară de pâcla diavolească. Dar când stă sub suflarea viforoasă a duhului amăgitor, se acopere întreg de nourii păcatului. Deci trebue să fim pururea hotărîți de a sta întorşi cu toată puterea spre adierea curățitoare şi de vieață făcătoare a Duhului Sfânt, adică spre vântul pe care 1-a văzut Prorocul Ezechil întru lumina cunoştinții, venind dela Miazănoapte. Să facem aceasta, pentru ca partea contemplativă (văzătoare) a sufletului nostru să rămână pururea senină, ca să ne putem îndeletnici fără rătăcire cu vederile dumnezeeşti, privind în văzduh de lumină cele ale luminii. Căci aceasta este lumina cunoştinții adevărate.

76. Unii au născocit că atât harul, cât şi păcatul, adică atât Duhul adevărului, cât şi duhul rătăcirii se află ascunse în mintea celor ce s'au botezat. Ca urmare zic că o persoană îmbie mintea spre cele bune, iar ceealaltă îndată spre cele dimpotrivă. Eu însă am înțeles din dum-nezeeşfile Scripturi şi din însăşi simțirea minții, că înainte de Sfântul Botez harul îndeamnă sufletul dinafară spre cele bune, iar Satana foieşte în adâncurile lui, încercând să stăvilească toate ieşirile dinspre dreapta ale minții. Dar din ceasul în care ne renaştem, diavolul e scos afară, iar harul intră înăuntru. Ca urmare aflăm că precum odinioară stăpânea rătăcirea asupra sufletului, aşa după Botez stăpâneşte adevărul asupra lui. Lucrează de sigur Satana asupra sufletului şi după aceea ca şi mai 'nainte, ba de multe ori chiar mai rău. Dar nu ca unul ce se află de față împreună cu harul (să nu fie!), ci învăluind prin mustul trupului mintea, ca într'un fum, în dulceața poftelor neraționale. Iar aceasta se face din îngăduirealui Dumnezeu,

') Psalm i!6, 6 LXX). ■)II Corinteni 8, 12,

ca trecând omul prin furtună, prin foc şi prin cercare, să ajungă astfel la bucuria binelui. „Căci am trecut, zice, prin foc şi apă, şi ne-ai scos pe noi la odihnă.[5])

77. Harul se ascunde, cum am zis, din însăşi clipa în care ne-am botezat în adâncul mintii. Dar îşi acopere prezența față de simțirea mințiii. Din moment ce începe însă cineva să iubească pe Dumnezeu cu toată hotă-rîrea, o parte din bunătățile harului intră într'un chip negrăit în comunicare cu sufletul prin simțirea minții. Prin aceasta, cel ce vrea să țină cu tărie lucrul pe care 1-a aflat, vine la dorința să vânză cu multă bucurie toate bunurile cele de aici, ca să cumpere cu adevărat țarina în care a aflat ascunsă comoara vieții. Căci când va vinde cineva toată bogăția lumească, va afla locul în care stătea ascuns harul lui Dumnezeu. Fiindcă pe măsura înaintării sufletului, îşi descopere şi darul dumne-zeesc bunătatea lui în minte.[2]) Dar atunci îngădue Domnul şi dracilor să supere sufletul, ca să-1 învețe să facă deosebirea între bine şi rău şi să-1 facă mai smerit prin aceea că pe măsură ce se curățeşte simte tot mai multă ruşine de urîciunea gândurilor drăceşti.

78. Suntem după chipul lui Dumnezeu[3]) prin mişcarea cugetătoare (mintală) a sufletului. Căci trupul este ca o casă a sufletului. Deci fiindcă prin greşeala lui Adam nu numai trăsăturile sufletului s'au întinat, ci şi trupul nostru a căzut în stricăciune, Cuvântul cel Sfânt al lui Dumnezeu s'a întrupat, dăruindu-ne ca un Dumnezeu apa mântuitoare prin Botezul Său, ca să ne naştem din nou. Căci ne renaştem prin apă, cu lucrarea Sfântului şi de vieață făcătorului Duh. Prin aceasta, îndată ne curățim şi sufletul şi trupul, dacă venim la Dumnezeu din toată inima. Căci Duhul Sfânt, sălăşluindu-se în noi, alungă păcatul. Fiindcă nu este cu putință ca, odată ce fața sufletului este una şi simplă, să fie prezente în el două persoane, cum au socotit unii. Căci dacă harul dumnezeesc se

M Fsalm 65, 11 (.LXX).

împreună prin Sfântul Botez cu trăsăturile chipului ca o arvună a asemănării, unde mai poate încăpea persoana celui rău, mai ales dat fiind că nu există nicio împărtăşire între

lumină şi întunerec?) Deci noi alergătorii pe drumul sfintelor nevoințe, credem că şarpele cel cu multe înfățişări e scos, prin baia nestricăciunii, afară din cămările minții. Nu trebue să ne mirăm că după Botez gândim iarăşi cele rele împreună cu cele bune. Căci baia slinţeniei şterge pata noastră de pe urma păcatului, dar nu preschimbă acum putința de a se hotărî în două feluri a voinții noastre şi nici nu opreşte pe draci să ne războiască, sau să ne grăiască cuvinte înşelătoare. Aceasta, pentru ca cele ce nu le-am păzit când eram în starea naturală, să Ie păzim, cu puterea lui Dumnezeu, după ce am luat armele dreptății.

79. Precum am zis, Satana prin Sfântul Botez e scos afară din suflet. Dar i se îngădue, pentru pricinile mai 'nainte pomenite, să lucreze în el prin trup. Căci harul Iui Dumnezeu se sâlăşlueşte în însuşi adâncul sufletului, adecă în minie. Pentrucă „toată slava fiicei împăratului, zice, e dinănufru19,[2]) nearătată dracilor. De aceea din adâncul inimii însuşi simțim oarecum izvorând dragostea dumnezeească, când ne gândim fierbinte la Dumnezeu. Iar duhurile rele de aci înainte se mută şi se încuibează în simțurile trupului, lucrând prin natura uşor de influințat a trupului asupra celor ce sunt încă prunci cu sufletul. Astfel mintea noastră se bucură pururea, cum zice dum-nezeescul Apostol, de legea Duhului,[3]) iar simțurile tru-pului sunt atrase de lunecuşul plăcerilor. De aceea harul, lucrând prin simțirea minții, înveseleşte trupul celor ce sporesc în cunoştință cu o bucurie negrăită, iar dracii, lucrând prin simțurile trupului, robesc sufletul, îmbiindu-1.

') li Corinteni 6, 14 ') Ps. 44, 15 (LXX). ') Romani 7. 22.

ucigaşii, cu sila spre cele ce nu vrea, mai ales când ne află umblând fără grijă şi cu nepăsare pe calea credintii.

80. Cei ce spun că cele două puteri, a harului şi a păcatului, se află împreună în inimile credincioşilor, vreau să-şi sprijine născocirea lor pe faptul că Evanghelistul a zis

---

19Această idee o desvoltă ţi Marcu Ascetul in scrierea „Despre Botez", vezi această carte pg. 288, 309. ') Geneza 3, 26.

') Psalm i!6, 6 LXX). ')II Corinteni 8, 12,

că „lumina luminează în întunerec şi întunerecul nu o a cuprins pe ea".[1]) Ei zic că strălucirea dumnezeească nu se întinează nici decum prin împreuna petrecere cu cel rău, ori cât ar fi de apropiată în suflet lumina dumnezeească de întunerecul diavolului. Dar ei sunt vădiţi că cugetă alăturea de Sfintele Scripturi, prin însuşi cuvântul evanghelic. Căci teologul a scris acestea ca să arate că Cuvântul Iui Dumnezeu, lumina cea adevărată, a binevoit să se arate zidirii prin trupul Său, aprinzând, printr'o nemăsurată iubire de oameni, în noi focul sfintei cunoştinţe, dar cugetul lumii nu a cuprins în sine gândul lui Dumnezeu, adecă nu l-a cunoscut, deoarece „cugetul trupului este vrăjmaş lui Dumnezeu". De aceea, după ce a mai spus puţine cuvinte, dumne-zeescul Evanghelist a adăugat: „Era lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul, venind în lume (în loc de: îl călăuzeşte şi-l face viu). In lume era şi lumea printr'însul s'a făcut şi lumea pe El nu L-a cunoscut. Intru ale Sale a venit şi ai Săi pe Dânsul nu L-au primit. Iar câţi L-au primit, le-a dat lor putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, celor ce cred în numele Lui".[2]) Dar spune şi prea înţeleptul Pavel, tâlcuind cuvântul: „nu a cuprins": „Nu că am şi luat răsplata, sau că sunt desă-vârşit, dar alerg ca să o cuprind, întru cât şi eu am fost cuprins de Iisus Hristos".[3]) Aşa dar, nu de Satana zice Evanghelistul că nu a cuprins lumina cea adevărată. Căci dela început a fost străin de ea. Fiindcă nici nu luminează în el. Ci prin cuvântul său îi ceartă cu dreptate pe oamenii cari aud despre puterile şi lucrurile mi-

») Ioan 1, 5 ») Ioan 1, 9—12. ») Filipeni 3, 12.

nunate ale lui Dumnezeu, dar nu vreau să se apropie de lumina cunoştinţii Lui pentru inima lor întunecată.

81. Cuvântul cunoştinţii ne învaţă că sunt două feluri de duhuri rele. Unele dintre ele sunt oarecum mai subţiri, iar altele mai materiale. Cele mai subţiri războesc sufletul.

***) Luca 11, 24; Matei 12, 44; II Petru 2, 20**

Celelalte obişnuesc să ducă truput în robie prin anumite îmboldiri stăruitoare. De aceea dracii cari războiesc sufletul şi cei cari războiesc trupul îşi sunt mereu potrivnici, cu toate că au acelaşi scop de-a vătăma pe oameni. Când deci harul nu locueşte în om, aceştia foiesc ca nişte şerpi în adâncurile inimii, neîngăduind câtuşi de puțin sufletului să caute spre dorința binelui. Dar când harul e ascuns în minte, se stecoară ca nişte nouri în-tunecoşi prin părțile inimii, spre patimile păcatului, sau iau chipul feluritelor împrăştieri, ca furând mintea dela pomenirea lui Dumnezeu, să o desfacă de convorbirea cu harul. Când deci dracii, cari supără sufletul nostru, ne aprind spre patimile sufleteşti şi mai ales spre înalta părere de sine, care este maica tuturor relelor, să ne gândim la moartea trupului nostru şi vom ruşina umflarea iubirii de slavă. Dar acelaşi lucru trebue să-1 facem şi când dracii, cari ne războiesc trupul, ne împing inima să se aprindă spre pofte de ruşine. Căci singur acest gând, însoțit cu pomenirea lui Dumnezeu, poate opri feluritele lucrări ale duhurilor rele. Dar dacă dracii, cari războiesc sufletul, vreau să se folosească şi de acest gând, pu-nându-ne în minte nimicnicia nemărginită a firii omeneşti, ca neavând niciun preț din pricina trupului (căci aceasta iubesc să o facă, dacă vrea cineva să-i chinuiască cu acest gând), să ne amintim de cinstea şi de slava împărăției cereşti, netrecând cu vederea nici amărăciunea şi întunecimea osândei veşinice, ca printr'una să ne mân-găem tristețea, iar prin cealaltă să întristăm uşurătatea inimii noastre.

82. Domnul nostru ne învață în Evanghelii,[1]) că atunci când Satana, întorcându-se, află casa lui măturată

şi goală, adică inima fără rod, ia alte şapte duhuri mai rele decât el şi intră şi se încuiba în ea, făcând cele de pe urmă ale omului, mai rele decât cele dintâi. De aci trebue să înțelegem că atâta vreme cât este Duhul Sfânt în noi, Satana nu poate intra ca să rămână în adâncul sufletului. Dar şi dumnezeescul Pavel ne explică limpede înțelesul acestei icoane. Căci privind lucrul acesta din punctul de vedere al luptei, zice: „Mă bucur după omul dinlăuntru de legea lui Dumnezeu. Dar văd altă lege în mădularele mele, oştindu-se împotriva legii minții mele

») Romani 7, 22—23. *) Romani 8, 1—2 [s]) Efeseni 6, 44—47

şi robindu-mă legii păcatului, care este în mădularele mele".) Iar privindu-1 din laturea desăvâr^ sirii, zice: „Aşa dar nu mai este nicio osândă pentru cei ce umblă în Iisus Hristos, nu după trup, căci legea Duhului vieţii m'a slobozit de legea păcatului şi a morţii".[2]) Dar zice şi altundeva, ca iarăşi să ne arate că Satana războeşte sulletul ce se împărtăşeşte de Duhul Sfânt, din trup: „Staţi deci bine, încingându-vă mijlocul vostru cu adevărul şi îmbrăcând platoşa dreptăţii şi încălţându-vă picioarele spre gătirea Evangheliei păcii, luând peste toate pavăza credinţii, întru care veţi putea stinge toate săgeţile cele aprinse ale vicleanului; luaţi coiful mântuirii şi sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu".[3]) Dar a lupta este altceva decât a fi dus în robie. Fiindcă lucrul al doilea arată o ducere cu sila, iar cel dintâi o luptă cu puteri egale. De aceea Apostolul zice că diavolul se năpusteşte asupra sufletelor purtătoare de Hristos, cu săgeţi aprinse. Căci cel ce nu este stăpân pe protivnicui său, are trebuinţă numaidecât de săgeţi, ca să-1 poată birui şi supune pe cel ce se luptă cu el din depărtare, prin trimiterea săgeţilor. Deci Satana, liindcă nu se poate încuiba în mintea celor ce se nevoiesc, ca mai 'nainte, dată tiind prezenţa harului, călăreşte pe mustul cărnii, ca unul ce e cuibărit în trup, ca prin firea uşor de mânuit a acestuia să amăgească sufletul. De aceea trebue să uscam trupul cu

măsură, ca nu cumva prin mustul lui să se rostogolească mintea pe lunecuşul plăcerilor. Deci se cuvine ca din însuşi cuvântul Apostolului să ne încredinţăm că mintea celor ce se nevoiesc stă sub lucrarea luminii dumnezeeşti ;') de aceea şi slujeşte legii dumnezeeşti şi se veseleşte cu ea. Iar trupul primeşte cu plăcere, pentru firea lui uşor de mânuit, duhurile rele; de aceea şi alege să slujească răutăţii lor. De aci se vede şi mai mult că mintea nu este un sălaş comun al lui Dumnezeu şi al diavolului. Căci cum ar zice atunci Pavel: „slujesc cu mintea legii lui Dumnezeu, iar cu trupul legii păcatului" ?*) De aci iarăşi se vede că mintea mea stă întru

toată libertatea în luptă cu dracii, slujind cu bucurie bunătății harului, iar trupul primeşte aburul dulce al plăcerilor nerationale, pentru faptul că îngădue, cum am zis, duhurilor rele să stea cuibărite în el. „Căci ştiu, zice, că nu locueşte în mine, adică în trupul meu, binele".[3]) E vorba de cei ce se împotrivesc păcatului, dar se află pe Ia mijlocul nevoitelor. Căci nu spune despre sine aceasta. Deci cu mintea se războiesc dracii, iar trupul încearcă să-I povârnească spre lunecuşul plăcerilor prin îmboldiri stăruitoare. Căci li se îngădue, după o dreaptă judecată, să petreacă în adâncurile trupului, chiar şi ale celor ce luptă întins împotriva păcatului, pentru faptul că voia slobodă a cugetului omenesc este pururea sub cercare. Iar dacă cineva poate să moară prin osteneli încă pe când trăeşte, ajunge în întregime locaşul Duhului Sfânt. Căci unul ca acesta a înviat, încă înainte de a muri. Aşa a fost cu fericitul Pavel şi cu toti cei ce s'au luptat sau se luptă în chip desăvârşit împotriva păcatului.

83. E drept că inima izvorăşte şi din sine gânduri bune şi rele. Dar nu rodeşte prin fire cugetările rele, ci amintirea răului i s'a făcut ca un fel de deprindere din pricina rătăcirii dintâi. Insă cele mai multe şi mai

') Romani 1, 22 ') Romani 7, 25. *) Romani 7, 18

rele dintre gânduri le zămisleşte din răutatea dracilor. Oar noi le simțim pe toate ca ieşind din inimă. Şi de aceea au bănuit unii că în minte se află împreună cu harul şi păcatul. De aceea socotesc ei că a zis şi Domnul „că cele ce ies din gură purced din inimă şi acelea spurcă pe om. Căci din inimă purced gânduri rele, curvii"') şi cele următoare. Ei nu ştiu însă că mintea noastră, având o simțire foarte fină, îşi însuşeşte lucrarea gândurilor şoptite ei de duhurile rele, oarecum prin trup, dat fiind că firea lunecoasă a acestuia duce prin starea lui umorală (8t& xfjs ouYxpâaewț) şi mai mult sufletul la această stare, într'un chip în care nu ştim. Numai fiindcă trupul iubeşte pururea şi fără măsură mângăierea amăgirilor ni se pare că şi gândurile semănate de draci în suilet purced din inimă. Fapt e că noi ni le însuşim atunci când vrem să ne îndulcim cu ele. Acest lucru 1-a osândit Domnul când a spus

cuvântul de mai înainte. Căci cel ce se îndulceşte cu gândurile suflate lui de răutatea Satanei şi înscrie oarecum amintirea lor în inima sa, e vădit că de aci înainte le rodeşte din cugetul său.

84. Domnul zice în Evanghelii că nu poate fi scos cel tare din casa sa, dacă nu-1 va scoate unul şi mai tare, după ce 1-a legat şi jefuit.[2]) Cum poate deci cel scos cu atâta ruşine să intre iarăşi şi să petreacă împreună cu Stăpânul adevărat, care se odihneşte în casa Sa cum vrea ? Căci nici împăratul nu se va gândi să lase împreună cu el în curţile împărăteşti pe tiranul, care i-a stat cândva împotrivă şi pe care 1-a biruit. Mai de grabă îl va omorî îndată, sau îl va lega pentru o lungă pedeapsă şi-1 va preda oştilor sale spre o moarte de ocară.

85. Dacă cineva presupune din pricină că gândim împreună atât cele bune cât şi cele rele, că Duhul Sfânt şi diavolul locuesc laolaltă în minte să afle că

») Mt. 15, 19. «J Mt. 22, 2V.

aceasta se întâmplă pentru aceea că încă n'am gustat şi n'am văzut „că bun este Domnul".') Căci la început, precum am spus şi mai înainte, harul îşi ascunde prezenţa sa în cei botezaţi, aşteptând hotărârea sufletului, ca atunci când omul se va întoarce cu totul spre Domnul, să-şi arate, printr'o negrăită simţire, prezenţa în inimă. Pe urmă iarăşi aşteaptă mişcarea sufletului, îngăduind săgeţilor drăceşti să ajungă până în adâncul acestei simţiri, ca printr'o hotărâre şi mai caldă şi prin cuget smerit să caute pe Dumnezeu. Deci dacă omul va începe de aci înainte să sporească în păzirea poruncilor şi să cheme neîncetat pe Domnul Iisus, focul sfântului har se va revărsa şi peste simţurile mai de dinafară ale inimii, arzând cu totul neghina pământului omenesc. Drept urmare cursele diavoleşti se vor depărta de acest loc, înţepând de aci înainte mai domol partea pătimătoare a sufletului. Iar când nevoitorul se va îmbrăca cu toate virtuţile şi mai ales cu desăvârşita sărăcie, atunci harul îi va lumina toată firea printr'o oarecare simţire mai adâncă, încălzindu-1 spre mai multă dragoste de Dumnezeu. Din această pricină

săgețile drăceşti se vor stinge înafară de simțirea trupului. Căci adierea Duhului Sfânt, mişcând inima spre suflarea păcii, stinge săgețile dracului purtător de foc, încă pe când sunt în aer. Dar şi pe cel care a ajuns Ia această măsură îl părăseşte Dumnezeu uneori în mâna răutății dracilor, lăsând mintea Iui neluminată, ca voia noastră slobodă să nu fie câtuşi de puțin legată de lanțurile harului. Aceasta nu numai pentrucă păcatul se birueşte prin lupte, ci şi pentrucă omul e dator să mai sporească încă în experiența duhovnicească. Căci ceea ce pare lucru desăvârşit celui povățuit, este încă nedesăvârşit față de bogăția Iui Dumnezeu, care pova-ţueşte cu dragoste largă, chiar dacă ar putea cineva sui toată scara arătată lui Iacov,') înaintând prin osteneli.

«i r* 34. 9. *) Gen. 28, 12.

86. însuşi Domnul zice că Satana a căzut din cer, ca să nu privească cel slutit Ia locaşurile sfinților îngeri.[1]) Cum deci va putea să aibă Ia un loc cu Dumnezeu drept locaş mintea omenească, cel ce nu s'a învrednicit de împreuna petrecere cu slugile cele bune? Iar de vor zice că aceasta se întâmplă prin îngădința Iui Dumnezeu, nu vor spune cu nimic mai mult. Căci părăsirea (îngăduința) în scop de povătuire nu lipseşte nicidecum sufletul de lumina dumnezeească, ci harul îşi ascunde numai, cum am zis, de multe ori, prezenta din fata mintii, ca să împingă oarecum sufletul înainte prin răutatea dracilor, spre a căuta cu toată frica şi cu multă smerenie ajutorul lui Dumnezeu, cunoscând câte puțin răutatea vrăjmaşului său. Este ceea ce face mama care depărtează puțin copilul dela sânul său, dacă se poartă cu neorânduială fată de regulele alăptării, ca speriat de niscai oameni cu fe{e urîte ce stau împrejur, sau de niscai tiare, să se întoarcă cu frică multă şi cu lacrimi Ia sânul maicii. Dar părăsirea în sens de lepădare predă sufletul ce nu vrea să aibă pe Dumnezeu, legat dracilor. Noi însă nu suntem fiii lepădării,[2]) să nu tie, ci credem că suntem prunci adevăraji ai, harului Iui Dumnezeu, alăptați cu mici părăsiri şi cu dese mângăeri, ca prin

bunătatea Lui să ajungem la bărbatul desăvârşit şi la măsura vârstei plinirii lui Hristos.[3])

87. Părărăsirea povăhiitoare aduce sufletului întristare multă; de asemenea o anumită smerenie şi desnă-dejde măsurată. Aceasta pentru ca partea lui iubitoare de slavă şi Iricoasă să ajungă, după cuviință, la smerenie. Ea produce în inimă îndată frica de Dumnezeu şi lacrimi de mărturisire, precum şi multă dorință de tăcere. Dar părăsirea în sens de lepădare lasă sufletul să se umple de desnădejde, de necredință, de fumul mândriei şi de mânie. Deci având noi experiența ambelor părăsiri suntem datori să ne apropiem de Dumnezeu după cum o cere fie-

i| Luc. 10, 18. *) Ett. ip, 39 •) Ef. 4, 13.

care. In cazul celei dintâi suntem datori să-I aducem mulțu-mire însoțită de rugăciuni de iertare, ca unuia ce ne pedepseşte neînfrânarea voii noastre cu certarea acestei părăsiri, ca să ne învețe, asemenea unui Tată bun, deosebirea dintre virtute şi păcat. In cazul celei din urmă, trebue să-I aducem mărturisirea neîncetată a păcatelor şi lacrimi nelipsite şi retragere şi mai multă, ca doar vom putea astfel, prin sporirea ostenelelor, să ni-L facem pe Dumnezeu milostiv, ca să caute ca mai înainte la inimile noastre. Dar trebue să ştim că atunci când se dă lupta între suflet şi Satana, ciocnindu-se ca două ființe, dato-**Tită** părăsirii povătuitoare, harul se ascunde pe sine, precum am mai spus, dar conlucra cu sufletul, dându-i un ajutor nesimțit, ca să arate vrăjmaşilor sufletului, că biruința este numai a lui.

88. Când cineva stă în vreme de iarnă într'un loc oarecare sub cerul liber, privind la începutul zilei întreg spre Răsărit, partea de dinainte a sa se încălzeşte de soare, iar cea din spate rămâne nepărtaşe de căldură, dat fiind că soarele nu se atlă deasupra capului său. Tot aşa şi cei ce sunt la începutul lucrării duhovniceşti îşi încălzesc în parte inima prin harul sfânt, din care pricină şi mintea începe să rodească cugetări duhovniceşti ; dar părțile de dinafară ale ei rămân de cugetă după trup, deoarece încă nu sunt luminate de sfânta lumină,

printr'o simțire adâncă, toate mădularele inimii. Neînjelegând unii aceasta, au socotit că în mintea celor ce se nevoiesc sunt două ipostasuri ce se împotrivesc unul altuia. Dar dacă în aceeaşi clipă se nimereşte ca sufletul să gândească şi bune şi rele, aceasta se întâmplă în chipul în care omul dat mai înainte ca pildă simte totdeodată şi gerul şi căldura. Căci de când mintea noastră s'a rostogolit la chipul îndoit al cunoştinții, e silită chiar dacă nu vrea, să poarte în aceeaşi clipă şi gânduri bune şi gânduri rele, mai ales la cei ce ajung la o subtirime a puterii de deosebire. Căci cum se grăbeşte să înțeleagă binele, îndată îşi aminteşte şi de rău.

Fiindcă dela neascultarea Iui Adam tinerea de minte a omului s'a sfâşiat în două. Când vom începe însă să împlinim cu râvnă fierbinte poruncile Iui Dumnezeu, harul, luminând toate simțurile noastre printr'o adâncă simțire, va arde pe de o parte' amintirile noastre, iar pe de alta, îndulcind inima noastră cu pacea unei iubiri statornice, ne va face să izvorîm gânduri duhovniceşti, nu după trup. Iar aceasta se întâmplă foarte des celor ce s'au apropiat de desăvârşire, având în inimă neîntreruptă pomenirea Domnului.

89. Două bunuri ne aduce nouă harul cel sfânt prin Botezul renaşterii, dintre cari unul covârşeşte nemărginit pe celălalt. Cel dintâi ni se dărueşte îndată, căci ne înoeşte în apa însăşi şi luminează toate trăsăturile sufletului, adică „chipul" nostru, spălând orice sbârcitură a păcatului nostru. Iar celălalt aşteaptă să înfăptuiască împreună cu noi ceea ce este „asemănarea". Deci când începe mintea să guste întru multă simțire din dulceața Preasfântului Duh, suntem datori să ştim că începe harul să zugrăvească, aşa zicând, peste chip, asemănarea. Căci precum zugravii desemnează întâi cu o singură culoare figura omului, apoi înllorind puțin câte puțin culoarea prin culoare, scot Ia arătare chipul viu al celui zugrăvit până la firele părului, aşa şi sfântul har al lui Dumnezeu readuce întâi prin Botez „chipul" omului la lorma în care era când a fost făcut, iar când ne vede dorind cu toată hotărîrea frumusețea „asemănării" şi stând goi şi fără frică în atelierul lui, înfloreşte o virtute prin alta şi înalță chipul

sufletului din strălucire în strălucire, dă-ruindu-i pecetea; asemănării. Aşa încât simţirea ne arată cum ia formă în noi asemănarea, dar desăvârşirea asemănării o vom cunoaşte abia din iluminare. Căci toate virtuţile le primeşte mintea prin simţire, înaintând după o măsură şi rânduială negrăită. Dar dragostea duhovnicească nu oJ poate câştiga cineva până ce nu va fi iluminat întru toată încredinţarea de Duhul Sfânt. Căci până ce nu primeşte mintea în chip desăvârşit ase-
mănarea prin lumina dumnezeească, poate avea aproape toate celelalte virtuţi, dar este încă lipsită de dragostea desăvârşită. Iar când se va asemăna cu virtutea lui Dumnezeu (vorbesc de asemănare, cât e cu putinţă omului), atunci va purta şi asemănarea dragostei dumnezeeşti. Căci precum în cazul portretelor pictate, dacă se adaugă chipului culoarea cea mai vie, se so6ate Ia iveală până şi asemănarea zâmbetului celui pictat, aşa şi la cei zugrăviţi după asemănarea dumnezeească de către harul dumnezeesc, dacă se adaugă lumina dragostei, „chipul" e ridicat cu iotul la frumuseţea „asemănării". Nici nepătimirea nu o poate dărui sufletului altă virtute, fără numai dragostea. Căci dragostea „este plinirea legii".') încât „omul nostru cel dinlăuntru se înoeşte zi de zi"[2]) în gustarea dragostei, dar se împlineşte abia întru desăvârşirea ei.

90. La începutul înaintării, dacă iubim cu căldură virtutea Iui Dumnezeu, Preasfântul Duh lace sufletul să guste cu toată simţirea şi încredinţarea din dulceaţa lui Dumnezeu, ca mintea să afle printr'o cunoştinţă exactă răsplata desăvârşită a ostenelelor iubitorilor de Dumnezeu. Dar pe urmă ascunde pentru multă vreme bogăţia acestui dar de vieaţă făcător, ca chiar de vom împlini toate celelalte virtuţi, să ne socotim că nu suntem nimic, întru cât nu avem încă dragostea slântă ca o deprindere. Drept aceea dracul urii turbură atunci sulle-tele celor ce se nevoesc, încât îi face să vorbească de rău chiar şi pe cei ce-i iubesc pe ei şi să ducă lucrarea stricăcioasâ a urii până la a-şi face din ea aproape o îndeletnicire plăcută. Din pricina aceasta, sufletul se întristează şi mai mult, purtând în el amintirea dragostei dumnezeeşti, dar neputând-o dobândi în simţire, pentru lipsa

ostenelelor celor mai desăvârşite. E trebuință deci ca să o împlinim totuşi măcar de silă, ca să ajungem la gustarea ei întru toată simțirea şi încredințarea. Căci

i) Romani 13, 10. *) II Corinteni 4, 16.

desăvârşirea ei nimeni nu o poate câştiga până ce se află în trupul acesta, decât numai sfinții cari au ajuns până la mucenicie şi la mărturisirea desăvârşită. Fiindcă cel ce ajunge la ea, se preface întreg şi nu mai doreşte cu uşurință nici măcar hrană. Căci ce poftă va mai avea de bunătățile lumii cel ce e hrănit de dragostea dumnezeească? De aceea preaînțeleptul Pavel, marele vas al cunoştinții, binevestindu-ne din convingerea sa deplină, zice: „împărăția cerurilor nu este mâncare şi băutură, ci dreptate, pace şi bucurie în Duhul Sfânt",') cari sunt roadă dragostei desăvârşite, Aşa încât cei ce înaintează până la desăvârşire pot să guste aici des din ea, dar desăvârşit nimenea nu o poate câştiga, decât numai când „se va înghiți desăvârşit ce este muritor de vieață".[2]) 91. Mi-a povestit careva dintre cei ce iubesc pe Domnul cu o voință nesăturafă: „Dorind eu să cunosc lămurit dragostea lui Dumnezeu, mi-a dăruit aceasta Bunui întru simțire şi încredințare multă. Şi aşa de mult am simțit această lucrare, încât sufletul se grăbea cu o negrăită bucurie şi dragoste să iasă din trup şi să ajungă la Domnul, nemai ştiind parcă chipul vieții acesteia trecătoare". Cel ce a ajuns la trăirea acestei iubiri, chiar dacă ar fi ocărit sau păgubit de nenumărate ori de cineva (căci se întâmplă să aibă acesta încă pe cineva care să-i necăjească), nu se mânie împotriva lui, ci rămâne oarecum lipit de sufletul celui ce-I ocăreşte sau îl păgubeşte. Numai împotriva acelora se aprinde, cari se pornesc împotriva săracilor, sau grăesc nedreptate împotriva lui Dumnezeu, cum zice Scriptura,[3]) sau viețuesc altcumva în răutate. Căci cel ce iubeşte pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însuşi, mai bine zis cel ce nu se mai iubeşte pe sine, ci numai pe Dumnezeu, nu-şi mai răzbună cinstea sa, ci vrea să

fie cinstită numai dreptatea Celui ce 1-a cinstit pe el cu cinste veşnică. Iar aceasta nu o tace numai cu o voință mai slabă, ci

s) Romani 14, 17. ») II Cor. 5, 4 *) Psalm 75, 6

ca unul ce şi-a făcut o deprindere dintr'o astfel de aplecare, fiindcă a cercat mult dragostea lui Dumnezeu. Pe lângă acestea trebue să ştim că cel ce a fost dus la o aşa de mare dragoste de către Dumnezeu, se află mai presus şi de credință în vremea lucrării ei, ca unul ce are de acum întru simțirea inimii, prin marea lui dragoste, pe însuşi Cel cinstit prin credință. Aceasta ne-o arată lămurit Sfântul Pavel, zicând: „Iar acum rămân acestea trei: credința, nădejdea şi dragostea; iar mai mare dintre ele este dragostea V) Căci cel ce are, cum am zis, în bogăția dragostei pe Dumnezeu, este cu mult mai mare decât credința sa, ca unul ce se află întreg în dragostea sa.

92. Faza de mijloc din lucrarea siintei cunoştințe ne pricinueşte nu puțină întristare când, ocărîndu-1 pe cineva dintr'o întăritare oarecare, ni l-am făcut duşman. Fiindcă ea nu încetează de-a împunge conştiința noastră, până ce, prin multă rugare de iertare, nu aducem pe cel ocărit la cugetul de odinioară. Dar cea mai desăvârşită înțelegere ne face foare multă grijă şi mustrare chiar când careva dintre oamenii lumii s'ar mânia pe noi pe nedreptul, pentru faptul că suntem peste tot sminteală cuiva din veacul acesta. Atunci mintea e stingherită şi dela contemplarea Iui Dumnezeu şi dela cuvântarea despre EL Căci temeiul cunoştinții iiind dragostea, nu lasă cugetarea să se lărgească în zămislirea de contemplații dumnezeeşti, până nu vom recâştiga mai întâi în dragoste şi pe cel ce s'a mâniat în deşert pe noi. Iar dacă acela nu vrea să se întâmple aceasta, sau s'a depărtat de locul unde viețuim noi, se cuvine ca, aşezându-i chipul'feții lui în afecțiunea largă a sufletului, să plinim astfel în adâncul inimii legea dragostei. Căci cei ce vreau să aibă cunoştința Iui Dumnezeu trebue să privească spiritual şi fețele celor ce s'au mâniat fără temeiu, cu un cuget nemânios. Implinindu-se aceasta, mintea noastră nu numai că se va mişca fără

') Corinteni 13. 13.

greşeală spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va înălța şi spre dragostea Lui cu multă îndrăsnire, ca una ce se zoreşte neîmpiedecată dela treapta a doua la cea dintâi.

93. Calea virtuții li se arată celor ce încep să iubească evlavia, aspră şi posomorită. Nu fiindcă aşa este ea, ci fiindcă firea omenească îndată ce-a ieşit din pântece la larg se dă în tovărăşia plăcerilor. Dar celor ce au răzbit dincolo de mijlocul ei, li se arată plăcută şi uşoară. Căci obişnuințele rele, fiind supuse celor bune prin împlinirea binelui, s'au pierdut deodată cu amintirea plăcerilor nesocotite. Drept urmare sufletul umblă de aci înainte cu bucurie pe toate cărările virtuților. Pentru aceasta Domnul, aducându-ne la începutul căii mântuirii, zice: „Strâmtă şi anevoioasă este calea, care duce la vieață şi puțini umblă pe ea".[1]) Iar către cei ce vreau să se apuce cu multă hotărîre de păzirea sfintelor Sale porunci, zice: „Jugul Meu este blând şi sarcina mea uşoară".*) Deci la începutul nevoințelor trebue să împlinim sfintele porunci ale lui Dumnezeu cu o voință oarecum silită, ca văzând Domnul cel bun scopul şl osteneala noastră, să ne trimită voia Lui cea gata de ajutor, ca să slujim apoi cu multă plăcere poruncilor Sale slăvite. Căci atunci ni se întăreşte dela Domnul voința, ca să facem cu multă bucurie, neîncetat binele. Atunci vom simți cu adevărat că Dumnezeu este „Cel ce lucrează în noi şi să vrem şi să lucrăm pentru bunăvoință".')

94. Precum ceara, dacă nu e încălzită şi înmuiată multă vreme, nu poate primi pecetea întipărită în ea, aşa şi omul nu poate primi pecetea virtuții lui Dumnezeu, dacă nu e cercat prin dureri şi neputințe. De aceea zice Domnul către dumnezeescul Pavel: „Iți este de ajuns harul Meu. Căci puterea Mea în neputințe se desăvârşeşte".[4]) Dar însuşi Apostolul se laudă zicând: „Cu mare plăcere, deci, mă voiu lăuda

«) Matei 7. 14 ') Matei 11, 30. •) Fjlipeni 2, 13. *) I! Corinteni 12, 9

intru neputințele mele, ca să se sălăşluiască întru mine puterea lui Hristos".[5]) Dar şi în Proverbe s'a scris: „Pe care-l iubeşte Domnul, îl ceartă; şi bate pe tot fiul pe care-l

primeşte".[2]) Apostolul numeşte neputințe năpustirile vrăjmaşilor crucii, cari se întâmplau necontenit lui şi tuturor Sfinților, ca să nu se înalțe, cum însuşi zice, de bogăția covârşitoare a descoperirii,[3]) ci să stăruiască mai de grabă prin smerenie în chipul desăvârşirii, păzind prin desele umiliri, cu evlavie, darul dum-nezeesc. Iar noi numim neputințe, gândurile rele şi slăbiciunile trupeşti. Căci atunci trupurile Sfinților ce se nevoiau împotriva păcatului, fiind predate bătăilor aducătoare de moarte şi altor felurite chinuri, erau cu mult deasupra patimilor intrate în firea omenească prin păcat. Dar acum bisericile având pace multă din mila Domnului, trebue să fie cercat trupul celor ce se nevoesc pentru evlavie cu multe slăbiciuni, iar sufletul cu gânduri rele. Aceasta se întâmplă mai ales celor în cari cunoştința lucrează întru multă simțire şi încredințare, ca să fie feriți de toată slava deşartă şi mândria, şi să poată primi, cum am zis, cu multă smerenie, pecetea frumuseții dumnezeeşti, după Sfântul care zice: „Insem-natu-s'a peste noi lumina feții Taie, Doamne".[20]) Deci trebue să răbdăm cu mulțumire voia Domnului. Căci în felul acesta ni se va socoti drept a doua mucenicie necontenita supărare din partea boaleîor şi lupta cu gândurile drăceşti. Căci cel ce zicea atunci sfinților mucenici prin acele căpetenii nelegiuite să se lapede de Hristos şi să dorească slava lumească, spune şi acum neîncetat aceleaşi lucruri robilor lui Dumnezeu. Cel ce aducea atunci chinuri peste trupurile drepților şi ocăra cumplit pe cinstiții dascăli prin cei ce slujeau socotințelor sale diavoleşti, aduce şi acum felurite pătimiri mărturisitorilor evlaviei, împreună cu multe ocări şi umiliri, mai ales când aceştia ajută cu multă putere săracilor ce suferă pentru slava Domnului. De aceea trebue să ne împlinim mucenicia conştinții noastre cu multă hotă-rîre şi răbdare, înaintea lui Dumnezeu. Căci „răbdând, zice, am aşteptat pe Domnul, şi a căutat spre mine".[1]) 95. Smerita cugetare este un lucru greu de câştigat. Cu cât este mai mare, cu atât se cer mai multe strădanii pentru dobândirea ei. Ea se iveşte în cei părtaşi de sfânta cunoştință în două cazuri şi chipuri: când

---

20Tot acolo ª) Proverbe 3, 12. ') Corinteni 12, 7. *) Psalm 4, 7.
') Psalm 40, 2.

luptătorul pentru evlavie se atlă la mijlocul drumului experiențelor duhovniceşti, el are un cuget mai smerit din pricina neputinții trupului, sau a celor ce duşmănesc fără temeiu pe cei ce se îngrijesc de dreptate, sau a gândurilor rele; apoi când mintea e luminată de harul dumnezeesc întru simțire şi siguranță multă, sufletul are smerita cugetare ca pe o însuşire firească, întru cât, fiind plin de bunătate dumnezeească, nu mai poate să se umple de slavă deşartă, chiar dacă ar împlini neîncetat poruncile Domnului, ci se socoteşte pe sine mai smerit decât toți, în urma împărtăşirii de bunăvoința dumnezeească. Cea dintâi smerită cugetare cuprinde de multe ori întristare şi descurajare. Iar cea din urmă cuprinde bucurie împreunată cu o sfială plină de înțelepciune. Fiindcă cea dintâi se iveşte, cum am zis, în cei ce se aflä la mijlocul nevoințelor, iar cea de-a doua se trimite celor ce s'au apropiat de desăvârşire. Cea dintâi se întristează adeseori când e lipsită de fericirile pământeşti. Cea de-a doua, chiar dacă i-ar oferi cineva toate împărățiile pământului, nu se impresionează şi nu simte săgețile cumplite ale păcatului. 'Căci fiind cu totul duhovnicească, nu mai cunoaşte de loc slava trupească. Dar tot cel ce se nevoieşte a trebuit să treacă prin cea dintâi, ca să ajungă la cea de-a doua. Căci dacă nu ne-ar înmuia harul, aducând asupra noastră pătimirile povățu-itoare, ca să lămurească voia noastră cea slobodă, nu ne-ar dărui strălucirea smereniei de pe urmă.

96. Cei ce iubesc plăcerile vieții de aici» irec dela gânduri la greşeli. Căci fiind purtați de o judecată nesocotită, doresc să prefacă aproape toate gândurile lor pătimaşe în cuvinte nelegiuite şi în fatpe necuviincioase. Iar cei ce încearcă să ducă o vieață de nevoințe, scăpând de greşeli trec uşor la gânduri rele, sau la cuvinte rele şi vătămătoare. Căci dacă dracii văd pe aceştia ținându-se cu plăcere de ocări, sau grăind lucruri deşarte şi ne la locul lor, sau râzând cum nu trebue, sau mâniindu-se fără măsură, sau poftind slava goală şi deşartă, se înarmează cu grămada împotriva lor. Pentrucă luând mai

ales iubirea de slavă ca prilej pentru răutatea lor şi sărind prin ea înlăuntru, ca printr'o oarecare portiță întunecoasă, ei izbutesc să răpească sufletele. Deci cei ce vreau să vețuiască la un loc cu mulțimea virtuților, sunt datori să nu dorească nici slavă, nici întâlniri multe, nici să facă ieşiri dese, sau să defaime pe cineva, chiar dacă ar fi vrednic de defăimare, nici să vorbească multe, chiar dacă ar putea să le spună toate bune; căci vorba multă împrăştiind fără măsură mintea, nu numai că o opreşte dela lucrarea duhovnicească, ci o şi predă dracului trândăviei, care, slăbind-o peste măsură, o predă apoi dracului întristării şi pe urmă celui al mâniei. Deci se cuvine ca mintea să se ocupe pururea cu pă-zirea siintelor porunci şi cu pomenirea adâncă a Domnului slavei. „Căci cel ce păzeşte, zice, porunca, nu va cunoaşte cuvânt rău", adică nu se va abate la gânduri sau la cuvinte rele.

97. Când inima primeşte cu o oarecare durere fierbinte săgetăturile dracilor — încât îi pare celui războit că primeşte chiar săgeţile înseşi, — sufletul urăşte cu amar patimile, ca unul ce se află la începutul curățirii. Căci dacă nu s'ar îndurera mult de neruşinarea păcatului, nu ar putea să se bucure îmbelşugat de bunătatea dreptății. Cel ce vrea prin urmare să-şi curățească inima, să o încălzească necontenit cu pomenirea Domnului Iisus, neavând decât acest cuget şi acest lucru, fără

încetare. Căci cei ce vreau să se lapede de putreziciunea lor nu se cade ca uneori să se roage, iar alfeori nu, ci pururea să petreacă cu rugăciune în păzirea minții, chiar dacă s'ar afla undeva alară de casa de rugăciune. Căci precum cel ce vrea să curățească aurul, dacă lasă să înceteze oricât de scurtă vreme focul din cuptor, face să se aşeze iarăşi sgura pe aurul curățit, aşa şi cel ce uneori pomeneşte pe Dumnezeu, alteori nu, pierde prin întrerupere ceea ce socoteşte să câştige prin rugă-ciune. E propriu bărbatului iubitor de virtute să țină pururea pământul inimii în focul pomenirei lui Dumnezeu, ca aşa, curățindu-se răul puțin câte puțin sub dogoarea bunei

') Psalm 40, 2.

pomeniri, sufletul să se întoarcă cu desăvârşire la strălucirea sa firească, spre şi mai multă slavă.

98. Nepătimirea nu înseamnă a nu fi războiţi de draci, căci atunci ar trebui să ieşim, după Apostol, din lume,[1]) ci, războiţi fiind de ei, să rămânem nebiruiţi. Căci şi luptătorii îmbrăcaţi în fier sunt ţinta săgeţilor trimise de vrăjmaşi şi aud sunetul săgeţilor şi văd săgeţile trimise, dar nu sunt răniţi de ele, pentru tăria îmbrăcă-minţii de războiu. Pentrucă fiind acoperiţi cu fier, ei rămân nebiruiţi când sunt războiţi. Deci şi noi, fiind înarmaţi cu toate armele sfintei lumini şi cu coiful mântuitor al tuturor faptelor bune, să tăiem cetele întunecoase ale dracilor. Căci curăţia nu vine numai din a nu mai face cele rele, ci şi din a stinge cu totul relele, prin împlinirea cu grijă a celor bune.

99. Când va birui omul lui Dumnezeu aproape toate patimile, rămân să-1 mai războiască doi draci. Dintre aceştia, unul supără sufletul, ducându-1 dela multa iubire de Dumnezeu la o râvnă ne la locul ei, încât acesta nu mai vrea să placă şi altul lui Dumnezeu, afară de el. Iar celalalt supără trupul, stârnindu-1 printr'o anumită aprindere spre pofta împreunării. Aceasta se întâmplă frupu'ui din pricina că o atare plăcere e proprie firii în scopul

i) I. Cor 5, 10. *

naşterii de prunci şi de aceea e uşor de biruit; dar şi din pricina îngăduiţii (părăsirii) din partea lui Dumnezeu. Căci când vede Domnul pe vreun nevoitor înflorind bogat în mulţimea virtuţilor, îl lasă să fie întinat de acest drac, ca să se socotească pe sine mai nevrednic decât toţi oamenii din vieaţă. Supărarea din partea acestei patimi sau urmează isprăvilor de vrednicie, sau chiar le premerge uneori, ca fie într'un fel, fie într'altul, să dea sufletului părerea că e netrebnic, oricât de mari ar fi isprăvile lui. Cu primul drac ne vom lupta folosind multă smerenie şi dragoste, iar cu al doilea, prin înfrânare, nemâniere şi gândire adâncă la moarte. Simţind astfel neîncetat lucrarea Duhului Sfânt, ne vom ridica şi deasupra acestor patimi, întru Domnul.

100. Câți ne facem părtaşi de sfânta cunoştință, vom avea parte fără îndoială şi de împrăştierile fără de voie. „Am însemnat, zice dumnezeescul Iov, şi ceea ce am greşit fără voie.". Şi a făcut aşa cu dreptate. Căci dacă nu ar înceta cineva de-a pomeni pururea pe Dumnezeu şi dacă n'ar uita uneori slintele lui porunci, nu ar cădea în greşeala de voie sau fără de voie. Trebue prin urmare să aducem îndată Stăpânului mărturisire întinsă şi despre greşalele fără de voie, adică să împlinim cu prisosință canonul obişnuit (căci nu este om care să nu iacă greşeli omeneşti), până se va încredința conştiința noastră prin lacrimile dragostei despre iertarea acestora. „Căci de vom mărturisi, zice, păcatele noastre, credincios este şi drept, ca să ne ierte păcatele noastre şi să ne curățească de toată nedreptatea".[1]) Trebue să luăm aminte la simțirea cu care facem mărturisirea, ca nu cumva conştiința noastră să se mintă pe sine, cugetând că s'a mărturisit deajuns lui Dumnezeu. Fiindcă judecata lui Dumnezeu este cu mult mai bună decât conştiința noastră, chiar dacă ar fi cineva deplin încredințat că nu mai ştie nimic necurățit în sine. Preaînțeleptul

') I Ioan 1, 9.

Pavel ne învață zicând: „Dar nici pe mine nu mă judec Căci deşi nu ştiu nimic întru mine, dar nu mă în-dreptez intru aceasta. Iar Cel ce mă judecă pe mine este Domnul".[1]) Dacă deci nu ne vom mărturisi cum trebue şi pentru greşelile fără voie, vom afla în noi în vremea ieşirii noastre o oarecare frică nelămurită. Trebue să ne rugăm şi noi cei ce iubim pe Domnul, ca să ne aflăm atunci înafară de orice frică. Căci cel ce se va aila atunci în frică, nu va trece slobod peste căpeteniile iadului. Fiindcă are, ca şi aceia, în frica sufletului o mărturie a păcatului său. Dar sufletul ce se veseleşte în dragostea Iui Dumnezeu în ceasul deslegării, se înalță atunci cu îngerii păcii deasupra oştilor întunecate. Căci dragostea duhovnicească parcă îl într'aripează, dat fiind că a împlinit fără lipsuri legea.[21]) De aceea cei ce ies cu o astfel de îndrăsnire din vieață, vor fi răpiți până în prezența Domnului împreună cu toți Stinții. Iar cei ce se tem chiar şi numai puțin

:) EL 6, 13. s) Rom. 13, 10- ,
') Psalm 40, 2.

în ceasul morții, vor fi lăsați în grămada celorlalți oameni, ca unii ce se află sub judecată; căci ei vor trebui să fie cercați prin focul judecății[22]) şi aşa să primească partea ce li se cuvine după faptele lor, dela Bunul nostru Dumnezeu şi împărat Iisus Hristos. Fiindcă El este Dumnezeul dreptății şi a Lui este bogăția bunătății împărăției, de care ne va face parte nouă celor ce-L iubim pe El, în veac şl în toți vecii vecilor, Amin.

Tâlcuirea sfântului Maxim la cuvântul capului 100, care zice: „Căci vor trebui să fie cercați prin focul judecății", despre al cărui înțeles au întrebat unii:

Cei ce au câştigat dragostea desăvârşită față de Dumnezeu şi şi-au înălțat aripile sufletului prin virtuți, se răpesc în nori şi Ia judecată nu vin, cum zice Apostolul. Iar cei ce n'au câştigat cu totul desăvârşirea, ci au păcate şi isprăvi bune laolaltă, vin la locul judecății şi acolo, fiind oarecum arşi prin cercetarea faptelor bune şi rele,[1]) dacă se va îngreuia cumpăna celor bune se vor izbăvi de munci.[2])

---

[22]) Din această tâlcuire A locului dela 1 Cor. 3, 13, se vede că „focul' de care vorbeşte Sf. Pavel este judecata din urmi, care va proba definitiv sinceritatea faptelor bune şi le va arăta cum sui t pe cele aparent bune, ca si nu se mai laude fariseii CA ele.

*) O noua dovadă că «focul" din I Cor *i,* 13, e .judecata" sau „cercetarea* faptelor şi nu e un foc oarecare ce curăţă pe cel ce nu s'a dus curăţit de aici *) Răspuns la întrebarea 10 din .Onettiooet et Dubia". P. G. 90, 793.

Isaia Pustnicul

Vieaţa şi opera

Autorul celor 27 capete „Despre pâzirea minții23 nu este Isaia sare a trăit pe la anul 370 şi de care vorbesc Rufinus şi Palladius,') curn admite şi notița biografică din Filocalia greacă, ci un monach cu acelaşi nume din pustia schetică a Egiptului, apoi din pustia de lângă Gaza Palestinei, care s'a împotrivit Sinodului din *CaU* eedon, iscălind ‚Enoticon»ul" împăratului Zeno la 482, şi a murit Ia anul 488. Acest lucru Ua dovedit Kruger') pe baza scurtei biografii ce i.a închinat-o acestui Isaia mai tânăr Zsharia Retorul şi care a fost publicată Ia 1870.[8]) Dela el au rămas 29 de cuvân24 târi („Orationes Isaiae

---

23Ştirile acestea le avem din O. Bardenhewer, Geschlcte der altkirch.ticb.en Uteratur, IV Band, ed. 1—2, Fr. i. Br. 1924, pg. 95—98 şi Viller—Rahner, op. c 109—110. Cel din urmă afirmă că Isaia a murit ca monofizit, dar G Fiq-rovschi (Vizantijskie O Iţi V—VIII Paris 1933, pg. 1771 susţine că n'a fost saonofozit propriu zis, chiar daci a iscălit „Enoticon-ul" !mp. Zeno, întrucât au e nimic monofizat In scrisul sin.

') Un extras de sentinţe din aceste cuvântări, in limba latini, după uit text grec ce se pare că nu s'a păstrat, se cuprinde in marea colecţie de reguli monahale a călugărului apusean Benedict de Aniane (f 821) şi poart* titlul: „Praecepta seu consilia abbatis Isaiae ... in monac ha tu' (Migne P. L. 103, col. 427-434).

²) Ruf. Hist. monachoram 10, Migse P. L. 21, 428; Pallad. Hist. Laus. ..., ed. Butler 2, 37.

') Kriiger in Ahrens uud Kriiger, Die sog Kirchengeschichte des Zsharias Rhetor, Leipzg 1899, 385 urm., ca si in Byzant. Zeitsch. 8 (18991, 303.

') Această „Vieaţă" a lui Isaia cel tânăr, datoriţi monofizutului Zaharie Retorul, e publicată ia: Brooks, Corpus script christ, orient, Scriptores Syri, Ser. 3, t. 25, Paris, 1907, 1—16 in text siriac, 1—10 in tsxt latin. k&u din ., Apophtegmata Patrium" (Paterio), Migne Gr. 65, 179—184, este tot acest Isaia

') Dau mai jos ... tabloul care arată ... din cele 15 capete identificate din Filocalie (F), cu paralela lui din cele 29 cuvântări (Or.) şi cu c*t. din cele 19 excerpte (E): F 1 = Or. II cap. 2 (PG. 40, 1108)
F 2 = E 12 (PG 40, 1209)
F 3 = Or. IV cap. 8 (PG. 40, 1117)
F 4 = Or. IV cap. 12 (PG. 40, ?120)
F 5 = Or. IV cap. 12 cont (PG. 40, 1121)
F 6 = Or. XVI cap. 4 (PG. 40, 1144)
F 10 = Or. XIII cap. 3 (PG. 40, 1139)
F 11 = Or. XVII cap. 8-9 (PG. 40. 1151) E 10 (PG. 40, 1208;
F 12 = Or. XVII cap. 9 (PG 40, 1151) E 13 (PG. 40, 1209!
F 15 = Or. XXVI cap. 2 (PG 40, 1192) E 19 (PG. 40, 1212)
F 16 = Or. XXVI cap. 2 (PG. 40, 1193)
F 20-21 => Or XXV cap. 14-15 (PG. 40, 1183) E 16 (PG. 40, 1212) F 22 = Or. XXV cap. 15 (PG. 40, 1184) E 17 (PG. 40, 1212)
F 23, part 2-a E 18 (PG. 40, 1212)
F 26 — E 1 ! (PG. 40. 1212

24Ştirile acestea le avem din O. Bardenhewer, Geschlcte der altkirch.ticb.en Uteratur, IV Band, ed. 1—2, Fr. i. Br. 1924, pg. 95—98 şi Viller—Rahner, op. c 109—110. Cel din urmă afirmă că

Abatae"), cari nu erau cunoscute până de curând decât într'o traducere latină dela 1574 a lui P. Fr. Zinus (publicată la Migne P. G. 40, col. 1109—1206), după un ma. nuscris grec neidentificat. Abia în 1911 a fost publicat un text grec original al lor în Ierusalim da călugărul Augustin (ToO oafou DaTp6s ^{wBv Hoafou Aiyot xfr', pg. XXV+251). Dar acest text nu.l avem la îndemână.[4]) Aceste cuvântări adresate unor monahi tineri tratează despre virtuțile principale ale vieții ascetice şi au o căi» dură şi o densitate, cari arată că isvoresc dintr'o experiență. Ele n'au în ele nici o eroare christologică, de aceea au fost foarte mult cetite. Din aceste cuvântări s'au păstrat mai multe excerpte. Aşa sunt cele 19 capete publicate în Migne (P. G. 40. 12C5-1212).[1]) Gallandi a identificat textul tuturor acestor capete în cele 29 de cuvântări şi a arătat la note din ce cuvântare e luat fiecare.[1]) Cele 27 capete „Despre păzirea minții", cuprinse în Filocalie, alcâtcesc şi ele un astfel de extras, care nu ne dă decât o idee aproximativă despre frumusețea gândirii ascetice.mistice a lui

---

Isaia a murit ca monofizit, dar G Fiq-rovschi (Vizantijskie O Iţi V—VIII Paris 1933, pg. 1771 susţine că n'a fost saonofozit propriu zis, chiar daci a iscălit „Enoticon-ul" !mp. Zeno, întrucât au e nimic monofizat In scrisul sin.

') Un extras de sentinţe din aceste cuvântări, in limba latini, după uit text grec ce se pare că nu s'a păstrat, se cuprinde in marea colecţie de reguli monahale a călugărului apusean Benedict de Aniane (f 821) ţi poart* titlul: „Praecepta seu consilia abbatis isaiae posita tironlbus in monac ha tu' (Migne P. L. 103, col. 427-434).

■') Dau mai jos un conspect care arată fiecare din cele 15 capete identificate din

Filocalie (F), cu paralela lui din cele 29 cuvântări (Or.) şi cu c*t. din cele 19 excerpte (E): F 1 = Or. II cap. 2 (PG. 40, 1108)
F 2 = E 12 (PG 40, 1209
F 3 = Or. IV cap. 8 (PG. 40, 1117)
F 4 = Or. IV cap. 12 (PG. 40, ?120)
F 5 = Or. IV cap. 12 cont (PG. 40, 1121)
F 6 = Or. XVI cap. 4 (PG. 40, 1144)
F 10 = Or. XIII cap. 3 (PG. 40, 1139)
F 11 = Or. XVII cap. 8-9 (PG. 40. 1151) E 10 (PG. 40, 1208;
F 12 = Or. XVII cap. 9 (PG 40, 1151) E 13 (PG. 40, 1209!
F 15 = Or. XXVI cap. 2 (PG 40, 1192) E 19 (PG. 40, 1212)
F 16 = Or. XXVI cap. 2 (PG. 40, 1193)
F 20-21 => Or XXV cap. 14-15 (PG. 40, 1183) E 16 (PG. 40, 1212) F 22 = Or. XXV cap. 15 (PG. 40, 1184) E 17 (PG. 40, 1212)
F 23, part 2-a E 18 (PG. 40, 1212)
F 26 — E 1 ! (PG. 40. 1212

Isaia. Dintre ele am identificat câteva între cele 19 capete «Despre asceză şi isichie" din Migne (P. G. 40. 1205—1212), care la rândul lor au fost identificate de Gallandi în textul celor 29 cuvântări. Iar pe altele le.am identificat numai în cele 29 cuvântări. In total am reuşit să identific 15 capete din 27. Dar cred că s'ar putea găsi şi celelalte 12 în textul acelor cuvântări

ISAIA PUSTNICUL

Despre păzirea minţii in 27 de capete

Este în firea minții mânia împotriva patimilor. Căci dacă nu se mânie omul împotriva tuturor celor semănate de vrăjmaşul într'însul, nu va vedea nici curăție întru sine. Când a aflat Iov lucrul acesta, a blesiemat pe vrăjmaşii săi zicând : „Necinstiților şi defăi-mațdor, lipsiți de tot binele, nu v'am socotit vrednici nici de câinii turmelor mele"![1]) Iar cel ce vrea să ajungă la mânia cea firească, taie toate voile sale, până când întăreşte în sine voia cea după fire a minții.

2. Când, împotrivindu-te, vei birui oastea vrăjmaşilor şi o vei vedea că fuge dela tine slăbită, să nu ți se bucure inima. Căci răutatea duhurilor este în urma lor. Ei pregătesc un războiu şi mai rău decât cel dintâi şi adună forțe înapoia cetății, poruncindu-le să nu se mişte din loc. Dacă te vei împotrivi lor mai departe, luptându-te, vor fugi dela fața ia întru slăbiciune. Dar dacă te vei înălța întru inima ta, pe motiv că i-ai izgonit şi vei părăsi cetatea, se vor ridica unii dela spate, alții din față şi bietul suflet se va pomeni împresurat de ei fără scăpare. Cetatea este rugăciunea; lupta este împotrivirea prin Isus Hristos; iar baza de unde pornim lupta noastră este mânia.

) Iov 30 1—2

3. Să stăm deci, iubiților, întru frica lui Dumnezeu, păzind şi supraveghind lucrarea virtuților. Să nu dara pricină de sminteală conştiint'i noastre, ci să luăm aminte la noi înşine întru frica lui Dumnezeu, până când se va desrobi şi ea dimpreună cu noi, ca să se facă între noi ei ea unire deplină. Ea va fi atunci paznica noastră, arăîându-ne fiecare lucru de care trebue să ne ferim. Dacă însă nu o vom asculta, se va depărta dela noi şi ne va părăsi şi vom cădea în mâinile vrăjmaşilor, cari nu vor mai avea milă de noi. Căci iată cum ne-a învățat Stăpânul nostru, zicând : „Irapacă-te cu pârîşul tău, până eşti încă pe cale cu el"...[1]) şi cele următoare. Pârîşul este conştiința, fiindcă se împotriveşte omului ce vrea să facă voia trupului, iar dacă acesta nu vrea să o asculte îl dă pe mâna vrăjmaşilor săi.

4. Când vede Dumnezeu că mintea I s'a supus Lui din toată puterea şi nu are alt ajutor fără numai pe El singur, o întăreşte zicând: „Nu te teme fiul meu lacob, prea micule la număr Israii"; şi iarăşi: „Nu te teme, că te-am răscumpărat; te-am numit cu numele Meu şi al Meu eşti tu. De va fi să treci prin apă, cu tine voi fi şi puhoaiele nu te vor înghiți. Iar de va fi să treci prin foc, nu vei fi ars, iar flacăra nu te va mistui. Căci Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, Sfântul Iui Israii, Cel ce ie mântuieşte".[2])

5. De va auzi mintea această încurajare, va îndrăzni împotriva vrăjmaşului, zicând : „Cine vrea să bată războiu cu mine ? Să vie de față! Cine este protivnicul meu ? Să se apropie de mine 1 Iată, Domnul este ajutorul meu, cine mă va asupri ? Voi toți ca o haină vă veți învechi şi veți fi mâncați de molii".[3])

6. Dacă inima ta urăşte păcatul prin fire, va ieşi biruitoare şi se va depărta dela toate ce nasc păcatul Pune muncile înaintea ta şi vei cunoaşte că ajutorul tău rSsnâne cu tine. Iar tu întru nimica să nu-L întristezi pe

t» Mt 5, 25 ») îs. 43, 1 — 3 *) îsate 50, 8—9

Dumnezeu, ei plângând înaintea Lui, zi aşa: „A Ta este mila, ca să mă izbăveşti pe mine, Doamne; căci fără ajutorul Tău, îmi este cu neputință să scap din mâinile vrăjmaşilor mei". Fii cu luare aminte şi 3a inima ta şi EI te va păzi de tot răul.

7. Dator este monahul să închiză toate porțile sufletului său, adică toate simțurile, ca să nu mai facă greşeli prin ele. Căci de se va vedea mintea pe sine nestăpânită de nimic, se va pregăti pentru nemurire, aducându-şi simțurile sale la un ioc şi făcându-le un singur trup.

8. Când se va slobozi mintea de toată nădejdea din lumea văzută, să ştii că acesta e semn că a murit in tine păcatul.

9. Când se va elibera mintea, se va înlătura tot ce e la mijloc între ea şi Dumnezeu.

10. Când se va izbăvi mintea de toti vrăjmaşii ei vi se va linişti, se va afla într'un veac nou, cugetând la cele nouă şi nestricăcioase. „Deci unde este stârvul, acolo se vor aduna şi vulturii".[1])

11. Dracii se învălue şi se acoperă pentru o vreme m vicleşugul lor, că doar îşi va lăsa omul slobodă inima, socotind că s'a izbăvit de luptă. Iar dacă se întâmplă aceasta, sar dintr'odată asupra bietului suflet şi îl răpesc ca pe o vrabie. Şi dacă se află mai puternici decât bîetul suflet, îl prăvălesc fără milă în păcate mai grele ca cele dela început, pentru cari s'a rugat să fie iertat. Să stăm deci cu frica lui Dumnezeu şi să străjuim inima, dăvârşind lucrarea noastră. Căci păzind virtuțile, împiedecăm răutatea vrăjmaşilor.

12. Isus Hristos, învățătorul nostru, ştiind vrăjmaşa lor neîndurare şi ir.ilostivindu-se de neamul omenesc, ne-a poruncit să păzim inima cu strictețe, zicând: „Fiți gata în tot ceasul, că nu ştiți în care ceas vine furul ;

•I Mt 24, 2». Lc. J7, 37

deci nu cumva venind să vă găsească dormind";[1]) şi iarăşi: „Vedeți să nu se îngreuieze inima voastră întru desfrânare, beție şi griji lumeşti şi să vie peste voi fără de veste ceasul

acela"[2]) Deci ia seama la inima ta, fiind cu luare aminte la simturite tale. Şi dacă se va întovărăşi cu tine pomenirea lui Dumnezeu, vei prinde pe tâlharii cari te pradă de ea. Căci cel ce se deprinde să deosebească precis gândurile, recunoaşte pe cele ce vreau să intre şi să-1 spurce, fiindcă acestea turbură mintea ca să se facă mandră şi trândavă. Dar cei ce cunosc răutatea lor, rămân neturburati, rugându-se Domnului.

13. De nu va uri omul toată lucrarea lumii acesteiai nu va putea sluji lui Dumnezeu. Deci care este slujirea lui Dumnezeu ? Numai aceasta: să nu avem nimic străin în minte în vremea când ne rugăm Lui, nici plăcere când îl binecuvântăm, nici răutate când îi cântăm, nici ură când luăm pariea Lui, nici râvnă rea care să ne împiedece să zăbovim cugetând la ei şi să ne aducem aminte de Ei. Căci toate aceste lucruri întunecate se fac zid care închide nefericitul suflet, de nu poate sluji curat lui Dumnezeu. Fiindcă acestea îl rețin în văzduh şi nu-1 lasă să meargă în întâmpinarea lui Dumnezeu şi să-L binecuvinteze întru ascuns şi să-L primească în cămara inimii, ca să fie luminat de EI. Iată de ce se întunecă mintea totdeauna şi nu se poate apropia de Dumnezeu, dacă nu are grijă să taie acestea dela sine, întru cunoştință.

14. Când mintea va izbăvi simțirile sufletului de voile trupului şi le va aduce la nepătimire şi va desface sufletul de voile trupului, atunci, dacă va vedea Dumnezeu neruşinatele patimi năvălind asupra sufletului, ca să-i tragă simțirile în păcat, şi va striga mintea întru ascuns pe Dumnezeu neîncetat, îi va trimite ajutorul Său şi le va alunga pe toate deodată.

t) Lc. 12, 39. *) Lc. 21, 34.

15. Rogu-te, câtă vreme eşti în trup, să nu laşi slobodă inima ta. Căci precum plugarul nu se poate bizui pe vreo roadă ce se arată în țarina sa, mai înainte de-a o aduna în hambarele sale, fiindcă nu ştie ce i se poate întâmpla, tot aşa omul nu poate da drumul inimii sale „câtă vreme are suflare în nările sale".[1]) Şi precum omul nu ştie ce patimă îl va

întâmpina până Ia cea din urmă suflare, tot aşa nu poate slobozi inima sa până are răsuflare; ci trebue să strige totdeauna către Dumnezeu, după ajutorul şi mila Lui.

16. Cel ce nuj află ajutor în vremea războiului, nu poate nădăjdui nici în pace.

17. Abia când cineva se va desface de cele de-a stânga (de cele rele), îşi va cunoaşte cu de-amănuntul toate păcatele ce le-a făcut înaintea lui Dumnezeu. Căci nu-şi vede omul păcatele sale, de nu se va desface de ele cu amărăciune. Dar cei ce au ajuns la măsura aceasta, nu aflat plânsul şi rugăciunea şi ruşinea înaintea lui Dumnezeu, aducându-şi aminte de urila lor tovărăşie cu patimii?. Să ne luptăm deci, fraților, după puterea noastră, şi dimpreună cu noi va lucra şi Dumnezeu după mulțimea milelor Sale. Chiar dacă nu ne-am păzit inima ca părinții noştri, să ne sârguim după putere să păzim trupurile noastre fără de păcat, precum cere Dumnezeu şi să credem că, ținând seama de vremea foametei ce am apucat-o, va face şi cu noi mila pe care a făcut-o cu Sfinții Săi.

18. Cel ce şi-a închinat întreaga inimă căutării lui Dumnezeu întru evlavie şi după adevăr, nu poate avea părerea că a ajuns plăcut înaintea Iui Dumnezeu. Căci câtă vreme îl mustră conştiința pentru unele lucrări împotriva firii, nu este cu totul liber. Câtă vreme este cineva care îl mustră este şi cineva care îl învinovățeşte; iar câtă vreme atârnă asupra lui învinuirea, nu e de față slobozenia. Dacă în^ă mai pe urmă, luând seama Ia tine

1i Iov 27, 3

în vremea rugăciunii, vezi că nimic nu te învinovă|eşte de păcat, să ştii că eşti slobod şi ei intrat în sfânta Lui odihnă după voia Sa. Dacă vezi că roadă cea bună s'a împuternicit de n'o mai înăbuşe neghina vrăjmaşului, şi că nu din voia lor şi din vicleşug s'au depărtat proiiv-nicii, încetând a mai război simțurile taîe; şi dacă nourul face umbră deasupra cortului şi soarele nu te arde ziua, nici luna noaptea; dacă se află întru tine isprăvită toată pregătirea cortului, ca să stai şf să-1 străjueştî după voia lui Dumnezeu, să ştii că ai biruit cu

ajutorul lui Dumnezeu. Iar atunci şi El face umbră deasupra cortului, căci al Lui este. Până când însă (ine războiul, omul petrece în frică şi cutremur, cugetând că poate birui sau poate fi biruit azi, ori poate birui sau poate fi biruit mâine. Căci lupta strânge Inima. Dar nepătimirea nu e turburată de războiu. Cel ajuns la nepătimire a primit răsplata şi nu mai are grijă de desbinarea celor trei, căci s'a făcut pace între ei prin Dumnezeu. Iar cei trei sunt: sufletul, trupul şi duhul. Deci când cei trei se fac una prin lucrarea Duhului Sfânt nu se mai pot despărți. Aşa dar să nu te socoti pe tine că ai murit păcatelor, câtă vreme eşti supărat de vrăjmaşii tăi, fie în vremea privegherii, fie in vremea somnului. Căci câtă vreme nefericitul om este pe arena de luptă, nu poate avea siguranță.

19. Când se întăreşte mintea şi se pregăteşte să urmeze dragostei, care stinge toate patimile trupului şi nu mai lasă să stăpânească ceva din cele protivnice firii asupra inimii, se împotriveşte la toate cele opuse firii, până când le va despărji de cele fireşti.

20. Cercetează-te, frate, în fiecare zi, ca să-t» cunoşti inima şi să vezi ce patimi se află în ea înaintea Iui Dumnezeu ; şi lapădă le din inima ta, ca să nu vie osânda rea asupra ta.

21. Fii deci cu luare aminte la inima ta, frate, şi ia seama la vrăjmaş'i tăi, căci sunt vicleni în răuteten lor. Incredințează-te în inima ta de cuvântul acesta : nu poate face cele bune, omul care săvârşeşte cele rele.

De aceea ne«a învățat Mântuitorul să priveghem, zicând: „ Strâmtă este poarta şi îngustă caîea ce duce la vieață, şi puțini sunt cei ce o află pe ea".[1])

22. Fii deci cu luare aminte la tine, ca nu cumva ceva din cele ale pierzării să te desfacă de Dumnezeul dragostei. Stăpâneşte-ți inima ta şi nu fii nepăsător, zicând : „Cum o voi păzi, om păcătos fiind ?" Căci când va părăsi omul păcatele sale şi se va întoarce la Dumnezeu, pocăința sa îl va naşte a doua oară şi-1 va face cu totul nou.

23. Dumnezeească Scriptură cea Veche şi Nouă vorbeşte pretutindeni despre păzirea inimii. întâi cântărețul David strigă: „Fiii oamenilor, până când veji fi

■>.grei la inimă?"; şi iarăşi: „Inima lor este deşartă". Iar despre cei ce cugetă cele deşarte spune: „Zis-a intru inima sa: nu mă voi clăti"; şi iarăşi: „Zis-au întru inima lor: uitat-a Dumnezeu". Şi câte ca acestea. Monahul este dator să înțeleagă scopul Scripturii, către cine grăieşte şi când grăieşte, şi să țină neîncetat lupta . nevoinții. Să fie cu luare aminte la atacurile (momelile) vrăjmaşului. Şi ca un cârmaciu să tae valurile, călăuzit de harul lui Dumnezeu. Să nu se întoarcă din cale, ci să fie cu luare aminte numai îa sine şi să vorbească în linişte cu Dumnezeu cu gând neclătit şi cu minte neiscoditoare.

24. împrejurările cer, dela noi rugăciune, precum valurile, vijeliile şi furtunile cer cârmaciu. Căci suntem supuşi Ia atacul *(npoopoX-fi)* gândurilor, atât ale virtuții, cât şi ale păcatului. Iar stăpân peste patimi se zice că este gândul cel evlavios şi iubitor de Dumnezeu. Deci ni se cade nouă, celor ce râvnim liniştea, să deosebim şi să despărțim cu luare aminte şi cu înțelepciune virtuțile şi păcatele, şi să ailăm care virtute trebue să o cultivăm când sunt de față părinții şi frații şi pe care s'o lucrăm când suntem singuri. Trebue să mai ştim care este vir-

il Matei 7, 13—14.

tutea primă, care a doua, a treia; şi care patimă este sufletească şi care trupească; şi din care virtute ne răpeşte mândria mintea, din care se iveşte slava deşartă prin care se aproprie mania şi din care se iveşte lăcomia pântecelui. Căci datori suntem să curățim gândurile, precum şi orice înălțare ce ar creşte împotriva cunoştinții de Dumnezeu.

25. Cea dintâi virtute este nepurtarea de grijă, adică moartea fată de orice om şi de orice lucru. Din aceasta se naşte dorul de Dumnezeu. Iar acesta naşte mânia cea după fire, care se împotriveşte oricărui atac încercat de vrăjmaşul. Atunci găseşte sălaş în om frica lui Dumnezeu, iar prin frică se face arătată dragostea.

26. Trebue să alungăm din inimă momeala **(npoapoX^)** gândului, prin împotrivire cucernică în vremea rugăciunii, ca să nu ne aflăm cu buzele vorbind cu Dumnezeu, iar cu inima

cugetând cele necuvenite. Căci nu primeşte Dumnezeu rugăciune turbure şi dispreţuitoare dela cel ce se îndeletniceşte cu liniştirea. Scriptura ne îndeamnă pretutindeni să păzim simţurile sufletului. De se va supune voia monahului legii lui Dumnezeu şi după legea Lui va ocârmui mintea cele supuse ei (înţeleg toate mişcările sufletului, dar mai ales mânia şi pofta, căci acestea sunt supuse puterii raţiunii), am săvârşit virtutea şi am împlinit dreptatea, îndreptând pofta spre Dumnezeu şi spre voile Lui, iar mânia împotriva diavolului şi a păcatului. Spre ce lucrare nizuim prin urmare? Spre meditaţia cea ascunsă.

27. De se va semăna vreun gând urît în inima ta, şezând în chilia ta priveşte şi împotriveşte-te păcatului, ca nu cumva să te birue. Sârgueşte-te să-ţi aduci aminte de Dumnezeu, gândind că îţi poartă de grije şi că cele ce le grăieşti întru inima ta sunt descoperite înaintea Lui. Zi deci sufletului tău: Dacă te temi ca păcătoşii, cari-s ca şi tine, să nu vază păcatele tale, cu cât mai mult trebue să te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toate? Iar din sfătuirea aceasta cu tine însuti vine în sufletul tău frica lui Dumnezu. Şi dacă rămâi in ea, rămâi neclintit de patimi, precum este scris: „Cei ce nădăjduesc spre Domnul, sunt ca muntele Sionului; nu se va clăti în veac cel ce locueşte în Ierusalim". Şi Ia tot lucrul pe care-1 faci, să ai pe Dumnezeu înainte şi să cugeti că vede orice gând al tău, şi nu vei păcătui niciodată, **A** Lui fie slava **în** veci Amin.

CUPRINSUL